

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

50

İSMAİL BEŞİKÇİ

**DEVLETLERARASI
SÖMÜRGE
KÜRDİSTAN**

İSMAİL BEŞİKÇİ

**DEVLETLERARASI
SÖMÜRGE
KÜRDİSTAN**

YURT KİTAP YAYIN: 50

İSMAİL BEŞİKÇİ BÜTÜN ESERLER: 6

Yurt Kitap Yayın'da Birinci Basım: Aralık1991

(Devletlerarası Sömürge Kürdistan'ın ilk baskısı Alan Yayıncılık tarafından Şubat 1990 tarihinde yapılmıştır.)

Dizgi : Yurt Kitap-Yayın

Baskı : Aydınlar Matbaacılık

Montaj : Mehmet Aydın

YURT KİTAP-YAYIN

GMK Bulvarı Onur İşhanı Kat: 7 No: 176

Tel: 117 35 49 KIZILAY-ANKARA

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

İSMAİL BEŞİKÇİ

DEVLETLERARASI SÖMÜRGE KÜRDİSTAN

İÇİNDEKİLER

I. KÜRT KİMLİĞİ VE KÜRDİSTAN KİMLİĞİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Giriş.....	11
19. Yüzyılda Sömürgelerin Kuruluşu.....	13
Kürdistan'ın ve Kürt Ulusunun Siyasal Statüsü: Sömürge Bile Olmayan Bir Ülke, Sömürge Bile Olmayan Bir Ulus; Kimliksiz Bir Ülke, Kimliksiz Bir Ulus	14
Böl Yönet Politikasının Sömürgecilere Sağladığı Kolaylıklar	16
Ortak Sömürge Kürdistan	20
Kürt Sorunu, Azınlık Sorunu Değildir.....	24
Klasik Sömürgelerin Tasfiyesi Ve Kürdistan	27
Kürdistan Üzerinde Emperyalist Bölüşüm Mücadelesi 1915-1925.....	30
Kürt Sorununun Odak Noktası: Kürdistan'ın bölünmesi, Parçalanması ve Paylaşılması, Kürt Ulusuna Böl Yönet ve Yoket Politikasının Uygulanması	37
Devletlerarası Sömürge Kürdistan	41
Kemalizmin Sloganları	42
İnsan Hakları ve Kürtler.....	43
"Eşitlik" İlkesini Yorumlamada Çifte Standart.....	44
Birlik- Beraberlik Sloganı	45
"Kürt Aydınları"nda Kürt Kimliği Sorunu	51
Birleşmiş Milletler ve Kürtler.....	52
Kürdistan Artık, Eski Kürdistan Değildir	56
Kürt Sorunu ve GAP	64
"İlk Kurşun" Teorisi.....	67
Kürdistan'da Devlet Terörü	69
Gerilla Şiddetinin Maddi ve Ruhsal Temelleri	71

Resmi İdeolojinin Olumsuz Etkileri.....	72
Resmi İdeolojinin İflassı	75
Gerilla Şiddetinin İzlenebilir Sonuçları.....	77
Sömürgeci Uygulamalar ve Türk Aydınları	84
Bilimsel İncelemelerin Gerekliliği	87

II. “KÜRT EGEMEN SINIFLARI” ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Bir Slogan	91
Devlet Dayatması Karşısında Kürtler	96
19. Yüzyılda Kürdistan'da Sınıf Yapısının Dönüşmesi	101
Resmi İdeolojinin Hizmetinde Şeyhler	105
1971 Doğu Duruşmaları	111
Askeri Darbelerin İki Önemli Faaliyet Alanı	118
Kürt Sorunu'na Karşı İslamcı İdeolojinin Kullanılması	127
Kürt Sorunu Açısından Türk-İslam Sentezinin Anlamı	134
Ulusalıcı Düşüncenin Sınıf Tabanının Çürütülmesi ve Bunun Sonuçları	139
Egemen Sınıf Değil, Ajan Sınıf	141
Güney Kürdistan'daki ve Doğu Kürdistan'daki Durum	149
Türk Solu ve Kürt Sorunu	151
"Azınlık İrkçılığı" Kavramı	157
Kürdistan'da Üretim İlişkileri Tartışmalarının Anlamı	164
İç Dinamikler - Dış Etkenler	165
a) İspanya ve Portekiz Sömürgeciliğinin Amerika'daki Yerli Uygarlıkları Yok Etmesi	165
b) Avrupa Emperyalizmi- Afrika İlişkileri	167
c) Kürdistan Örneği	171
20. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Kürdistan Üzerinde Emperyalist Bölüşüm Mücadelesi	174
Böl Yönet Politikasının Anlamı	175
Bürokratların - Memurların Durumu	180
Milletvekillerinin Durumu	184
Kürt Küçük Burjuvazisi	190
Sömürge Ülkelerde Aydınlar Sömürge Aydınları	
Sömürgeci Devletin Aydınları (Bir Örnek Olarak)	194

Ses Sanatçıları	200
Kürdistan'da Kapitalizmin Gelişmesi ve Kürt Ulusal Hareketleri	203
"Doğu"nın Kalkınması Üzerine Görüşler	206
Kürt Toplumunun Zaaflarının Maddi Temelleri	211
a) Ehmede Xani, P. Auryanof ve Cigerxwin'in Yazdıkları	211
b) Hayvancılığa Dayalı İş-Güç Biçimi ve Aşiret Yapısını Özellikleri.....	219
c) İstila ve Göç Yolları Üzerindeki Kürdistan	220
d) Kürdistan'ın Zengin Doğal Kaynakları	224
e) Siyasal Bir Yapı Olarak Kürt Aşiretleri.....	225
Ortadoğu'da Bir Kürt Devleti Neden Ortaya Çıkamadı ?	
Böl Yönet Politikası Neden Kürtler İçin Uygulandı?	228
"Kürtler Özgürlüklerine Pek Düşkündür" Sözünden Ne Anlamak Gerekir?	231
Kürt Toplumunun Zaafının Bir Göstergesi: Korucular	236
Sonuç: Bölünmüşlüğün ve Paylaşılmışlığın Üstesinden Nasıl Gelinebilir?	244

GERÇEĞE ADANAN ÖMÜR

İSMAİL BEŞİKÇİ

Beşikçi bir bilim adamı. Beşikçi gerçeğe adanan bir ömür. Beşikçi düşündüğü için, yazdığı için, düşündüklerini ifade ettiği için, salt bu nedenle yaşamının 12 yılını cezaevinde geçiren bir sosyolog.

O bir kahraman değil, namuslu bir bilim adamı. Gerçeği olgularda arıyor. Ve resmi ideolojiye karşı amansız bir mücadele veriyor. Ceza tehditlerine, cezaevlerine, sürgünlere, işkencelere rağmen...

Cezalar, iddianameler onu daha da özgür kılıyor. Kendini savunurken gerçeği ifade ediyor, gerçeği ifade ettikçe daha da özgürleşiyor. Düzenin hiçbir bağı onu engelleyemiyor artık.

O Türk resmi ideolojisinin aksine "Kürtler vardır" diyor, "bölünmüşler, parçalanmışlardır" diyor, "sömürge bile olmayan bir ulus statüsüne itilmişlerdir" diyor.

"Kürtler de diğer uluslar gibi temel hak ve özgürlüklere sahip olmalı, kendi yazgılarını belirlemeli" diyor.

Ve bunları söylediği için hemen cezaevine gönderiliyor...

ZİHİNDEKİ KARAKOLLARIN YIKILMA SÜRECİ

1968'de kürsü arkadaşı doçentin ihbarı ile ders verme hakkı elinden alındı. "**Doğu Anadolu'nun Düzeni Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller**" kitabını yazdığı için üniversiteden atıldı. Profesörler ihbarlarına devam ediyorlardı. 12 Mart Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesi'nde Kürtçülük/bölücülük yaptığı iddiasıyla (TCK 142/1,3) yargılanıp 13 yıl 7 gün hapis cezasına çarptırıldı. Gerekçe; üniversitede vermiş olduğu dersler, yazmış olduğu kitaplar. Beşikçi için Diyarbakır yargılamaları bir okul işlevi gördü. Kürt sorununu derinlemesine kavramasına, bilincinin durulmasına olanak sağladı.

1974 genel affıyla cezaevinden çıktı. Ancak Siyasal Bilgiler Fakültesi Beşikçi'yi "tehlikeli" görerek eski görevine kabul etmedi.

Beşikçi duru bir bilinçle, büyük bir enerjiyle araştırmaya, yaz-

maya başladı. Önce bilimle, bilim yöntemiyle hesaplaşmak gerektiğine inanıyordu. Her şeyi bir kenara bıraktı ve bilim yöntemi konusunu inceledi. **Bilim Yöntemi** adlı eseri yayınlandı. Sonra **Bilim Yöntemi Türkiye'deki Uygulama** dizisine başladı. Resmi ideolojiyi, bilimi, üniversitenin bilime yaklaşımını örneklerle, belgelerle irdeliyordu. **Kürtlerin Mecburi İskânı** 1977'de, **Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi ve Kürt Sorunu** 1978'de yayınlandı. Kitaplar kısa bir sürede toplatıldı.

Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi ve Kürt Sorunu kitabında bölücülük yaptığı, Atatürk'ün aziz hatırasını korumaya yönelik yasaya muhalefet ettiği gerekçesiyle (TCK 142/3 ve 5816 say. Kan. muhalefet) 2 yıl 12 ay hapis cezasına çarptırıldı. Karar kesinleşti ve Beşikçi 6.9.1979'da cezaevine konuldu. Bu arada **Kürtlerin Mecburi İskânı** kitabından dolayı süren yargılama da sonuçlandı ve Beşikçi yine bölücülük yaptığı gerekçesiyle (TCK 142/3) 1,5 yıl hapis cezasına çarptırıldı.

TC mahkemeleri tavrını o kadar ifrada vardırdı ki, bu kez de Beşikçi'nin yargılamalar sırasında yaptığı savunmalarda suç unsuru buldular. Ve onu bölücülük yaptığı, devlete, mahkemelere hakaret ettiği, saygılı davranmadığı gerekçesiyle 3 yıl 4 ay hapis cezasına mahkum ettiler. Mahkemeler adeta Beşikçi'ye "yazdıklarını, düşündüklerini dahi savunma! yoksa kötü olur" diyordu.

Beşikçi savunmalarından cezalandırıldığı gibi yazdığı mektuplardan da yargılanıp cezaevine konuluyordu.

Beşikçi kitaplarından dolayı cezaevine konulduğunda İsviçre Yazarlar Birliği kendisine bir dayanışma mektubu göndermişti. Beşikçi bu mektuba Toptaşı Cezaevi'nden bir yanıt yazarak Kürt sorununa dikkat çekiyordu. 12 Eylül sonrasında bu mektubun bir örneği Adapazarı Cezaevi'nde bulundu ve Beşikçi hakkında "Türk devletinin hariçte nüfuz ve itibarını kıracak şekilde yayın yapmaktan" dava açıldı, Gölcük Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nce. 19.6.1981'de Ankara'da gözaltına alındı. TCK 140. maddeden 10 yıl hapis 5 yıl sürgün cezasına çarptırıldı. Beşikçi İzmit, Çanakkale ve Gaziantep cezaevlerinde yatarak 25. 5. 1987'de tahliye oldu.

Çalışmalarına devam etti Beşikçi. Şubat 1990'da "**Devletlerarası Sömürge Kürdistan**" çalışması yayınlandı. Kitap toplatıldı. Beşikçi 12 Mart 1990'da İstanbul DGM'nce yine tutuklandı. Bu arada "**Bilim, Resmi İdeoloji, Devlet, Demokrasi ve Kürt Sorunu**", "**Bir Aydın Bir Örgüt ve Kürt Sorunu**" yayınlandı. Bu kitaplar da

toplatıldı. Beşikçi hakkında DGM savcıları TCK 142/3'den milli duyguları zayıflatıcı propaganda yaptığı gerekçesiyle birkaç kez daha dava açtılar. Yargılamalar sürerken 25 Temmuz 1990'da tahliye oldu.

Ekim 1990'da Almanya'da düzenlenen "Kürtlerle Dayanışma Gecesine" gönderdiği mesaj dolayısıyla 20 Mart 1991'de tekrar tutuklandı ve 14 Nisan 1991'de serbest bırakıldı.

Terörle Mücadele Yasası'nın çıkması ile bir yandan Beşikçi hakkındaki davalar düşerken diğer yandan da yine Terörle Mücadele Yasası'nın ağırlaştırılmış hükümleri ile hakkında davalar açılmaya başlandı. "**Cumhuriyet Halk Fırkası Programı ve Kürt Sorunu**" ile "**Ortadoğu'da Devlet Terörü**" kitapları yayınlandı ve toplatıldı. Beşikçi yayınevimizce yayınlanan "**Ortadoğu'da Devlet Terörü**" kitabından dolayı Ankara DGM'nce 1 Ağustos 1991'de tutuklandı. Bu kez savcılar Beşikçi'yi "devletin milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhine propaganda yapmak" (Terör Y. 8/1) la suçluyordular.

Beşikçi 31.10.1991'de tahliye oldu. Yargılama sürüyor.

İsmail Beşikçi Yurt Kitap-Yayın tarafından yayınlanan "**Kürtlerin Mecburi İskânı**" kitabından dolayı 25.11.1991'de yeniden tutuklandı. Saçları kesilip, hücreye konuldu. Hücre soğuktu, karanlıktı, bir ayna bile yoktu. Sular akmıyordu hücrede. Kitap, gazete yoktu. "**Ortadoğu'da Devlet Terörü**" isimli kitabımızla ilgili duruşmaya getirildiğinde traş dahi olamamıştı.

Avukatlarımızın yaptığı itirazı kabul eden Ankara DGM, daha önceki uygulamaların aksine 25.11.1991 tarihinde Beşikçi'yi tahliye etti.

"**Devletlerarası Sömürge Kürdistan**"ı baskıya verdiğimiz günlerde Beşikçi henüz tekrar tutuklanmamıştı.

"**Devletlerarası Sömürge Kürdistan**" hakkında görülmekte olan dava, 4.6.1991 günü yapılan duruşmada, 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 23. maddesi uyarınca 142/3'ün yürürlükten kalkmasıyla düştü. (İstanbul 2 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi, Esas No: 1990/143, Karar No: 1991/253)

Beşikçi'ye saygı, okura dostlukla...

YURT KİTAP-YAYIN

KÜRT KİMLİĞİ VE KÜRDİSTAN KİMLİĞİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Giriş

1971'de Doğu'da kitlesel tutuklamalar ve yargılamalar yapıldı. Devrimci Doğu Kültür Ocakları ve Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi geniş kitleleri temsil eden en önemli örgütlerdi. Sıkıyönetim tutukevinde Kürt toplumunun çeşitli kesimlerinden gelen pek çok insan vardı. Öğrenciler, köylüler, küçük esnaf, işçiler, serbest meslek sahipleri, küçük memurlar, toprak sahibi ağalar, şeyhler, aşiret reisleri... Diyarbakır ve Siirt illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'nda görevli askeri savcılar Kürtler ve Kürtçe hakkında resmi ideoloji tarafından formüleleştirilmiş, bilinen basmakalıp iddiaları ısrarla ileri sürüyorlardı. Kürtçe konuşan ve tek kelime Türkçe bilmeyen kişilerin bile Türk olduğunu söylüyorlardı. Savcılarla veya mahkemeyeyle sanıklar arasında bir tercüman olmasına rağmen Kürtçe diye bir dilin olmadığı, bu isimle bilinen dilin Türkçenin bir şivesi olduğu iddia ediliyordu. Profesörler, üniversiteler, savcılar tarafından ifade edilen bu görüşleri coşkuyla savunuyorlardı. Bilimsel düşünce budur, en son bilimsel incelemeler bu olguları ortaya koymuştur, diyorlardı. Bu iddialarla fiili durum arasındaki uzlaşmaz çelişkiler 1971 Doğu Duruşmaları'nın en temel boyutlarından biriydi. İşte bu bakımlardan, 1971 Doğu Duruşmaları, Kürt-

lerin tarihinde çok önemli bir dönemin açılmasına neden olmuştur. Duruşmalar sürecinde Kürt insanı, kendi kimliği üzerinde, Kürt halkı, Kürt toplumu, Kürt tarihi, Kürt dili, Kürt kültürü, Kürt edebiyatı, Kürdistan gibi kategoriler üzerinde düşünmeye başlamıştır. Anlama, kavrama ve anlatma süreci, gözaltı-mahkeme-cezaevi yaşantısından sonra da hızla ve yoğunlaşarak devam etmiştir.

1970'li yılların ortalarında, bu süreç en önemli ürünlerinden birini vermiştir. Kürtlerin, Kürdistan ve Kürt halkıyla ilgili olarak sömürge tezini geliştirmeleri bu süreçle ilgilidir. "Kürdistan bir sömürge'dir", "Kürtler sömürge bir ulustur" biçiminde ifade edilen tezler, 1974-1975 yıllarından itibaren, hemen hemen bütün Kürt örgütleri ve Türk kökenli bazı örgütler tarafından benimsenmeye başlanmıştır. Bütün Kürt örgütleri ve Türk kökenli bazı örgütler bu tezlerin geliştirilmesine katkıda bulunmuşlardır. Bu düşünceler, Kürt toplumunun çok geniş kesimlerinde, özellikle genç kesimlerde yankı bulmuş, Kürt kimliği bilinçli ve kararlı bir şekilde savunulmaya başlanmıştır.

1980'li yıllarda, Kürt toplumu hakkındaki bilgilenmenin çok daha derinlikli ve yaygın bir şekilde geliştiği bilinmektedir. Bu süreç Kürtlerin **düşünce yapılarını**, tavır ve davranışlarını da etkilemektedir. Örneğin 1971 duruşmalarında, Kürtler, mahkemelerde, Kürtçe'nin Türkçe'den ayrı bir dil olduğunu anlatmaya çalışıyorlardı. 1980'li yıllardaysa doğrudan doğruya Kürtçe konuşuyorlar, bu tavır ve davranışlarını mahkemelerde kararlı ve ısrarlı bir şekilde sürdürüyorlar.

Bu çalışma, Kürt toplumunun Türkiye'deki, Ortadoğu'daki ve Dünya'daki konumuna daha yakından bakmayı amaçlamaktadır. Böyle bir bakış, Kürdistan'ın sömürge bile olmayan bir ülke, Kürtlerin sömürge bile olmayan bir halk olduğunu ortaya koymaktadır. Burada amaç, Kürdistan'ın veya Kürt ulusunun nasıl sömürgeleştirildiğini veya sömürge bile olmayan, sömürge bile olamayan bir konuma düşürüldüğünü açıklamak değildir. Bunlar kuşkusuz, ayrıca, incelenmesi, irdelenmesi gereken konulardır. Bu çalışma sadece, bu konuların bazı boyutlarına dikkat çekmeye ve sorular sormaya çalışmaktadır.

19. Yüzyılda Sömürgelerin Kuruluğu

Sömürgecilik tarihi, sömürgeleri iki ana grupta incelemektedir. Tam sömürgeler, yarı sömürgeler. Tam sömürgeler henüz devlet kurma aşamasına gelmemiş toplumlardır. Yayılma sürecine giren ve emperyalist nitelik kazanan kapitalist bir devlet, nüfuzu altına aldığı geleneksel bir toplumun ekonomisini kendi ekonomisine bağıyor, bağımlı kılıyordu. Sömürüyü siyasal bakımdan kolaylaştırabilmek için de sömürgeleştirdiğı ülke topraklarında siyasal bir örgüt kuruyordu. Bu örgüt kuşkusuz, tam anlamıyla, emperyalist devletin yani sömürgeci devletin ürünüydü. Siyasal, idari, askeri, kültürel ve ekonomik bakımdan onun denetimi altındaydı. Bu örgüt kanalıyla sömürgeye, sömürgeci devletin organları taşınıyordu. Bu organların başında Genel Vali, Komiser, Nap, Askeri Vali gibi adlarla adlandırılan yöneticiler bulunuyordu. Fakat bu örgüt, egemenliğini, sınırları önceden belirlenmiş bir ülkede gerçekleştiriyordu. Bu bakımdan bu örgütü "sömürge devlet" kavramıyla ifade etmek mümkündür.

İngiltere'nin, Hindistan, Seylan, Malezya, Birmanya gibi Asya ülkeleriyle; Kenya, Uganda, Somali, Bostvana, Sudan, Tanzanya gibi Afrika ülkeleriyle; Amerika'da Honduras, Okyanusya'da Yeni Zelanda gibi ülkelerle ilişkileri bu durumdaydı. Fransa'nın, Fas, Cezayir, Tunus, Senegal, Gana, Moritanya, Yukarı Volta, Dahomey; Belçika'nın Zaire; Portekiz'in Angola, Mozambik, Gine Bissao; Hollanda'nın İndonezya gibi ülkelerle ilişkileri yine böyleydi. Bu tür sömürgelerde, emperyalist ve sömürgeci devletin, ekonomik, siyasal, toplumsal, kültürel ve hatta dinsel kurumları sömürgelerde de kurulmuş olduğundan, yerli kökenli kadrolara da ihtiyaç vardı. Fakat bu kadrolar, Batılı gibi eğitilmiş insanlardan oluşturuluyordu. Bunlar sömürgelerde, metropol ülkenin çıkarlarını savunmak ve korumak için yetiştiriliyorlardı. Bu bakımdan sömürgeci devletin "sömürge devlet" içindeki uzantısı durumundaydılar.

Yarı sömürgeler ise aslında, bir devlete sahip olan toplumlardı. Bu devletler geleneksel toplum düzeni üzerine kurulmuşlardı ve çok uzun tarihsel geçmişleri vardı. Çin, İran, Osmanlı İmparatorluğu yarı sömürge durumundaydılar. 19.

yüzyılda, emperyalist devletlerin artan nüfuz ve baskıları karşısında, bu tür ülkeler de yönetim kadrolarını eğitmek, ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel ve askeri kurumlarını yeniden düzenlemek gereksinimini duyuyorlardı.

**Kürdistan'ın ve Kürt Ulusunun Siyasal
Statüsü: Sömürge Bile Olmayan Bir Ülke,
Sömürge Bile Olamayan Bir Ulus
Kimliksiz Bir Ülke, Kimliksiz Bir Ulus**

Kürdistan'ın durumu tam sömürge ve yarı sömürge statülerinden hiçbirine uymamaktadır. Kürdistan sömürge bile değildir. Kürt halkı sömürge bile olamamıştır. Kürdistan'ın ve Kürt ulusunun siyasal statüsü sömürgeleden bile çok aşağıda durmaktadır. Kürdistan'ın hiçbir siyasal statüsü, siyasal kişiliği yoktur. Kürtler, köleleştirilmek, kişiliksizleştirilmek, adıyla sanıyla, diliyle, kültürüyle tarihten ve yeryüzünden silinmek istenen bir halktır. Amaç Kürt kimliğini tamamen yok etmektir. Kürt halkı, 20. yüzyılın ilk çeyreğinden beri emperyalist güçlerin ve Ortadoğu'daki işbirlikçilerinin kendilerine dayattığı bu statüyü, daha doğrusu statüsüzlüğü kabul etmemekte, özgürlüğü için silahlı mücadele de dahil her yolu denemekte, yürütmektedir.

Burada “emperyalist güçler ve işbirlikçileri” ifadeleri üzerinde durmak gerekir. Kürdistan'ı ve Kürt halkını yok ederek yönetme konusunda emperyalist devletlerle işbirliği yapan devletler aynı zamanda işgalcidirler. Çeşitli devletler emperyalist devletlerle bazı konularda işbirliği yapabilirler. Onunla askeri ittifaklar oluşturabilirler. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra pek çok devlet ABD ile bu çerçevede işbirliği yapmışlardır. Örneğin Mısır da ABD ile işbirliği yapmaktadır. Fakat, Türkiye, Irak, İran, Suriye gibi devletlerin işbirlikçiliği aynı zamanda işgalcilik olarak belirmektedir. Bu devletler Kürdistan'ı işgal ve ilhak etmişlerdir.

Sömürgeleştirilmiş bölgelerin hammadde deposu olarak kullanılması, petrol, bakır, kömür, fosfat gibi doğal zenginliklerinin, toprak, orman ve su kaynaklarının sömürülmesi, mamul maddeler için pazar olarak kullanılması, kuşkusuz Kürdistan için de söz konusudur. Fakat Kürdistan'da klasik

sömürgelerde hiç görülmeyen unsurlar da vardır ve bunlar çok belirleyici bir rol oynamaktadır. Kürdistan'ı sömürgeci bile aşağı statüde tutan, klasik sömürgelerde görülmeyen, fakat Kürdistan'da görülen bu özelliklerdir. Yukarıda belirtildi, tekrar vurgulanmasında yarar var. Örneğin İngiltere-Uganda ilişkilerine bakalım. Uganda isminde bir ülke var. Sömürge bir devlet. Bu ülkenin sınırları belli. Orada yaşayan bir halk var. Bu halk İngiliz değil. Uganda, İngiltere sayılmıyor. Halkı İngilizleştirmek için çaba gösterilmiyor. Bunları İngilizler de biliyor, yerliler de. 1960'lı yılların sonunda Uganda anayasal görüşmeler sonunda bağımsızlığını kazandığı zaman mevcut sınırları değişmemiştir. Uganda bağımsızlığını o sınırlarıyla almıştır. İngiltere'nin Hindistan, Yeni Zelanda, Kenya, Somali, Bostvana gibi ülkelerle ilişkileri hep böyledir. Fransa'nın Tunus, Cezayir, Fas ile ilişkilerinde de bu ana boyutu görmek mümkündür. Fas, Cezayir, Tunus adında sömürge devletler var. Oralarda yaşayan halklar Fransız değil. Bu halkları Fransızlaştırmak için de çaba harcanmıyor. Bunları Fransızlar da biliyor, yerliler de. Portekiz'in Angola, Mozambik, Gine Bissau ile ilişkilerinde de durum böyle.

Kürdistan'da ise durum hiç böyle değil. Kürtler hiçbir yerde Kürt sayılmıyorlar. Türkiye'de Türk, İran'da Fars, Irak'ta Arap, Suriye'de Arap sayılıyorlar. Doğal olarak ikinci sınıf "Türk", ikinci sınıf "Arap", ikinci sınıf "Fars." Dolayısıyla yoğun bir Türkleştirme, Araplaştırma, Farslaştırma politikası izleniyor. Kürt ve Kürdistan kişiliği ısrarla inkâr ediliyor. İran ve Irak'ta silahlı mücadeleler yoluyla elde edilmiş kazanımları değerlendirmek ayrı bir konu.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yani Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra, Irak, Suriye, Ürdün, Filistin, Lübnan gibi sömürge (manda) devletler kurulmuştur. Fakat bir Kürdistan devleti kurulmamıştır. Örneğin İngiltere'nin sömürgesi Kürdistan, sömürge bir Kürdistan kurulmamıştır. Kürt ulusu, Kürt ve Kürdistan adları dillerden ve tarihlerden silinmek üzere bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Her bir parçası da İngiltere'ye bağlı Irak, Fransa'ya bağlı Suriye gibi manda (sömürge) devletlerin ve Türkiye'nin egemenliğine terk edilmiştir. Doğru Kürdistan ise, 17. yüzyı-

lin ortalarından itibaren İran'ın egemenliği altındaydı. Bu dayatmalara karşı Kürtlerin özgürlük ve bağımsızlık mücadelesi, ulusal hakları için yaptıkları mücadeleler de kanla boğulmuştur. Örneğin, Güney Kürdistan'da Şeyh Mahmut Berzenci ve daha sonra Molla Mustafa Barzani, Doğu Kürdistan'da Simko ve Kadı Muhammed tarafından yürütülen mücadeleler, Kuzey Kürdistan'da Koçgiri'de yürütülen mücadeleler, Şeyh Said, İhsan Nuri, Seyid Rıza önderliğinde yürütülen mücadeleler... hep kanla boğulmuştur. Emperyalist İngiltere ve Ortadoğu'daki yerli işbirlikçilerinin ortak düşünceleriyle ve ortak harekâtlarıyla. Bu bakımdan Kürdistan'ın sınırları açık seçik belli değildir. Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletler iç ve dış sürgünlerle, katliamlarla, soykırımlarla, Balkan göçmenleri ve Afganistan mültecileri politikalarıyla, Türkleştirme, Araplaştırma ve Farslaştırma çabalarıyla nüfus yapısını değiştirerek, doğal sınırlarda önemli değişiklikler yapmışlardır. Kürtleri sürgüne gönderme ve yerlerine, Türk, Arap ve Fars nüfus yerleştirmeye çalışmak, Kürdistan'da en verimli topraklarda Devlet Üretme Çiftlikleri ve Askeri Garnizonlar kurmak, Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletlerin ısrarla ve bilinçle uygulamaya koydukları ve uyguladıkları politikalarlardır.

Kürdistan'ın küçük bir kesiminin de Sovyetler Birliği'nde, bugünkü Ermenistan'ın sınırları içinde olduğunu unutmamak gerekir. Sürgün politikaları orada da uygulanmıştır. Kürtler, 1944 yılında, yığınlar halinde Orta Asya'ya sürgüne gönderilmişlerdir.

Böl Yönet Politikasının Sömürgecilere Sağladığı Kolaylıklar

Böl yönet politikası bu politikayı uygulayanlar için çok büyük kolaylıklar oluşturmaktadır. Bu çok açıktır. Fakat, aynı ülke üzerinde birkaç devletin ortak çıkarları olması, bu politikanın ortak çıkarları korumaya hizmet etmesi, ilgili politikanın uygulanmasını daha da kolaylaştırmaktadır. Aynı ülke üzerinde hak iddia etmek, hak iddia eden devletleri her zaman birbirleriyle çatıştırmamaktadır. Bazen devletler, ülkedeki çıkarlarını sürdürebilmek için birbirleriyle çok yoğun ilişkilere girmekte, çelişkileri mümkün olduğu kadar azalt-

manın yollarını aramaktadır. Bu çıkarı sürdürme çabası devletlerin birbirleriyle iyi ilişkiler kurma ve geliştirme zorunluluğunun temel nedeni olmaktadır.

Kürdistan üzerinde, 1915-1925 yılları arasında emperyalist bir mücadele vardı. Kürdistan üzerinde hak iddia edenler, Kürdistan'dan çıkarı olanlar, daha büyük pay koparabilmek için birbirleriyle yoğun ve açık bir mücadeleye, çatışmaya girmişlerdi. Bu dönemi karakterize eden temel boyut çatışmadır, silahlı mücadeledir. Fakaî taraflar bu dönemin sonunda Kürdistan üzerindeki hak iddialarında ve çıkarlarında uzlaşma yolunu seçtiler. Bu da Kürdistan'ın bölünmesini ve paylaşılmasını getirdi. Bundan sonraki döneme karakterini veren temel boyut ise, işbirliğidir. Kürdistan'ı bölen, parçalayan ve paylaşan güçler, bu çıkarları sürdürmenin yolunun işbirliğini güçlendirmek olduğunu bilmektedirler.

İsrail'in Filistinliler için uyguladığı politikayla, İran, Irak, Türkiye, Suriye gibi devletlerin Kürtlere karşı uyguladığı politikanın karşılaştırılması önemli ipuçları vermektedir. Örneğin, 1988 yılı başından itibaren Filistinliler ve İsrail güvenlik güçleri arasındaki mücadeleler, gerek Türk basını, gerek TRT tarafından bütün ayrıntılarıyla verilmektedir. Basında fotoğraflar, TV'de görüntüler olayları uzun uzun yansıtmaktadır. İsrail'in Filistin politikasını kınayan gösteriler düzenlenmekte, mitingler, açık oturumlar, paneller yapılmaktadır. Günlük basında ve TRT'de bunlar da yer almaktadır. Sol siyasal akımlar ve sağ siyasal akımlar bu gösterilerde ve mitinglerde coşkuyla yer almaktadır. Bunlar elbette yerine getirilmesi gereken görevlerdir. Günlük basının ve TV'nin bu konuya duyarlı olması yine çok normal bir davranıştır. Sorun bu değildir. Sorun yine aynı tarihlerde, Ortadoğu'nun başka bir yerinde cereyan eden olaylara bakıştan kaynaklanmaktadır.

1988 yılı Mart ayı ortalarında, Güney Kürdistan'da Halepçe kenti, İran yönetimiyle ortak hareket eden Kürt peşmergelerin eline geçmiştir. Sömürgeci Irak yönetimi, kenti terk etmek zorunda kalmıştır. Fakat geri çekilirken kente kimyasal silahlarla saldırmıştır. Ajansların verdiği habere göre 5.000 Kürt insanı kimyasal silahların kullanılması so-

nucı yaşamlarını kaybetmiştir. 10.000 kişinin üzerinde yaralı vardır. Kürt kaynakları sayıların aslında çok daha büyük olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu, kuşkusuz büyük bir soykırımdır. Bu soykırımda çocuklar, kadınlar, yaşlılar kitleler halinde yaşamlarını yitirmişlerdir. Bu vahşet karşısında, Türk hükümetinin, Türk siyasal partilerinin, Türk üniversitesinin, yazarların, günlük Türk basınının, TRT'nin sergilediği tavır, üzerinde dikkatle durulması gereken bir tavidir. Filistin-İsrail mücadelesinde bir Filistinlinin ölümünü yoğun bir biçimde protesto eden, kamuoyuna duyuran bu kurumlar, Güney Kürdistan'da, Halepçe'de 5.000'den fazla Kürt insanının katledilmesine, 10.000'den fazla insanın yaralanmasına neden olan soykırım karşısında sessiz sedasız kalmayı tercih etmişlerdir. Olayı görmezden, duymazdan gelmişlerdir. Sorunun odak noktası budur.

Kimyasal silahları ABD Vietnam'da kullanamamıştır. Sovyetler Birliği Afganistan'da Mücahitlere karşı böyle bir silahı kullanmamıştır. İsrail bu tür silahları Filistinlilere karşı kullanamaz. İsrail Filistinlilere ve Filistin Kurtuluş Örgütü'ne ne kadar öfkeli ve hınçlı olursa olsun, bu silahları kullanamaz. Kafasından böyle silahları kullanmak gerektiğini geçirse bile fiili olarak kullanamaz. Gayet açık. İslam ülkelerinin tepkilerinden, Arap ülkelerinin tepkilerinden, komşu ülkelerin, uluslararası kamuoyunun tepkilerinden çekindiği için bu tür silahları kullanma cesaretine sahip olamaz. Her şeyden daha önemlisi kendi kamuoyundan çekindiği için kimyasal silahları kullanamaz. Zira İsrail'in demokratik bir toplum olduğunu da unutmamak gerekir. Fakat Saddam Hüseyin bu silahları gayet rahat ve kolay bir şekilde kullanabilmektedir. Çünkü Kürtlere karşı bu silahları kullandığı zaman bile komşu devletler tarafından, Arap devletleri tarafından, Türkiye tarafından, İslam ülkeleri tarafından eleştirilmeyeceğini bilmektedir. Uluslararası demokratik kamuoyunun tepkilerine de kulağını tıkayabilmektedir. Öyleyse Saddam Hüseyin'in Güney Kürdistan'da böylesine büyük cinayetler işleyebilmesinin, soykırım uygulayabilmesinin ana nedeni bu tepkisizliği hesaplamış olmasındadır. Bu, kuşkusuz, böl yönet politikasının sağladığı bir kolaylıktır. Nitekim, İran-İrak savaşı sırasında, kimyasal silahlar, her iki ülke tarafından da sadece Kürtlere karşı kullanılmaktadır. Ulusal kurtuluş mücadelesi yürüten Kürtlere karşı.

Sömürgeci ve faşist Irak 'yönetiminin Güney Kürdistan'da, Halepçe'de kimyasal silahlar kullanması 17 Mart 1988 tarihine rastlamaktadır. İslam Konferansı zirvesinin Kuveyt'te toplanması ise, 20 Mart 1988'dir. İslam Konferansı Zirvesi, Afganistan sorunundan Filistin sorununa, İran-İrak savaşından Bulgaristan'daki Türk toplumu olma özellikleri baskı altında tutulan Türkler sorununa kadar her şeyi ince ince tartışmış, kararlar almıştır. Fakat Kürtlere karşı soykırım uygulaması gündeme gelmemiştir, bu soykırım konuşulmamıştır. Afganistan'daki varlığından dolayı Sovyetler Birliği kınanıyor, Filistinlilere uyguladığı terör politikasından dolayı İsrail kınanıyor. Bulgaristan'daki Türklerin isimlerini değiştirdiğinden ve onları Bulgarlaştırmaya çalıştığından dolayı Bulgaristan kınanıyor. Fakat 5.000'in üzerinde çocuk, kadın, yaşlı Kürt insanını bir çırpıda soykırma uğratan, 10.000'lercesini ağır yaralayan Saddam Hüseyin rejimini kınamak, soykırım eylemini konuşmak kimsenin aklına gelmiyor. İşte Saddam Hüseyin yönetiminin soykırım uygulayabilecek rahatlığı kendisinde bulmasının temel nedeni budur. Bu eyleminden dolayı uluslararası İslam kurumlarında, Arap kurumlarında eleştirilmeyecektir, bunun hesabı kendisinden sorulmayacaktır. Sorun uluslararası kurumlara gerektiği gibi yansıyamayacaktır. Bu tür kurumlarda Kürtlerin temsil edilmesine ise, zaten canla başla karşı çıkılmaktadır. Bunlar, böl yönet politikasının ve uygulamalarının sömürgecilere sağladığı kolaylıklardır. "Kürdistan'ın ortak sömürge olarak kullanılması", "Kürdistan'ın devletlerarası sömürge olarak değerlendirilmesi" kavramlarından bu ilişkileri anlamak gerekiyor.

19. yüzyılın sonlarında, Afrika'nın İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Portekiz, İspanya, Almanya gibi emperyalist Avrupa devletleri arasında paylaşılmasıyla, Kürdistan'ın 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, İngiltere, Fransa gibi emperyalist güçlerin, Kemalistlerin ve İran'ın işbirliğiyle bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması arasında çok büyük farklar vardır. Bugün Afrika'da 50'ye yakın bağımsız devlet vardır. Ve bu devletler, 1885'de yukarıda belirtilen emperyalist güçlerce çizilen sınırlarla bağımsız olmuşlardır. Kürt ulusu ise, Ortadoğu'da 30 milyona yaklaşan nüfusa sahip olduğu halde, bu nüfusa yarayış bir siyasal statüye sahip değildir. Si-

lahlı mücadelelerle kimliğini korumaya ve kendisine dayatılan, emperyalist sömürgeci ve ırkçı çözümleri hükümsüz bırakmaya çalışmaktadır.

20. yüzyılın ilk çeyreğinde emperyalizm Arap ulusunu da bölmüştür. Fakat Arap ulusunun ayrı ayrı devletler ve manda (sömürge) devletler olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Nitekim bu devletlerin hepsi de, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra anayasal görüşmeler sonunda bağımsızlıklarını elde etmişlerdir. Bu bakımdan Arapların bölünmesiyle, Kürtlerin bölünmesi ve paylaşılması arasında çok önemli farklar vardır. Almanya'nın bölünmesi, Kore'nin bölünmesi, Vietnam'ın bölünmesi gibi olaylar yine aynı şekilde değerlendirilebilir. Bu bölünmeler hep ayrı ayrı devletler ortaya çıkarmıştır. Kürdistan ise, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra ortaya çıkan devletler ve İran arasında, Kürt ve Kürdistan kişiliği yok edilmek üzere bölünmüş ve paylaşılmıştır.

Ortak Sömürge Kürdistan

Ortadoğu'da Filistin'in konumuyla Kürdistan'ın konumu arasında çok derin farklar vardır. Kürtlerin etrafı hep düşman güçlerle çevrilidir. Kürtler, adeta, bir cehennem içinde varlıklarını korumaya ve sürdürmeye çalışmaktadırlar. Filistin'in çevresindeyse hep dost güçler veya dost olduğu söylenebilecek güçler vardır. Filistin'in tek düşmanı vardır: İsrail. İsrail'e de sadece Filistinliler değil, 22 tane Arap ülkesi, 42 tane Müslüman ülkesi de düşmandır veya en azından dost değildir. Bölme, parçalama ve paylaşma Kürtlerin düşmanlarını artırmış, onları dostsuz bırakmıştır. Son yıllarda Kürtlerin dostlarının da belirdiğini ve bunların sayılarının gittikçe arttığını da görüyoruz. Fakat bunlar Kürdistan'dan çok uzak coğrafyalardadır.

Filistinliler İsrail ile yaptıkları mücadelelerde, çevrelerindeki Arap ülkelerinin politik desteğini, maddi ve manevi desteğini her zaman alabilirler. Mücadele sürecinde sıkıştıkları veya İsrail tarafından sıkıştırıldıkları zaman bu dost Arap devletlerinden birine sığınabilirler. Orada, politik ve askeri mücadelelerini sürdürebilirler. Mısır'a veya Ürdün'e veya Suriye'ye veya Lübnan'a, Irak'a, Tunus'a, Kuveyt'e, Suudi

Arabistan'a, Cezayir'e, Yemen'e vb. gidebilirler. Filistinlilerin bu devletlerle ilişkileri ne olursa olsun, hangi düzeyde olursa olsun, bu, en azından teorik olarak doğrudur. Kendi kamuoylarını tatmin için bu devletler Filistinlilere, Filistin Kurtuluş Örgütü'ne yardım etmek zorundadırlar. Maddi ve manevi olarak, politik olarak, Filistinlilerin İsrail'e veya başka ülkelere karşı uyguladığı politikalar hoşlarına gitsin veya gitmesin bu böyledir.

Kimyasal silahların kullanılması sonucu, Güney Kürdistan'dan can havliyle, Türkiye'nin denetimindeki Kuzey Kürdistan'a geçmek zorunda olan Kürtlerin ise, dikenli tellerle çevrili kamplar içinde nezaret altına alındıkları bilinen gerçeklerdendir. Kaldı ki bu insanların Türkiye'ye geçişlerine bile çok büyük zorluklar çıkarılmıştır. Bunlar da yakından bilinmektedir. Çünkü, Türkiye de Kürt hareketini yok etmek için elinden geleni yapmaktadır. Irak'la işbirliği yapması doğaldır. Kürtlere karşı bir tavır ve davranış geliştirmesi nesnel bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan bölünmenin ve paylaşılmanın etkileri uluslararası politikalarda da kendini açık bir şekilde göstermektedir. Çünkü, Filistin sorunu bir Arap sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan Arap devletleri ile iyi ilişkiler kurmak ve geliştirmek isteyen devletler Filistinlileri, Filistin Kurtuluş Örgütü'nü yoğun bir şekilde desteklemek durumundadırlar. Bu zorunluluğu hissetmektedirler. Fakat Kürt sorunu ise, antiArap bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. İşte bu yüzden, devletler Araplarla iyi ilişkiler kurmak ve geliştirmek istedikleri zaman, Kürtlere karşı, Arapları, dolayısıyla Irak'ı veya Suriye'yi desteklemek, Arap politikalarının yanında yer almak gerektiğini düşünmektedirler. Kürtlerin ulusal kurtuluş mücadelelerini, varlık mücadelelerini görmezden, duymazdan gelmektedirler. Zira Arap ülkeleri petrol bakımından zengin olan ülkelerdir. Araplarla ticareti geliştirmek, bu ülkelere yapılan ihracatı artırmak, bu ülkelerde ihaleler kazanmak, yatırımlar yapmak, bu ülkelere sermaye göndermek çok önemli bir ekonomik ve politik faaliyet olarak ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki Kürtlerin mücadelesi sadece, antiArap bir mücadele olarak belirmemektedir. Bu, aynı zamanda, antiTürk, antiFars bir mücadele olarak

gelişmektedir. Bu bakımdan Türkiye'yle ve İran'la yakın ilişkiler kurmak ve geliştirmek isteyen devletler Kürtlerin haklı mücadelelerini görmezden, duymazdan gelmektedirler. Türklerin ve Farsların ırkçı ve sömürgeci politikalarının yanında yer almaktadırlar. Zira ticari ilişkilerin geliştirilmesi, insan hakları gibi ulusların eşitliği gibi bazı çağdaş ve evrensel değerleri çok geri planlara atabilmektedir. Türkiye, İran, Irak, Suriye gibi devletler de ticari potansiyellerini, yatırım potansiyellerini, ülkede açtıkları çeşitli ihalelerini, etkili bir şantaj olarak ustalıkla kullanmanın yolunu ve yordamını bilmektedirler. "Falanca konuda aleyhimize karar tasarıları çıkarırsanız veya uluslararası kurumlarda, aleyhimize karar tasarılarının oluşturulmasına yardımcı olursanız falanca ihaleyi size vermem... Türkiye aleyhine şunu şunu yapmazsanız sizden iki filo uçak alırım." vs.

Bütün bunlardan dolayı, Filistinliler uluslararası politikalarda, uluslararası kurumlarda yoğun ve sıcak bir biçimde desteklendikleri halde, Kürtler en az Filistinliler kadar haklı olan mücadelelerinde hep desteksiz bırakılmaktadırlar. Sorunları sürekli olarak görmezden gelinmektedir. Örneğin Filistinlilerin İsrail ile mücadeleleri 1960'lı yılların ortalarında başlamıştır. Fakat Filistinliler çok kısa bir zamanda Birleşmiş Milletler'de, İslam Konferansı gibi kurumlarda gözlemci olma, temsil edilme olanaklarına kavuşmuşlardır. Çünkü Filistinlilerin dostu çoktur ve bunlar uluslararası kurumlarda, uluslararası politikada etkindir. Kürtlerin ise düşmanları pek çoktur. Dostları ise, Kürtlerin düşmanlarını dikkate alarak, onlar için, onların haklı mücadeleleri için yoğun bir çaba sarf etmekten kaçınmaktadırlar. Bu, kuşkusuz, sadece, devletler için ve bazı uluslararası kurumlar için böyledir. Yoksa uluslararası demokratik kamuoyunun Kürt sorunuyla çok daha yakından ilgilendiği, bu ilginin derinleşerek, yaygınlaşarak sürdüğü açıktır.

Sovyetler Birliği gibi, Amerika Birleşik Devletleri gibi devletler, Avrupa Topluluğu gibi örgütler de politikalarını daha çok böyle bir çerçeve içinde oluşturmaya çalışmaktadırlar. Kürtlere karşı 100 milyonluk Arap nüfusun ekonomik ve sınai potansiyellerini hesaplamaktadırlar. Kürtlere karşı İran'ı ve Türkiye'yi yine aynı biçimde değerlendirmek-

tedirler. Sosyalist ve komünist devletlerin politikaları da aşağı yukarı yine bu çerçeve içinde oluşmaktadır. Soruna Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı gibi sosyalizmin temel prensipleri açısından bakılması son derece yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Fiili durumlara bakıldığında, sosyalist ve komünist devletlerin politikalarıyla kapitalist devletlerin politikaları arasında önemli farkların olmadığı bilinmelidir. Hatta görmezden gelme, duymazdan gelme rolünde, birinci gruptakilerin çok daha başarılı olduğu bilinmektedir. Örneğin, Güney Kürdistan'da, Kürtlere karşı kimyasal silahlar kullanılmasına Amerika Birleşik Devletleri'nden, çeşitli Avrupa devletlerinden, dünyadaki başka devletlerden, cılız da olsa Irak'ı kınama tavırları gösterildiği halde, başta Sovyetler Birliği olmak üzere Doğu Bloku ülkelerinden en ufak bir protesto tavrı yükselmemiştir. Bir de Filistin Kurtuluş Örgütü tarafından böyle bir protesto ve kınama tavrı ifade edilmemiştir. Bu da hüznün verici bir davranıştır. Bunlar, adeta, Saddam Hüseyin'in soykırımlarını, cinayetlerini, faşist ve sömürgeci uygulamalarını tasvip ediyor gibidirler. Bütün bunlar ise, Saddam Hüseyin'in Kürtlere karşı soykırım uygulamalarını kolaylaştırmaktadır. Faşizme ve sömürgeciliğe güven ve cesaret vermektedir. Bütün bunların odak noktasında ise, Kürdistan'da uygulanan devletlerarası sömürge sistemi, Kürdistan'ın ortak sömürge olarak kullanılması yatar.

Yukarıda, İsrail'in kimyasal ve biyolojik silahları Filistinlilere karşı kullanamayacağını, buna cesaret edemeyeceğini belirttik. Çok küçük bir ihtimal de olsa, bunun gerçekleştirildiğini düşünelim. O zaman ne olur? Neler olmaz? Yer yerinden oynar. Arap ülkelerinde, İslam ülkelerinde, dünyanın çeşitli ülkelerinde, çeşitli uluslararası kurumlarda, günlerce, haftalarca, aylarca süren mitingler, gösteriler yapılır. Panel-ler, konferanslar, açık oturumlar düzenlenir. İsrail kınanır, protesto edilir. Ulusal parlamentolarda kararlar alınır. Sorun uluslararası kurumlara getirilir. Arka arkaya karar tasarımları çıkarılır. İsrail uluslararası ilişkilerde yalnızlığa itilir. İsrail'e ekonomik, maddi ve manevi yaptırımlar gündeme gelir. Fakat bu silah Kürtlere karşı kullanılmıştır. Hiç de yer yerinden oynamamıştır. Bir iki cılız protesto, soykırım düşünenleri ve uygulayanları caydırıcı nitelikte değildir.

Bütün bunlar Kürdistan'ın bölünmesinin ve paylaşılmasının ortaya çıkardığı nesnel durumlardır. Böl yönet politikası bu politikayı uygulayanlara büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Kürdistan'ın ortak sömürge olarak kullanılması ilgili devletlerin işbirliğini güçlendirmektedir.

Kürt Sorunu, Azınlık Sorunu Değildir

Burada, Kürtlerin bir azınlık olmadıklarını da vurgulamak gerekir. Kürtler, Kürdistan'da kendi yurtlarında, kendi ülkelerinde yaşamaktadırlar. Bölgenin yerli halkı olup buraya, başka bir yerden gelmemişlerdir. Örneğin, Türklerin Anadolu'ya gelmeleri 11. yüzyılın ikinci yarısına rastlamaktadır. Kürtler ise, Araplar ve Farslar gibi Ortadoğu'nun yerli halklarından. Yalnız, Kürtler, emperyalist ve sömürgeci politikalarla bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Bu bölünme ve paylaşılma elbette, ilgili devletlerin sınırları içinde Kürt nüfusunun sayısını az göstermektedir. Kaldı ki 15-20 milyonluk azınlık olmaz. Azınlık daha farklı bir kavramdır.

Son zamanlarda Bülent Ecevit gibi ırkçı ve sömürgeci bazı Türk siyaset adamları, Kürtlerin azınlık olmadıkları, Türkler gibi, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran bir çoğunluk olduklarını da söylemektedir. Bunun için Kürtler, dil, kültür hakları, ulusal haklar ve demokratik haklar ileri sürmemelidirler... Bu tür hakları isterlerse, savunurlarsa ayrıcalık istemiş olurlar, bölücülük yapmış olurlar. Çünkü Kürtler de Türkler gibi Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran bir halktır. Öte yandan, Bülent Ecevit'e göre, Türk, bir etnik grubun adı değildir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, Misak-ı Milli sınırları içinde kalan Türklerin, Kürtlerin, Çerkeslerin, Arapların vs. oluşturduğu bir karışımın ve kaynaşmanın ortaya çıkardığı yeni bir ulusun adıdır.

Bu kandırmacayı da şiddetle reddetmek gerekiyor. Çünkü, azınlığın haklarına bile, örneğin, Ermenilerin, Rumların, Yahudilerin haklarına bile sahip olmayan bir çoğunluk nerede görülmüştür? Türkiye, Kürtlerin ulusal ve demokratik haklarını tanımamak için, "Kürt diye bir millet yoktur, herkes Türktür" diye inkâr yoluna sapmaktadır. Yani Kürtlerin varlığını inkâr ederek onları Türk kabul ederek, olmayan bir

halk için, olmayan bir millet için haklar istenemeyeceğini ifade etmeye çalışmaktadır. Bülent Ecevit gibi bazı ırkçı ve sömürgeci Türk siyaset adamları ve Türk aydınları ise, "Kürtler zaten çoğunluktur" diyerek ulusal ve demokratik hakları yok sayma çizgisini izlemektedirler. Bunlar resmi ideolojinin aralarında çok küçük değişiklik olan iki ifade biçimidir. Ve bu düşünceler, ancak, Türk'e has, Türk'e göre ve Türk usulü bir demokrasi anlayışının bir ürünü olabilir. Irkçı ve sömürgeci bir zihniyetin üreteceği demokrasi de ancak bu kadar olabilir. Fakat bu tür kişiler, Bulgaristan'da herhangi bir gazetecinin, oradaki Türk azınlığı ile ilgili olarak, "Bulgarca öğrenmemişlerse, bunun suçlusu Türkler değil, Bulgarca öğretmeyen devlettir" biçimindeki açıklamalarına şiddetle tepki gösteriyorlar. Türkçe konuşmanın ve Türkçe öğrenmenin temel bir hak olduğunu belirtiyorlar. Irkçılık kısaca budur. Kendi ulusu için istediği hakları, örneğin dil, kültür haklarını, başka bir halk için, başka bir ulus için layık görmemek. Bu ırkçı ve sömürgeci zihniyet insanları ve kurumları çifte standartlı düşünmeye ve davranmaya zorlamaktadır.

Bülent Ecevit gibi Türk siyaset adamları ve aydınları, Batılı devletleri, Batı kamuoyunu, Bulgaristan Türkleri'ne yapılan baskı ve zulmü yeterince protesto etmemelerinden dolayı çifte standartlı olmakla suçlamaktadır. Bu kişiler bu tür suçlamalar yaparlarken bile kendi çifte standartlarını gizleyememektedirler. Zira Türkiye'de Kürtlere yapılan baskı ve zulüm, Bulgaristan'da Kürtlere yapılan baskı ve zulümden kat kat ağırdır. Türk siyaset adamları ve Türk aydınları kendi devletlerinin Kürtlere karşı uyguladığı baskı ve zulmü eleştirmedikleri, bu ırkçı ve sömürgeci uygulamalara karşı çıkmadıkları, bunlarla mücadele etmedikleri, baskı ve zulüm politikalarını benimsedikleri sürece, yani çifte standartlı kaldıkları sürece, Bulgaristan Türkleri hakkındaki istemleri de Batı'da ciddiye alınmayacaktır. Zira Batı son yıllarda, Kürt sorununu daha yakından kavramaya başlamıştır. Batının demokratik kurumlarının ve demokratik kamuoyunun Kürt sorununa ilgisi günden güne artmaktadır ve ilgi yoğunlaşarak sürmektedir.

Kürt sorunu azınlık sorunu değildir. Azınlık haklarıyla

ilgili bir sorun değildir. Kürt sorununun temelinde, Kürt ulusunun ve Kürdistan'ın, emperyalist güçlerce ve Ortadoğu'daki işbirlikçilerince bölünüp parçalanması, paylaşılması ve Kürt ulusunun bağımsız devlet kurma hakkının gasp edilmesi yatar.

Bu konuyla ilgili olarak, son zamanlarda vurgulanılan bir kavrama da dikkat çekmek gerekir. Erdal İnönü gibi, Coşkun Kırca gibi, Kürdistan'da uygulanan Türk sömürgeciliğinin ve ırkçılığının has isimleri "pankürdizm" diye bir kavramdan söz etmeye başladılar. Erdal İnönü, Kürt sorununu programlarına almayacaklarını, alırlarsa bölücülük, ayrımcılık yapmış olacaklarını söylüyor. Kürdistan'ın İngiliz ve Fransız emperyalizmiyle işbirliği yapılarak bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması karşısında en ufak bir eleştiri getirmeyen ırkçı ve sömürgeci Türk siyaset adamlarının ve yazarlarının; Kürtlerin derlenmelerini ve toparlanmalarını, birbirlerinden haberdar olmaya başlamalarını "pankürdizm" diye suçlamaları çok ibret verici bir davranıştır. Bunların Kürtlere önerdikleri statü köleliktir. Bu bakımdan, 14-15 Ekim 1989 günleri Paris'te toplanan "Kürtler: İnsan Hakları ve Kültürel Kimlik" konulu toplantıya katıldıkları için Kürt kökenli yedi milletvekilini partiden ihraç etmişlerdir. Daha önce de Türkiye AT Karma Parlamento Komisyonu'nda Kürtlerle ilgili bir konuşma yapmasından dolayı Kürt kökenli bir milletvekili daha ihraç edilmişti. Türk ırkçılığının ve sömürgeciliğinin has partisi CHP'nin bir uzantısı olan SHP'nin bu tavırları hiç sürpriz değildir. Zira bu parti politikalarını halk yığınlarının arzularına ve isteklerine göre değil resmi ideolojiye göre, "hassas çevreler"e göre oluşturmaktadır. "7 değil 57 milletvekili de partiden ayrılrsa, oralardan hiç milletvekili gelmese de bunların partiden ihraç edilmeleri gerekir. Bu ulusal bir sorundur" sözü bunu anlatmaktadır.

Fakat, bu ırkçı ve sömürgeci politikanın uygulanmasında Kürtlerin kullanılması, Kürtlerin de (!) buna pek teşne olmaları insanlık adına utanç verici bir davranıştır. 1989 yılı Aralık ayı başlarında, Bürüksel'de toplanan Batı Avrupa Birliği Parlamenter Meclisi toplantılarına gözlemci olarak katılan SHP'li üyelerin gösterdiği tavır bunun çarpıcı bir örneğidir. Batı Avrupa Birliği Parlamenter Meclisi, "Kürtler

yaşadıkları ülkelerde idari ve kültürel özerkliğe sahip olmalıdırlar” biçiminde bir karar almıştır. SHP’li üyeler bu karara karşı çıkmışlar ve bu kararı bozmaya çalışmışlardır. “Biz Türkiye’de çok rahatız, özerklik falan istemiyoruz” demişlerdir. Biz özerk olmak istemiyoruz, biz köle olmak istiyoruz diye yırtınan bu SHP’lilere Batı Avrupalı parlamenterler küçümseyerek bakmışlardır. Bu Kürtlere (!) insan hakları, demokrasi ve özgürlük dersleri de vermeyi ihmal etmemişlerdir. (Cumhuriyet, 6 Aralık 1989) SHP’nin bu tür toplantılara Kürt kökenli (!) milletvekillerini göndermesi, elbette, bilinçli, hesaplı bir politikadır. Türk ırkçılığının ve sömürgeciliğinin çirkin bir görünümüdür. Kürtler özerk olmalıdır diyeni, bu tür konuşmalar yapılan toplantılara katılanları partiden ihraç ediyor, “özerklik falan istemiyoruz, köle olmak istiyoruz” diyebilecek olanları da Kürt sorununun konuşulduğu benzer toplantılara gönderiyor. Hatta hükümet bu görevi sosyaldemokrat (!) olduklarından sadece, SHP’lilerin üstlenmesini istiyor.

Burada, kısaca, ırkçılık üzerinde durmakta yarar vardır. Irkçılığı, her zaman, bir zamanlar ABD’de olduğu gibi veya Güney Afrika’da olduğu gibi yerleşme mahallelerini ayırmak, okulları ayırmak, kahvehaneleri ayırmak, plajları ayırmak vs. olarak anlamamak gerekir. Türk usulü ırkçılık da böyle oluyor. Devlet terörü kullanarak Kürt kültürünü yok etmek ve Kürtlere Türk dilini ve Türk kültürünü dayatmak. Kürt dilinin ve Kürt ulusunun varlığını inkâr etmek, herkesi Türk saymak. Bu tür ırkçılığın dünyada bir eşi daha yoktur. Bu nitelikleriyle, örneğin, Güney Afrika’da uygulanan ırkçı politikadan çok daha yıkıcı, parçalayıcı ve gericidir. Kürdistan’da uygulanan Türk sömürgeciliğinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Klasik Sömürgelerin Tasfiyesi ve Kürdistan

Klasik sömürgelerle Kürdistan arasında çok önemli bir fark daha vardır. Birinci Dünya Savaşı sonunda, Milletler Cemiyeti çerçevesinde sömürgeler kurulurken, daha doğrusu sömürgelerin yeni statüleri belirlenirken, bunun sonsuza dek sürecektir bir çözüm olduğu düşünülmemiştir. Emperyalist ve sömürgeci devlet, sömürgecinin ekonomik, siyasal ve

idari yapısını güçlendirdikten sonra, oradan ayrılacak, oraya bağımsızlık verecektir. Bu süreç içinde halkı "medenileştirme" görevini de yerine getirmiş, yerli halkı medenileştirmiş olacaktır. Örneğin, Afrika'da silahlı mücadeleler sonucunda bağımsızlık kazanmış ülke sayısı azdır. Afrika'daki bağımsızlıklar daha çok, anayasal görüşmeler sonucunda kazanılmıştır. Kürt ulusuna dayatılan çözüm ise, değişmesi hiç istenmeyen bir çözümdür. Kürt ulusunun sonsuza kadar, kişiliksiz, köle, bölünmüş, parçalanmış, paylaşılmış, birbirlerinden tecrit edilmiş kalması istenmektedir. Bu bakımdan, Kürdistan'ın siyasal statüsü sömürgelerden bile daha aşağıdadır. Kürdistan sömürge bile değildir. Kürt kişiliği ve Kürdistan kişiliği yoktur.

Klasik sömürgelerin oluşturulmasına neden olan olaylar elbette, Kürdistan için de söz konusudur. Kürt sorununu, Kürdistan sorununu belirleyen bunlar değildir. Kürdistan'ın klasik sömürgelerde görülenlerden çok daha ağır sorunlarla karşı karşıya bırakılmış olmasıdır. 19. yüzyıla bakalım. Sömürgeciliğin başlamasına neden olan olayların başlıcaları şunlardır. Bir kere endüstrileşen ülkeler hammadde gereksinimi duyuyorlar. Petrol, demir, krom, kauçuk vs. gibi hammaddeler ise ancak, Ortadoğu, Uzakdoğu, Orta ve Güney Amerika, Afrika gibi kıtalarda bulunuyor. Bunlar ister istemez o kıtalara, o bölgelere olan ilgiyi artırıyor. Avrupa'nın endüstrileşmiş ülkelerinde üretilen mallar için yeni pazar alanları da gerekliydi. Hammadde deposu olan bu ülkeler, yeni pazar alanları olarak da düşünülmüyor.

Endüstrileşmiş ülkeler arasında bu bölgelere ulaşma konusunda önemli bir rekabet başlıyor. Bu devletler "o bölgeyi ben almazsam, başkaları alacak" anlayışı içine giriyor. Bu bakımdan mümkün olduğu kadar erken davranıp, bölgeyi kendi ekonomisine bağlamanın yollarını arıyor. Teknisyenlerini, idarecilerini, tüccarlarını, eğitimcilerini, din adamlarını, güvenlik görevlilerini, vs. oraya göndermeye başlıyor. Burada, sömürgeciliği doğuran önemli bir neden daha ortaya çıkıyor. İnsanlarını yerlilere, yamyamlara, Kızılderililere karşı koruma önemli bir gerekçe olarak ortaya çıkıyor. Bu da güvenlik güçlerinin oradaki sayısının artmasına neden oluyor.

Bütün bunların ötesinde herhangi bir bölgenin sömürgeleştirilmesinde veya o bölgenin emperyalizmin etkisi altına alınmasında bazı stratejik nedenler de rol oynuyor. Örneğin 1960'lı yıllarda ABD'nin Vietnam ile ilişkilerini bu ilişkiler çerçevesinde değerlendirmek daha yerinde bir harekettir. Burada, doğal kaynakları sömürmek, bölgeyi pazar olarak değerlendirmek temel amaç değildir. Temel amaç stratejiktir. Vietnam'ı denetim altında tutan bir güç, tüm Uzakdoğu'yu denetleme olanağına sahip olmaktadır. Vietnam'ı denetleme gücünde meydana gelen bir kayıp ise, tüm Uzakdoğu'daki etkinliğinin azalmasına neden olacaktır. Bu, ABD dış politikasında "Domino Teorisi" olarak adlandırılıyor. Güneydoğu Asya ülkelerinden herhangi birinde meydana gelen bir devrimci hareket sonunda, ülke, devrimcilerin, komünistlerin eline geçerse, öteki ülkelerdeki yönetimler de, zaman içinde, sırayla, devrimcilerin eline geçer. ABD dış politikası Güneydoğu Asya'da tümüyle geriler.

Bu özellikleri Kürdistan'ın sömürgeleştirilmesi sürecinde de izlemek mümkündür. Kürdistan'ın petrol kaynakları, su kaynakları, bakır, demir, fosfat, kömür kaynakları ve öteki doğal zenginlikleri, "ben ele geçirmesem başkaları ele geçirecek" anlayışı, oradaki "soyumu koruyorum" düşüncesi sömürgeleştirme olayında çok önemli hareket noktalarıdır. Fakat bugün Kürt sorununu belirleyen, bu özellikler değildir. Sorunu belirleyen Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılmasıdır. Yani sömürgeleştirmenin ve sömürge politikalarının çeşitli devletler tarafından ortaklaşa uygulanmasıdır. Ve bu süreçten stratejik bir çıkar umulmasıdır.

Sömürgeciliğin bir devlet yerine birkaç devlet tarafından uygulanmasını bir nicelik sorunu olarak değerlendirmemek gerekir. Sömürgeciliğin birkaç devlet tarafından, Kürdistan'da olduğu gibi dört devlet tarafından ortaklaşa uygulanması, sömürge-sömürgeci ilişkilerinin niteliğini, içeriğini de değiştirmektedir. Bunu "sömürge bile olmayan bir ülke", "sömürge bile olamayan bir ulus" kavramlarıyla ifade etmeye çalışıyoruz.

"Balkanlaştırma" politikası ile Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması olayını da birbirlerine karıştırmamak gerekiyor. "Balkanlaştırma" da bir çeşit böl yönet

politikasıdır. Burada birbirine düşman halklar yaratılarak, bu halkların yaşadığı bölge siyasal bakımdan istikrarsız bir hale getirilir. Bu halklar aynı bölgede birbirleriyle yan yana veya iç içe yaşayan halklardır. Bu halklar arasında çelişkiler yaratılır ve bu çelişkilerin derinleştirilmesi sağlanır. Halklar birbirlerine düşman edilir. Bu, aslında emperyalist devletlerin bölge üzerindeki çıkar çatışmalarının bir göstergesidir. Halbuki, Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılmasında tam zıt bir sürecin yaşandığını görüyoruz. Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletler, bu çıkarlarını sürdürürebilmek için birbirleriyle işbirliği yapmak zorundadırlar. Fakat Kürt ulusal güçleriyle bu sömürgeci devletler arasında bir çelişki oluştuğu zaman istikrarsızlık başka bir yönden yine oluşmaktadır. Bu, sömürgecilerin düşüncelerine ve eylemlerine rağmen oluşan bir istikrarsızlıktır.

Kürdistan Üzerinde Emperyalist Bölüşüm Mücadelesi 1915-1925

Böl yönet politikası elbette emperyalizmin politikasıdır. Fakat, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bölünen Kürdistan'dır, parçalanan ve paylaşılan Kürt ulusudur. 1923 Lozan Antlaşması'nın en önemli yönlerinden biri, Kürt ulusu ve Kürdistan üzerinde yürütülmüş bir emperyalist bölüşüm antlaşması olmasıdır. Bu bakımdan Lozan Antlaşması Kürtler ve Türkler açısından son derece farklı şeyler ifade eder. Lozan Antlaşması Türkler için bağımsız bir devletin kurulmasıdır. Bağımsız Türk Devleti'nin uluslararası bir antlaşmayla garanti altına alınmasıdır. Kürtler için ise esarettir, köleleşmenin, sömürgeleşmenin kurumlaşmasıdır. Kürdistan'da devletlerarası sömürge sisteminin kurulmasıdır. Tarihe her zaman sınıf mücadelesi açısından bakmak, etnik grupların istek ve iradelerini gözden uzak tutmak, olayları her zaman çözümleyici olamıyor. Tarihe etnik gruplar açısından, onların istek ve iradeleri açısından da bakmak gerekir. Örneğin Türk-Yunan Savaşı'na Yunanlılarla Türklerin bakış açıları çok farklıdır. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun durumunu Araplarla Türkler çok farklı olarak anlatmaktadırlar. Ermeni sorunu konusunda Ermenilerle Türklerin görüşlerinin çok farklı olduğu bilinmektedir. Bu-

nun gibi Osmanlı tarihine, Bulgar ve Romen tarihçileriyle Türk tarihçileri çok farklı yorumlar getirmektedirler. İran-Irak Savaşı'nda, İranlıların ve Arapların getirdiği yorumların çok farklı olduğu yine yakından bilinmektedir. Öyleyse Kürtler kendi tarihlerini bizzat kendileri araştırmak, incelemek durumundadırlar. Türk üniversitesinin, Türk basınının, Türk eğitim kurumlarının, Türk aydınlarının ürettiği bilgiyle Kürt tarihi yazılamaz. Türk üniversitesi, Türk yazarları ancak, sömürgeciliği sürdürme ve haklı gösterme doğrultusunda bilgi üretebilirler. Örneğin Kürtlerin Türklüğü hep bu kategoriler tarafından anlatılmıştır.

Olaylara etnik gruplar açısından bakmanın çok önemli olduğunu bir kere daha belirtelim. Dikkat edilirse, zaten herkes böyle yapıyor. Örneğin olaylara sınıf açısından baktığını vurgulayan Türk Marksistleri, "Türk Marksistleri" olarak bakıyorlar. Olaylara sınıf açısından bakmak Kürt kimliğiyle bakmak konusunun ihmal edilmesini getirmemelidir.

Böl yönet politikasıyla ilgili olarak şunlar söylenmelidir. Böl yönet politikasının hedefi olmak, bir ulusun tarihinde uğrayabileceği en büyük felaketlerden biridir. Çünkü böl yönet politikası ulusun beynini dağıtmaktadır, iskeletini parçalamaktadır. Böylesine güçlü bir darbe yiyen halk, bir daha kendini kolay kolay toparlayamamaktadır. Kürt toplumu 17. yüzyılın ilk yarısında böyle bir felaketle karşılaşmıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bu felaket daha da ağırlaşmış, derinleşmiştir. Kürtler 70 yılı aşkın bir zamandır böl yönet politikasının yarattığı tahribatı aşmaya çalışmaktadır. Dünyanın demokratik kamuoyuna, böyle bir politikanın haksızlığını anlatmaya gayret etmektedir. Ermeni sorununun temelinde de böyle bir bölünme ve paylaşılma yatar. Ermeniler de İran ve Osmanlı İmparatorluğu, daha sonra Çarlık Rusyası ve İran arasında bölünmüş ve paylaşılmış bir halktır.

1920'li yıllarda, Türk-Yunan ve Türk-Ermeni savaşları sırasında, Kemalistlerin İngilizlerle mücadeleleri, aslında, Kürdistan'dan daha fazla pay kapma mücadelesidir. Emperyalist ve sömürgeci bir mücadeledir. Kemalistlerin İngilizlere karşı sürdürdüğü bu mücadelenin antiemperyalist hiçbir özünü yoktur.

Bir ulus için böl yönet politikasına hedef olmaktan daha

ağır ne olabilir? Belki çok şiddetli bir deprem olur, ulusa bağlı 20 milyon kişi veya 30 milyon kişi ölümlerle karşı karşıya gelebilir. Dışarıdan gelen fiziki baskıların ağırlığı karşısında hak tamamen yok olabilir. 16. yüzyılın başlarında Orta ve Güney Amerika'da, 18. ve 19. yüzyıllarda Kuzey Amerika'da yaşandığı gibi ateşli silahlarla gelen İspanyol ve Portekiz sömürgecileri ve öteki Avrupalılar, Kızılderili Aztek, İnka ve Maya medeniyetlerini ve kültürlerini yok etmişlerdir, halkları yok etmişlerdir. Bunlar kuşkusuz, o halkların tarihinde yaşanan çok ağır felaketlerdir. Fakat böl yönet politikasının hedefi olmak, en az bunlar kadar ağır sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Kürdistan tarihinde çok önemli dönüm noktaları vardır. Örneğin Guti-Asur, Med-Pers ilişkilerinin, Urartuların bu ilişkilerdeki konumlarının incelenmesi önemlidir. M.Ö. 3100 yıllarından itibaren Gutiler hakkında bilgi vardır. Ve Gutiler Mezopotamya'nın yerli halklarından biridir.

Asurluların Kürt ülkesini ele geçirmesi, bir tablette yazıldığı gibi, o günün adıyla, "Ağrı Dağı'ndan Harran'a kadar tüm Guti ülkesinin kana boyanması" önemli bir olaydır. M.Ö. 600 yıllarında ise Medler Asur egemenliğine son vermiştir.

7. yüzyıl Kürtlerin tarihinde çok önemli bir dönüm noktasıdır. Bu, Kürtlerin Müslümanlaşmaları sürecidir. Bilindiği gibi Kürtler İslam ordularıyla, İslam Halifesi Hz. Ömer zamanında, 640 yıllarında karşılaşmışlardır. Bu karşılaşmanın kanlı geçtiği de bilinmektedir. O halde şu konular elbette araştırılacaktır. 7. yüzyıla kadar Kürtler, hangi toplumsal ve siyasal düzen içinde yaşıyorlardı? Ekonomik düzenleri neydi? Ne ekip ne biçiyorlardı? Nasıl ekip nasıl biçiyorlardı? Ne gibi üretim araçları ve üretim teknikleri kullanıyorlardı? Müslüman olmalarından önce dinsel yaşantıları neydi? Müslüman olmalarından önce Kürtlerin ne gibi toplumsal ve siyasal kurumları vardı? Müslümanlık bu kurumları nasıl değiştirdi? Bunlar Kürdistan tarihinde incelenmesi gereken çok önemli konulardandır.

11. yüzyıl Kürtlerin tarihinde yine çok önemli olan bir dönüm noktasıdır. Çünkü Kürtler, 11. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Orta Asya'dan gelen Öğuz Türkleriyle karşı-

laşmışlardır. Bu karşılaşmanın nasıl olduğu ve sonuçlarının araştırılması önemlidir. Oğuzlarla karşılaşınca kadar, Kürtlerin ekonomik ve toplumsal düzenleri neydi? O zamana kadar Kürtlerin ne tür toplumsal ve politik kurumları vardı? Dinsel yaşantıları nasıldı? Türklerle karşılaşma süreci bunları nasıl değiştirdi? vs.

13. ve 14. yüzyıllar Kürtlerin tarihinde yine önemli dönüm noktalarıdır. Kürtler bu sefer Moğollarla ve Timur'un akınlarıyla karşılaşmışlardır. Bu karşılaşmaların ve sonuçlarının Kürtler ve Kürdistan üzerinde yaptığı etkilerin araştırılması şüphesiz çok önemli olmaktadır. 16. yüzyılın ilk çeyreğinde cereyan eden olaylar Kürtler için yine önemlidir. Bu, Kürdistan'ın önemli bir bölümünün Osmanlı İmparatorluğu'na katıldığı dönemdir. 1514'de İran İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu arasında Çaldıran'da yapılan savaş sonunda Kürtlerin önemli bir bölümü, İdris-i Bitlisi'nin düşünce ve eylemi sonunda Yavuz Sultan Selim'in, yani Osmanlı Padişahı'nın egemenliğini tanımıştır.

17. yüzyıl Kürtlerin tarihinde yine önemli bir dönüm noktasıdır. Çünkü 17. yüzyılın ortalarında Kürdistan, Osmanlı İmparatorluğu ve İran arasında ikiye bölünmüştür. Ondan sonra da bölünme ve parçalanma süreci derinleşerek, ufalanarak sürüp gitmiştir. Bu bölünmenin nedenleri nelerdir? Bölünmeyi ve bölmeyi düşünenler kimlerdir? Bölünme ve paylaşılma nasıl gerçekleştirilmiştir? Bölünme, parçalanma ve paylaşılma, Osmanlı ve İran politikalarının üretilmesinde ne gibi kolaylıklar sağlamıştır? Kürtlerin içinde bulunduğu zaaf nedir? Düşmanlar, Kürtlerin hangi zaaflarından yararlanarak, onlara böl yönet politikası uygulamıyorlar? vs.

19. yüzyılın ilk çeyreğinde Kürdistan'ın İran İmparatorluğu içinde kalan kesiminin ikiye ayrıldığını görüyoruz. İran ve Rus Çarlığı arasında yapılan savaşlar sonunda, Kürdistan'ın Kuzeybatı taraflarında önemli bir toprak parçasının Rus İmparatorluğu'na katıldığını görüyoruz. Bütün 19. yüzyıl boyunca, Osmanlı Devleti'yle Kürtler arasında da mücadeleler vardır. Bu bakımdan bu yüzyılda gerçekleşen olaylar da Kürt tarihi açısından önemli olaylardır.

Ana hatlarıyla kısaca belirtilen bu dönemler de çok

önemli olmasına rağmen, bugünü belirleyen esas olaylar Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde meydana gelen olaylardır. Bugün bir Kürt sorunu varsa, veya Kürt sorunu günümüze kadar gelmişse, bunu belirleyen esas olaylar 1915-1925 yılları arasında cereyan etmiştir. Bu Kürdistan üzerinde emperyalist bölüşüm mücadelesinin yapıldığı ve bu bölüşümün gerçekleştirilmiş olduğu bir dönemdir. Bu sırada, Kürtlerin bağımsız bir devlete sahip olup olmadıkları önemli değildir. Yani, "o dönemde bağımsız bir Kürt Devleti zaten yoktu" veya, "Kürtler hiçbir zaman bağımsız bir devlete sahip olamadılar" anlayışı hiçbir şey ifade etmez. Düşünelim ki, 1885'de Afrika, Avrupalı emperyalistler tarafından bölüşüldü ve sömürgecilik daha da kurumlaştırıldı. Fakat bu süreç, Afrika'da bağımsız devletlerin varlığına son verilerek gerçekleştirilmedi. Sömürgecilik, Afrika'da henüz devlet aşamasına ulaşmamış toplumlar, geleneksel toplumlar üzerinde yürütüldü. Sınırlar adeta cetvelle çizildi. Afrika metre metre bölüşüldü.

O halde şu soruların sorulması ve cevaplarının aranması çok önemli görevler olarak ortaya çıkmaktadır. Kürtler'in 20. yüzyılın ilk çeyreğinde böylesine ağır bir emperyalist bölüşüm politikasının hedefi olmasının nedeni nedir? Bu politikayı kimler, hangi devletler düşünmüşlerdir? Bu politika nasıl uygulanmıştır? Kürdistan üzerinde böl yönet politikasının uygulanması hangi devletlerin çıkarlarının üretilmesine hizmet etmiştir? Neden Irak sömürgesi, Ürdün sömürgesi, Suriye sömürgesi vs. gibi bir Kürdistan sömürgesi kurulmamış da Kürdistan yeni kurulan sömürge devletler (Irak, Suriye) ve eski devletler (Osmanlı İmparatorluğu'nun devamı olarak Türkiye ve İran) arasında paylaştırılmıştır? Kürtler ne tür bir zaaf içindedirler ki, böl yönet politikasının hedefi olmuşlardır?

Aslında, Arapların da aynı politikayla fakat başka bir biçimde parçalandığını yukarıda belirtmiştik. Kürtlerin farklı bir parçalanmaya ve paylaşılmaya uğramalarının temel nedenleri, "zaaf"ın ötesinde, o günkü toplumsal yapının, iç ve dış güçlerin dengesiyle ilintilidir. Arapların da bölündüğünü, fakat, aynı devletler ve manda (sömürge) devletler oluşturduğunu unutmamak gerekir.

20. yüzyılın ilk çeyreğine bakalım. Osmanlı İmparatorluğu dağılmak üzere. İmparatorluk içindeki halklar kendi kaderlerini tayin sürecine girmişler. Araplar, Arnavutlar, Bulgarlar, Ermeniler, Kürtler vs. İngiliz ve Fransız emperyalizminin bölgede önemli çıkarları var. Almanlar ve İtalyanlar da yeni çıkarlar peşinde. Çarlık Rusyası'nın çıkar çatışmaları içindeki etkinliği büyüktür. 1917 Bolşevik Devrimi ile dünya altüst oluyor. İşte Kürdistan sorunu, Ortadoğu ve dünya dengesi içinde ele alınmalıdır. Dağılma sürecine giren Osmanlı Devleti, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Bulgarlar, Araplar, İngiliz emperyalizmi, Fransız emperyalizmi, Alman emperyalizmi, Çarlık Rusyası, Bolşevik Devrimi, İttihat ve Terakki, Enver Paşa, Mustafa Kemal, Kuva-i Milliye, Hilafet vs... Bütün bu kategoriler ve bunların birbirleriyle ilişkileri çerçevesinde Kürt sorunu nerede durmaktadır? Bu ilişkilerin mümkün olduğu kadar etraflı bir biçimde ve zengin olgularla açıklanması gerekir. Burada, sadece, Kuva-i Milliye'nin İngilizlerle ve Fransızlarla veya Bolşeviklerle ilişkilerinin açıklanması yetmez. Aynı zamanda, aynı dönemde, Bolşeviklerin İngiltere'yle ilişkilerinin ve bu ilişkilerin sonuçlarının açıklanması da gerekir.

Türkiye'de resmi beyanlarda, basında, yazarlar arasında, siyasal parti çalışmalarında, Kürt sözcüğü kullanılmaz. Daha çok "bölücüler" sözcüğü kullanılır. Bu tavır ve davranış, aslında, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, Kürdistan üzerinde ve Kürt ulusu üzerinde uygulanmış "böl yönet ve yok et" politikasını gizleme, bu politikanın ve sonuçlarının halkın bilincine çarpmasını önleme çabası olarak değerlendirilebilir. Bölünen halkın bilincine çarpmasını önleme çabası olarak değerlendirilebilir. Bölünen Kürdistan'dır. Parçalanan ve paylaşılan Kürt ulusudur. Ve bölücüler, İngiliz emperyalizmi, Fransız emperyalizmi, Kemalistler ve İran Şahıdır. İngiliz ve Fransız emperyalizmiyle yoğun işbirliği ve güçbirliği içinde bulunan Araplardır. 19. yüzyılın ilk yarısında, Çarlık Rusyası ile İran arasında yapılan savaşlarda, Doğu Kürdistan'ın kuzey taraflarının da Çarlık Rusyası'nın egemenliğine geçtiğini yukarıda belirtmiştik.

Türkiye'de bayram nutuklarında, devlet ve hükümet yöneticileri ve siyasal parti yöneticileri tarafından söylenen,

“Türkiye’yi bölüp parçalamak istiyorlardı, Türk ulusunu yer-yüzünden ve tarihten silmek istiyorlardı, Türk ulusunu köleleştirmek istiyorlardı, asırlar boyunca bağımsız ve hür yaşamış Türk ulusunu esaret altına almak istiyorlardı...” biçimindeki sözler, yine Kürt ulusuna karşı yürütölen “Böl yönet ve yok et” politikasını gizleme amacını taşınmaktadır. Halkın bu politikalar etrafında bilinçlenmesini engellemek, Kürt insanının bunları sorgulamasını, bu konular üzerinde düşünmesini engellemek temel bir amaç olarak belirlemektedir.

Sık sık kullanılan “Devletin ölkesi ve milletiyle bölünmez bütönlöğü” sloganı da öyle... “Devletin ölkesi ve milletiyle bölünmez bütönlöğü” sloganı, Kürt ulusuna dayatılan bölünme, parçalanma ve paylaşılmanın sonsuza kadar sürdürölmek istendiğini anlatmaktadır. Bu sloganın ısrarla tekrarlanması en önemli amacı budur. “Böl yönet ve yok et” uygulamalarını ve bu uygulamalarının sonuçlarını gizlemeye çalışmaktır. Çeşitli milletlerden, Türk, Arap, Rum, Ermeni, Sırp, Hırvat, Romen, Bulgar, Kürt, Çerkes, Laz... gibi çeşitli milletlerden oluşın Osmanlı İmparatorluğu için “kozmpolit bir imparatorluk” deniyordu. Bu milletlerden en az ikisini barındıran Türkiye Cumhuriyeti nasıl “milli” oluyor? Türk artı Kürt eşittir Türk sonucuna nasıl varılabilir? Türk ve Kürt’ün toplamaları yine Türk artı Kürt değıl midir?

Birinci Dünya Savaşı’ndan yani Osmanlı İmparatorluğu’nun dağılmasından sonra, Türk-Yunan ve Türk-Ermeni savaşları sürecinde, Koçgiri’de Türk-Kürt Savaşı ve Güney Kürdistan’daki Kürt-İngiliz savaşları sürecinde, Kürdistan bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmıştır. Ve böylece Türkiye, İran, İngiltere (Irak), Fransa (Suriye) gibi devletler birer Kürdistan’a sahip olmuşlardır. Bu devletlerden bir kısmının manda (sömürge) devletler olduğunu yukarıda belirtmiştik.

Kürdistan’ın neden bölündöğü ve paylaşıldığı, Kürdistan üzerinde neden emperyalist bölüşüm politikası uygulandığı, bu uygulamaların ne gibi sonuçlar ortaya çıkardığı, incelenmesi, irdelenmesi gereken çok önemli tarihsel bir olaydır. Bu konu elbette, geniş bir olgusal zenginlik içinde, detaylı bir şekilde, enine boyuna incelenmelidir. Fakat, bu çalışmanın amacı bu değıl. Amacın, sorunun bazı yönlerine

dikkat çekmek ve sorular sormak olduğunu incelemenin **Giriş** bölümünde de açıklamıştım.

Kürt Sorunu'nun Odak Noktası: Kürdistan'ın Bölünmesi, Parçalanması ve Paylaşılması, Kürt Ulusu'na Böl Yönet ve Yok Et Politikasının Uygulanması

Kürdistan Ortadoğu'nun ortasındadır. Ortadoğu'nun ortasındaki bir ulusun bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması çok anlamlı bir olaydır. Kürdistan'ın neden bölündüğü ve parçalandığı, Kürdistan'ın neden paylaşıldığı, Kürt ulusu'na neden böl yönet politikası uygulandığı bizler için sır değildir. Başta Kürdistan'ın petrol kaynakları olmak üzere bütün nedenleri, “böl yönet ve yok et” sürecini aşağı yukarı biliyoruz. Bu bakımlardan klasik sömürgelerde görülen “böl yönet” politikası Kürdistan'da “böl yönet ve yok et” biçimini almaktadır. Yok edilen, soykırma uğratılan başta Kürt ulusal özellikleridir. Kürt toplumu olma haklarıdır. Yok edilen, soykırma uğratılan Kürt ve Kürdistan kişiliğidir. Kürtlerin ulusal özellikleri ve ulusal değerleridir. Bütün devlet baskısına ve devlet terörüne rağmen Kürtler sindirilemiyorsa, köleleştirilemiyorsa, ulusal isteklerinin önü alnamıyorsa, o zaman da insanları fizik olarak yok etmektir, varlıklarını ortadan kaldırmaktır. Bu tür istekler için mücadele edenlerin fizik varlığı çeşitli operasyonlarla, devlet terörüyle ortadan kaldırılmaktadır.

“Böl yönet” emperyalizmin politikası olmasına rağmen, “böl yönet-yok et” emperyalizmin değil, emperyalizmin bölgedeki yerli işbirlikçilerinin politikasıdır. Emperyalizm işgal ettiği ülkelerdeki halkları, kültürleri yok etmez. Emperyalizm, sömürü alanlarını genişletmek, ürünlerine yeni pazarlar yaratmak politikasına dayalı olarak işgali altındaki yerlerde, toplumsal ve kültürel etkinliklere yardımcı olmamışsa da, gelişmelerine engel de olmamıştır, göz yummuştur. Kaldı ki, kültürel etkinliklere katıldığı da yer yer gözlenmektedir. Örneğin, İngilizler Irak'ta Kürtçe eğitim yapan okullar açmıştır. Fransızlar ise Suriye'de Kürtçe alfabe ve dergilerin yayınlanmasına, Kürt dilinin ve Kürt edebiyatının geliştirilmesi çaba-

larına karşı çıkmamışlardır. Öte yandan kimyasal ve biyolojik silahlar kullanarak halkı fiilen yok etmeye çalışmak, emperyalizmin değil, onun bölgedeki yerli işbirlikçilerinin uyguladığı politikalaradır.

Mustafa Kemal 1930'lu yıllarda, Türk Tarih Kurumu üyelerine yaptığı bir konuşmada, Balkan uluslarının Osmanlı İmpartorluğu'na karşı yürüttüğü ulusal kurtuluş mücadelesi hakkındaki düşüncelerini açıklıyor. "Biz Balkanları neden kaybettik?" diye soruyor. Cevabını kendisi veriyor. Balkan halklarının Slav araştırma kurumları kurduğunu, dilleri, edebiyatları, tarihleri ve kültürleri konusunda geniş araştırmalar yaptıklarını vurguluyor. Bu araştırmaların ve bu araştırmalar etrafında yapılan tartışmaların, o halkları ulusal bilince ulaştırdığını ve sonuç olarak Osmanlı Devleti'ne başkaldırdıklarını belirtiyor. (Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Turhan Kitabevi, Ankara 1984, s. 149)

Mustafa Kemal'in dil, kültür, milli şuur, milli tarih... gibi düşünceleri üzerinde dikkatle durulmalıdır. Yukarıda kısaca belirtilen düşünceler üzerinde de. Yukarıdaki düşüncelerden iki önemli sonuç çıkarılabilir. Birincisi boyunduruk altında yaşamak istemeyenlerin, özgür, onurlu, herkesle eşit bir şekilde yaşamak isteyenlerin yapacaklarıyla ilgilidir. Bu halklar kendi tarihlerine, dillerine, kültürlerine, edebiyatlarına, sanatlarına sahip çıkmalıdır. Mustafa Kemal Cumhuriyetin kurulmasından sonra, Türk ulusu için böyle bir süreci başlatmıştır. Yeni Türk alfabesi yapılmış, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu gibi araştırma kurumları kurulmuştur. Üniversitelerde Türk dilini, Türk tarihini, Türk edebiyatını, Türk kültürünü, Türk sanatını araştıran, inceleyen bölümler, enstitüler faaliyete geçmiştir. Eğitim ve kültür politikalarıyla genç kuşaklar bu yönde yetiştirilmeye başlanmıştır. Bu konulardaki incelemelerin ve araştırmaların geliştirilmesi için, yurt dışına, devletin çeşitli olanakları kullanılarak, öğrenci gönderilmiştir. Türk basınına, kamu yönetimine bu doğrultuda çalışmaları için direktifler verilmiştir.

Fakat bu konuşmadan veya benzer konuşmalardan ikinci bir sonuç daha çıkarmak mümkündür. O da şudur:

Eğer herhangi bir ulusu boyunduruk altında tutmak istiyorsan, o halkı köleleştirmek ve kişiliksiz bırakmak istiyorsan, eğer herhangi bir bölgede, sömürgeciliğin sürüp gitmesini istiyorsan, bu senin temel bir politikan ise, o zaman o ulusu alfabetik bırakacaksın. O halkın veya ulusun dilini ve kültürünü yaşamasını yasaklayacaksın. O dilin ve kültürün gelişmesini engellemek için her türlü önlemi alacaksın. Kısaca, o halkın ulusal bilince ulaşmasına engel olacaksın. Çünkü ulusal bilince ulaştığı zaman, kendi tarihini, kendi hayatını yaşamak istemekte, sana başkaldırmaktadır. Çünkü dili yasaklanan ve bu yasaklamanın bilincine varmayan bir halk, sindirilmiş, duyarsız hale getirilmiş, köleleştirilmiş bir halktır. Böyle bir halkın yaşadığı bir ülkede her türlü ekonomik ve politik sömürüyü sürdürmek mümkündür.

Dil ile ilgili yasaklamanın ruhsal boyutlarına daha yakından baktığımız zaman şunları ifade edebiliriz: Dili yasaklanan bir insanın dili koparılmış demektir. Bu yasaklama süreci insanların bedensel bütünlükleri yanında toplumsal ve ruhsal bütünlüklerini de parçalar. Sağlıksız, hasta, dengesiz, kendine güvenmeyen, kendini küçümseyen, devlet yöneticilerini olağanüstü dercede büyüten insanlar ortaya çıkar. Bu insanların oluşturduğu toplum, sağlıksız, hasta bir toplumdur. Böyle bir toplumu yönetmek son derece kolaydır. Emirlerle, dayakla, sopayla, tehditle, bu topluma her şey yaptırılabilir, toplum her yöne kolayca kanalizasyon edilebilir. Bu toplumun sağlığına kavuşmasının tek yolu, yasaklamanın bilincine varması ve kendi kimliğini sorgulamaya başlamasıdır. Sömürge düzenini sarsan en büyük etken bu sorgulamanın gelişerek sürmesidir.

İşte, Kürt dilinin yasaklanmasını, Kürt dilinin, Kürt kültürünün, Kürt edebiyatının incelenmesinin engellenmesini, Kürt tarihinin araştırılmasına yasaklar konulmasını, Kürt kültürünün yaşanmasının engellenmesini bu çerçeve içinde değerlendirmek gerekir. Kürtlerin ulusal bilince ulaşmalarını engellemek için her şey yapılmalıdır. Her önlem alınmalı, uygulanmalı, her yol denenmelidir. Kürt diline, Kürt edebiyatına, Kürt kültürüne, Kürt tarihine, Kürt yaşantısına ilişkin hiçbir ız bırakılmamalıdır.

Böl yönet politikası kuşkusuz emperyalizmin politikası-

dir. Emperyalizmin yararınadır. Böl yönet politikası emperyalizmin çıkarlarını koruyacak ve üretecek en elverişli ortamları oluşturmaktadır. Ortadoğu'nun ortasındaki Kürdistan bölünüp parçalanıp paylaşılmıştır. Bunun için Arap, Türk, Fars yöneticileri İngiliz emperyalizmiyle ve Fransız emperyalizmiyle işbirliğine girişmişlerdir. Bu ise Ortadoğu'da en az dört devletin ekonomik, politik ve askeri yapısını emperyalizmin çıkarlarına göre biçimlendirmiştir. Bu, 1917 Bolşevik Devrimi'nin getirdiği yeni düşüncelerin Çarlık Rusyası'nın sınırlarını aşamaması anlamına gelir. Önemli bir İngiliz sömürgesi olan Hindistan'ın ve Hindistan'a gidiş yollarının güvenlik altına alınması anlamına gelmektedir.

Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin prensibinin Ortadoğu'yu coşturduğu bir dönemde, Kürdistan emperyalist bir bölüşüme tabi tutulmuştur. Çeşitli devletler tarafından uygulanan ortak politikalarla Kürt ulusu boyunduruk altına alınmıştır. Fakat bu durumların Bolşevikler tarafından kavranılmaması, kavranıldıysa duruma müdahale edilmemiş olması, Bolşevizmin en önemli zaaflarından biri olsa gerekir. Bu, teoriyle, yani Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin konusunda yazılanlarla, reel sosyalizm uygulamalarının birbirine ne kadar zıt yönde durduklarını da göstermektedir. Fakat, teoriye çok zıt yönde gelişen reel sosyalizm uygulamalarına, "işte sosyalizm budur, sosyalizm böyle olur" denmesi, resmi Sovyet idelolojisinin bunu herkese ve her kuruma kabul ettirmeye çalışması dünya sosyalist sisteminin tıkanmasına ve sosyalizme duyulan güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Halbuki, teoriyle fiili durum arasında, neden bu kadar büyük bir zıtlık oluştuğunun, bu zıtlığın nasıl giderilebileceğinin olgulara dayalı olarak açıklanması, uygulamanın eleştirisinin yapılması gerekirdi.

İşte bu bakımlardan, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Türk-Yunan ve Türk-Ermeni savaşları sürecinde, Kürt-İngiliz ve Kürt-Türk mücadelelerinin gelişmesi sırasında, sadece, Kemalistlerle İngilizlerin veya Kemalistlerle Bolşeviklerin ilişkilerinin araştırılması, irdelenmesi yetmez. Aynı zamanda, Bolşeviklerin İngiltere'yle, veya Fransa'yla ilişkilerinin gelişim çizgisinin incelenmesi de gerekir.

Devletlerarası Sömürge: Kürdistan

20. Yüzyılın ilk çeyreğinde Ortadoğu tarihinin ve dünya tarihinin en trajik olgularından biri, Kürdistan'da uygulanmaya başlanan devletlerarası sömürge sistemidir. Bu tam anlamıyla bir trajedidir. Çünkü trajedi, kendisine dayatılan kadere razı olmayan, o kaderle savaşımaya kalkışan insanların yaşadığı çaresizlikten doğar. Kürtlere 20. yüzyılın ilk çeyreğinden beri, dünyanın en güçlü emperyalist devletleri ve onların bölgedeki yerli işbirlikçileri tarafından dayatılan bu kaderi bozmak için yoğun bir ölüm kalım mücadelesine girişmişlerdir.

Kimyasal ve biyolojik silahlara karşı sürdürülen ısrarlı ve kararlı mücadeleyi, ancak, "trajedi" sözcüğüyle ifade edebiliriz. Böylesine ısrarlı ve kararlı bir mücadele, giderek, çareyi elbette bulacaktır.

Burada, herhangi bir ülkenin sömürgeleştirilmesi nedenleri arasına çok önemli bir boyutun daha girdiğini görüyoruz. Bu da stratejik nedenlerdir. Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve paylaşılması sürecinin, yukarıda belirtilen dört devleti emperyalizmin çıkarlarına bağlayacağı açıktır. Çünkü, Kürtler'in özgürlükleri ve bağımsızlıkları için mücadele edecekleri, yerini, zamanını ve fırsatını yakaladıklarında başkaldıracakları açık bir gerçektir. Zira hiçbir ulus köleliğe ve yok olmaya razı olamaz. İşte bu başkaldırının bastırılması için yerel hükümetler hep, emperyalizmden medet umacaklar, onun yardımını isteyeceklerdir. Bu ise onları çok sıkı bağlarla emperyalizme bağlayacak, emperyalizmin etki alanı içine sokacaktır. Gerçekten 20. yüzyılın ilk çeyreğinden beri, Güney Kürdistan'daki ve Doğu Kürdistan'daki bütün Kürt başkaldırıları hep İngiltere'nin desteğiyle bastırılmıştır. Şeyh Said Kürt isyanında Kürtlere İngilizlerin yardım ettiği büyük bir aldatmacadır. Zira o yıllarda İngilizler Kürtlere karşı Güney Kürdistan'da kanlı bir savaş yürütüyorlardı. Ayrıca Ankara'dan Diyarbakır'a Türk Ordusu, demiryolları aracılığıyla Suriye üzerinden taşınmıştır. Suriye'nin o zaman bir Fransız sömürgesi olduğunu unutmamak gerekir. Fransa, Türk Ordusu'nun geçişine izin vermeseydi, başkaldırının yönü değişebilirdi. En azından böyle bir olasılıktan söz edilebilir.

Öte yandan, gerek emperyalist güçlerin kendi aralarındaki mücadeleleri, gerek bu güçlerle Ortadoğu'daki yerli işbirlikçilerinin arasındaki mücadelenin büyük bir kısmı Kürdistan üzerinde yürütülmüştür. Mücadeleler, Kürdistan'dan daha çok pay almayı amaçlamaktadır. Kürdistan'da devletlerarası sömürge sisteminin kurulması ise, çatışmayı önce uzlaşmaya, sonra işbirliğine dönüştürmüştür. Ve bu işbirliği devletlerarası sömürge sistemini kurumlaştırmıştır.

Kemalizmin Sloganları

Kemalistler, Kürdistan'ın bölünüp parçalanmasında ve paylaşılmasında emperyalistlerle çok yoğun bir işbirliği yaptıkları halde, "emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı ilk ulusal kurtuluş savaşını biz yaptık. Doğu'nun ezilen, sömürge halklarına önder olduk. Onlara ulusal kurtuluş ilhamını verdik..." demeyi de ihmal etmezler. Kürtler konusunun hatırlatılmasını ise hiç istemezler. Bu konuda tartışmaktan bilinçli bir şekilde kaçarlar. Sizi, polisle, savcıyla başbaşa bırakırlar. Ama, "emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı ilk ulusal kurtuluş savaşını biz verdik" nakaratını da sürdürürler. Sizi polise ihbar ederek, cezaevine tıklamanızı sağlayarak sesinizi kesmeye gayret ederler. Tek tarafı olarak, devamlı kendileri konuşurlar. Basında, TV'de, Radyoda, eğitim kurumlarında, kışlada, camide... Her yerde. Örneğin Mustafa Kemal tarafından 1920'li yıllarda yazılanlar ve söylenenlerle, fiili durum arasındaki bu derin çelişkinin incelenmesi, elbette, ibret verici sonuçlar ortaya koyar.

Kemalistlerin Kürtlere karşı uyguladıkları ırkçı ve sömürgeci politikayı gizlemek için kullandıkları başka bir yol da Kürtler'i ırkçılık yapmakla suçlamaktır. Kürtçe'nin ve Kürt kültürünün yasaklanması, her türlü yol kullanılarak, Kürtlere, Türkçe'nin ve Türk kültürünün dayatılması, yoğun bir asimilasyon sürecinin izlenmesi, Kürtçe insan ve köy isimlerinin değiştirilmesi, Türkçeleştirilmesi, Kürtçe konuşana para cezası verilmesi, Kürtçeye ve Kürt kültürüne ait hiçbir iz bırakılmaması... Kemalistlere göre bunlar devrimci ve demokratik yöntemlerdir. Ama bir Kürt'ün gasp edilmiş ulusal haklarını talep etmesi, bunun için örgütlenmesi ırkçı, şöven bir davranıştır. Öte yandan, yukarıda sayılan fiilleri Bul-

garistan Türkleri yapıyorlarsa onlar rkçılığa, sömürgeciliğe, faşizme, insanlık dışı uygulamalara başkaldıran ilerici insanlar olarak değerlendirilir.

Kürdistan gibi bölünmüş, parçalanmış ve her bir parçası ayrı ayrı devletler tarafından denetlenen, devletlerarası sömürge durumundaki bir toplumda, insan hakları kurumu nasıl çalışmaktadır? "Böl yönet ve yok et" politikası izlenen, birbirlerinden mayın tarlalarıyla, dikenli tellerle, iz tarlalarıyla, gözetleme kuleleriyle vs. tecrit edilmeye çalışılan bir toplumda, insan hakları anlayışı nasıl işlemektedir? Bu konuyu da aşağıda incelemeye çalışalım.

İnsan Hakları ve Kürtler

Türkiye'de Kürtler, kamu özgürlüklerinden ve eşitlik ilkesinden, ancak, ulusal benliklerini, yani öz benliklerini, kişiliklerini reddettikleri sürece yararlanabilirler. Kürtlerin demokrasinin temel ilkesi olan eşitlik ilkesinden, insan haklarından ve kamu özgürlüklerinden, ekonomik ve sosyal haklarından yararlanabilmesi kendi öz benliklerini, yani Kürt benliklerini inkâr koşuluna bağlanmıştır.

Bu, kuşkusuz bir dayatmadır. Bu dayatma, jandarma ve polis merkezlerinde, karakollarda ve cezaevlerinde, baskı, zulüm ve işkence aracılığıyla ifade edilmektedir. Mahkemelerde, iddianamelerde, gerekçeli kararlarla duyurulmaktadır. Basın, TRT, kamu bürokrasisi, bu anlayışı egemen kılmak için kullanılmaktadır. Eğitim kurumları, din vs. yine öyle.

Öz benliğini, yani Kürt benliğini inkâr eden, Türkleşen, "Türküm, mutluyum" diyen bir kişi her şey olabilir. İşçi, karpıcı, milletvekili, öğrenci, sporcu, kaymakam, vali, yargıç, iş adamı, asker, öğretmen, bakan, profesör... her şey. Fakat, Kürt kalarak, Kürt ulusal haklarını savunarak hiçbir şey olamaz. Böyle bir kişinin Türkiye'de olabileceği tek şey vardır: Sanık olmak, mahkûm olmak.

Öz benliğin inkâr edilmesi ise, köleleşme, kişiliksizleşme anlamına gelmektedir. Köleleşen ve kişiliksizleşen insanın pısırsık ve saldırgan olacağı açıktır. Sömürgeci otoriteden gelen baskı ve dayatmalara karşı hep itaatkâr olduğuna göre kime saldıracaktır? Elbette kendi yakınlarına, akrabaları-

na... Bunun için en küçük bir bahaneyi bile büyütecek, hemen alevlenecektir.

“Eşitlik” İlkesini Yorumlamada Çifte Standart

Eşitlik ilkesinden, insan haklarından ve kamu özgürlüklerinden, ekonomik ve toplumsal haklardan yararlanmanın öz benliğin inkâr edilmesi koşuluna bağlanması ırkçı bir davranıştır. Çağdışı bir davranıştır. Soykırımdır. Böyle bir dayatma Kürdistan'a sömürgeci bile düşük bir statü vermektedir. Böyle bir politika, insan haklarını korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan uluslararası yasalara, hukuk ve adalet anlayışına, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne, Helsinki Nihai Senedi'ne yüzde yüz aykırıdır. Bu ifadeler asimilasyoncu politikanın ve soykırımın boyutlarıyla ilgili olarak Türk yöneticilerinin, Türk basınının, Türk üniversitesinin... değerlendirmesi olarak da kabul edilebilir. Çünkü Türk devlet ve siyaset adamları, Türk basını, Türk üniversitesi, Bulgaristan'ın ülkesindeki Türk azınlığın, Türk toplumu olmaktan doğan haklarını çiğnemesini bu tür kavramlarla açıklamaktadır. Asimilasyon ve soykırım sürecini benzer kavramları kullanarak protesto etmektedir. Türk yöneticileri, Türk basını, Türk üniversitesi vs. gerek Türkiye'de gerek uluslararası forumlarda, Bulgaristan yöneticilerini, bu kavramlarla suçlamaktadırlar.

Burada çifte standartlı bir düşünce ve uygulama söz konusudur. Bulgarsitan'da uygulanan asimilasyoncu ve soykırımcı politikadan şikayet etmek, fakat aynı politikanın çok daha ağırını, daha sistematik ve daha donatımlı olanını, kendi ülkesinde, uzun yıllardan beri Kürtlere karşı uygulamak. Bulgaristan'da Türklere karşı uygulanan asimilasyoncu politikaya karşı olmak, Türk Devleti'nin ve hükümetlerinin Kürtler'e karşı uyguladığı benzer politikaları ve devlet terörünü onaylamak, alkışlamak.

“Türkiye'de herkes eşittir, dil, ırk farkı gözetilmeden herkese eşit muamele yapılmaktadır” ifadeleri gerek devlet ve siyaset adamları tarafından, gerek üniversite, basın, yazarlar tarafından aynen tekrar edilmektedir. Fakat bu ifadelerle ilgili değerlendirmeler de çifte standartlıdır. “Türkiye'de her-

kes din bakımından eşittir, fark gözetilmez” sözü şöyle değerlendirilmektedir. Türkiye’de Müslümanlar ibadetlerinde nasıl özgürseler Hristiyanlar da öyle özgürdür. Rumların, Ermenilerin kiliseleri, Yahudilerin sinagogları vardır. Herkes ibadetinde serbesttir. Görüldüğü gibi, din bakımından, fark gözetmemek anlayışı, önce birbirlerinden farklı olan dinleri saymakta, sonra da bu dinler arasındaki eşitliği vurgulamaktadır. “Türkiye’de herkes eşittir. Dil ve ırk bakımından fark gözetilmez” sözü ise böyle değerlendirilmemektedir. Türkiye’de herkes Türktür, bütün Türkler eşittir. Dil bakımından hiçbir fark gözetilmez, denilmektedir. Burada diller konusundaki farklılık, çeşitlilik sayılmamakta, herkesin Türk olduğu ve bütün Türklerin eşit olduğu vurgulanmaktadır. Bu da eşitliğin ancak, Türkleşme koşuluna bağlı olduğu anlamına gelmektedir. Halbuki, dil bakımından herkes eşittir, Türkçe’nin sahip olduğu haklara Kürtçe de sahiptir, denilmektedir. Eşitlik ancak böyle sağlanabilir.

“Kendini Türk kabul eden herkes Türktür” denilmektedir. İlk bakışta bu sözün bir hoşgörüyü içerdiği sanılabilir. Kendini Türk kabul etmeyenlere, örneğin, Kürdüm, diyenlere hoşgörü gösterildiği düşünülebilir. Bu kuşkusuz yanlış bir kanaattir. Böyle bir hoşgörü yoktur. Çünkü Türk resmi ideolojisine göre Türk olmak mecburidir. Kürt olmak yasaktır. Sadece Diyarbakır Askeri Cezaevi’nde, 1981-1984 yılları arasında, “Türküm, mutluyum” demedikleri, Kürt kimliklerini korumakta azimli oldukları için 40’ın üzerinde Kürt devrimcisi işkenceyle öldürülmüştür. Bu devrimciler kamuoyuna belirli bir mesajı ulaştırmanın bedelini, ancak, yaşamlarıyla ödemişlerdir. Veya bu kişiler, devlet terörüne karşı protestolarını, ancak, yaşamlarına son vermek suretiyle ifade etmişlerdir. Bu sayının aslında 40’ın çok üzerinde olduğu da bilinmektedir.

Birlik-Beraberlik Sloganı

Türkiye’de en çok kullanılan sloganlardan biri de birlik-beraberlik kavramları etrafında üretilmektedir. Devlet, hükümet ve parti yöneticileri, “Türk-Kürt kardeşir, ayrılmaz bir bütündür. Et-tırnak nasıl bir bütünse, birbirlerinden ayrılmaz bir bütünse, Türk-Kürt de öyledir. 1000 yıldır bu top-

raklarda beraber yaşıyoruz. Aynı dini paylaşıyoruz” diyorlar. Bu sözleri, kuşkusuz devlet resmen söylemiyor. Devlet bunları, özellikle yerel politikacılara, basın mensuplarına vs. söyletiyor. CHP-SHP geleneğinden ayrı olarak hemen hemen her politik yapı, MHP dahil, Türk-Kürt kardeşliğinden söz ediyor. O zaman sormak gerekir: Bu bölünmez bütün, 1920’li yıllarda nasıl parçalanmıştır? 17. yüzyılda nasıl bölünmüş ve paylaşılmıştır? Bugün neden İran’ın bir Kürdistan’ı var? Irak, Kürdistan’a nasıl sahip olmuştur? Türkiye’nin neden bir Kürdistan’ı var? Suriye Kürdistan’ı ne demektir? Kürdistan’ın bölünüp parçalanmasında ve paylaşılmasında, Kürt ulusuna böl yönet politikası uygulanmasında, Kemalistler, neden İngiliz ve Fransız emperyalizmi ile işbirliği yapmışlardır? Bu konular üzerinde düşündüğümüz zaman bu sloganların yaşanan gerçekleri ifade etmediğini görüyoruz. Öyle ise, bu slogan, sadece, Kürt ulusuna karşı sürdürülen tahakkümü, baskıyı, zulmü, şiddeti ve devlet terörünü gizlemeyi amaçlar.

“Tasada, kederde, sevinçte, kivançta beraberiz. ortağız” deniyor. “Kıbrıs’ta Rumlara karşı birlikte savaştık, bu konuda hiçbir ayırım-gayrım yapmadık” deniyor. Yaşanan olgularsa bu sloganları da çürütüyor. Güney Kürdistan’da, Halepçe’de, 1988 yılı Mart ayı ortalarında meydana gelen olayları hatırlayalım. Beş binin üzerinde Kürt insanı, çocuk, kadın, yaşlı, sömürgeci ve ırkçı Irak yönetimi tarafından kimyasal silahlarla katledilmişti, soykırıma uğratılmıştı. Bu olaya karşı Türk devlet ve hükümet yetkililerinden herhangi bir tepki geldi mi? Kürtler’e karşı bu cinayetin işlendiği sırada, Türk Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Kuveyt’de İslam Konferansı Zirvesi’ne katılıyordu. Zirvede Kürtler’e karşı girişilen bu katliamı dile getirdi mi? Tasada, kederde ortak olmak böyle mi olur? Bilakis, Türk Başbakanı Turgut Özal, olaydan iki hafta kadar sonra, Nisan ayı başlarında, Bağdat’ı ziyaret etti. Adeta, Irak sömürgecilerini kutlar gibiydi. Halbuki, Türk devlet ve hükümet yöneticilerinin örneğin Filistin halkının acılarını nasıl dile getirdiklerini yakından biliyoruz. Türkiye, Filistin halkının acılarına, kederlerine gösterdiği ilginin binde birini bile Güney Kürdistan’daki Kürtlere karşı göstermiyor. Bilakis zaman zaman gerçekleştirdiği hava akınlarıyla, Kürtlerin başarılarını hükümsüz kılmaya çalışıyor. Bunun

dışında artık, Kıbrıs'taki Türk halkının sorunlarına, Bulgaristan'daki, Batı Trakya'daki Türklerin sorunlarına gösterilen ilgi Kürtler için gösterilen ilgiyle hiç karşılaştırılmaz. Türkiye, Afganistan'daki Türkleri getirip Kürdistan'ın en verimli topraklarına yerleştirmeye çalışırken, Kürtler'i bölgeden sürgün etmenin yollarını aramaktadır. Bütün bunlara rağmen, yine de "tasada, kederde, sevinçte, kıvançta ortağız" denmektedir. Bu sloganın ne kadar boş ve içeriksiz olduğu, ne kadar aldatıcı olduğu açık bir şekilde ortada durmaktadır. Güney Kürdistan'da, Kürtler'in Irak sömürgecilerine karşı kazandıkları herhangi bir başarı, Kuzey Kürdistan'da halk tarafından büyük sevinçlerle, coşkularla karşılanmaktadır. Halbuki aynı başarılar, Türk devlet ve hükümet yetkililerini endişelere gark etmektedir. Ve Güney Kürdistan'da Kürtlerin başarılarını devamlı kılmamak, başarıya engel olmanın ortamını hazırlamak için de, "eşkiya kovalıyorum" bahanesiyle bölgeye yani Güney Kürdistan'a sık sık hava akınları düzenlemektedir. Irak sömürge yönetimiyle çok yoğun ve sıkı bir işbirliği yaparak Kürtler'in başarılarını engellemeye çalışmaktadır.

Günlük basının, siyasal partilerin, sendikaların, üniversitelerin, yazarların, vs. tavrı da aşağı yukarı böyledir. Onların tavırları da kabaca, bu çerçeve içinde ele alınabilir. Örneğin, Halepçe'deki soykırım konusunda, üniversitelerden, siyasal partilerden, basından, yazarlardan hiçbir tepki gelmemiştir. Halbuki, aynı kurumların, örneğin Bulgaristan'daki Türkler konusunda nasıl coşkulu olduklarını yakından biliyoruz. Bütün bunlar, "tasada, kederde, sevinçte, kıvançta ortağız" sloganının ne kadar yanıltıcı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. "Kıbrıs'ta Rumlara karşı beraberce savaştık, ayrım gayrım yapmadık" sloganı bir riyakârlığın ifadesinden başka bir şey değildir. Bu, kendi ırkçı ve sömürgeci emelleri doğrultusunda Kürtlerin savaşa sürülmesidir. Çünkü Kürtlerin Rumlarla alıp veremeyeceği hiçbir şey yoktur. Kürtlerle Rumlar arasında hiçbir itilaf yoktur. Kürdistan'ı işgal edenler Rumlar değil ki. Kürdistan'ı Rumlar sömürgeleştirmediler ki. Bu bakımdan, Rumlar'a karşı birlikte savaştık, diye övünmeler, ancak, ırkçılığın ve sömürgeciliğin başka bir göstergesi olabilir. Kürdistan'ın bölünmesinde, parçalanmasında ve paylaşılmasında İngiliz

emperyalizmiyle işbirliği yapanlar Rumlar olsa, Kürtlerin Rumlarla savaşmasının bir anlamı olabilir. Böyle olmadığı ise açıktır. Bu konuda önemli olan şudur: Örneğin siz de Türkler olarak, Güney Kürdistan'da, Kürtlerle beraber, Irak sömürgecilerine karşı savaşabiliyor musunuz? Bunun böyle olmadığını, bilakis Irak'la işbirliği yapıp Kürtlere karşı savaşta da biliyoruz. Öyleyse, "tasada, kederde, sevinçte, kıvançta ortak olmak" sloganı bir avutmadan, göz boyamadan, iki yüzlü, riyakâr politikayı gizleme çabasından başka bir şey değildir.

Bulgaristan tarafından zorunlu pasaport ile sınır dışı edilen Türkler'in Türkiye'de nasıl karşılandıkları bilinen bir olay. "Soydaşlarımız", "130 soydaşımız daha geldi", "soydaşlarımıza bağrımız açık", "soydaşlarımızın sayısı otuz beş bini aştı." Sıcak ve içten karşılama, ilgi... Güney Kürdistan'dan, Saddam yönetiminin kimyasal ve biyolojik silahlarından kaçmak zorunda olan Kürtlerin Hakkâriye nasıl girebildikleri ise hiçbir zaman unutulamaz. Uzun süre sınır kapalı tutulmuş, can havliyle sınırı geçenler de Irak yönetimine teslim edilmişlerdi. Teslim edilenler hemen orda kurşuna dizilmişti. Daha sonra da "Kuzey Irak'tan gelenler bütçeye büyük bir yük getirdi." "Irak'tan gelenler de dert olmaya başladı", "Peşmergeler başımıza dert açıyor", "Peşmergeler en kısa zamanda gönderilsinler" gibi sözler, Türk basınından hiç eksik olmadı. Bu yakınmalar, Kürtler'in gelişle hemen başladı. Kürtler, çocuk-çocuk, kadın-erkek, genç-ihthiyar dikenli teller içine kapatıldı. Temel ihtiyaçlarının karşılanmaması için çok önemli gayret sarfedildi. Başkalarının Kürtler'e ilgi göstermeleri, yardım etmeye çalışmaları yasaklandı. Güney Kürdistanlılar esir muamelesi, mahkûm muamelesi gördü. Kampların girişinde karakollar kuruldu. Dikenli tellerle alınan önlemler gittikçe artırıldı.

Türk devlet ve hükümet yetkilileri, 40 bin, 50 bin Güney Kürdistanlı'nın bütçeye getireceği yükün önemli bir kısmını da Batı'nın karşılaması gerektiğini, günlerce, haftalarca, aylarca anlattı durdu. Fırsat buldukça Batılılara bunları hatırlattı. Ama Bulgaristan Türkleri söz konusu olduğunda, "2 milyon soydaşımız da gelse kolayca kabul ederiz. Türkiye büyük ve zengin bir ülkedir" diyorlar.

Güney Kürdistanlıları dikenli teller arasına kapatan, Türkiye'deki akrabalarıyla ilişkilerini kesen, yardımı yasaklayan Türk yönetimi, Bulgaristan'dan gelen Türkleri varsa, hemen akrabalarının yanına göndermeye çalışıyor. Durum bu kadar açıkken, "tasada, kederde, sevinçte, kıvançta beraberiz, ortağız" nasıl denilebilir? Buna kim inanır? Resmi ideoloji bu slogana inanılmasını istiyor. İnanmayanları, eleştirilenleri suçlu kabul ediyor.

O halde, Kürtler için, belleğini kaybetmemek, son derece önemli bir görev olarak ortaya çıkmaktadır. Kürtler, kısaca ifade edilen bu olup bitenleri hiçbir zaman unutmamalıdır. Güney Kürdistanlıların Türkiye'ye geçmek zorunda kalmaları 1988 yılı Eylül ayı başlarıdır. Bulgaristan'ın zorunlu pasaport vererek Türk azınlığı Türkiye'ye göndermeleri ise 1989 yılı Haziran ayı başlarıdır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Batı'da Türk-Yunan Savaşları, Doğu'da ve Güney'de Türk-Ermeni Savaşları sırasında, Kürtler'in Türklerle birlikte ortak düşmana karşı savaştıkları söylenir. "Ortak düşmanlara karşı savaştık, yurdu, vatanı birlikte koruduk" denir. Kimdir bu ortak düşmanlar? Rumlar, Ermeniler neden Kürtler'in düşmanı olsunlar? Bütün bunların ötesinde, "ortak düşmanlarla yapılan bu savaşlar"dan sonra, Kürtler'in ne kazandıkları da elbette sorulmalıdır. Kürdistan'ın neden bölünüp parçalandığı ve paylaşıldığı, bunun için emperyalistlerle bile işbirliği yapıldığı, incelenmeye, araştırılmaya değer bir konudur.

"Bizde ayrım gayrim yoktur. Ülkeyi birlikte yönetiyoruz. Türkiye kendini Türk hisseden herkesin yurdu"dur" anlayışına gelince: Yukarıda belirttik, tekrar vurgulanmasında yarar var. Öz benliğini yani Kürtlüğünü inkâr ederek, savunmayarak, Türküm mutluyum diyerek her türlü siyasal, yönetsel, kültürel ve ekonomik faaliyetlere katılmak mümkündür. Böyle bir kişi kamu bürokrasisinde, her yerde kuşkusuz görev alır. Fakat Kürt kalarak, Kürt kimliğini savunarak, Kürt ulusal ve demokratik haklarını savunarak asla... Böyle bir kişinin Türkiye'de olabileceği tek şey mahkûmluktur, sanık olmaktır. Bir Kürt Türkçe'nin incelenmesi, araştırılması faaliyetlerine elbette katılabilir. Türk kültürünün, örneğin ABD'den kaynaklanan kültür emperyalizmine karşı korun-

ması için yaptığı çalışmalar elbette teşvik edilir. Hatta, onun bu tür faaliyetlere coşkuyla katılması istenir. Fakat aynı Kürt'ün Kürtçe bir sözlük hazırlamaya çalışması, Kürtçe'yi ve Kürt kültürünü, Irak'tan, İran'dan, Suriye'den ve Türkiye'den kaynaklanan kültür emperyalizmine karşı korumak için öneriler ileri sürmesi cezai müeyyidelerle karşılaşır. Bir Kürt Bulgaristan'da ve Batı Trakya'da Türk toplumu olma özelliklerine karşı yürütülen baskıları eleştiren, protesto eden politik ve diplomatik faaliyetlere elbette katılır. Onun bu faaliyetlere katılması teşvik edilir. Fakat Türkiye'de Kürt diline ve Kürt kültürüne karşı yürütülen baskılar eleştirirse ve protesto ederse cezai yaptırımla karşılaşır. Bu bakımdan Türkiye'nin, politik, diplomatik, kültürel yaşantısında görev alabilmek, ancak, Türkleşme koşuluna bağlıdır, diyoruz.

Kürtler, Türk, Arap ve Fars sömürgecilerinin dilini, kültürünü, yurdunu, tarihini anaları gibi sevmelidir. Eğer Kürtler böyleyse "iyi vatandaş, iyi insan" denir. Kendi öz dili Kürtçe'yi, Kürt kültürünü, Kürdistan'ı severse, öz benliğine sahip çıkarsa, "eşkiya", "haydut", "hain", "kansız" vs. denir.

Cezai yaptırımların ağırlığına rağmen Kürtler'in de. Kürt olarak, Kürt ulusal ve demokratik haklarını savunarak, Türkiye'nin politik ve kültürel hayatında rol almaya başladıklarını ve bu sürecin gittikçe yoğunlaşarak ve yaygınlaşarak devam ettiğini görüyoruz.

Objektif bakımdan Kürt, yani Kürt ana babadan doğmuş, sübjektif bakımdan ise Türk, yani Kürtlüğünü, öz benliğini inkâr eden kişiler vardır. Bunlar, örneğin Bulgaristan'da bir Türk'ün burnu kanasa, Avrupa Konseyi'ne karar tasarıları sunarlar. Avrupa Parlamentosu'nu harekete geçirmeye çalışırlar. Batı Trakya Türkleri, Kıbrıs Türkleri, Kerkük Türkleri gibi konular bunlarda coşku yaratır. Fakat bu tür kişiler, örneğin Diyarbakır zindanlarında 40'ın üzerinde Kürt gencinin "Türküm, mutluyum" demedikleri için işkenceyle öldürülmelerine sessiz kalırlar. Böyle bir olayı, görmezden, duymazdan gelirler. Hatırlattığınız zaman da o bizim işimiz değil derler. İran-Irak Savaşı'nda, İran'ın Kürt bölgelerinde ilerlemeleri karşısında, Peşmergelerin başarıları karşısında bu tür kişiler derin bir endişeye kapılır. "Kerkük Türklerinin geleceği ne olacak?" diye endişelerini,

üzüntülerini ifade ederler. Hükümeti göreve çağırırlar. Fakat, beş binin üzerinde Kürt'ün kimyasal silahların kullanılması sonucunda soykırıma uğraması, bunları hiç ilgilendirmez. Sömürgeciler bu tür insanların zaaflarından sonuna kadar yararlanırlar. Uluslararası kurumlara bunları gönderirler. Kıbrıs sorunu, Bulgaristan'daki Türkler sorunu, Batı Trakya'daki Türklerin sorunlarını bunların ağzıyla, bunların aracılığıyla anlattırırlar. Bu da çağımızın en trajik olaylarından biridir.

Sömürgecilerin benzeri insanlardan yararlanması doğaldır. Fakat devrimci ve demokrat kişilerin, aydınların, bu tür olayları deşifre etmemeleri, bu tür insanların zaaflarından yararlanmaları büyük bir ayıptır. "İşte falanca da 'Kürt' olduğu halde, bir hak ileri sürmüyor, etnik kimliğini vurgulamıyor. Türklerin haklarını Türklerden daha iyi savunuyor" demeleri büyük bir çirkinliktir, utançtır. Aynı şeyleri Filistinliler için, örneğin İsrail'in devlet politikasını savunan Filistinliler için, FKÖ davasını savunan Filistinliler için söyleyebiliyorlar mı? Aynı şeyleri, Bulgarlaşan, Bulgar hükümeti ve devletin amaçlarıyla bütünleşen, Batı Trakya'da Yunanlaşan Türkler için söyleyebiliyorlar mı?

Türk basını, Türk devlet ve hükümet yöneticileri, Bulgaristan'da Bulgarlaşan, Bulgar hükümetinin ve devletin amaçlarını haklı bulan, Türk kimliğini vurgulamayan müftülere ve benzer kişilere "hain" diyor. Batı Trakya'da Yunanlaşan, Türk kimliklerini vurgulamayan kişilere "işbirlikçi", "ulusal hain" diyor. Filistinliler de İsrail ile işbirliği yapan Filistinlilere "hain" sıfatını kullanıyor. Fakat Türkler, gerek devlet yöneticileri, gerek basın-yayın kurumları, kendi ulusal benliğini inkâr eden, resmi ideolojiyi savunan, Türkleşen, objektif bakımdan Kürt olan fakat subjektif bakımdan Türk olan insanları el üstünde tutuyor. Onları öve öve bitiremiyor... Fakat bu çifte standart artık, herkes tarafından biliniyor, sorgulanıyor.

"Kürt Aydınları"nda Kürt Kimliği Sorunu

Bu noktada "Kürt aydınları" için de birkaç sözün söylenmesi gerekiyor. Türk yazarları, gerek Türkiye'de, gerek uluslararası forumlarda, "Türk yazarı" olduğunu vurgular. Türk-

lügüyle övünç duyduğunu ifade eder. Yazarların sınıflandırılmasında hep bu kategori içinde yer alır. Fakat Kürt yazarları için aynı şeyleri söyleyebilir miyiz? Arkadaşının "Türk yazarı" olduğunu vurgulması, Türklüğüyle övünç duyduğunu belirtmesi yanında, Kürt olanlar neden kimliklerini vurgulayamıyorlar? Gazeteciler, şarkıcılar, tiyatro ve sinema oyuncularını vs. gibi meslek grupları da söz konusu olduğunda bu durum böyle değil mi? Bu süreçte de bir hüznün yok mu?

Birleşmiş Milletler ve Kürtler

Kürt Sorunu gibi sorunlar, Birleşmiş Milletler'in önünde duran en önemli sorunlardır. Birleşmiş Milletler, İkinci Dünya Savaşı sonunda, sömürgeciliğin tasfiyesinde önemli bir rol oynadı. İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Portekiz, İspanya gibi emperyalist ve sömürgeci güçlere karşı sömürgecilerin yanında yer aldı. Fakat Kürt Sorunu, Kürdistan'ın bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış yapısından dolayı, Milletler Cemiyeti'nin de, Birleşmiş Milletler'in de gündemi-ne gelmedi, gelemedi. Kürdistan'ı bölüp parçalayan ve paylaşan güçler, yani, İngiliz emperyalizmi (daha sonra Irak), Fransız emperyalizmi (daha sonra Suriye), Türkiye ve İran, ortak çabalar harcayarak, sorunun Milletler Cemiyeti'ne ve Birleşmiş Milletler'e getirilmesine sürekli, kararlı ve ısrarlı bir biçimde engel olmuşlardır. İngiltere'den bağımsızlığını aldıktan sonra Irak, Fransa'dan bağımsızlığını aldıktan sonra Suriye, yine aynı ortak çaba içinde olmuşlardır. 1960'lı yıllarda Irak'ın Sovyetler Birliği'yle kurup geliştirmeye çalıştığı ilişkiler Güney Kürdistan'ın kaderinde hiçbir değişiklik yapmamıştır. Hatta, Saddam Hüseyin'in başında bulunduğu Baas Partisi tarafından Kürdistan'da sürdürülen zulüm, katliam, jenosid ve sürgün uygulamaları yıldıan yıla artmıştır. Binbir türlü katliamlarla, sürgünlerle, ihanetlerle, entrikalarla karşılaşan Kürtler ise, bu demirden örülmüş duvarları aşip seslerini, çığlıklarını, bu kurumlara ulaştıramamışlardır.

1963 yılında, Şubat ayında, Irak'ta Baas'çı bir askeri darbe yapıldı. Abdülkerim Kasım devrildi. Darbeden sonra Irak Komünist Partisi yöneticilerine karşı çok yoğun baskı-

lar başlatıldı. Kürtlere karşı sürdürülen baskılar yoğunlaştırıldı. Binlerce Komünist kurşuna dizildi, işkence gördü. Ancak Kürdistan'a kaçabilenler canlarını kurtarabiliyorlardı. İşte bu ortamda Sovyetler Birliği'nin Irak'ı tehdit etmek için Kürt Sorunu'nu Birleşmiş Milletlere getirdiğini görüyoruz. Sorun doğrudan doğruya Sovyetler Birliği tarafından değil, Sovyetler Birliği'nin isteği üzerine Moğolistan tarafından getirildi. Irak'ta 1963 yılı sonlarında yeni bir askeri darbe yapıldı. Darbeyi yapanlar Baas'çıları yönetimden uzaklaştırdılar. Komünistlerle, giderek Sovyetler Birliği'yle daha iyi ilişkiler kurmaya başladılar. Sovyetler Birliği de sorunun Birleşmiş Milletler'de görüşülmesini isteyen tasarılarını geri çekti. Böylece sorun kapanmış oldu.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Yahudiler için Milletler Cemiyeti çerçevesinde bir yurt aranmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise, Filistin'de Birleşmiş Milletler'in yoğun çabalarıyla bir Yahudi Devleti kurulmuştur. Fakat, ne Milletler Cemiyeti çerçevesinde, ne de Birleşmiş Milletler çerçevesinde, Kürt sorununa ilişkin en ufak bir çözüm düşünülmemiştir. Bu kurumlar, bilakis, Kürdistan'ın bölünüp parçalanmasını ve paylaşılmasını, Kürt ulusuna böl yönet politikası uygulanmasını onaylayan ve teşvik eden örgütler olarak ortaya çıkmaktadır.

Güney Afrika'da uygulanan ırkçı politikalar konusunda da kararlar alabilen Birleşmiş Milletler'in, Kürtlere karşı uygulanan ırkçı ve sömürgeci politikaları görmezden gelmesi ibret vericidir. Her iki bölgede uygulanan ırkçılığın içeriği elbette değişiktir. Güney Afrika'da kamu hizmetleri ırklara göre ayrılmakta ve siyahlara çok düşük düzeyde hizmet getirilmektedir. Türkiye'de ise, Kürtler, ancak kendi kimliklerini inkâr ediyorlarsa, egemen ulusun kimliğine, yani Türk kimliğine bürünüyorlarsa, kamu hizmetlerinden yararlanabiliyorlar. Öz kimliğin inkâr ettirilmesi, egemen ulusun kimliğinin dayatılması çok daha ağır bir ırkçılıktır. Türk usulü ırkçılık böyle bir gelişim çizgisi izlemektedir.

Bu çerçeve içinde Kürdistan'da uygulanan devletlerarası sömürge sistemine bir kere daha dikkati çekmek gerekmektedir. Bulgaristan'daki Türkler ve Türkiye'deki Kürtler, zaman zaman birbirleriyle karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaş-

tırmanın yapılması, Türkiye'de, insan hakları konusundaki düşünce ve uygulamaların ikiyüzlülüğünü göstermesi bakımından önemlidir. Aslında, Bulgaristan'daki Türkler, Türkiye'de Kürtler, birbirlerine hiç benzemeyen iki konudur. Daha doğrusu Kürt sorunu benzer sorunlara hiç benzememektedir. Bunun başlıca nedeni, en temel nedeni, Kürtlerin devletsiz olmalarıdır.

Türk Devleti, Bulgaristan'daki Türkler'e, Batı Trakya'daki Türkler'e, Kıbrıs Türkleri'ne arka çıkmaktadır. Gerekirse Kıbrıs'ta olduğu gibi, Türklerin ezilmesine, haklarının çiğnenmesine engel olmak için savaşa da girmektedir. Bulgaristan'daki Türkler'in karşı karşıya olduğu baskıları uluslararası kurumlara götürmeye çalışmaktadır. İkili ilişkilerinde, uluslararası ilişkilerinde bu sorunu dış politikasının temel unsurlarından biri haline getirmektedir. Kürtlerin karşı karşıya kaldığı baskılar ise, uluslararası kurumlara götürülmemektedir. Kim götürecektir? Kürtler devletsiz bir ulus. Zaten Kürdistan'da kurulan devletlerarası sömürge sisteminin temel amacı Kürtler'in devletleşmesini önlemektir. Bu ise, Kürdistan'ın doğal kaynaklarının, petrol ve su kaynaklarının, maden kaynaklarının sömürülmesini, mevcut sömürünün sürdürülmesini elbette kolaylaştıracaktır. Kürtler'in devletsiz bırakılması onların seslerinin yükselmesine, sahipsiz kalmalarına neden olmaktadır. Kürt sorunu, son yıllarda, dünyanın çeşitli yerlerinde, ancak, demokratik kurumlar ve demokratik kamuoyu tarafından gündeme getirilmeye çalışılmaktadır.

1988 yılı Eylül ayının başlarını hatırlayalım. Kimyasal silahların kullanılması sonucu onbinlerce Kürt insanı, Güney Kürdistan'dan Kuzeye sığınmak zorunda kalmıştı. Kimyasal silahlar kullanıldığına dair çok büyük kanıtlar vardı. Bu iddiaların incelenmesi için Birleşmiş Milletler bölgeye bir uzmanlar heyetinin gönderilmesine karar verdi. Irak heyetinin Güney Kürdistan'a girmesine izin vermedi. Aynı heyet bu sefer Türkiye'ye sığınan Kürtler üzerinde incelemeler yapmak istedi. Türk Devleti de Birleşmiş Milletler Uzmanlar Heyeti'nin bölgede incelemeler yapmasına izin vermedi. Fakat aynı Türkiye, 1989 yılı Haziran ayı ortalarında, yani, Bulgarların, zorunlu pasaport vererek, Türkleri Türkiye'ye gönderdiği

sıralarda, orada kalanlara aşılar yapıldığını bu aşılardan kuşku duyduğunu açıklamaktadır. Bunun için Birleşmiş Milletler'e başvurarak bir uzmanlar heyetinin Bulgaristan'a gönderilmesini ve aşı yapılan insanlar, özellikle çocuklar üzerinde incelemeler yapılmasını istemektedir. Kürtler'e kimyasal silahların kullanılmasının saptanmasına engel olmak için Birleşmiş Milletler Uzmanlar Heyeti'nin bölgede incelemeler yapmasına engel olan Türkiye, Bulgaristan'daki Türkler üzerinde incelemeler yapması için benzer bir heyetin oraya gönderilmesini istemektedir. Her iki olguda da devlet olmanın haklarını, imtiyazlarını, olanaklarını kullanmaktadır. Bütün bunlardan dolayı Kürdistan'daki devletlerarası sömürge sistemi Birleşmiş Milletleri ve benzer kurumları bir kere daha ilgilendirmektedir.

Şu olgulara da bakalım: Türkiye'nin, Güney Kürdistan'dan gelen Kürtler'i kamplara yerleştirdiğini, kampların etrafını dikenli tellerle çevirdiğini, onlara esir muamelesi yaptığını yukarıda belirtmiştik. Yabancı ülkelere gelen gazetecilere ve diplomatlara, uluslararası demokratik kurumların temsilcilerine, bu kamplarda incelemeler yapmak isteyen herkese büyük zorluklar çıkarıldığı, çoğu kişi ve kurumun incelemelerine izin verilmediği de bilinmektedir. Fakat, aynı Türkiye, Bulgaristan'dan Türkiye'ye gönderilenleri yerinde görmeleri için Ankara'daki yabancı diplomatları Bulgaristan sınırına götürmektedir. Basın mensuplarını da Kürtlerin kamplarda barındırılmalarının incelenmesini istemeyen de Türkiye'dir. Ankara'daki yabancı diplomatları, Bulgaristan sınırına götürmek için geziler düzenleyen de Türkiye'dir.

Türk devlet ve hükümet yetkilileri, basın, siyasal partiler vs. Bulgaristan'dan gelen Türkler'e çok iyi muamele yapılması gerektiğini, temel ihtiyaçlarının en iyi bir şekilde karşılanması gerektiğini ısrarla vurgulamaktadırlar. Aksi halde, Bulgaristan'ın Türkiye aleyhinde propaganda geliştireceğini belirtmektedirler. Türkiye, Bulgaristan'ın olumsuz propagandasından çekinmektedir. Fakat, Güney Kürdistan'dan gelen Kürtler'e karşı son derece kötü muamele yapıldığı halde, bu konuda, neden herhangi bir çekinme, endişe söz konusu olmamaktadır? Bu konularda Türkiye'nin

herhangi bir devlet tarafından eleştirilmeyeceği açıktır. Bununla beraber, Kürtler'e karşı kötü muameleyi ısrarla sürdüren Türkiye'nin, Birleşmiş Milletler'den, benzer kurumlardan çekinmesi, onların kendilerini eleştirebileceğini düşünmesi gerekmez mi?

Kötü muamele arasında, Kürtler'i kitleler halinde zehirleme girişimleri de vardır. Örneğin, 1989 yılı Haziran ayı ortalarında, 500'den fazla Kürt'ün, Kızıltepe kampında, yedikleri ekmekten dolayı zehirlenmelerine dair olay bunlardan biridir. Her ne kadar olay, Türk yöneticileri ve Türk basını tarafından inkâr edilmişse de, gerçektir. Türk ve Irak gizli servislerinin ortak çabalarıyla, Kürtler'in yedikleri ekmeklere kimyasal maddeler şırınga edildiği açıklığa kavuşmuştur. (2000'e Doğru, Sayı 25, 18 Haziran 1989, s. 24)

Türkiye, Bulgaristan'daki Türkler'e zulüm yapıldığını uluslararası kamuoyuna duyurmaya çalıştığı en sıcak günlerde bile, Kürtler'e zulmü sürdürmeyi temel bir görev bilmektedir.

Bir ülkeden başka bir ülkeye sürgün edilmek, tehcir çok kötü bir olaydır. Bu kuşkusuz böyle. Fakat ülke içindeki sürgünlere ne demek gerekir? Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen Türkler dost güçler tarafından karşılanmaktadır. Sürgün edilenler geldikleri yerlerde bari huzur bulmaktadırlar. Fakat Kürtler'in durumu böyle mi? Örneğin Güney Kürdistan'dan Irak çöllerine sürgüne gönderilenlerin, zor gücüyle sürgün edilenlerin durumunu hangi kavramlarla ele alacağız? Irak, ırkçı ve sömürgeci politikalarına, soykırım uygulamalarına ısrarla, kararlılıkla ve bilinçli bir şekilde devam ediyor. Birleşmiş Milletler'in bu gibi konularla ilgilenmesi gerekmez mi?

Kürdistan, Artık, Eski Kürdistan Değildir

Günümüzde artık, çok şey değişmektedir. Kürdistan hızlı bir değişim içindedir. Kürdistan'ın her tarafında yoğun bir siyasallaşma yaşanmaktadır. Özellikle 1980'li yıllardan sonra Kürtler, kendi kimliklerini, tarihsel geçmişlerini sorgulamaya başlamışlardır. Neden Türkiye'nin bir Kürdistan'ı var? Neden İran'ın bir Kürdistan'ı var? Neden Irak'ın bir

Kürdistan'ı var? Neden Suriye'nin bir Kürdistan'ı var? Kürdistan ne zaman bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış? Böl yönet politikası nasıl uygulanmış? Kürtler'in hangi zaaf-ları böyle bir politikanın uygulanmasına elverişli bir zemin hazırlamış? Böl yönet politikasının uygulanması ne gibi so-nuçlar doğurmuş? Böl yönet ve yok et dayatmasına karşı Kürtler ne gibi mücadeleler geliştirmişler? Bu mücadeleler neden istenen başarıya ulaşamamış? Böylesine hızla de-ği-şen, bugününü ve geçmişini sorgulayan bir toplumu, hiçbir zaman değişmeyen, kaskatı, devlet teröründen başka hiçbir politikası olmayan, bir resmi ideolojiyle yönetmek mümkün değildir. Kısaca şunu söyleyebiliriz: Kürdistan artık, eski Kürdistan değildir. Kürt ulusu artık, Türkler'in ne kadar bü-yük olduğu, bir tekinin bile dünyaya bedel olduğu efsanele-riyle, ya da ordu, polis ve jandarma marifetiyle, sürekli ola-rak köle düzeyinde tutulacak kör bir güç değildir. Günümüz, Kürt halk yığınlarının anlatılması güç yoksullu-ğu yanında, zekâsının uyanışına ve ulusal bilincinin yükse-lişine de tanıklık ediyor.

Ulusal bilinç, beraberinde siyasal ve toplumsal bilinci, ekonomik bilinci de getiriyor. Halkın bilinci, artık, ilkellik-ten, kabalıktan ve bulanıklıktan kurtuluyor.

Kürdistan'daki bu değişmeler, Türk solunu ve Türk ay-dınlarını da etkiliyor. Onların, Kürt sorununa ilişkin görüş-lerini değiştiriyor. Resmi ideolojinin çeşitli kişiler ve kurum-lar üzerindeki etkinliği yavaş yavaş kırılıyor. Bu değişme kuşkusuz birdenbire olmadı, kısa zamanda gerçekleşmedi. Geçmiş yıllardan günümüze gelen birikimleri hiç unutmamak gerekir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde cereyan eden olaylar Kürdistan'ın bölünmesi, parçalanması ve payla-şılması, her parçada cereyan eden sayısız başkaldırı hare-ketleri, geçmişe ilişkin çok önemli olaylardır. Güney Kürdis-tan'da Şeyh Mahmud Berzenci ve daha sonraları, Molla Mustafa Barzani önderliğinde yürütülen ulusal kurtuluş mücadelesi, Doğu Kürdistan'da Simko önderliğinde gerçek-leştirilen başkaldırı, Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nin kurulu-şu ve yıkılışı, Kuzey Kürdistan'da Koçgiri, Şeyh Said, Ağrı, Dersim ayaklanmaları vs. hep önemli birikimlerdir. Kuzey Kürdistan'da son 30 yıllık döneme baktığımız zaman yine

önemli olaylarla karşılaşırız. 1959'da meydana gelen 49'lar olayı, 1963'de meydana gelen 23'ler olayı, bunlar arasındadır. 1943 yılında cereyan eden ve 33 kişinin kurşuna dizilmesiyle ilgili olan ve "Orgeneral Mustafa Muğlalı" olayı olarak da bilinen olguyu da unutmamak gerekir.

1965 yılında Kürdistan Demokrat Partisi'nin kurulması çok önemli bir aşamadır. 1968 yılında Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın kurulması çok önemli bir olaydır. Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın kurulması, Kuzey Kürdistan'ın tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır.

1958 yılında Diyarbakır'da yayınlanan **İleri Yurt**, 1962'de Silvan'da yayınlanan **Silvan'ın Sesi**, 1962'de İstanbul'da yayınlanan **Dicle-Fırat**, 1963'de İstanbul'da yayınlanan **Deng, Roja Newe**, 1966'da Ankara'da yayınlanan **Yeni Akış** gibi dergiler, bu dergilerin etrafında geliştirilen soruşturmalar, tutuklamalar, davalar, Kürtlerin ulusal bilincinin gelişmesinde önemli roller oynamışlardır. **Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın bültenleri** ulusal bilincin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur.

Bu arada, 1970 yılında, Doğu Beyazıt'ta yayınlanan **Şeresiyar** isimli bir gazeteden de söz etmek gerekir. Gazetenin ismi Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun protestosuna neden olmuştur. Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Şeresiyar**'ı çıkaranları ihbar için Cumhuriyet gazetesinde bir dizi yazı yayınlamıştır. Gazetenin adıyla bölücülük yapıyordu. Türkçe'den başka bir isim kullanmak vatana ihanetti. (Türkiye Halkları, Yakın Tarihimizden İhanetler, **Cumhuriyet**, 3-5 Şubat 1970)

Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu devrimci ve demokrat insanların ağıla karşı mücadelelerini, demokrasi ve sosyalizm mücadelelerini ihanetle suçluyordu. Bunun için gazetenin isminin Kürtçe olması yetiyordu. Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu gibi devrimci ve demokrat bilinen bir insanın, Kürt devrimcilerini ve demokratlarını ihbar etmesi anlaşılır şey değildi. Aslında Kürtlerin bilincinin bu yayın organlarında yayınlanan yazıların içeriklerinden çok, yayın organları ve yazarlar için açılan davalar, yayın organlarını ve yazarları ihbar eden yazılar, daha çok geliştiriyordu. Kürt sorunu, Türk demokrasisinin sınırlarını, Türk ay-

dinlarının demokratlıklarının nereye kadar olduğunu da gösteriyordu. Bütün bu çelişkiler Kürtler'in görüş ve düşünceleri ufuklarını açan olgular ve süreçler oluyordu.

Bu noktada, sorunlara sadece sınıf açısından bakmanın yeterli olmadığını, etnik gruplar açısından bakmanın da gerektiğini bir kere daha belirtelim. Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Kürt ulusunun varlığını inkâr ettiği için, ulusal sorunu kabul etmediği için, demokrasi mücadelesi yaparken bile ihbarcı bir çizgiye düşüyor. Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu Türkler için kuşkusuz önemli bir kişidir, yurtsever, demokrat bir kişidir. Ama Kürtler için bir ihbarcıdan başka bir şey değildir. Kürt düşmanıdır. Türk ırkçısıdır. Kürtlerin ulusal ve demokratik haklarına düşmandır. Yalana dayalı Türk resmi ideolojisinin en iyi savunucularındandır.

Türkiye'de sorunlara etnik gruplar açısından bakmak, kişilerin değerlerini, özlerini, daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Etnik sorun adeta bir turnusol kağıdı görevi yapmaktadır. Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu gibi kişiler Kürtlerin de yurtsever olabileceklerini ve kendi yurtlarını sevebileceklerini düşünmek durumundadırlar.

Son dönemlerde Kuzey Kürdistan'da Kürt ulusal bilinci ni geliştiren en önemli olaylardan biri, kuşkusuz 12 Mart 1971 rejimiyle başlatılan Doğu Duruşmaları'dır. Kürtler Doğu Duruşmaları sırasında ilk kez, sistemli, kararlı, bilinçli bir şekilde, Türk Devleti karşısında, kendi Kürt kimliklerini savunmuşlardır. Bu tutum ve davranışın Kürt toplumu üzerindeki etkileri pek büyüktür. 1970'li yılların ortalarından itibaren, çeşitli yayın organları etrafında Devrimci Doğu Kültür Ocakları kökenli örgütler ortaya çıkmıştır. **Rızgari, Özgürlük Yolu** (Devrimci Halk Kültür Derneği), **Devrimci Demokrat** (Devrimci Demokratik Kültür Derneği) vs. Tekoşin, Kawa gibi örgütler, bu örgütlerin çevresinde oluşturulan dergiler de vardır. **Roja Welat, Roja Nû** yine önemli dergilerdir. **Komal, Özgürlük Yolu, Koral, Yöntem** gibi yayınevleri Kürtlerin tarihi, dili, edebiyatı ve toplum yapıları hakkında önemli incelemeler yayınlamışlardır.

Kürdistan Demokrat Partisi'ni, Kürdistan ulusal kurtuluşçuları'nı da unutmamak gerekir. Bu örgütler ve bunların

yayın organları Kürdistan'ın yeniden yorumlanmasında, Kürt tarihinin yeniden yazılmasında önemli roller oynamışlardır. 1970'li yılların ortalarından itibaren sömürge tezi geliştirilmiş ve bu tez bütün Kürt örgütleri tarafından, aynı kavramlarla, aynı terminoloji içinde savunulmuştur. Türk sol örgütleriye, Kurtuluş gibi birkaç tanesi hariç, bu teze bir blok halinde karşı çıkmışlardır. Birbirlerine çok zıt duran siyasal akımlar bile bu konuda, aynı terminolojiyi, aynı kavramları kullanarak, bu tezi çürütmeye çalışmışlardır. Bütün bunlar Kürtler'in ulusal bilincinin gelişmesinde çok önemli roller oynamışlardır.

1970'li yılların sonlarına doğru Kürdistan İşçi Partisi (PKK)'nın kuruluşu, 12 Eylül 1980 rejimiyle başlayan İkinci Doğu Duruşmaları, Diyarbakır zindanlarında yaşanan süreç, ulusal bilincin uyanışında önemli etkiler yaratmıştır. 15 Ağustos 1984'de Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla başlayan silahlı mücadelelerse ulusal bilincin uyanışında ve sömürgeciliğin kavranışında çok önemli bir dönüm noktası olmuştur. Frantz Fanon'un deyimiyle bu **"İlk Kurşun"** olarak değerlendirilebilir.

Bu arada, 1970 yılı başlarında, Türkiye İşçi Partisi'nin Kürtlerle ilgili kararı üzerinde de durmak gerekir. Türkiye İşçi Partisi, İkinci Olağanüstü Kongresi'nde, "Türkiye'nin Doğu'sunda Kürtler yaşar" biçiminde bir karar almıştır. Bu yüzden Anayasa Mahkemesi'nde açılan dava sonunda kapatılmıştır. Fakat Türkiye İşçi Partisi yöneticileri, Anayasa Mahkemesi'nde Olağanüstü Kongre'de aldıkları kararları yürekli bir şekilde savunamamışlardır. Resmi ideolojiye büyük tavizler vermişlerdir. Bu da ayrı örgütlenmenin gereğini ortaya çıkarmıştır.

1967 yılında Doğu'nun çeşitli kentlerinde yapılan Doğu Mitingleri'nin düzenlenmesinde Türkiye İşçi Partisi'nin rolünün yine unutulmaması gerekir.

12 Eylül'le birlikte pek çok Kürt aydını, devrimci ve demokrat kişi, büyük kitleler halinde Avrupa'ya çıkmışlardır. Bunlar Kürt sorununun Avrupa'nın ve dünyanın demokratik kurumlarına anlatılmasında çok önemli roller oynamışlardır. Bu kitle hem nicelik olarak hem de nitelik olarak iyidir. Türk Ordusu'nun 25 Mayıs 1983 tarihinden itibaren Güney Kürdistan'a yaptığı müdahaleler ise sorunun ulusla-

rarası boyutlarını gösteren çok önemli olgular olmuşlardır.

1925-1938 yılları arasında, Türkiye'nin Kuzey Kürdistan'da gerçekleştirdiği operasyonlar, soykırımlar, sürgünler, kısaca sömürgeci uygulamalar Batı kamuoyu tarafından hiç izlenmezdi. Operasyonlar kimseye duyurulmadan, hiç kimenin tepkisini çekmeden rahatça yürütülürdü. Batı kamuoyundan çekinilmezdi. 25 Mayıs 1983'de ilk defa, Güney Kürdistan'a Türk Ordusu tarafından yapılan müdahale göstermiştir ki, artık, durum, 1925-1938 yılları arasında olduğu gibi değildir. Kürdistan değişmektedir. Buna bağlı olarak dünyanın demokratik kamuoyunun Kürdistan'a karşı gösterdiği ilgi de yoğunlaşarak artmaktadır. Bu ilgi kuşkusuz, Filistin sorununa karşı gösterilen ilginin yanında çok küçüktür. Ermeni sorununa karşı gösterilen ilgiyle kıyaslandığında, bu ilgi yine çok küçük kalmaktadır. Fakat bu çok küçük ilgi bile, Türkiye'nin Kürdistan'daki sömürgeci uygulamalarını deşifre etmek bakımından çok önemli bir rol oynamaktadır.

Güney Kürdistan'da Irak'a karşı yürütülen ulusal kurtuluş mücadelesi, Doğu Kürdistan'da İran'a karşı yürütülen ulusal kurtuluş mücadelesi, bu devletlerin ve Suriye'nin bazı Kürt örgütleri için uyguladığı politikalar Kuzey Kürdistan'daki gelişmeleri yakından etkilemektedir. 1960'lı yıllarda Kürtler, Güney Kürdistan'daki Ulusal Kurtuluş Savaşıyla daha az ilgilenirlerdi. Hareketin başarıları veya yenilgileri, onları, bugünküler gibi heyecanlandırmazdı. Örneğin, Vietnam Ulusal Kurtuluş Savaşı, Orta Amerika'daki veya Afrika'daki Ulusal Kurtuluş Mücadelesi veya Filistin Ulusal Kurtuluş Mücadelesi, Kürt gençlerini daha çok heyecanlandırdı. Köylü yığınları ve zanaatkârlarla gençler dikkate alındığında birinci kategoridekilerin Kürt Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'yle daha yakından ilgilendiği görülürdü.

Günümüzdeyse durum artık böyle değildir. Kürdistan'ın herhangi bir yerindeki bir olay öteki bölgelerdeki Kürtleri de yakından ilgilendiriyor. Herkes o olay hakkında bilgi sahibi olmaya, olayı enine boyuna kavramaya çalışıyor. Hareketin askeri ve siyasi başarıları Kürtler'i sevindiriyor, zaafı, yenilgileri üzüyor.

Bütün bunları, Güney Kürdistan'da yoğun bir şekilde

kullanılan zehirli gazlardan kaçarak Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan Kürtlere karşı, Kuzeydeki Kürtlerin gösterdiği yoğun ve sıcak ilgi açık bir şekilde göstermektedir. Devletin engellemelerine ve terörüne rağmen ilginin ve yardımın ve fedakârlığın sürmesi "tasada, kederde, sevinçte ve kıvançta ortaklığın ve beraberliğin" en önemli göstergelerinden biri olmuştur.

Maddi durumu çok iyi olan, zengin bir kişinin dostlarını maddi bakımdan desteklemesine yardım denir. Maddi durumu çok zayıf olan kişilerin dostlarını maddi bakımdan desteklemelerine ise fedakârlık denir. Kuzey Kürdistan'daki Kürtler, Güney Kürdistan'dan gelenlere fedakârlık yapmışlardır, yapmaktadırlar.

Kürdistan'da kapitalizmin gelişmesi, aşiret yapılarının parçalanması, şeyhlik kurumunun giderek etkisizleşmesi, geleneksel toplum ilişkilerini çözüyor. Halkın ulusal ve demokratik istemleri ön plana çıkıyor. Halk kendi kimliği konusunda düşünmeye ve onu sorgulamaya başlıyor. Nüfusun ve üretimin artması, köylerin okullaşması, yol şebekelerinin ve haberleşme sistemlerinin gelişmesi ulusal ve demokratik istemleri daha da kabartıyor. Kitle haberleşme araçlarının yaygınlaşması bu istemleri daha da yoğunlaştırıyor. Dünyanın neresinde olursa olsun özgürlük için, demokrasi için yapılan mücadeleler Kürt insanını da yakından ilgilendiriyor. Genç kuşaklar hızlı bir biçimde ulusal kimlikleri konusunda ailelerini, yakınlarını vs. sorgulamaya başlıyorlar.

Bu hızlı değişimi önlemek, frenlemek, hiç olmazsa geciktirmek için, devlet geleneksel güçlerle yoğun bir ittifak içine girmiştir. Aşiret reisliği, şeyhlik, büyük toprak sahipliği gibi kurumların ayakta kalması için çaba sarf etmektedirler. Zaten Cumhuriyet'in kuruluşundan beri bu böyledir. Fakat günümüzde, devlet bunun bilincine daha fazla varmıştır. Bugün bu gerici kurumlar hâlâ varlıklarını sürdürüyorlarsa, Kemalistler bunu böyle istediği içindir. Çünkü bu geleneksel kurumlar, ulusal uyanma karşısında frenleyici bir tavır geliştirmektedir, devlet yanlısı bir davranış ortaya koymaktadır. Devletin gizli güçleri, herhangi bir şeyhi veya aşiret reisini kendi adamı yaptığı zaman, artık, binlerce, onbinlerce insanla uğraşması gerekli olmamaktadır. Bu insanlar aracı-

liğıyla geniş yığınlar üzerinde egemenlik kurabilmektedir.

Devlet bölgede Kürt olmayan bazı unsurların, özellikle Arap kökenlilerin hizmetlerini de sağlayarak Kürt hareketini denetim altında tutmaya çalışmaktadır.

1937-1938 yıllarındaki Dersim direnişinden sonra, yani Kürdistan'daki bütün başkaldırı odaklarının ortadan kaldırılmasından sonra, devlet "Kürt egemen sınıfları"na iki şık göstermiştir: Ya devletin yanında yer alacaksınız, ya da Şeyh Said gibi Seyid Rıza gibi idam sehpalarına gönderileceksiniz. Bu dayatmalar karşısında şeyhler, büyük toprak sahipleri, aşiret reisleri gibi "Kürt egemen sınıfları", devletin yanında yer almışlar, ajanlaşmışlardır. Bugün bu tür kişilerin çok büyük bir kısmı devletin gizli güçleriyle işbirliği halindedir. Ve devlet bunlarla çok daha yoğun ittifaklar kurarak, bunları maddi ve manevi yönlerden destekleyerek bu ulusal uyanışı engellemeye çalışmaktadır. Bunları banka kredileriyle, traktör kredileriyle, tohumluk kredileriyle veya bazı tüketim mallarının bayiliklerini vererek, benzin istasyonu açtırarak vs. bölgedeki etkinliklerini artırmaya çalışmaktadır.

Partiler de demokratik yöntemlerle halka dayanmak yerine, belirli nüfuzlu kişilere yetki vererek, bu kişileri partisel örgütlerin başına atayarak halkı onlara bağlamaya çalışmaktadırlar. Böylece halkın demokratik taleplerini kısıtlamış, iğdiş etmiş olurlar. Sosyaldemokrat Halkçı Parti'de ortaya çıkan ve 1989 yılı Haziran ayının başlarında Olağanüstü Kongre'nin toplanmasına neden olan kavga bu sorunlarla ilgilidir. Halkla yoğun ilişkiler kuran, halkın devrimci ve demokratik taleplerini seslendiren kişilerin, özellikle milletvekillerinin partiyle ilişkisini kesmek, resmi ideolojiyi benimsemiş kişilerle ilişkiler kurmaya ve geliştirmeye çalışmak. İl ve ilçe yönetimlerini değiştirme yetkilerini, kontenjan yetkilerini bu yönde kullanmak.

Türk-İslam Sentezi anlayışını da bu çerçeve içinde değerlendirmek gerekir. Kısaca şöyle söylenebilir: Kürt ulusal hareketini İslam enternasyonalizmi içinde eritmek. Şeyhler, müridlerine şöyle diyorlar: Önemli olan İslam olmaktadır, insan olmaktadır, kardeş olmaktadır. Kavmiyet gütmek İslam'a aykırıdır. Bu, resmi ideolojinin şeyhler aracılığıyla seslendirilmesidir. Kürt ulusal uyanışının engellenmesi için din

kurumu kullanılmaktadır. Yani ulusallığı frenleyebilmek için antilaik davranışlar bile teşvik edilmektedir. Bunların yanında güvenlik güçlerinin miktarı ve çeşidi günden güne artmaktadır. Yeni yeni hapishaneler yapılmaktadır. Karakollar nicelik ve nitelik bakımından gelişmektedir, artmaktadır. Devletin gizli güçleri yoğun ve yaygın bir örgütlenme içindedir.

Bütün bunlara rağmen, yukarıda kısaca ve kabaca belirtilen iç dinamikler sonucu, Kürdistan hızla değişmektedir. Kürdistan eski Kürdistan değildir.

Kürt Sorunu ve GAP

Devlet, Güneydoğu Anadolu Projesi'ni (GAP) asimilasyonu gerçekleştirecek bir yatırım olarak değerlendirmektedir. Batılı sanayicilere teşvik tedbirleri, vergi indirimleri, fon indirimleri, vs. uygulayarak, makine ve teçhizat ithalatında kolaylıklar sağlayarak yatırımların Doğu'ya yönlendirilmesini amaçlamaktadır. Bölgenin ekonomik bakımdan kalkınmasıyla asimilasyonun sağlanacağı umulmaktadır. Şöyle düşünülmektedir: Ticaret ve sanayi geliştikçe ve yaygınlaştıkça, bölge Batı'ya organik olarak bağlanacaktır. Ticaret ve sanayinin gelişmesi, Türkçe'nin gelişmesi ve yaygınlaşmasında çok önemli bir rol oynayacaktır. Zira bölge halkı, Batı'yla ekonomik ve ticari ilişkiler kurmaya ve geliştirmeye başladığı zaman egemen dil olan Türkçe'yi kullanacaktır. Türkçe'yi kullanmak zorunda kalacaktır. Türkçe zaten gelişmiş bir dildir. Halbuki Kürtçe ilkel bir dildir. Ekonomik, ticari ve sınai ilişkileri, banka ilişkilerini karşılayacak bir yapıya sahip değildir. Bu bakımdan giderek unutulacaktır. Böylece unutturulması için baskıya ve zorlamaya da gerek kalmayacaktır. Zaten ilkel bir dil olduğu için kolay unutulacaktır.

Devletin ve hükümetin bu umudu kuşkusuz gerçekleşmeyecektir. Ekonomik gelişme, demokratikleşmeyi, ulusal hareketi daha da hızlandıracaktır. Zira ekonomik gelişme geleneksel kurumları hızla çözecektir. Geleneksel kurumların çözülüşü özgür insanın, özgürlüğü için mücadele eden insanın ortaya çıkışı demektir. 1960'lı yıllarda kapitalizmin gelişmesiyle ulusal hareketin yoğunlaşması ve yaygınlaşma-

si arasında bu bakımdan önemli bir bağ vardır. Kürtçe'nin ilkel bir dil olduğu, gelişen ve yaygınlaşan ekonomik ve ticari ilişkileri karşılamada yetersiz kalacağı büyük bir yanıltır. Bu aynı zamanda ırkçı bir görüştür. Arapça, Farsça, Türkçe gibi Şark dilleri üzerinde, bu arada Kürtçe üzerinde de çalışan uzmanlar Kürtçe'nin çok zengin bir dil olduğunu örneklerle göstermektedirler. Hem bir dilin konuşulmasını, yazılmasını yasaklamak, hem de ilkel bir dildir, hangi edebi eserleri ortaya çıkarmıştır, demek, iki yüzlü, riyakâr, ırkçı bir görüştür.

Öte yandan asimilasyon da, 1960'lı yılların sonlarında Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın kurulmasıyla durdurulmuştur. Bunu şu şekilde açıklamak mümkündür: Baskı ve zulüm altındaki insanlar yaşantılarının belirli bir aşamasında, kendi öz benliklerinin, kimliklerinin farkına varıyorlar. Ana dillerini neden bilmediklerini, devletin ve hükümetin bu konudaki gayretlerini sorguluyorlar. Kürtçe yazmanın ve konuşmanın neden baskı altında tutulduğunu, bunların neden suç sayıldığını araştırıyorlar. Böyle bir bilince ulaşan ve böyle bir süreci yaşayan kişinin asimile olduğu söylenemez.

Sorgulama ortamının hazırlanmasına neden olan pek çok etken var. Okuma yazma oranının yükselmesi, Radyo, TV, gazete, kitap, sinema gibi kitle haberleşme araçlarının etkinliğinin artması, yol şebekelerinin nitelik ve nicelik olarak gelişmesi, insanların, pazarda, çarşıda, kahvehanede, yolda, benzer yerlerde birbirleriyle daha çok karşılaşması, iletişimin artması vs. Okul, radyo, TV, sinema gibi kurumların temel görevi, kuşkusuz, asimilasyonun hızlandırılmasını ve kolaylaştırılmasını sağlamaktır. Fakat çeşitli gerekçelerle, daha çok ideolojik çıkarlarını dikkate alarak dünyanın çeşitli yerlerindeki özgürlük, eşitlik ve demokrasi mücadelelerini de duyuruyorlar. Vietnam'daki, Orta Amerika'daki veya Güney Amerika'daki, Güney Afrika'daki, Afrika'nın veya Asya'nın çeşitli yerlerindeki, Filistin'deki, Afganistan'daki özgürlük mücadeleleri de çeşitli gerekçelerle ekrana geliyor veya gazetenin gündemine giriyor. Bulgaristan'daki, Batı Trakya'daki, Kıbrıs'taki Türklerden söz ediyorlar. Bunların hiçbirisi Kürtlerden söz etmiyor, fakat Kürtler'e çok şey söylüyor. Kürtler, gördüklerini, duyduklarını veya okuduklarını

kendi durumlarıyla karşılaşıyorlar. Kendilerini yöneten devletlerin çifte standartını yakalıyorlar, kendilerine yapılan haksızlıkların bilincine varıyorlar. Bu süreç yani kendi özünü fark ediş, uluslararası ilişkilerde kendi varlığını kavrayış süreci hızla sürüp gidiyor.

Bu arada, “siz Türk’sünüz, Türkoğlu Türk’sünüz. Hاستürk, esastürk sizsiniz” diye dayatılan, “Ne mutlu Türk’üm diyene”, “Bir Türk dünyaya bedeldir”, “Türk öğün, çalış, güven” diye anlatılan resmi ideolojinin olumsuz etkileri de ulusal hareketin gelişmesini hızlandırıyor ve yaygınlaştırıyor.

Asimile olmak, kendi anadilini bilmemek, egemen ulusun diliyle konuşmak, fakat bu tür konuların bilincine de ulaşmamak, her şeyi doğal olarak kabul etmek demektir. Zaten sömürge yönetimlerinin bu konudaki en büyük başarısı anadilin unutturulması sürecinin halkın bilincine çarpmasını önlemede ortaya çıkmaktadır. Devletin ve hükümetin her türlü önlemine rağmen, bu konularda, insanlarda ve yığınlarda bir bilinç uyanmaya başlamışsa, insanlar, bazı şeylerin farkına varıyorlarsa, bazı süreçleri sorguluyorlarsa, asimilasyon durmuş demektir. Nitekim, 1960’lı yılların sonlarında Devrimci Doğru Kültür Ocakları’nı kuranların önemli bir kısmı anadillerini, Kürtçe’yi bilmiyorlardı. Türkçe konuşuyorlardı. Devlete göre asimile olmuşlardı. Fakat kendi öz benliklerinin, kimliklerinin farkına varmışlar, bunun için demokratik bir mücadeleye girmek gereğini duymuşlardı. Bunlardan bir kısmı daha sonraları unuttuğu veya unutturulan Kürtçe’yi de öğrendi. Sadece konuşmayı değil, yazmayı da. 1974-1975 yıllarından itibaren, yukarıda adı belirtilen dergileri yayınlayanların, yayınevi kuranların önemli bir bölümü yine anadilleri Kürtçe’yi bilmiyorlardı. Fakat bu sürecin bilincine varmış kişilerdi.

Öte yandan bugün, Kürtler’in büyük bir kısmı, Türkçe’yi de bildikleri halde, mahkemede ana dilleriyle, Kürtçeyle konuşuyorlar. Kürtçe konuşmakta ısrar ediyorlar. Kısaca anlatılmaya çalışılan bu süreç devletin ve hükümetin asimilasyona ilişkin umutları açısından neyi anlatmaktadır? Kanımca GAP esas olarak bu ilişkiler çerçevesinde ele alınmalıdır.

"İlk Kurşun" Teorisi

Frantz Fanon, Cezayir Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nde yer almış bir kişidir. Zencidir. Bir Fransız sömürgesi olan Martinik'te doğmuş ve büyümüştür. Paris'te tıp tahsil etmiştir. 1950'li yılların başlarında doktordur. Yine bu yıllarda Cezayir Ulusal Kurtuluş Hareketi'ne ilgi duyar. 1950'li yılların ortalarında hükümet doktoru olarak Cezayir'e gider. Orada Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi'yle gizli ilişkiler kurar ve bu ilişkilerini geliştirir.

Frantz Fanon'un sömürge ülkelerle ilgili dikkate değer bir tezi var. Bu tezi kısaca şöyle ifade etmek mümkündür: Frantz Fanon şöyle diyor: Sömürge ülkelerde halkı örgütlendirmek, silahlı mücadele düzeyine getirmek son derece zor bir olaydır. Çünkü bu ülkelerde halk sindirilmiştir. Halk korku ve yılgınlık içindedir. Sömürgeci güç halktan, kendisinden korkmasını, kendi emirlerinin dışında hareket etmemesini istemektedir. Baskı, zor, zulüm, hakaret, horlama insanlarda ve yığınlarda derin bir ruhsal çöküntü yaratmıştır. Halk kendine güvenemez. Ailesine, aşiretine, köyüne, akrabasına güvenemez. Yarnına güvenemez. Halk, kendini, ailesini, akrabalarını, ulusunu olağanüstü derecede küçük görür. Sömürgeci güçleri ise olağanüstü derecede büyük görür. Onlarla hiçbir zaman mücadele edilemeyeceğini düşünür. İnsanlar kendilerine çizilen ve dayatılan kadere razı olmuşlardır. Tevekkül içindedirler, yani işlerini Tanrı'ya bırakmışlardır.

Sömürge ülkelerde sömürgeci devlet, halktan iki şey istemektedir. Sizi biz yönetiyoruz, bunu bilin. Biz olmasak, sizi biz yönetmesek haliniz haraptır. Çünkü, siz beceriksiz, yoksul, hak-hukuk bilmez, yönetimden, iktisattan anlamaz, teknoloji nedir bilmez cahil bir halksınız. İkincisi ise, bizden korkun ve emirlerimize itaat edin... Böyle bir toplumsal ve ruhsal ortamda da sömürge insanı kendini psikolojik bakımdan tatmin etmek, ezilmişliğine tepki göstermek ister. İşte bunun için sömürge insanı kendini her zaman sömürgecinin yerine koyar. Sömürgeci güçlerden gelen en ağır hakaretler, horlamalar, aşağılamalar karşısında sus pus olan, baş eğen sömürge insanı, kendi yakınlarından, akra-

balalarından, hernşerilerinden gelen en küçük bir eleştiriyi, tehdidi namus meselesi yapar. Ve onlara saldırır. Zira böyle bir toplumsal ve ruhsal ortam pısırik ve saldırgan çocuklar üretir. Sömürgecilerden gelen her türlü baskı ve zulme boyun eğdiği için bu saldırganlıklar daha çok kendi ailesine, akrabasına, hemşerisine kanalize olur.

Sömürgeci güçler bu ruhsal yapıdan azami derecede yararlanırlar. Toplum içindeki geleneksel ihtilafları derinleştirirler. Sömürge ülkede uyguladıkları böl yönet politikasını derinleştirerek sürdürürler. Kan davası adı altında yeni yeni ihtilaflar, çelişkiler yaratırlar. Geler. İksel kurumların yaşamlarını sürdürmelerini teşvik ederler. Kırsal bölgelerde güvenlik güçleri erkeklerin gözü önünde kadınlara tecavüz ederler, tecavüze yeltenirler... Kimsenin ses çıkarmamasını isterler. Fakat, halkın, köyündeki, aşiretindeki, en küçük ihtilafları büyüterek kan davası yapmasını, öç duygusunu geliştirmesini "namusunu koruyor" diye teşvik ederler.

Sömürgeci devlet, polis merkezlerinde, karakollarda, işkenceci elemanlar olarak daha çok bu ruhsal yapı içindeki insanları istihdam eder. Cezaevlerinde de öyle.

Bütün bunlar sömürge toplumlarının yaralı toplumlar olduğunu ortaya koyar. Baskıya, zulme, baş kaldırmayan, ona boyun eğen toplumlar ve insanlar yürekten yaralıdırlar.

Frantz Fanon böyle bir ortamda, halkı örgütlendirmenin, sömürgecilerle savaş düzeyine getirmenin son derece güç olduğunu belirtiyor. Bu güçlüğü üstesinden gelmenin gerekliliği üzerinde duruyor. Bunun için, yoğun, ısrarlı ve kararlı bir çalışmanın gerektiğini de belirtiyor. Ve şöyle devam ediyor: Bütün bu olumsuz koşulların üstesinden gelinip herhangi bir kişi örgüte kazandırılabilir. Bu militan sömürgeci veya emperyalist devlete karşı ilk kurşunu sıktığı zaman, aslında, kendisini öldürür. Frantz Fanon'a göre ilk kurşun kişinin, köle, sinmiş, sindirilmiş, devamlı korkuyu yaşayan ezik kişiliğini öldürüyor. İlk kurşunla birlikte kişi yepyeni bir insan olarak yeniden doğuyor. Bu, kendine ve ailesine, hemşerilerine ve ulusuna güvenen bir kişidir. Artık, kendini ve ulusunu olağanüstü derecede küçük görmez. Sömürgeci güçleri olağanüstü derecede büyük görmez. Her şeyi yerli yerine koyar. Kendi gücünü ve düşmanın gücünü

hesaplar, ona göre tavır ve davranış geliştirir.

Aslında “**İlk kurşun**”u bir silah olarak yorumlamamak, sürece daha geniş bir açıdan bakmak gerekir. “**İlk kurşun**”un içeriği yerine ve zamanına göre değişebilir. Antisömürgeci bir yayının organı da yerine ve zamanına göre bu işlevi görmüş olabilir.

Kürdistan'da Devlet Terörü

Bugün Kürdistan'da yeni bir nesil yetişiyor. Bu nesil, dedelerinin ve babalarının ordu, polis ve jandarma güçleri tarafından iteklendiğini, dövüldüğünü, horlandığını, hakarete uğratıldığını gördü. Bu nesil, amcalarının, ağabeylerinin, dayılarının işkencelerle öldürüldüğünü gördü, yaşadı. Bu nesil ağabeylerinin, ablalarının zindanlara tıkıldığını, işkencelerle öldürüldüklerini gördü. Büyük analarının, analarının, bacılarının, teyzelerinin, halalarının, yengelerinin saçlarından sürüklenerek götürüldüğünü, itilip kakıldıklarını, horlandıklarını, ırzlarına geçildiğini gördü, yaşadı. Bugün Kürdistan'da yetişen bu nesil, ağabeylerine, ablalarına, babasına, amcasına, ailesine, köyüne, akrabalarına “hain”, “eşkıya”, “haydut”, “kansız” dendiğini gördü, duydu. Bunları her gün gördü, her gün duydu, her gün yaşadı. Bu neslin, bu çocukların gelecekte, kısa bir zaman sonra bütün bunları sorgulamaması mümkün değildir. Olup bitenlerin unutulmasının, unutturulmasının hiçbir olanağı yoktur. Bunun ise, tek bir anlamı vardır. Kölelik zincirlerinin kırılması, özgürlükler için, insanca yaşamak için dövüşülmesi. Kimlik için dövüşülmesi.

Sömürge toplumları yaralı toplumlardır ve sömürgecilik döneminde bu yara, günden güne, yıldan yıla artarak, derinleşerek, ağırlaşarak sürüp gitmektedir. Sonunda vücudu felç durumuna getirmektedir. Bu yarayı iyileştirecek en önemli tedavi, en önemli ilaç özgürlükler için, insanca yaşamak için, herkesle eşit bir şekilde yaşamak için yapılan kavgadır. Bu kavga kısa zamanda istenen başarıya ulaşamasa bile, kölelik zincirlerinin kırılmasında, insanların yepyeni bir kişilik olarak yeniden doğmasında büyük bir aşama olduğu kuşkusuzdur.

1968 yılında, Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nı kuranlar, 1971 yılında Doğu Duruşmaları'nın sanığı ve mahkûmu olanlar, 1950'li yılların karnı şiş, başı kabak, ayağı çıplak, gözü çapaklı, burnu sümüklü çocukları değil miydi? Bugün Kürdistan dağlarında döne döne savaşıyan gerillalar, 1960'lı yıllarda, okullarda, "Büyük Türk" efsaneleriyle yetiştirilmiş, karnı şiş, başı kabak, gözü çapaklı çocuklar değil mi? Bugün dağlarda, köylerde, şehirlerde büyük bir kararlılıkla vuruşan Kürt gerillalar, 1960'lı yılların sonlarında, Kürdistan'da uygulanan komando zulmünü gören, bu zulmü yaşayan çocuklar değil mi? Bu gerillalar ; çocukluk dönemlerinde, annelerinin, bacılarının, teyzelerinin... saçlarından sürüklenip götürüldüklerini görmedi mi? Dedelerinin, babalarının, erkeklik organlarına ip bağlanıp, karılarının, kızlarının önünde, bütün köyün önünde dolaştırıldıklarını görmedi mi?

Türk basını, Türk aydınları, karnı şiş, başı kabak, gözü çapak, ayağı çıplak, burnu sümüklü... bu çocukların sergilediği sefaletle pek hayrandır. Onların resimlerini çeke çeke bitiremezler. Gazeteler, gazeteciler Kürdistan'daki bu sefaleti sergilemek için yarışa girerler. Bu sefaleti ve yoksulluğu çeşitli yerlerde, çeşitli zamanlarda pazarlarlar. Ödüller kazanırlar. Fakat aynı çocukların, 10-15 sene sonra, "biz kimiz?", "neden özgür değiliz?", "Neden köleyiz?" ... diye sormalarını, kendilerini, ailelerini sorgulamaya başlamalarını, özgürlükler için ve insanca yaşamak için mücadeleye girişmelerini, "eşkuyalar azdı", "haydutlar işi azıtıyor", "hainlerin gizli planları", "hainlerin, kansızların ardındaki düşman güçleri açıklıyoruz" ... diye hezeyanla karşılıyorlar. Onları devletin emniyet güçlerine, gizli güçlerine ihbar ediyorlar... Halbuki bu gerillalar, 10-15 sene önce, sefaletlerini, yoksulluklarını sergiledikleri, resimlerini çeke çeke bitiremedikleri çocuklardır.

Türk basını, Türk aydınları, bu çocukların sefaletlerine ve yoksulluklarına pek hayran, özgürlük isteklerine, özgürlük kavgalarına pek düşmandır, ihbarcıdır.

1971 Doğu Duruşmaları'nda ne söyleniyordu? "Bugün bizleri duruşma salonlarınıza bile sığdıramıyorsunuz. Gelecekte, öyle kalabalık olacağız ki, spor salonlarına, spor sahalarına bile sığdıramayacaksınız." Salonlar, cezaevleri yine

dolu. Tıklım tıklım dolu. Fakat mücadele, artık kırlara taşmış, dağlarda, ovalarda yankılanıyor.

Kürtler eskiden, öldürdükleri, horlandıkları halde, kendilerini öldürenleri bilmemeye, görmezden gelmeye özen gösterirlerdi. Şimdi olanı biteni sorguluyorlar. Ölmemenin, yaşamanın mücadelesini veriyorlar. Kürdistan artık, eski Kürdistan değildir. Değişmeyen resmi ideolojilerle böylesine hızla değişen bir toplumu yönetmek olası değildir.

Gerilla Şiddetinin Maddi ve Ruhsal Temelleri

Yukarıda, yeni yetişen Kürt nesillerinden, bunların düşüncelerinden söz ettik. Bu sözlerden gerilla hareketlerinin bir tepki olarak, bir intikam için oluştuğunu düşünmemek gerekir. Gerilla hareketlerini, sömürgeciliği yok etmenin bir yolu olarak değerlendirmenin daha doğru olacağı kanısındayım. Böyle aşağılamalara ve hakaretlere uğramanın nedeninin sömürgecilik olduğu, bundan kurtulmak gerektiği, bunun için gerilla faaliyetine başlandığı biçiminde anlamak gerekir. Sömürgecilik ve sömürge uygulamaları konusunda siyasal bilincin yükselişi gerilla mücadelesini kendiliğinden ortaya çıkarıyor. Yaşanan zulümler de, elbette, böyle bir örgütlenmenin maddi ve manevi temellerini oluşturuyor. Fakat, amaç, sadece tepki göstermek değildir. Amaç, sömürgeci zulmünü tamamen yıkmak, ortadan kaldırmaktır. Kaldı ki Kürdistan'ın sömürge bir ülke bile olmadığını, Kürt ulusunun sömürge bir ulus bile olmadığını bu incelemenin başlarında ifade etmeye çalışmıştık.

Mao, halk yığınları tarafından benimsenmiş, yığınlarla organik bağlar kurmuş bir düşüncenin çok büyük bir güç olduğunu söylüyordu. En büyük maddi güç, bir düşüncenin halk yığınları tarafından benimsenmesidir. Bu gücü, topla, tüfikle ortadan kaldırmak mümkün değildir, diyordu. Bir ulusun, bugününü ve dününü sorgulaması bu bakımdan önemlidir. Bu sorgulama ulusal bilincin, siyasal ve toplumsal bilincin yükselişini de getirir. Tarih bilinci ve toplum bilinci, ancak, "biz kimiz?" sorusunu soran bir toplumda gelişebilir. Geçmişte yaşanan zulümler, baskılar, horlanmalar, aşağılanmalar toplumsal ve siyasal gelişmenin belli bir aşamasında "biz kimiz?" sorusunu sordurur. Bu soruyu soran,

kimliğini sorgulayan halk, ulusal kurtuluş yolunda epeyce mesafe almış demektir.

Resmî İdeolojinin Olumsuz Etkileri

Burada sözü edilmesi gereken başka bir konu da, ideolojilerin olumsuz etkileri kavramıyla ilgili olabilir. Sık sık, "Büyük Türk" efsanelerinden, bir Türk'ün dünyaya bedel olduğundan, Türk olmanın büyük bir mutluluk olduğundan, Kürtler'in her zaman köle ve başkalarına bağlı yaşadığından, eşkiya, hain, haydut, kansız, ilkel... olduklarından söz eden resmî ideoloji, elbette, bu ideolojinin dayatıldığı kişilerde olumsuz bir etki yaratır. Hele bu resmî ideoloji, baskıyla, zorla, copla, işkenceyle kabul ettirilmeye çalışılıyorsa... Resmî ideolojinin olumsuz etkisi, kölelik zincirlerinin kırılmasına yardım edecek olan başka bir etkindir.

Bütün bunlar, Kürdistan'ın artık, eski Kürdistan olmadığını göstermektedir. Bunları, Kürdistan'ı ortak sömürge olarak, devletlerarası sömürge olarak kullanan devletlerin de anlaması gerekir. Bunları insan haklarını korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu, Helsinki Nihai Senedi (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı) gibi kurumların da anlaması gerekir. Bu çerçevede, Birleşmiş Milletler'in önemi kuşkusuz büyüktür. Fakat böyle bir sorunu gömezden gelen Birleşmiş Milletler, aslında, sömürgeci çok daha aşağı bir statüyü benimsemek ve savunmak durumunda kalıyor. Bu da Birleşmiş Milletler'in çürümesine, işlevsiz kalmasına neden oluyor.

İslam Konferansı'nı yine aynı çerçeve içinde değerlendirmek gerekir. İslam Konferansı, İsrail'e karşı çok yoğun bir eleştiri yöneltiyor. Filistinliler'e karşı sürdürdüğü baskılardan dolayı İsrail'i kınıyor. İsrail'e yaptırımlar uyguluyor. Uluslararası kurumlarda İsrail'e yaptırımlar uygulanmasını öneriyor. Türkiye, Irak, İran, Suriye gibi İslam ülkelerinin Kürtler'e karşı uyguladığı çok daha ağır politikaları ise görmezden geliyor. Böylesi çifte standartlı bir tutumun başarılı bir sonuç almasının olasılığı yoktur. Çünkü böyle bir tutum, başta İsrail tarafından ciddiye alınmaz. İsrail, "İsrail'de Filistinliler'in sahip olduğu pek çok haklara, Kürtler, Irak, İran, Türkiye, Suriye gibi ülkelerde sahip değildir. Örneğin Türki-

ye'de Kürtler'in ulusal varlığı bile inkâr edilmektedir. Kürtler'e çeşitli devletler tarafından soykırım uygulanmıştır. Kürtler'e karşı kimyasal silahlar kullanılmaktadır..." vs. derse, Müslüman devletler bunlara ne gibi bir cevap verebilirler? Çifte standartlı bu tutum ve davranışlar ise, örgütlerin çürümelerine ve işlevsiz kalmalarına neden olmaktadır.

Bütün bunların ötesinde, Kürt toplumunun bir İslam toplumu olduğunu da unutmamak gerekir. İslam Konferansı gibi örgütler Kürt sorununu görmezden gelmek için olağanüstü bir gayret içindedirler. Fakat bu örgütlerin, Kürt ulusuna karşı, bizzat İslam devletleri tarafından, ortaklaşa bir şekilde sömürgecilik yapmalarına sağır ve dilsiz kalması da giderek zorlaşmaktadır. Zira, çelişkiler, çifte standartlı düşünceler ve uygulamalar daha belirgin bir hale geliyor. Konuşuluyor, sorgulanıyor.

Çünkü örneğin, Türkiye'nin Kuzey Kürdistan'da yaptığı tahribat, örneğin İngiltere'nin Hindistan'da veya başka sömürgesinde yaptığı tahribattan çok daha ağırdır. İngiltere gibi gelişmiş ekonomiler, sömürgelerini, para-banka sistemiyle, ticari ve sınai ilişkileriyle kontrol edebilmektedir. Gelişmiş bir burjuvazi kontrolü rahatça kurmakta ve sürdürmektedir. Türkiye, İran, Irak, Suriye gibi devletler ise, Kürdistan'ı ancak, devlet terörü uygulayarak, polis, jandarma, ordu gibi güçlerle denetleyebilmektedirler. Bu devletler, örneğin Irak, İran, Kürt halkına karşı gayet kolay bir şekilde kimyasal silahlar kullanabilmektedir. Hem Kürt nüfusu hem de Kürdistan'ın coğrafyasını tahrip etmektedir. Ormanları yakmakta, toprağı kullanılmaz hale getirmekte, şehirleri yıkmaktadır.

Bu politikanın amacı kişilerin düşünce yapılarını ve ruhsal yapılarını bozmak, onları kişiliksizleştirmek, köleleştirmektir. Onlarda sürekli olarak, korku ve panik duygusunu egemen kılmaya çalışmaktır. Onları, kendilerine, uluslarına ve yarınlarına güvenemeyen, zayıf bir ruhsal yapı içinde tutmaktır. Bu uygulamanın amacı, Kürt toplumunun toplumsal ve kültürel kurumlarını, Kürt insanının ruhsal ve düşünsel yapısını bozmak, onları tam anlamıyla köleleştirmektir. Kürtlerin örf ve adetlerini yok etmek, Kürt dilini, yani Kürtçe'yi unutturmaktır. Onları teslim olmuş, dirençsiz bir hale getirmektir. Çünkü köleleşen, teslim olan kişiler ulusal hak ve isteklerde bulunamazlar. Efendilerinin iradelerine boyun eğmekten başka bir şey yapamazlar.

Sömürgeciler, sömürge halklarının devamlı olarak bu duygular içinde yaşamalarını isterler. “Sizi biz yönetiyoruz, bunu bilin. Bizden korkun.” Sömürge-sömürgeci ilişkilerinde görülen en temel boyutlar bunlardır. Sömürge-sömürgeci ilişkilerini incelerken bu ruhsal ve zihinsel yaşantılar üzerinde önemle durulması, bu konuların hiç ihmal edilmemesi gerekir. Bunların incelenmesi en az, ekonomik etkenler kadar, ekonomik boyutlar kadar önemlidir. Çünkü ekonomik sömürü ancak, böylesine yılgın, ruhsal ve zihinsel bir ortamda sürdürülebilir.

Türkiye, Kürt gerillalarının artan ve önü alınamaz eylemleri karşısında, “Köy korucuları” sistemi uygulayarak böl yönet ve yok et politikasını daha da derinleştirme gayreti içindedir. Korucularla birlikte, sömürge toplumunda çeşitli nedenlerle oluşan şiddet eğilimlerini de gerillalara, onların ailelerine, akrabalarına, köylerine karşı yönlendirmiş olmaktadır. Böylece hem sömürgeci devleti tehdit eden gerilla faaliyeti denetlenmiş olmakta, hem de toplumda mevcut şiddet eğilimleri, kendisine, boşalacak bir kanal bulmaktadır. Bu süreçte, böl yönet ve yok et uygulaması daha da derinleşerek, yoğunlaşarak sürüp gitmektedir. İşte Birleşmiş Milletler’in, Kürt ulusal ve demokratik hakları karşısında, Türkiye, Irak, İran gibi sömürgeci güçlerin istekleri doğrultusunda, savunmaya ve korumaya çalıştığı düzen böyle bir düzendir. Bu tavır ise, Birleşmiş Milletler’i çürütür, işlevsiz kılar. İslam Konferansı gibi kurumları da.

Bu bakımdan bu incelemenin başlarında belirttiğimiz bir özelliği tekrarlamakta yarar görüyoruz. Klasik sömürgeelerde görülen “böl yönet” politikası, Kürdistan’da “böl yönet ve yok et” biçimini almaktadır. Yok edilen, soykırıma uğratılan elbette, Kürt kişiliği ve Kürdistan kişiliğidir. Kürtler’in ulusal değerleri ve ulusal özellikleridir. Her türlü devlet terörüne rağmen, zulme, işkenceye, baskıya rağmen, Kürt kimliğini hâlâ savunanlar varsa, onları da fizik olarak imha etmektir. Fizik varlıklarını ortadan kaldırmaktır.

Sömürge ordularının vahşeti ve saldırganlığı günden güne artmaktadır. Devletler her türlü terörü düşünmekte ve uygulamaktadır. Köyleri kuşatma, toplu köy aramaları, toplu işkenceler uygulama, insan avına çıkma, toplama kamp-

ları oluşturma, yerleşme alanlarına ve su kaynaklarına zararlı gazlar dökme, sık sık sürgün uygulamalarına girişme vs., yerine ve zamanına göre bunları birer birer veya birkaçını yürürlüğe koyma her zaman rastlanan olaylardandır. Köylüler arasında, kadınlar arasında kışkırtıcı ajanlar beslemekte, bozguncular, casuslar barındırmaktadır. Yakalandıkları zaman da bunları görmezden gelmektedir.

Sömürgeci devletler, Kürtlerin mallarına, mülklerine, ürünlerine, davalarına, samanlarına, otlarına çeşitli bahanelerle her zaman el koyabilmektedirler. Köye tepeden tırnağa silahlarıyla gelen askerler, köylülerin evlerine ve topraklarına yerleşebilmektedirler. Köylüleri kendileri için ekip biçmeye zorlayabilmektedirler. Köyün güvenliğinin köylüler tarafından sağlanmasını, köylülerin nöbet tutmalarını isteyebilmektedirler. Bir genç gerillalara katılırsa, ailesinden, onu yakalayıp devlete teslim etmesini isteyebilmektedirler. Aksi halde ailenin tamamını göz altına alabilmektedirler. Köy için güvenlik konusunda yapılan masrafların tamamını köylülerden almaya büyük özen göstermektedirler. vs. Bu tür dayatmalara karşı iki tür tavır takınılabılır: Karşı konulabilir. Bu taktirde askerler ateş açar, insanlar ölür. Veya dayatma aynen kabul edilir, yalvarma, yakarma söz konusu olabilir. Bu taktirde de kişiler alçalırlar, insanlıklarını kaybederler. Utanç ve korku kişiliği parçalar, yüreğini, benliğini yaralar. Ordu ve polis gücü her iki halde de amacına ulaşmış sayılır. Bu bakımdan sömürge toplumları yaralı toplumlardır, diyoruz. Kürdistan ise sömürge bile değildir.

Bütün bunlar, uzmanlarla, hatta yabancı uzmanlarla yürütülen eğitim faaliyetleridir. Karşı gerilla faaliyetleridir.

Resmî İdeolojinin İflası

Türkiye'nin Kürdistan'da uyguladığı en geçerli politika devlet terörüdür. Türkiye'nin Kürt sorunu karşısındaki tek politikası budur. Türkiye'nin Kürt sorununa karşı devlet terörü uygulamaktan başka bir politikası yoktur. Yani, "öyle bir baskı uygulayayım ki, hiç kimse Kürt sözünü ağzına alamasın, Kürt ulusal ve demokratik haklarından söz edemesin. Öyle bir cezalandırma ve yıldırma sistemi uygulayayım ki, Kürt sorunundan söz edenler, bu cezanın, sadece kendi-

leriyle bilmeyeceğini, ailelerini, köylerini, aşiretlerini de kapsamı içine alacağını bilsinler, korksunlar, bu işlerden uzak dursunlar...” anlayışıyla hareket edilmektedir. Fakat bütün bu işkencelere, katliamlara, sürgünlere rağmen, mahkûmiyetlere, yoksulluklara rağmen, Kürdistan hakkındaki incelemeler, araştırmalar günden güne artmaktadır. Kürt dili ve Kürt kültürü üzerindeki incelemeler günden güne çoğalmaktadır. Kürt ulusal ve demokratik hakları konusundaki istemler çoğalmaktadır, yoğunlaşmaktadır. Ve bu istekler çeşitli biçimlerde ifade edilmektedir. Asimilasyon ise, Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın kuruluşuyla durdurulmuştur. Kapitalistleşme ve demokratikleşme Kürt ulusal gelişmesini daha da yoğunlaştıracaktır, hızlandıracaktır, yaygınlaştıracaktır. Yoğun ve kapsamlı devlet terörüne rağmen, Kürtler ulusal ve demokratik hakları konusunda ısrarlıdır. Devlet terörünü göğüsleyip, her türlü riski göze alıp ulusal ve demokratik haklarını kazanmanın mücadelesini sürdürmektedirler. Buysa devlet terörünün, yani terör politikasının ıslası demektir. Çünkü devletin terörü artık, işlevsiz kalmaktadır. Türkiye'de devletin bundan başka da bir politikası yoktur.

Ortadoğu'da son 8-10 yıllık siyasal ve toplumsal gelişmeleri izlediğimiz zaman bütün devletlerin bir Kürt politikaları olduğunu görüyoruz. Sovyetler Birliği'nin var, ABD'nin var. Fransa, Almanya, İngiltere gibi devletlerin Kürt politikaları var. İran'ın, Suriye'nin, Arapların var. Çünkü artık, Kürtler, Ortadoğu'da siyasal ve askeri gelişmeleri etkileyen önemli bir dinamiktir. Dikkate alınması gereken bir güçtür. Bu politikaların Kürtler'in lehine olup olmadığının, hangilerinin lehte, hangilerinin Kürt isteklerine karşı durduğunun araştırılması ayrı bir konudur. Fakat böyle bir saptamanın yapılması da önemlidir. Kürtler, artık, Ortadoğu'da uluslararası ilişkilerin yeni bir dinamığıdır.

Devlet terörüyle, sorunun yok edilebileceğini düşünenler ise, Irak, Türkiye gibi devletlerdir. Yani Kürdistan üzerinde devletlerarası sömürge sistemini uygulayan devletlerdir.

Gerilla Şiddetinin İzlenebilir Sonuçları

Kuzey Kürdistan'da, PKK tarafından 14-15 Ağustos 1984'de, Eruh Şemdinli'de başlatılan gerilla eylemleri iki şeyi köklü bir şekilde değiştirdi. **Birinci olarak** gerilla kendi kendini değiştirdi. Korkuyu, paniği, yılgınlığı attı, mücadelede kararlı, ısrarlı ve bilinçli bir unsur, militan haline geldi. Kararlı, ısrarlı ve bilinçli tutumu onu, mücadelede önemli bir taraf haline getirdi. Bu hem gerillayı hem de mücadeleyi kurumlaştırdı. Bugün mücadelede gerilla hareketi önemli bir taraftır. Kürt halk yığınları, Türk güvenlik güçleri karşısında, ordu ve jandarma karşısında, PKK'yı bir taraf olarak değerlendiriyor.

Gerillaların korkuyu, paniği, yılgınlığı nasıl kırdığını, bunun günlük hayata nasıl yansıdığını şu örneklerle göstermek mümkündür. Radyoda, TV'de sık duyduğumuz ve izlediğimiz haberler var: "... güvenlik güçleri falan yerde, bir grup teröristle karşılaştı. Etraflarının sarıldığını bildirdi, teslim ol çağrısı yaptı. Teröristler buna ateşle karşılık verdi, çatışma çıktı." Kanımca, korkunun, paniğin, yılgınlığın kırılmasının, mücadeledeki kararlılığın vurgulanmasının, gerillaların önemli bir taraf olarak ortaya çıkmasının en önemli göstergesi budur.

12 Eylül'den sonra, özel tip cezaevlerinde, siyasal tutuklular ve hükümlüler, baskıları ve zulmü protesto etmek için, insanca yaşamak için, olumsuz koşulları kamuoyuna duyurabilmek için, açlık grevleri yapmaya başladılar. Açlık grevleri karşısında, cezaevinin iç güvenliğinden sorumlu subaylar ve astsubaylar tutuklulara ve hükümlülere şöyle söylerlerdi: "Ordu, devlet, size aş veriyor, ekmek veriyor, almıyorsunuz, almayacağınızı söylüyorsunuz. Bu cesareti nereden buluyorsunuz?" Bunlar öfkeyle, hışımla, kinle söylenirdi. "Türk Ordusu, Türk Devleti, size ekmek veriyor, aş veriyor, almıyız, diyorsunuz. Bunları alın, ister yiyin, ister yemeyin, bu bizi ilgilendirmez. Ordunun ve devletin emirlerine karşı gelmek affedilemez." Aslında, tutukluların ve hükümlülerin durumları onların umurunda bile değildi. Bunlar, mahkûmlara aş-ekmek verilmesini emir-komuta ilişkileri çerçevesinde değerlendiriyordu. Önemli olan devletin veya ordunun verdiği emrin yerine getirilmesi, emirlere itaatın sağlanmasıydı.

Devlet, ordu, mahkûmlara mademki aş veriyordu, ekmek veriyordu, bunun muhakkak alınması, aldırılması, emre itaat edilmesi, ettirilmesi gerekiyordu. Önemli olan bunların alınması veya aldırılması idi. Bunların yenmesi veya yenmemesi hiç önemli değildi. Hatta "ekmeği alın, aş alın" diyen sivil gardiyanlar, başgardiyanlar, cezaevi müdürü veya cezaevi savcısı olsa, bunların alınmamasından dolayı yine önemli bir sonuç çıkmazdı. Ama bu emri verenler veya bu ilişkileri emir-komuta ilişkileri çerçevesinde değerlendirenler subay veya astsubaylar olunca, yani ordu olunca durum değişiyordu. Bir ordu mensubu emrini nasıl dinletemezdi, mahkûmlar böyle bir emre nasıl itaatsizlik ederlerdi? Bunlar anlaşılır şeyler değildi. Bu bakımdan açlık grevi yapanlar, tüzükleri, yönetmelikleri ihlal yanında, ordunun prestijine karşı ayrıca bir suç işlemiş sayılıyorlardı.

Teslim ol, çağrısına karşı ateşle karşılık vermek, çatışmaya girmek, bu çatışmayı günlerce, haftalarca büyük bir kararlılıkla sürdürmek, gerillaların kendilerini değiştirdiklerinin en önemli göstergesi olsa gerekir.

Gerilla eylemleri, **ikinci olarak** çevredeki halkı değiştirdi. Halkın ruhsal yapısını değiştirdi. Korku içindeki, panik içindeki, yılgınlık içindeki halk, sinmiş sindirilmiş halk, kendine güvenemeyen halk dirilmeye, ayağa kalkmaya başladı, hakkını arar oldu. Gerilla eylemleri, kısa zamanda istenen somut başarılarla ulaşmayabilir. Fakat halkın bu ruhsal yapısının değişmesi, bu yapıyı değiştirmesi son derece önemli bir gelişmedir. Küçümsenmeyecek bir gelişmedir. Artık halk kendine verilenle yetinmeyecektir. Daha çok şey isteyecektir. Halk artık, Kürdistan'ın bazı yörelerinde eşitlik istemeye, demokrasi istemeye başlamıştır. "Önce demokrasi" demeye başlamıştır. Kürt halkı kendi durumunu Türkiye'deki, dünyadaki, Ortadoğu'daki öteki halklarla karşılaştırmaya başlamıştır. Kürtler kendi durumlarını, Türklerle, Araplarla, Acemlerle karşılaştırmaktadırlar. Bu karşılaştırma, siyasal, ekonomik, kültürel, askeri, toplumsal... her alanda yapılmaktadır. Kürtler, bu karşılaştırmalar sonunda, ne kadar olumsuz ve perişan koşullar içinde olduklarını fark etmişlerdir. Bütün bu dönüşümler, büyük bir ısrarla, kararlılıkla ve bilinçli bir şekilde sürdürülen gerilla faaliyetlerinin sonucu

olmuştur. Bu arada, gerilla eylemleriyle birlikte sürdürülen politik ve ideolojik çalışmaları da küçümsememek gerekir. Gerek Türkiye dışında, gerek Türkiye'de, Kürt sorunu etrafında sürdürülen çalışmaların bu dönüşümlerin meydana gelmesindeki katkısı çok büyüktür.

Bundan 20-30 yıl kadar önce, Bitlis'te, Diyarbakır'da veya benzer yörelerde, herhangi bir Kürt köylüsüne, Kürt ulusal haklarından söz edildiği zaman şöyle derdi: "Beyim, hep Müslümanız, din kardeşiyiz. Kürtçe konuşmak da önemli değildir. Devlet Kürtlere bu haklarını vermek istemiyor. Vermez de. Çünkü Kürtler zayıftır, devlet çok güçlüdür. Bunun için uğraşmak bizleri yıpratır, yok eder. Devlet yolunuzu, okulumuzu yapsın, suyumuzu getirsin yeter." "Mademki, devlet Kürtlerin haklarını barış içinde vermiyor, o zaman mücadele etmek gerekir. Çünkü insanın ana diliyle konuşma ve yazma hakkı onun en temel haklarından biri olmalıdır. Ve bunlar elde edilmesi için mücadele etmeye değer olan haklardır" denildiği zaman, köylülerin reaksiyonu daha güçlü olurdu. "Beyim, devlet ile mücadeleye devlet gerekir. Biz yoksul, cahil bir halkız. Türk Devleti'yse büyüktür, güçlüdür. Büyük bir ordusu vardır. Uçakları, tankları, topları, tüfekleri vardır. Polisi var, hapishanesi var, karakolu var, mektebi var, gazetesi var, radyosu var, her şeyi var. Bizim neyimiz var? Hiçbir şeyimiz yok. Böyle bir mücadele yürümez. En iyisi oturun oturduğunuz yerde..." denirdi. "Kürtler'in ulusal ve demokratik hakları" konusunda ısrar edildiği zaman da, "Biz haklıyız, çok haklıyız ama, gücümüz yok, sahibimiz yok, dostumuz yok" derlerdi. İşte gerilla eylemlerinin yitirdiği, yıkma sürecine soktuğu, bu ezik ruhsal ve zihinsel yapıdır.

Güvenlik güçlerinin "teslim olun" çağrılarına karşı, teslim olmayan, vuruşarak ölen, öldüren gerillalar, halkın kendine, ulusuna ve köyüne, akrabalarına güvenmesinde, güvenir bir hale gelmesinde çok önemli bir rol oynamışlardır. Halk, gerillaların çok büyük bir sedakârlık ve özveri içinde dövuştüklerini düşünmektedir. Gerillaların güvenlik güçlerine karşı önemli bir taraf olduğunu görmektedir. "Talebeler"e, "çocuklar"a duyulan güven günden güne artarak, yoğunlaşarak, yaygınlaşarak sürüp gitmektedir.

Halkın ordu tarafından ve öteki güvenlik güçleri tarafından öldürülen gerillaların cesetlerine sahip çıkması, bu gerillalar için cenaze törenleri düzenlemesi, komşuların, akrabaların, öldürülen gerillanın ailesine taziyeye, başsağlığı dileğini iletmeye gelmeleri ve bu ziyaretlerin bazen haftalarca sürmesi, ruhsal yapının değişiminin başka bir göstergesidir.

Gerilla eylemlerinden önce ve gerilla eylemlerinin başladığı ilk yıllarda, halk, öldürülen çocuklarını, ordudan, güvenlik güçlerinden soramazdı, korkardı. Yılgındı. Baskıdan, işkenceden çekinirdi. "Madem sen o hainin, o anarşistin babası, sen de suçlusun" denmesinden, işkence görme olasılığından, aklına hayaline gelmeyen daha başka kötülüklerle karşı karşıya kalacağından çekinirdi. Bunun iç i, aileler, çocuklarını, yakınlarını soramazlardı. Cesetler dağlarda, derelerde kalırdı... Güvenlik güçleri onları toparlar, çukurlara doldururdu.

Aslında ordu ve güvenlik güçleri de, ailelerin cesetlere sahip çıkmalarını hiç istemezdi. Bu sayede "üç-beş çapulcu"nın halkla hiçbir bağları olmadığı, ailelerin bile onları reddettiği imajını yaratmaya çalışırdı. "Eşkıyalara hiçbir halk desteği yok. Halk devletin yanında. Çapulcuların cesetlerine bile kimse sahip çıkmıyor" propagandası yapılırdı.

Son yıllarda bu durum değişti. Artık, halk, güvenlik güçlerine, orduya başvurup cesetleri istiyor. "Eşkıya", "hain" suçlamaları karşısında oğlunun veya yakınlarının yurtsever olduğunu söylüyor. Cesedi alabilirse alıp köyüne getiriyor. Tören yapıp gömüyor.

Kürdistan'da artık şu tür olaylara sık sık rastlanıyor: Örneğin bir korucu öldürüldüğü zaman, köyde onun cenazesini taşıyacak birkaç kişi bile bulunamıyor. Hiç kimse onun evine taziyeye, başsağlığı dileği iletmeye gitmiyor. Fakat bir gerillanın toprağa verilmesi büyük kalabalıklar arasında cereyan ediyor. Taziyeye gelenlerin ardı arkası kesilmiyor. Çatışmalarda öldürülenlerden şehit diye söz ediliyor.

Yılmaz Güney'in Yol filminde çarpıcı bir sahne var. Jandarmalarla kaçakçılar çatışıyor. Kaçakçıların büyük bir kısmı öldürülüyor. Öldürülen kaçakçıların cesetleri bir römorka doldurularak köye getiriliyor. Jandarma birliğinin

komutanı köylüleri römorkun etrafına topluyor ve soruyor: "Bu cesetler içinde tanıdıklarınız var mı? Herkes kendi tanıdığını seçsin" diyor. Hiç kimse "şu benim tanıdığımdır" demiyor. Kendilerine gösterilenleri bilmediklerini, tanımadıklarını söylüyorlar. "Bu çehrelerle hiçbir zaman karşılaşmadık" diyorlar. Aslında, kaçakçılık yaptıkları iddiasıyla, jandarma tarafından öldürülen kişilerin hepsi de köyden ve cesetleri araştıranların yakınları. Fakat herkes, onların suçlarına bu- laşmamak kaygısıyla, "sen kaçakçının yakınısın, sen de ka- çakçısın" deneceği endişesiyle böyle hareket etmek gerektiği- ni hissediyorlar. İşte sömürgecilik insanları, kendilerine karşı, kendi öz benliklerine karşı böylesine yabancılaştırıyor.

Kürt halkının, Kürt gerillalarının cesetlerine sahip çık- ması, onlara şehit demesi, kasabalarda, köylerde şehitlikler kurulması, son yılların en önemli toplumsal ve siyasal geliş- melerindendir.

Gerillalara sağlanan bu desteğin devleti çok rahatsız et- tiği açıktır. Bunun için devlet bugün önemli bir taktik deği- şikliği içindedir. Devlet bugün PKK'cılardan çok, onlara des- tek veren, onları barındıran, yediren içiren kitleleri yakalamaya çalışmaktadır. Gerillaları kitlelerden tecrit et- meye gayret etmektedir. Gerillaların arasına kışkırtıcı ajan- lar koymaya çalışarak, itirafçılar yaratarak, bunları konuş- turarak, yüzlerce, bazen binlerce insanın göz altına alınmasını veya tutuklanmasını sağlamaktadır. Böylece köy- lü ve esnaf yığınları arasında gerillaların itibarını düşürmeye çaba göstermektedir. Bunun ötesinde köylülere çok yoğun işkenceler yaparak onların gözünü korkutmaya çalışmakta- dır. Kitle halinde göz altına almalar, tutuklamalar yapmak- tadır. Bok yedirme gibi insanlık haysiyetini rencide edici iş- kencelere başvurmaktadır. Bu işkencelerin amacı, insanların ruhsal ve zihinsel yapılarını parçalamak, onları panik içine sokmak, direnme güçlerini yok etmektir.

Korucular yoğun bir işkence makinesi olarak çalıştırıl- maktadır. PKK'cıları ve PKK yandaşı köylüleri, esnafı izleme- de korucuların olağanüstü yetkileri vardır. Maaşlarının dı- şında öldürdükleri insanın örgüt içindeki önemine göre, kelle başına milyonlarca lira para almaktadırlar. Gerillaların ve gerilla yandaşlarının evlerini yakına, eşyalarını tahrip et-

me, hayvanlarını öldürme, ekinlerini, samanlarını, otlarını yakma, genç kızları kaçırmaya gibi pek çok yetkilerle donatılmışlardır. Zaten korucular arasında önemli miktarda, adi suçlar işlediğinden dolayı firarda olan, yine aynı nedenlerden dolayı cezaevinde olan insanlar da vardır. Kendilerine, devlet tarafından, PKK ile savaştıkları takdirde, silah verileceği, cezaevinden çıkarılacakları, firarla ilgili dosyalarının kapatılacağı ve kaldırılacağı söylenmiştir. Bütün bu zulûmlere rağmen gerilla eylemleri de yoğunlaşarak ve yaygınlaşarak sürmektedir.

Gerilla eylemlerinin halkın ruhsal yapısını büyük ölçüde değiştirdiğini ifade etmiştik. Halkın zihinsel yapısı da değişmektedir. Kürt halkının, kendi durumunu çevresindeki toplumlarla karşılaştırma yeteneği günden güne artmaktadır. Örneğin Kürtler, 1989 yılı Haziran ayında TV'de gösterilen Belene dizisini, Bulgaristan'daki Türklerin yerine kendilerini koyarak izlemektedirler. 12 Eylül'den sonra Diyarbakır Cezaevi'nde yaşananları birer birer göz önüne getirmektedirler. Belene dizisi, bir köy öğretmeninin kimliğinin polisler tarafından alınması, başka polislerin de "kimliğin nerede?" diye sormasıyla başlamıştır. Kimliğe el koyma, bütün bir köy halkının kimliğine el koyma, Kürdistan'da her zaman rastlanan bir olaydır. Belene dizisinde hücreye kapatılan bir kişi kanallarda farelerin dolaştığını görünce çıldırarak can vermiştir. Diyarbakır'da mahkûmlara fare yedirilmiştir. Tahliyeden sonra ağızındaki tüm dişleri bu yüzden çektiren mahkûmları hatırlayalım.

Belene dizisinde subaylar, gizli servis görevlileri, sık sık "birlik, birlik, birlik" diye bağırılmaktadır. "Birlik ve beraberlik" sloganının 12 Eylül'ün en önemli sloganlarından olduğu bilinmektedir. Sadece 12 Eylül'ün değil, Cumhuriyet kurulduğundan beri devletin ve hükümetlerin seslendirdiği en önemli slogandır. Belene dizisi Türkler'in sünnet törenini gizli gizli yaptıklarını anlatmaktadır. 12 Eylül'den sonra özel tip cezaevlerinde, Ermeni yurttaşlarımızı sünnet etmek için pek çok çaba harcanmıştır.

Belene dizisi Bulgar askerlerinin ve köy polislerinin Türk köylerine sık sık baskınlar düzenlediklerini göstermektedir. Köy baskınları, köy kuşatmaları, toplu köy aramaları,

Kürdistan'da her gün rastlanan, yaşanan bir olaydır... Bu baskınlarda ve kuşatmalarda Kürtlere insan boku bile yedirilmektedir. Belene dizisi Türklerin mallarına, servetlerine Bulgarlar tarafından el konulduğunu vurgulamaktadır. Askerler, özel timler, korucular Kürt köylülerinin mallarını her zaman gasp etmektedirler. Belene dizisinde Türklerin adlarının değiştirildiği, Türklere Bulgar ismi verildiği sık sık ifade edilmektedir. Kürt çocuklarına Kürtçe isimler koymayı yasaklamak, Kürt köy isimlerini Türkçeleştirmek, Türk devlet politikasının en önemli boyutlarından biridir. Belene'de, Türklerin ibadetlerini gizli yaptıkları, gizli yapabildikleri ifade edilmektedir. 12 Eylül rejimi Alevi yurttaşlarımızı camilere göndermek için az mı baskı ve zulüm yapmıştır?

Belene'de şunlar da vurgulanmaktadır: Bulgar isimlerini kabul edenlere her türlü olanak sağlanmaktadır. Demekki Türklerin Bulgarlarla eşit muamele görmeleri, Türk kimliklerini inkâr etmelerine, Bulgarlaşmaları koşuluna bağlanmıştır. Halbuki bu, Türk'e has demokrasinin, Türk'e has eşitlik anlayışının odak noktasıdır, en temel noktasıdır. Kürt insanı artık, şunun da bilincine varıyor. Türk devlet ve hükümet adamları, Türk basını, Türk siyasal partileri, Türk-İş gibi işçi teşekkülleri, Barolar Birliği gibi hukuk kurumları vs. Bulgaristan'daki Türkler söz konusu olduğunda soruna yoğun bir biçimde sahip çıkıyorlar. Kürtler söz konusu olduğunda görmezden, duymazdan geliyorlar.

İşte, gerilla eylemleri, halk yığınlarının ruhsal yapılarını olduğu gibi, zihinsel yapılarını da değiştirmiş, çeşitli mekânlarda ve çeşitli zamanlarda cereyan eden olgusal süreçleri karşılaştırma yeteneği gelişmeye başlamıştır. Kürt halkının bu ruhsal ve zihinsel uyanışı, kuşkusuz Ankara'daki temsilcilerinin tavır ve davranışlarını ve düşüncelerini de etkilemektedir. Kürt asıllı milletvekilleri, halk yığınlarının ulusal ve demokratik istemlerini dile getirmeye çalışmaktadırlar. Kürt halkının isteklerine değil, daha çok ordu gibi, MİT gibi kurumların düşünce ve davranışlarına dikkat eden ve düşünce ve tavırlarını buna göre belirleyen SHP, DYP, ANAP gibi siyasal partiler ise, tabandan gelen bu istekleri boğmanın savaşını içindedirler. Bunun yolunu yordamını da zaten çok iyi biliyorlar.

Sömürgeci Uygulamalar ve Türk Aydınları

Burada, kısaca, aydınların tavır ve davranışlarından da söz etmek gerekir. Cezayir Ulusal Kurtuluş Savaşı, dünya-
daki en kanlı ulusal kurtuluş mücadelelerinden biridir. Bir
milyonun üzerinde ölü vardır. Fakat bu savşata, Fransız ay-
dınının düşüncesi, tavır ve davranış insanlık için büyük bir
onurdur.

Cezayir Ulusal Kurtuluş Savaşı, 1954-1960 yılları ara-
sında cereyan etmiştir. Bu savaşta Fransız aydınlarının
önemli bir kesimi, Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin ya-
nında yer almıştır. Fransız aydınları kendi hükümetlerinin,
Cezayir'de uyguladığı sömürge politikalarını, bu konudaki
düşünceleri ve eylemleri yoğun bir biçimde eleştirmişlerdir.
Frantz Fanon'un düşüncelerinin ve eylemlerinin Fransızlar
tarafından bilinmesinden sonra, bu eleştiriler daha da art-
mıştır. Frantz Fanon'un **Dünyanın Lanetlileri** kitabına, Je-
an Paul Sartre tarafından yazılan Önsöz Fransızların düşün-
celerini allak bullak etmiştir.

Bu sözleri bütün Fransızların düşünceleri ve tavırları
olarak değerlendirmemek gerekir. Fakat güçlü bir akım ol-
duğu da kuşkusuzdur. Nicelik bakımından çok geniş ve yay-
gın değilse bile, etkili, ses veren, ses getiren bir muhalefet
odağıdır. Örneğin Fransız üniversitelerinde Cezayir Ulusal
Kurtuluş Cephesi'ne yardım dernekleri kurulabilmiştir. Bu
dernekleri kuranlar, bu derneklerde çalışanlar çok büyük
baskılarla karşı karşıya kalsalar da, üniversiteden atılsalar
da bu dernekler kurulmuştur. Ve bu derneklerde çalışan
pek çok öğretim üyesi vardır. "Cezayir'de sömürgecilik ya-
pan, Cezayir'de köpek gibi insan öldüren bir ülkenin üniver-
sitesinde rektörlük yapmaktan utanç duyuyorum. Bu olay-
ları protesto etmek için profesörlük cüppemi çıkarıp
atıyorum ve rektörlükten istifa ediyorum" diyen profesörler
görülmüştür. Fransız basını sık sık Cezayir Ulusal Kurtuluş
Cephesi lehine yazılar yayınlamıştır. Kendi devletini ve hü-
kümetini eleştirmiştir. Fransa'nın Cezayir'de bulunuşunun
haksızlığını vurgulamıştır. Siyasal partiler arasında yine ay-
nı süreci izleyenler vardır.

Sık sık yapılan gösterilerle, mitinglerle, konferanslarla,
panellerle, açık oturumlarla, Fransız hükümetinin Ceza-

yir'de uyguladığı emperyalist ve sömürgeci politika ve uygulamalar dile getirilmiştir. Doktor olarak, mühendis olarak, öğretmen olarak, teknisyen olarak... Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne katılan Fransızlar vardır, pek çok...

Cezayir Ulusal Kurtuluş Savaşı sürecinde Fransız kiliselerinin tutumu yine onur vericidir. Ulusal kurtuluşçulara açıktan ve gizliden yardım eden pek çok kilise ve kilise mensubu vardır.

Ulusal kurtuluşçulara karşı sürdürülen olumlu yaklaşım, sadece Fransızlara has değildir. 1960'lı yıllarda cereyan eden Vietnam Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda, kendi devletinin ve hükümetinin Vietnam politikasını eleştiren, Vietkong'un haklılığını vurgulayan Amerikan aydınları da vardır.

İsrail halkı bu konuda başka bir örnektir. 1982 yaz aylarında, İsrail'in Lübnan'a ve FKÖ'ne saldırısı, bir kısım Yahudi tarafından büyük tepkilerle karşılanmıştır. İsrail'in bu işgalci politikası aleyhinde, Tel-Aviv, Kudüs gibi şehirlerde büyük gösteriler yapılmıştır. Kendi devletinin ve hükümetinin işgalci politikasını eleştiren, eleştirebilen, FKÖ'nün düşünce ve eylemlerini savunabilen, haklı bulabilen Yahudiler'in de varolması insanlık için büyük bir onurdur.

Bu tür Yahudiler'in vatan haini olarak değerlendirilmesi, işkence görmemeleri, hapse konulmamaları ise, İsrail adına kaydedilmesi gereken bir puandır.

Günümüzde, işgal altındaki Arap topraklarında, yani Batı Şeria ve Gazze'de, Filistinliler ve İsrail güvenlik güçleri arasında yine önemli mücadeleler vardır. Bazı Yahudiler, yine kendi devletlerinin ve hükümetlerinin Filistin politikasını eleştirmekte, Filistinlilerden yana tavırlar ve davranışlar koymaktadır. Bunun için gösteriler yapılmakta, mitingler düzenlenmektedir.

Bu tutum ve davranışların, örneğin Türk üniversitelerinden ne kadar uzak olduğu açık bir gerçektir. Türk üniversitesi, yalana dayalı Türk resmi ideolojisini üreten ve yaygınlaştıran kurumların başında gelir. Türk üniversitesi Kürdistan sorunu karşısında bir bilim kurumu gibi çalışmaz. Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bir şubesi gibi çalışır. Kürdistan sorunu konusunda incelemeler yapmak kuşkusuz Türk üniversitesinin işi, görevi değildir. Böyle bir incelemeye

girişen kişinin üniversitesiyle ilişkisi kesilir. Türk üniversitesi hep, Kürtlerin aslının Türk olduğu, Kürtçe diye bilinen bir dilin mevcut olmadığı konusunda incelemeler, propaganda- lar yapar.

Türk basını için, Türk siyasal partileri için de aynı şey söylenebilir. Kürdistan sorunu söz konusu edildiği zaman bu kurumlar da, Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bir şubesi gibi çalışmaktadırlar. Örneğin köy okulları işkence merkezi olarak kullanıldığı zaman Türk basını bu olaylardan hiç söz etmemektedir. Köylünün tümünün, kadın, erkek, çoluk çocuk, genç-ihthiyar, köy okullarına doldurulduğundan, buralarda herkese işkence uygulandığından hiç söz etmemektedir. Fakat bu işkence merkezlerine bir saldırı olursa, bu işkence merkezleri yakılırsa, "PKK yine okul yaktı" diye kıyametler koparılmaktadır.

Türkiye'de resmi kurumlarda oluşturulmuş insan hakları dernekleri vardır. Örneğin Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Derneği, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi İnsan Hakları Derneği gibi. Bu dernekler de Kürtler'in insan hakları konusunda Türk üniversitelerinden, Türk siyasal partilerinden, Türk basınından farklı bir davranış içinde değildirler. Resmi kurumların dışında aydınlar tarafından oluşturulmuş İnsan Hakları Derneği de henüz bu konuda bir açıklama yapmamıştır. Bu konuyu görmezden, duymazdan gelmektedir. Türk aydınları ulusal kurtuluşçu Kürtler'in yanında olmak şöyle dursun, hükümetin ve devletin ırkçı ve sömürgeci politikalarını şiddetle alkışlamak tadır.

Türkiye'deki İnsan Hakları Dernekleri Türk Devleti'nin kutsal saydığı değerlere bağlı olmayı büyük bir erdem sayıyorlar. Sanki Kürt sorunu diye bir sorunu olmayan bir ülkede yaşıyorlarmış gibi düşünüyorlar. Böyle bir tavır ve davranış içinde bulunuyorlar. FKÖ için, Bulgaristan'daki Türkler için gösterdikleri ilginin çok küçük bir kısmını bile Kürtler için göstermiyorlar. Bu nedenle de FKÖ için, veya Bulgaristan'daki Türkler için gösterdikleri ilginin de önemli ve somut bir sonucu olmuyor. Çünkü çifte standartlı düşünce ve davranışlar karşı tarafta istenen etkiyi yaratmıyor. Bu tavır ve davranış karşı tarafın beyanları ve iddiaları karşısında onları güçlü kılmıyor.

Fransız aydınları bir sömürgelerinin olduğunu biliyorlardı. Ve bu olguya karşı devletlerini ve hükümetlerini eleştiriyorlardı. Sömürgecinin kurtuluşundan yana tavır koyuyorlardı. Zira bu, Fransa'nın da kurtuluşu demektir.

İnsancıl, özgürlük düşkünü ve kültür aşığı "Türk aydınları" da artık, bir sömürgelerinin, hatta sömürge statüsünden bile çok daha aşağılarda duran bir egemenlik alanlarının olduğunu herhalde bilmek durumundadırlar. Ve o sömürgeci, Türk aydınları, Türk halkı, Türk ulusu daha özgür olsun diye, Türk dili ve Türk kültürü daha gelişsin diye, her gün cinayetler işlenmektedir, Kürtler öldürülmektedir.

Bilimsel İncelemelerin Gerekliliği

Bilim, doğa, toplum ve tarih hakkında bilgi elde etmenin en geçerli, en sağlıklı yöntemidir. Bilim, olguları, olgusal ilişkileri ele alış, kavrayış ve yansıtış yöntemidir. İnsan düşüncesinin dünyayı algılamak ve kavramak yolunda geliştirdiği en önemli bir yöntemdir. Bu yönüyle bilimin en temel özelliği olgusal olmasıdır. Bilim olgulardan hareket eder. Bilim adamları doğa, tarih, toplum ve insan hakkında sürekli gözlem yaparlar. Olguları, olguların birbiri arasındaki ilişkileri izlerler, gözlerler. Böylece, doğayı, tarihi, toplumu, bizzat insanın kendisini algılamaya, kavramaya çalışırlar. Ondan sonra zihinsel bir süreç başlar. Akıl yürütme süreci. Zihinsel süreçte olgulara dayanılarak hipotezler kurulur. Bu hipotezlerle olgular ve olgular arasındaki ilişkilere açıklık getirilir. Olgular arasında neden sonuç ilişkileri kurulur. Daha sonra hipotezler yine olgular aracılığıyla sınanır. Hipotezlerin doğru veya yanlış oldukları ortaya çıkarılır. Bu yolla daha kesin, daha geçerli, daha kalıcı bilgilere ulaşılır.

Gözlemle başlayan, akıl yürütme ile hipotezler kuran, yine olguların gözlemi ile sınanarak sonuçlara ulaşmaya çalışan bir düşünce yöntemi karşısındayız. Bu yöntemin hareket noktası olgulardır. Yöntemin en temel özelliği olgulara dayalı olmasıdır. Olgulardan kopuk bir bilimsel faaliyet düşünülemez. O halde bilimsel faaliyeti sürdürenler olguları birinci derecede dikkate almak durumundadırlar. Olguların izleminden, gözleminden ve anlatımından taviz verilemez. Bazı olguları yok saymak, görmezden gelmek, olmamış say-

mak yetkisine sahip olamayız. Bilim adamları olmasını arzu ettikleri şeyleri değil, olanları değerlendirmek zorundadırlar. Kendi kafalarında yarattıkları, oluşturmaya çalıştıkları "gerçek"i değil, somut gerçeği dikkate almak zorundadırlar. Bilim adamları hazır yargılara kapılamazlar. Ön yargıları olduğu gibi almazlar, onları eleştirerek, eleştiri süzgecinden geçirerek ele alırlar, kendilerine hazır olarak sunulmuş bilgileri kuşku ile karşılarlar. Onları eleştirirler.

İşte düşüncenin ceza davasına konu olması bu noktada başlamaktadır. O da şu: Türkiye'nin toplumsal ve siyasal hayatıyla ilgili bir temel konunun yok sayılması, görmezden gelinmesi, dikkate alınmaması istenmektedir. Devletin, resmi ideolojinin bazı tabular koyduğu, herkesin bu tabulara azami ölçüde uyması gerektiği vurgulanmaktadır. Bazı konuların, bazı olguların nesnel gerçek de olsalar yazılamayacağı vurgulanmaktadır, emredilmektedir. Olgular ve olgular arasındaki ilişkiler üzerinde, düşünülmemesi istenmektedir. Bu konularda devlet tarafından üretilmiş bilgilerin tekrar edilmesi istenmektedir. Bunlar eleştirilemez, tartışılmaz bilgilerdir. Bu bilgilerin doğruluklarından kuşku duyulamaz. Bu saptanmış bilgilerin dışında yeni bilgilere ihtiyaç olmadığı ısrarla öne sürülmektedir. Bu görüşleri eleştirenlerin, aksini ileri sürenlerin yargılanacağı, cezaevine konulacağı belirtilmektedir.

Türk resmi ideolojisine göre bu tür konulardan yani Kürt sorunundan, Kürdistan sorunundan söz etmek suçtur. Hem de bunlar çok ağır suçlardır. Halbuki bu tür baskılar, bilim yöntemine çok zıt tavır ve davranışlardır. Bu baskılar, bu müdahaleler, Türkiye'de bilimi üretmenin ortamının olmadığını da göstermektedir.

Eğer siz bir görüş ileri sürüyorsanız, herhangi bir kişi de sizin görüşünüzü rahatça eleştirebiliyorsa ve o eleştiriden dolayı cezai yaptırımlarla karşılaşmıyorsa, o toplumda bilimi üretmenin ortamı vardır demektir. Aksi halde ise hayır. Kendi görüşünü kitlelere benimsetmek için her türlü devlet olanaklarını kullanıyorsanız, sizi eleştiren düşüncüyü ise cezalandırıyorsanız, sizin düşüncenizin de hiçbir inandırıcılığı olmaz. Fikir mücadelesi böyle olmaz. Bunun adı, düşünceye karşı devlet terörü uygulamaktır. Bu, kaleciyi kale direğine

bağlayıp gol atmaya benzer. Türk resmi ideolojisinin kendisini eleştiren düşünceye karşı tavır ve davranışı daima böyle olmuştur. O bakımdan inandırıcılığı yoktur.

Bütün bunlara rağmen, burada, düşüncenin, tavır ve davranışın yöntemi şu olmalıdır:

Eğer dünya dönüyorsa ve biz dünyanın döndüğünü olgulara dayanarak kanıtlayabiliyorsak, fakat, dünyanın döndüğünü ifade etmeyi yasaklayan bir resmi ideoloji varsa, örneğin, "dünyanın döndüğünü söylemek, savunmak, vatan hainliğidir, dış düşmanlarla işbirliği yapmaktır. Dünyanın döndüğünü söylemek ulusun çıkarlarına aykındır. Dünyanın döndüğünü söyleyenler halkın mutluluğunu ve refaha kavuşmasını istemeyenlerdir. Bu tür kişi ve kurumlar mutlaka en ağır bir şekilde cezalandırılacaklardır. Dünyanın döndüğünü söyleyenlerin başları ezilecektir..." buyuran bir resmi ideoloji varsa, bu koşullarda toplumu ve tarihi inceleyen kişiler nasıl düşünmelidirler, nasıl tavır ve davranış göstermelidirler? Bilimsel düşüncenin özü budur.

Bu konuda fazla alternatif yoktur. Ya resmi ideolojinin buyruklarına uyup dünyanın dönmediği söylenecektir, ya da dünyanın döndüğü ısrarla vurgulanıp bunun sonuçlarına da katlanılacaktır. Çünkü dünyanın döndüğünü söylemek boş bir inancı, kör bir inancı tekrarlayıp durmak değildir. Her zaman olgularla kanıtlanabilen bir düşünceyi ileri sürmektir.

Birinci seçime uygun tavır ve davranışla bilimi üretmek mümkün değildir. Bilim, resmi ideolojiyi eleştirebilmelidir. Toplumsal bilimler resmi ideolojiyi eleştiremedikleri sürece saygınlık kazanamazlar.

Aydınlanma resmi ideolojiyi eleştirmekle başlar. Resmi ideolojiye yaslanarak, resmi ideolojinin şemsiyesi altında aydınlanma başlatmanın olanağı yoktur. Bu olsa olsa sigortalı bir mücadeledir. Böyle bir çabanın resmi ideolojiyi tekrar tekrar üretmekten başka bir sonucu olamaz.

Resmi ideolojiyle birlikte yaşamak uygarlık kavramıyla çelişen bir süreçtir. Resmi ideolojiyi eleştirmeden uygarlık gelişmez. Uygarlık, devletin her türlü politikasını, iç politikasını, dış politikasını vs. eleştirebilmek, bundan dolayı da cezai yaptırımlarla karşılaşmamak demektir. Batı medeniyeti

kavramının temelinde yatan anlayış da budur. İnsan hakları ve kamu özgürlükleri, ancak böyle bir yaşama biçiminde garanti altına alınabilir. Bilm ancak, böyle bir ortamda üretilir. Bu ise, resmi ideoloji kurumunun olmadığı bir siyasal düzen; bir toplum ve devlet düzeni demektir.

“KÜRT EGEMEN SINIFLARI” ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Bilime kimsin ihtiyacı varsa o üretir. Kürtler'in bilimsel bilgiye ihtiyaçları çok büyük. Çünkü Kürtler'i denetim altında tutan devletler, konunun sağlıklı bir şekilde bilinmemesi için her türlü önlemi almışlardır. Belgeleri yok etmişler veya herkesin kolayca ulaşamayacağı yerlerde kilit altına almışlardır. Kamuoyuna sunulan belgelerin ise belirli bir tahrifattan geçtikleri açıktır. Öte yandan yapılan çalışmaların büyük bir kısmı resmi ideolojinin çerçevesini aşmamaktadır. Türkler tarafından yapılan çalışmalar genel olarak böyledir. Bu bakımdan Kürtlerle ilgili sağlıklı incelemeler ve araştırmalar elbette Kürtler tarafından yapılacaktır.

Kürt toplumunun geçmişi ve bugünü etraflı bir şekilde incelenmelidir. Toplumsal, politik, kültürel kurumlarda meydana gelen değişimler zaman ve mekân içerisinde etraflı bir şekilde incelenmelidir. Toplumun iç dinamikleri, dış etkenler olabildiğince olgusal zenginlik içinde ele alınmalıdır. Bu incelemede Kürt egemen sınıflarına ilişkin bazı düşünceler ileri sürmeye çalışıyoruz.

Bir Slogan

Türkiye'de, özellikle sol siyasal düşüncede kabul görmüş bir anlayış var: Türkiye, Türk egemen sınıfları ve Kürt

egemen sınıfları tarafından birlikte yönetilmektedir. 1960'lı yıllarda Türkiye İşçi Partisi ve Milli Demokratik Devrim programlarında, 1970'li yıllarda, sosyalist partilerin ve siyasal hareketlerin programlarında, toprak ağaları, şeyhler, aşiret reisleri gibi Doğulu zümreler egemen sınıflar kategorisi içinde değerlendirilmişlerdir. Bu anlayışın yanlış olduğu kanısındayım. Toprak ağaları, şeyhler, aşiret reisleri gibi egemen sınıflar bloku içinde yer alabilecek kategorilere, egemen sınıf denemeyeceğini, bunların düşünce ve eylemlerinin ancak "ajanlık" kavramıyla ifade edilebileceğini düşünüyorum. Ticaret, sanayi gibi sektörlerde uğraşanlar için de aynı şeyler söylenebilir. Bu, kısaca, ulusal kimliğini inkâr ederek, bunun ötesinde de ajanlaşarak yaşamını ve fonksiyonlarını sürdürme faaliyetidir. Bu kategorilerden hiçbirisi Kürdistan'da uygulanan ekonomik ve toplumsal politikaların belirlenmesinde karar verici yetkilere sahip değildir. Bunların, sadece, Türk Devleti'nin kendi devlet çıkarlarına uygun olarak verdiği kararları uygulama ve o kararların gereklerini yerine getirme görevleri vardır. Bu görevleri istenilen biçimde yerine getirdikleri ölçüde de maddi ve manevi olarak ödüllendirilirler. Bunlardan dolayı bu kategorilerin düşüncesinin ve eyleminin içeriği egemen sınıf kavramıyla ifade edilemiyor. Bu düşüncelerin ve eylemlerin içeriğini ajan sınıf kavramı daha iyi açıklıyor.

Bu inceleme "Kürt egemen sınıfları"nın nasıl ajanlaştığını, ajanlaşmanın oluşumunu ve sonuçlarını konu almaktadır. Bu konu, Kürdistan'ın ekonomik ve toplumsal tarihinde en önemli konulardan biridir. Bölünme ve paylaşılma, ufacılaşma, Kürt tarihinin en önemli boyutlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Kürdistan'a egemen olan devletler, her zaman, kendilerine başkaldıran odakları yok etmişler, kendileriyle işbirliği yapan bir sınıfın oluşumu için de çaba harcamışlardır. Direnmeyi düşünen ve gerçekleştiren kesimlerin toplumun en güçlü, en dinamik kesimleri olduğunu söyleyebiliriz. Bu bakımdan bu süreç, toplumun gücünün azalması sonucunu doğurmaktadır. İşbirlikçi kesim ise, çeşitli nedenlerin etkisiyle zamanla güçlenmekte ve yeni bir direnme odağı oluşturmaktadır. Fakat, Kürdistan'a egemen olan devletler, bu odağın da daha fazla güçlenmesine olanak tanımamakta, onu da parçalamakta, dağıtmakta ve yok et-

mektedir. Buysa toplumun gücünü biraz daha azaltmakta, işbirlikçiliğin güçlenmesi için elverişli bir ortam hazırlamaktadır.

Bu noktada sınıf kavramıyla ilgili küçük bir açıklama yapmak gereği vardır. Sınıf üretimle, üretim araçlarının mülkiyetiyle ilgili bir kavramdır. Çağımızda iki ana sınıf burjuva sınıfı ve işçi sınıfıdır. Bunların yanında örneğin bürokratlar, aydınlar, köylüler vs. birer sınıfı değildir. Bunlara, grup, kesim, katman vs. deniyor. Kürdistan'daki işbirlikçiler de bu anlamda bir sınıf değildir. Çünkü, bunların sınıf kavramında olduğu gibi bir sürekliliği yoktur, kalıcı ve sağlam değerleri yoktur. Çoğu kez, oğullar, yeni nesiller, dedelerinin, babalarının fonksiyonlarını, yani ajan rollerini artık, benimsememektedirler. Hatta onların bu fonksiyonlarından dolayı utanç duymaktadırlar. Fakat, Türkçe'de günlük konuşma dilinde, örneğin "teknokratlar sınıfı" denebildiği gibi, beri de bunlara "ajan sınıf" dedim, "ajan kesim" falan diyemezdim. Çünkü içinde, toprak ağası, şeyh, aşiret reisi, tüccar, müteahhit, yüksek bürokrat, memur, öğrenci, yazar, gazeteci... gibi çeşitli kesimlerden insanlar vardır. "Ajan sınıf" bu rolü benimseyenlerin tümünü kapsıyor.

Öte yandan Kürdistan, kapitalizmden önceki üretim ilişkilerini daha çok barındırıyor. Kapitalizmin hızla gelişmesi dolayısıyla bir feodal sınıftan söz edilemese bile, "feodal kalıntılar"dan söz etmek mümkündür. Şunu da vurgulamak gerekir. Ajanlaşma feodal ilişkilerin çözülmesi, kapitalist ilişkilerin gelişmesiyle meydana gelen bir süreç değildir. Kapitalizm öncesi sınıfların ajanlaştığını vurgulamaya çalışıyorum. Kapitalist ilişkilerin kurulup gelişmesinde de bu süreç yoğunlaşarak sürüyor. Veya ancak böyle bir süreçle birlikte kapitalizmin gelişmesi söz konusu olabiliyor.

Kürt tarihinin çok önemli olan başka bir boyutu da Kürdistan'ın istila yolları üzerinde önemli bir kavşakta olmasıdır. Arka arkaya gelen istilalar, bölünmeler ve parçalanmalar, paylaşımalar güçlü bir Kürt merkezi otoritesinin oluşumunu ve bunun istikrar kazanmasını engellemektedir. Yakın zamanlarda Kürt tarihini etkileyen önemli bir neden de Kürdistan'ın sahip olduğu doğal kaynaklardır, özellikle petrol kaynaklarıdır.

Osmanlı Devleti, 19. yüzyılda, Kürdistan'a ilişkin bu oluşumların bilincine varmıştır. Bu bilinç gittikçe daha da belirgin bir hale gelmiş, Jön Türkler hareketiyle iyice güçlenmiştir. Osmanlılar, 19. yüzyılın sonlarına doğru, artık Balkanlar'da tutunamayacaklarının farkına varmışlardır. Balkanlar'da yavaş yavaş geri çekilme söz konusudur. 1789 Fransız Devrimi'nin getirdiği fikirler, bu fikirlerin Avrupa'daki etkileri, Osmanlılar'ın geri çekilmesini hızlandırmaktadır. Fakat Osmanlı Devleti, Kürdistan, Ermenistan, Arabistan gibi ülkeler için aynı esnekliği göstermemektedir. Bu ülkeleri devletin bünyesine organik olarak almak için yeni planlar ve programlar oluşturmaktadır. Bu planları ve programları hayata geçirme çabası içindedir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Kürdistan üzerinde emperyalist bölüşüm mücadelesi yapıldığına şahit olacağız. Bu mücadele, Kürdistan'ın tekrar bölünmesi, parçalanması ve paylaşılmasıyla sonuçlanmıştır. Emperyalist bölüşüm mücadelesinin esas tarafları İngiliz emperyalizmi ve Kemalistlerdir. Mücadele Kürdistan üzerinde yapılmaktadır. Kürdistan'dan daha büyük bir pay alabilmek için sürdürülen bir mücadeledir. O halde tarafların esas olarak İngiliz emperyalizmi ve Kemalistlerle yani bu nesnel ittifakla Kürtler olması gerekir. Ve öyledir. Fakat İngiliz emperyalizmiyle Kemalistlerin ittifakı sanıldığından çok güçlüdür. Sürdürülen siyasal ve ideolojik propaganda ise bu konunun temel boyutlarını ve ilişkileri gizlemektedir. Yüzeydeki bazı görüntüler bu ilişkileri belirleyen esas nedenlermiş gibi görülmektedir. Kürtler'in özgürlük ve bağımsızlık istekleri kanla boğulmaktadır. Kemalistler'in Kürdistan'dan daha büyük pay almak için İngiliz emperyalizmiyle karşı karşıya gelmesi ise antiemperyalist bir mücadele olarak değerlendirilmektedir.

Kürdistan üzerindeki emperyalist bölüşüm mücadelesinde ikinci derecede rol alanlarsa Fransız emperyalizmi ve öteki emperyalist güçler, İran ve Arap sömürgecileridir. Kürdistan, Ulusların Kendi Kaderlerini Tayın Hakkı ilkesinin, bütün Asya'yı, Ortadoğu'yu, Kuzey Afrika'yı sarıp sarmalamaya başladığı bir zamanda parçalanmış ve paylaşılmıştır. Bolşevikler, Sovyetler bu sürecin seyircileridir. Zaman zaman Kemalistlere arka çıkmaktadırlar.

Kürdistan üzerindeki bu mücadele, 1915-1925 yılları arasında Ortadoğu'da cereyan etmiş en önemli süreçlerden biridir. Buna rağmen Kemalistler, 1919-1922 yılları arasında Ermenilerle ve Yunanlılarla yapılan savaşlarda, Kürtler'in de desteğini alabilmek için onlara bazı tavizler vermek zorunda kalmışlardır. "Gavur"a karşı kazanılan zaferden sonra, Kürtler'in de milli hakları olacağı konusunda vaatlerde bulunmuşlardır. Kanınca bu bir taktiktir. Taktik olduğu için de zaferden sonra gerekleri yerine getirilmemiştir. Vaatler unutulmuştur, hatırlanmamıştır.

Kürt ulusuna uygulana böl yönet politikasının nedenleri, uygulamanın nasıl gerçekleştirildiği, sonuçları bu incelemenin kapsamı dışındadır. Biz, yalnız bu uygulamanın ortaya çıkardığı bazı ilişkileri, egemen sınıflar, ulusalcı düşüncenin gelişimi ve ulusal hareketlerin sınıfsal tabanları açısından incelemeye çalışacağız.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti için en önemli konulardan biri, Kuzey Kürdistan'ı tam olarak devletin bünyesi içine almaktır. Bu, Jön Türk düşünce ve eyleminin, İttihat ve Terakki uygulamalarının en üst noktalara vardırılması demektir. Bunun için, 1920'li yılların ortalarından itibaren Kürtler'in ulusal istekleri kanla boğulmaya başlanmıştır. Koçgiri'de görüldüğü gibi bunu, 1920 yılının sonundan itibaren başlatmak da mümkündür. Ulusal istekler ileri sürerek başkaldıran Kürtler, savaş sürecinde darağaçlarıyla, iç ve dış sürgünlerle, katliamlarla, soykırımlarla zayıflatıldılar, güçsüzleştirildiler. Bunlar, kuşkusuz bir anda olmadı. Şeyh Said Kürt ayaklanması (1925) başlangıçtı. 1927, 1930-1932, 1934, 1935 yıllarında çeşitli yerlerde pek çok ayaklanmalar oldu. Hepsisi de kanla bastırıldı. Hepsinde katliamlar, sürgünler oldu. Dersim ayaklanması bu ayaklanmaların sonuncusuydu. Tam anlamıyla bir soykırım yaşandı. Soykırım, 1929'da, 1930-1932 arasında Zilan Deresi'nde gerçekleştirildi.

Aynı dönemde Güney Kürdistan'da, Doğu Kürdistan'da, İngiliz, Arap ve Fars sömürgecilerine karşı da sürekli bir direnme vardı.

Devlet Dayatması Karşısında Kürtler

1937-1938 Dersim ayaklanması soykırım uygulamalarıyla bastırıldı. Böylece Kuzey Kürdistan'daki bütün muhalefet odakları kırıldı. Başkaldırı potansiyeli taşıyan bütün merkezler dağıtıldı. Bundan sonra Kürdistan organik olarak devletin bünyesine alınmaya başlandı. Bunun yolu da kuşkusuz asker almak ve vergi almaktır ve bunu düzenli aralıklarla gerçekleştirebilmektir. Türk Devleti'nin varlığını toplumun en küçük birimlerine kadar hissettirmek, Türk eğitim sistemini uygulayabilmek ve Türk kültürünü yaygınlaştırebilmek için her türlü kanalı açmaktır. Kitleleri Kürt kimliğinden koparmak ve asimilasyonu gerçekleştirmektir. Bu süreçte devlet, Kürt egemen sınıflarına, yani şeyhlere, aşiret reislerine, büyük toprak ağalarına şöyle bir dayatmada bulunuyor: Ya Kürtlükten tamamen vazgeçeceksiniz, Kürt olmayı inkâr edeceksiniz ve Türkleşeceksiniz, ya da Şeyh Said gibi, Seyid Rıza gibi veya benzerleri gibi darağacına gideceksiniz. Üçüncü bir şık yok. Yaşamak için Türk olmaktan, Türkleşmekten başka bir çıkar yol olmadığını, hiçbir çare olmadığını bilmek zorundasınız.

Kürt olmayı inkâr etmek, Kürt olmaktan vazgeçmek ve Türkleşmek pasif bir durumu ifade etmemektedir. Bu aynı zamanda aktif bir süreçtir. Türk Milli Güvenlik Teşkilatı'yla birlikte çalışmayı, devletin ajanı olmayı gerektirir. Türkleşmek, Kürt benliğini inkâr etmek yetmez, aynı zamanda Kürt ulusal haklarını savunanları, Türkleşmeyenleri devlete ihbar etmeyi, bunlarla yerine ve zamanına göre çeşitli biçimlerde mücadele etmeyi de gerektirir.

Kürt egemen sınıflarının böyle bir dayatmayla karşı karşıya kalmalarının, Kürdistan'daki bütün muhalefet odaklarının dağıtılmasından, Kürt ulusunun tamamen teslim alınmasından sonraki bir döneme rastladığını bir kere daha belirtmekte yarar var. Bu dayatmanın sözlü olarak yapıldığı ise kuşkusuzdur. Buna ilişkin yazılı bir belge elbette olmayacaktır. Bunlar daha çok, devletin gizli güçlerinin yürüttüğü bir faaliyettir. Bir taraftan tehdit, bir taraftan da maddi olanaklar, manevi olanaklar, özellikle para olanakları kullanılarak yürütülmüştür. Aynı taktikler bugün de uygulanıyor.

1940'lı yıllardan sonra, büyük toprak sahiplerinin, ağaların, aşiret reislerinin ve şeyhlerin çok büyük bir kısmının ajanlaştıklarını ve Kürt ulusal hareketine tamamen ters düştüklerini görüyoruz.

İki şeyh tipini, iki aşiret reisi tipini veya geniş toprak sahibi tipini birbirlerinden ayırmakta büyük yarar vardır. Birinci kategoridekiler Kürdistan için bir şeyler düşünen ve söyleyen, bir şeyler yapmaya çalışan ve bunun için de yaşamlarını darağaçlarında yitirenlerdir. İkinci kategoridekiler ise Kürdistan sorununu tamamen inkâr edenler, Türkleşenler, bunun propagandasını yapanlar, ajanlaşanlardır. Böyle bir süreç, kuşkusuz 1920'li yıllardan itibaren, hatta Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden itibaren vardı. Ve bu insanlar Türk Devleti'nin yanlış tutumlarından dolayı, yani ajan yapılarından dolayı ödüllendiriliyorlardı. Örneğin, Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal tarafından, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne milletvekili tayin ediliyorlardı. Fakat bu süreç 1940'lı yıllardan sonra daha sistematik ve daha kararlı bir biçimde ve devlet terörü eşliğinde, sürgünlerle, müsaderelerle uygulanmaya başlandı.

Örneğin Şeyh Said ile Şeyh İbrahim Arvasi hiçbir zaman aynı kefeye konamaz. Şeyh Said Kürdistan davası için idam edilmiş, asılırken Kürdistan özlemini ifade etmiş bir şeyhtir. Asıldıktan sonra da ailesi sürgüne gönderilmiş, mal varlıklarını müsadere edilmiştir. Şeyh İbrahim Arvasi ise, ulusal benliğini inkâr ettiği için, resmi ideoloji ile bütünleştiği ve bunun propagandasını yaptığı için, 1927, 1931, 1935, 1939, 1943, 1946 yıllarında, Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ve daha sonra da İsmet İnönü tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne milletvekili tayin edilmiş, ayrıca maddi ve manevi olarak çeşitli yollardan gözetilmiştir. Ermenilerden kalan taşınmaz mallara, sürgüne gönderilen Kürtler'in maddi varlıklarına bu insanların el koymalarına göz yumulmuş, hatta bu tutumları teşvik edilmiştir. Şeyh İbrahim Arvasi'yi 1920 ve 1923 Meclislerinde de görüyoruz.

Yukarıda kısaca belirtildiği gibi Tek Parti döneminde ulusal benliğini inkâr eden, Türkleşen ve bunun propagan-

dasını yapan, Kürt ulusal hareketini engellemeye çalışan Kürt egemen sınıfları, yani büyük toprak ağaları, şeyhler ve aşiret reisleri milletvekili tayin ediliyorlardı. Bu, onların bölgedeki etkinliklerini artırıyordu. Böyle kişilerin yani büyük toprak sahiplerinin, şeyhlerin ve aşiret reislerinin bölgedeki etkinlikleri arttıkça, resmi ideoloji, Türkçülük propagandası, bölgede daha fazla gelişme ve yaygınlaşma olanaklarına sahip oluyordu. Bu tür ilişkiler devletin güvenlik güçlerinin maddi ve manevi desteğini aldıkça, Kürtlüğü, Kürt ulusal özelliklerini inkâr süreci daha da hızlanıyor, yoğunlaşıyordu.

Bu süreci başlatmak ve sürdürmek devlet için çok önemli. Çünkü örneğin, herhangi bir şeyhi kendi adamınız yapıp onu gizli güvenlik teşkilatınızın bir unsuru haline getiriyorsanız, bunu başarabiliyorsanız, artık, onbinlerce insanla uğraşmanız gerekmiyor. Artık onbinlerce insanı resmi ideolojinin çerçevesi içinde eğitmeye gerek kalmıyor. Çünkü, bu insanlar artık, şeyh-mürîd ilişkileri çerçevesinde, şeyh tarafından kontrol ediliyor. Şeyh dinsel sloganları da kullanarak müridlerini resmi ideoloji doğrultusunda eğitmeye çalışıyor. Müridlerin tavır ve davranışlarını resmi ideolojinin gereklerine göre oluşmasını sağlıyor. Aynı şeyleri aşiret reisliği ve toprak ağalığı kurumları için de söylemek mümkündür. Atatürk döneminde de görülebilen bu olaylar 1940'lı yıllardan sonra daha bilinçli, daha kararlı, daha sistematik bir biçimde uygulanmaya başlamıştır.

Büyük toprak sahipliği, aşiret reisliği, şeyhlik gibi geleneksel kurumlar, günümüze kadar neden gelmişlerdir? Feodalizmin bu geri ve gerici kurumları, günümüzde varlıklarını neden hâlâ sürdürüyorlar? Bu kurumların bugüne kadar gelmelerinin, varlıklarını canlı bir şekilde sürdürmelerinin temel nedeninin Kürt sorunu olduğu kanısındayım. Kemalistler, başka bir söyleyişle resmi ideoloji, bu kurumların yaşamasını istiyor. Bu kurumların etkinliklerinin azalmaması için gerekli her türlü önlemi alıyor. Yerine ve zamanına göre aldığı bu önlemlerle bu kurumların yaşamasını teşvik ediyor. Çünkü bu kurumlar çözüldüğü, demokratikleşme süreci hızlandığı zaman yığınlar, kendi kimliklerinin farkına daha çabuk varıyorlar. Ve ulusal haklarını talep ediyorlar.

Ulusal hak isteklerinin takipçisi oluyorlar. Kendi durumlarıyla öteki ulusların durumlarını karşılaşıyorlar. Kendilerinin çok geri bir siyasal ve sosyal statüde bulunduklarının bilincine varıyorlar. İşte, böyle bir akım güçlenmesin diye, resmi ideoloji, geleneksel kurumların etkinliğinin ve canlılığının devam etmesini istiyor. Bugün Hakkâri çevresinde koruculuk kurumunun daha etkin olduğunu görüyoruz. Çünkü aşiret sistemi daha canlı. Henüz çözülmemiş. Aşiret reisi, aşiretindeki bütün insanların silah alıp korucu olmasını kolayca sağlayabiliyor. Bunun için de sadece aşiret reisinin elde edilmesi ve ajanlaştırılması yeterli oluyor.

Bir de şunu düşünelim: Aşiret sistemi çözülüyor, demokratikleşme geliyor, hızlanıyor. Aynı şekilde demokratikleşme şeyhlik-müridlik ilişkilerini çözüyor. Büyük toprak sahibi-maraba ilişkilerini parçalıyor. Bu kurumların etkinlikleri azalıyor. İnsanlar, artık, aşiret reislerinin, şeyhlerin, toprak sahiplerinin isteklerinin dışında da düşünebiliyorlar, tavır ve davranış gösterebiliyorlar. Böyle bir süreçte korucuların derlenip toparlanabilmesi herhalde pek kolay olmayacaktır.

Yukarıda, feodalizmin bu kurumlarının varlıklarını neden hâlâ sürdürebildiklerini sorduk. Bunun Kürt sorunuyla çok yakın bir ilişkisinin olduğunu da belirttik. Örneğin Kürtçe'nin yasaklanması, bu kurumların varlıklarını sürdürebilmesinin önemli nedenlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Dili yasaklanan Kürt insanı, devlet dairelerinde, jandarına ve polis karakollarında resmi ilişkilerini nasıl sürdürebilecektir? Elbette Türkçe bilen biri aracılığıyla. Cumhuriyetin ilk yıllarını, Tek Parti dönemini, 1950'li yılları hatırlayalım. Kimler Türkçe biliyorlar? Yarım-yamalak da olsa daha çok, toprak ağaları, aşiret reisleri ve şeyhler... Tapu dairesiyle, vergi dairesiyle, nüfus dairesiyle, kaymakamla, polisle, jandarmayla, savcıyla, mahkemeyele, avukatla işleri olanlar, Türkçe bildikleri için bu tür insanları aracı yapmak zorunda kalıyorlar. Bu insanlar toplumsal ve ekonomik fonksiyonları yanında, Türkçe bilgileri sayesinde, bir kere daha, devletle halk arasında köprü oluyorlar. "Sen merak etme ben savcıyla görüşürüm, senin sorununu anlatırım." "Tapudaki işini ben anlatırım. Müdürlerle konuşur tartışırım." "Nüfus mü-

dürüne bir kere uğradım mı senin işini anında yaptırım. Sen bu işi bitmiş bil."

Ağa, şeyh ve aşiret reislerinin bu fonksiyonlarının halk açısından ve devlet açısından ayrı ayrı sonuçları oluyor. Halk açısından bir kere daha kurumlaşıyorlar. Çünkü, Kürt insanını, Türkçe bilmemenin, Kürtçe konuşmanın ortaya çıkarabileceği olası felaketlerden koruyorlar. Bu kurumların etkinliğinin artması ise resmi ideolojinin yaygınlık ve derinlik kazanması açısından önemli oluyor.

Öte yandan, bu insanlar, Türkçeleri zaten yanımyamalak olduğu için, bazen de, bilinçli bir şekilde yanlış yapıp, kendi öz çıkarlarını gözeterek, yoksul Kürt insanının dertlerini doğru dürüst aktarmıyorlar. Bu yolla örneğin, tapu dairesinde yaptıkları bir aracılık ile, taşınmaz mallarını bile büyütüyorlar, artırıyorlar. Devlet ise, resmi ideolojiyi yaygınlaştırıcı rollerinden dolayı, bunların yasadışı isteklerine göz yumuyor, onları karşılamaya çalışıyor. Onlarla ortaklık yapıyor.

Devlet için temel sorun Kürt ulusal hareketinin engellenmesidir. Bu bir devlet politikasıdır. Hükümet politikalarının çok üstünde durmaktadır. Hükümetleri bağlayıcıdır. Şeyhlik Kürt ulusal hareketini İslam enternasyonalizmi içinde eritme gücüne sahip olduğu için resmi ideoloji bakımından çok önemli bir kurumdur. Varlığını sürdürmesi bunun için istenmektedir. Aşiret reisliği belirli bir hiyerarşi içinde emir-kumanda ilişkilerinin işlerlik kazanmasını sağlıyor. Aşiretteki toplumsal ilişkiler çerçevesi içinde insanları belirli yönle kanalize etmek kolaylaşıyor. Aşiret sistemindeki kan bağı bu yönlendirmenin kolayca gerçekleşmesini sağlıyor. Büyük toprak sahipliği-maraba ilişkilerinin oluşturduğu ekonomik ve toplumsal baskı, marabanın veya topraksız köylünün özgürce düşünmesini ve hareket etmesini engelliyor.

Ulusal kurtuluş hareketi açısından aşiret ve şeyhlik kurumları çok önemli kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Deniyor ki, ulusal kurtuluşu başarıyla sürdürmek için aşiret kurumunu veya şeyhlik kurumunu ya kazanacaksın veya yok edeceksin. Yukarıda ifade edilmeye çalışılan ilişkiler çerçevesinde yerine ve zamanına göre farklı tavırlar sergilen-

mesi gerektiği ileri sürülebilir. Ve bu tavır ve davranışın kısa vadede bazı yararları gözlenebilir. Fakat bu konudaki tavır açık ve kesin olmalıdır. Ve elbette, bu tür geri ve gerici kurumların yıkılması yönünde çaba harcanmalıdır. Çünkü bu tür kurumları devletin çekip çevirmesi daha kolaydır. Devletin bu tür kurumları ajanlaştırabilmek için dağıtacağı rüşvet, ileri sürdüğü maddi ve manevi olanaklar daha geniştir. Kaldı ki benzer kurumlarla yapılan mücadele uzun vadeli, sağlıklı, toplumsal ilişkilerin kurulmasını ve gelişmesini sağlayacaktır. Demokratikleşmenin sağlayacağı yararlar kuşkusuz çok büyüktür. Bu kurumlarsa, toplumsal ve siyasal gelişmelerin önündeki en büyük engellerden biridir.

Ulusal benliğini inkâr eden, Kürt ulusalcılığını suç sayan; kendi ulusal özüne ihanet ettiği sürece maddi olanaklar bakımından zenginleşen bir ajan sınıfının oluşması sadece Kuzey Kürdistan'ın tarihinde değil, genel olarak Kürdistan'ın tarihinde gözlenen önemli bir süreçtir. Önemli bir dönüm noktasıdır.

19. Yüzyılda Kürdistan'da Sınıf Yapısının Dönüşmesi

Kürdistan'daki ekonomik ve toplumsal düzen çeşitli dönemlerde incelenebilir. Örneğin, Müslümanlıktan önceki dönem, Müslümanlığın kabulüyle ortaya çıkan değişimler, Oğuz Türklerinin istilası sırasında ve sonrasında oluşan yeni yapı vs. Daha sonra, Selçuklular döneminde, 1514'den sonra, Osmanlı İmparatorluğu-İran İmparatorluğu sırasında... sosyoekonomik yapı ve siyasal yapı ayrı ayrı incelenebilir.

Bütün bu dönemlerde, Kürdistan'daki toplumsal, ekonomik ve siyasal yapının önemli bir özelliğini gözden uzak tutmamak gerekir.

Klasik Avrupa feodalizmiyle Şark-İslam feodalizmi, bu arada Kürt-İslam feodalizmi arasında önemli farklar vardır. Avrupa feodalizminde, kiliseyle senyörün, ya da benzer feodal otoritelerin fonksiyonları farklıdır. Avrupa feodalitesinde üretim ilişkilerinden doğan fonksiyonlar ve dinsel fonksiyonlar aynı elde toplanmamıştır. Kürt-İslam feodalizminde ise

dinsel fonksiyonlarla üretim ilişkilerinden doğan fonksiyonların aynı ellerde toplandığını görüyoruz. Kürdistan'da Mir (Bey) din ilişkilerinin de başında bulunan adamdır. Üretim sürecinin, şeyhliğin, aşiret reisliğinin zaman zaman aynı elerde toplandığını da görüyoruz.

Bunlar tanrı adına din işlerini yürütürler. Camilerde hutbe okurlar. Kendi adlarına hutbe okuturlar. Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisidirler. Batı'da kiliseyle senyörlerin görevleri ve sorumlulukları farklı olduğu için, kilise üretim ilişkilerini meşrulaştıran bir kurum değildir. Dolayısıyla Batı'da feodal ilişkilerin çözülmesi ve tasfiyesi sırasında kilise, feodalizmin meşruluğunu, en iyi düzen olduğunu, ezeli ve ebedi bir düzen olduğunu savunmamıştır. Şark-İslam feodalizminde, bu arada Kürt-İslam feodalizmindeyse dinsel kurumlar Mirler'in (Beylerin) veya feodallerin denetiminde olduğu için, üretim ilişkilerinin daha ileri bir düzeye geçişinde, din tutucu bir fonksiyon ifa etmiştir. Din feodal sömürüyü meşru göstermeye çalışmıştır. Din işleriyle üretim ilişkilerini kontrol edenlerin ayrılığı, Avrupa'da feodalizmin daha kısa bir sürede yıkılmasına neden olmuştur. Kürt-İslam feodalizmindeyse sürekliliğini sağlamıştır.

Kürdistan'da aşiretler bağımsız birliklerdir. Fakat aşiretlerin herhangi bir Mirlik (Beylik) içinde bağımlı dönemleri de vardır. Mirlerin kudret kaynakları ya aşiret reisliğidir, ya da dinsel fonksiyonlardır. Veya Abbasi, İran ve Osmanlı hükümdarlarının herhangi bir Kürt beyine verdiği beratlar ve fermanlardır. Bu berat ve fermanlarla, herhangi bir bölgenin topraklarının işletilmesi, geliri, Mir'e bırakılır. Bu tam anlamıyla toprağa sahiplik değildir. Fakat toprak üzerinde geniş ve etkili bir kontrol vardır. Ve bu kontrol hakkı babadan oğula intikal edebilmektedir. Toprağı denetleme hakkı olmayan Mirler güçlerini vergi ve öşürden alırlar.

Mirlikler bağımsız hükümetlerdir. Burada Mirler çok geniş siyasal ve dinsel fonksiyonlara sahip oldukları için, ayrıca toprak mülkiyetine de sahip olmaları gerekmiyordu.

19. yüzyıla kadar durum aşağı yukarı ana hatlarıyla böyleydi. Kürdistan'da önemli sınıfsal dönüşüm 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. 19. yüzyılda, yüzyılın başından beri Osmanlı Devleti'yle Kürtler arasında çok yoğun bir mücadelenin ol-

duğunu görüyoruz. Balkanlardaki topraklarından yavaş yavaş geri çekilen ve oralarda daha fazla tutunamayacağını anlayan Osmanlı Devleti, Kürdistan, Ermenistan, Arabistan, Anadolu gibi coğrafi bölgelerde iyice yerleşmenin yollarını aramaktadır. Kürdistan organik olarak imparatorluğun bünyesine alınmak isteniyor. Bunun yolu da vergi almak ve asker almak. Bu iki konuya önem veren Osmanlı Devleti, bunları gerçekleştirebilmek için Kürdistan'a arka arkaya, bitmez tükenmez seferler düzenlemektedir. Bu seferler Kürtler'in büyük tepkisiyle karşılaşmaktadır. İki taraf arasında bitmez tükenmez, çok yoğun savaşlar vardır. Bu savaşı Kürt feodalleri yönetmektedir. Ve bu feodaller Mir (Bey) olarak adlandırılmaktadır. Mirler Kürdistan'ın toprak aristokrasisine dayanan sınıfıdır. Ve Mir'lik babadan oğula geçmektedir. Mir'ler Osmanlı ve İran devletleri arasında geniş özerkliğe sahiptirler. Özerkliğin derecesi "Kürt hükümetleri", "bağımsız sancaklar", "bağlı sancaklar" olma durumuna göre değişmektedir. Fakat Kürdistan'daki bütün yapılar genel olarak iç özerkliğe sahiptirler. Osmanlı Devleti'nin hedefi de bu özerk yapıların varlığına mümkün olduğu kadar son vererek, bu bölgeyi tamamen organik bir şekilde devletin bünyesine almaktır. Savaşlar, sürgünler, darağaçları ve bunların yerine ve zamanına göre sürekli uygulanıyor olması Kürt egemen sınıflarını yani Mirler'i sarstı, zayıflattı. Osmanlı Ordusu'nda görev yapan Alman Generali Molthke'nin, "Türkiye'deki Durum ve Olaylar Üzerine Mektuplar (1835-1839)" (Çev. Hayrullah Örs, İş Bankası Yayını, Ankara 1960), isimli eserinde bu savaşların bir bölümünü, savaşların bazı cephelerini izlemek mümkündür.

Uzun süren sürgün yılları ve müsadere uygulamaları sonunda, çevrede mirlerin görevlerini yapan, onların bıraktığı boşluğu dolduran yeni yeni insanlar ortaya çıktılar. Bunlar genel olarak Mirler'in kapısında veya Mirler'in çevresinde yer alan kimselerdi. Osmanlı Devleti'yle çelişki içindeki veya sürgündeki Mirler'in, veya savaşta öldürülmüş, idam edilmiş Mirler'in topraklarını bunlar denetlemeye başladılar. Mir-Osmanlı çelişkisinden yararlanarak güçlerini artırdılar. Mirler'e karşı ağalar böyle doğdu. Mirler'in toprak aristokrasisine dayanan bir sınıf olmasına karşın, ağaların kökeninde ticaret, çiftçilik, hayvancılık... vardı. Bugün "ağa" dediğimiz

insanlar geçmişte, Mirler'in topraklarında çiftçilik yapıyorlardı veya Mirler'in çevresinde ufak-tefek ticaret yapıyorlardı. Hayvancılıkla uğraşıyorlardı. Bugün ağa denen kategorilerin ancak, 150-160 yıllık bir tarihleri vardır. Ve Kürdistan'ın ekonomik ve toplumsal tarihinde Mir-Ağa kategorileri üzerinde durmak, Mirler'in yok oluşunu, ağaların güçlenmesini izlemek çok önemlidir.

Osmanlı devlet düzeni içinde, 1848'de Kürdistan eyaleti adı altında bir eyalet kurulmasının esas amacı Kürdistan'daki özerk yapıları daha kolay bir şekilde ortadan kaldırmaktır. Kürdistan eyaletinin kurulmasını, bu amacı gerçekleştirmeyi kolaylaştıracak bir idari düzenleme olarak anlamak gerekir. Osmanlı salnamelerinde 20 yıla yakın bir süre böyle bir eyaletin varolduğunu görüyoruz. 1858'deki Osmanlı Arazi Kanunu'nun önemli bir amacı da budur. Yani Osmanlı toprak düzenini Kürdistan'da da uygulamaya çalışmak, Kürdistan'daki özerk yapılara son vererek bölgeyi, organik olarak devlet yapısı içinde eritmek.

Mirler zayıfladıkça ağalar güçlenmiştir. Osmanlı Devleti de Mirler'e karşı ağaların güçlenmesini teşvik etmiş, bunları kendine bağlayıcı önlemler almıştır. Osmanlı ve İran sömürgecileri, Kürdistan'da benzer politikaları hayata geçirmeye özen göstermişlerdir. Kendilerine başkaldırabilecek diri güçleri, savaşlarla, idamlarla, sürgünlerle yok etmiş, onların yerine geçmeye çalışan, onlardan boşalan yerleri doldurmaya çalışan yeni unsurları da kendine bağlamanın yollarını aramıştır. Böylece böl yönet politikası bir kere daha ve çok canlı bir şekilde yürürlüğe konulmuş olmaktadır. Mirlerle ağalar arasında bir çelişki yaratılmış, ağalar desteklenerek, Kürdistan güçleri etkisiz hale getirilmeye özen gösterilmiştir. 19. yüzyıl sonlarında, 1891 yılında kurulan Hamidiye Alayları böl yönet politikasının en önemli uygulamalarından biridir. Hamidiye Alayları'nın kuruluşuyla hem Kürtler'le Ermeniler arasındaki çelişkiler hızlandırılmış, hem de Kürtlerin kendi aralarındaki çelişkiler derinleştirilmiştir. Hamidiye Alayları genel olarak Osmanlı Devletine bağlı kalmış Mirler'den ve yeni yeni oluşan ağa ailelerinden meydana getirilmiştir.

Bu süreçte Kürdistan'ın sınıf yapısı önemli ölçüde değiş-

miştir. 1940'lı yıllarda başlayan yeni süreç ise Kürt egemen sınıflarının tamamen çökmesi anlamına gelmektedir. 19. yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarında ağa aileleri de güçlenmeye başladılar. Aynı zamanda, Osmanlı Devleti'yle mücadelelerini sürdüren Mir aileleri de vardı. Mir ailelerine "hanedan aileleri" de denilmektedir.

20. yüzyıl başlarında ve Kürdistan üzerinde emperyalist bölüşüm mücadeleleri sırasında ve Lozan'da gerçekleştirilen emperyalist bölüşüm antlaşmasından sonra, Kürtlerin ulusal hakları için başkaldıranlar, Kürtler için ulusal haklar isteyenler bunlardı. Bu ayaklanmaların kanla bastırılmasından, bütün muhalefet odaklarının dağıtılmasından sonraysa, yukarıda ana hatlarıyla ifade etmeye çalıştığımız dayatma süreci başladı ve Türk Devleti adına başarılı sonuçlar alındı. Böylece ajan bir sınıf yaratılmış oldu. Buna artık "Kürt egemen sınıfı" demek çok zordur. Zira ajanlar hiçbir zaman egemen olamazlar. Temel görevleri resmi ideolojiyi taşımak, yaygınlaştırmak, Kürt ulusal gelişimini engellemektir. Katliamlarda, sürgünlerde, işkencelerde, soykırımında hükümete yardımcılık etmektir.

Resmî İdeolojinin Hizmetinde Şeyhler

1968'de Cizre'de, Şeyh Seyda isimli bir şeyh yaşıyordu. Şeyh Seyda, müridlerine şunları empoze etmeye çalışıyordu: Önemli olan Müslüman olmaktır, kardeş olmaktır. Önemli olan insan olmaktır. Kavmiyet gütmek İslam'a aykırıdır. Allah kavmiyet güdenleri bağışlamaz. Hz. Muhammed, kavmiyet güdenleri içinizde barındırmayın, der. Biz Hz. Muhammed'in torunlarıyız...

O zaman Güney Kürdistan'da Kürtler'le Irak arasında silahlı mücadele vardı. Güney Kürdistan'daki ulusal kurtuluş mücadelesi Hakkâri, Siirt, Mardin, Van gibi yörelerde, özellikle gençler arasında derin etkiler yaratıyordu. Ve bazı insanlar ulusal kurtuluş mücadelesini şu veya bu oranda desteklemeye çalışıyorlardı. Ayrıca Kuzey Kürdistan'da da bu konuda önemli gelişmeler, filizlenmeler, yeşermeler vardı. Şeyh Seyda'nın müridlerine karşı yaptığı konuşmalar bu bakımdan önemliydi. Amaç ulusal uyanışı engellemek, durdurmak. Önemli olan İslam olmaktır, Müslüman olmaktır, deni-

yor. İslama vurgulama yaptığınız zaman artık, etnik sorun önemini kaybediyor. Zaten “kavmiyet gütme İslama aykırıdır” denerek, Allah'ın ve Hz. Muhammed'in buna karşı olduğu vurgulanarak, Kürt sorunu ile meşgul olmanın, Kürtler için ulusal ve demokratik haklar istemenin günah olduğu belirtiliyor. Burada, “kavmiyet” sözcüğü elbette, sadece, Kürtler için kullanılıyor. Yoksa Arap ulusçuluğu, Türk ulusçuluğu, Fars ulusçuluğu... konularında, gerek Şeyh Seyda, gerekse öteki şeyhler aleyhte bir tutum sergilemiyorlar. Resmi ideolojinin istediği de bu. Kürt ulusal gelişmesini engellediği sürece, bazı olumsuz durumların ortaya çıkmasına da göz yumuluyor. “Laiklik prensibi zedeleniyor” gibi serzenişler de kulak ardı ediliyor.

Burada şu ilişkiyi de görmek gerekir: Şeyh Seyda'yı biraz daha yakından inceleyince, O'nun, Milli İstihbarat Teşkilatı'yla çok yakın ilişkiler içinde olduğunu da görüyoruz. Demek ki şeyhler İslamı enternasyonalizmi ileri sürerken aslında, resmi ideolojinin propagandasını yapıyorlar. Ulusal uyanışı, ulusal canlanışı, Kürt halkının bilincinin açılmasını engellemeye çalışıyorlar. Şeyhlerin çok büyük bir kısmı böyle. Bunun için de devlet tarafından, maddi, manevi, her yönden destekleniyorlar. Devlet bunların ekonomik olarak güçlenmesini istiyor, teşvik ediyor. Çünkü ekonomik bakımdan güçlendikleri oranda, şeyhler yığınlar üzerindeki denetimlerini daha fazla artırıyorlar. Banka kredileri daha çok bu insanlara ve bunların adanlarına veriliyor. Traktör kredileri, tohumluk kredileri, çeşitli ticari ve tarımsal krediler bunlara veriliyor. Benzin istasyonu açılacaksa iş bunlara veriliyor. Bunların topraklarını genişletmelerine göz yumuluyor vs.

Şeyh Seyda ölünce yerine oğlu Nurullah geçti. Fakat o devletle babası gibi çok yoğun ilişkilere girmede. Devletin ve hükümetin bu konu ile ilgili olarak her dediğini yapmadı. Bu kişinin birkaç yıl önce bir trafik kazasında öldüğünü görüyoruz. Nedeni nasıl pek belli olmayan bir ölüm.

İlhan Selçuk, Nadire Mater ile yaptığı bir söyleşide, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Doğu'dan gelen milletvekilleri için şöyle diyor: “... Çok partili rejimden sonra Ankara'daki hükümet ile aşiret beyleri ve şeyhler arasında bir uzlaşma gerçekleşiyor. Doğu'dan ve Güneydoğu'dan gelen aşiret reis-

leri, doğrudan doğruya çok partili rejimin kalıplarına sığmışlardır. Doğu'daki halkın ulusal tavırlarından değil, demokratik tavırlarından bile bahsetmemişlerdir. Bir tek aşiret reisi çıksa ve deseydi ki parlamentoda: 'Halkımız eziliyor, demokratik haklarımızı istiyoruz.' 1950'ler, 1960'lar, hatta 1970'lerin ikinci yarısına kadar bir şey duymadık." (Dünün ve Bugünün Defterleri, Türkiye Sorunları I, Temmuz 1988, Alan Yayınları, s. 14)

Tek partili dönemde TBMM'ne milletvekili olarak tayin edilen, çok partili dönemde de seçim mekanizmaları sonucu Meclis'e gelen toprak ağası, şeyh, aşiret reisi gibi unsurların ulusal haklar talep etmemeleri çok doğaldır. Çünkü bunlar, zaten, ulusal haklar talep etmedikleri için, ulusal kimliklerini inkâr ettikleri için, bölgelerinde Türkleşme politikasının uygulanmasını teşvik eden ajanlar oldukları için milletvekili tayin ediliyorlardı. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Genel Başkanı Mustafa Kemal Atatürk ve daha sonraları İsmet İnönü dönemlerinde böyle olmuştur. Çok partili döneme geçişte bu siyasal ve toplumsal ilişkiler aynen devam etmiştir. Çok partili dönem bu konuda önemli bir farklılaşma getirmemiştir. Ulusal kimliklerini tamamen inkâr edenlerin, Türkleştirme politikasını ve uygulamasını savunanların milletvekili seçilmeleri teşvik ediliyordu. Bunların milletvekili seçilmeleri isteniyordu.

Ulusal kimliklerini savunanların çeşitli yollardan imhâ edildikleri, güçsüzleştirildikleri, zayıflatıldıkları büyük bir gerçektir. O halde bu, Kemalizmin Kürdistan'a ilişkin temel bir politikasıdır. Öte taraftan bu bir devlet politikasıdır. Türkiye'de Kürdistan'a ilişkin bütün politikalar devlet politikasıdır. Devlet tarafından çizilen bu politikalar hükümet politikalarının çok çok üzerinde durmaktadır. Hükümetler devlet tarafından üretilmiş politikaların uygulayıcısıdır. Bu bakımdan TBMM'ne Doğu'dan gelen üyelerin tavır ve davranışlarıyla, ulusal haklarını ve demokratik haklarını hiç savunmadıklarıyla ilgili bazı saptamalar yapmak yetmiyor. Bu tavır ve davranışları, kendi özlerine sahip çıkmamalarının nedenlerini de açıklamak gerekiyor.

Kemalizmin Kürdistan'a ilişkin politikaları dikkate alınmadan böyle bir açıklamayı yapmak olası değildir. Bir taraf-

tan Kemalizme toz kondurmamaya, onu haklı göstermeye çalışmanın, öte yandan Kürt toplumuna ilişkin ekonomik, toplumsal ve siyasal süreçlere sağlıklı, bilimsel açıklamalar getirmenin hiçbir olanağı yoktur. Şimdiye kadar Kemalizmin propagandasını yapmış Türk aydınlarının onunla hesaplaşmaya girişmeleri ise çok zordur. Dikkat edilirse görülecektir. İlhan Selçuk'un, Kürt ayaklanmalarına ilişkin görüşleri de resmi ideolojinin anlatımlarıyla aynıdır.¹

1. Bu söyleşide gerek İlhan Selçuk'un, gerekse Nadire Mater'in başka bir konudaki tavırları üzerinde durmak istiyorum. Nadire Mater, İlhan Selçuk'a, "PKK olayına nasıl bakıyorsunuz?" diye bir soru soruyor. İlhan Selçuk da iyi bakmadığını söylüyor ve gerekçelerini sıralıyor. (s. 17) Bu soru-cevap bilimsel bir tavır sergilememektedir. Türkiye'nin bugünkü resmi ideolojisi ve hukuk uygulaması açısından, "PKK Olayı" hakkında sağlıklı açıklamalar yapmak olası değildir. Bu konudaki açıklamalar resmi görüşü, devlet görüşünü açıklamaktan, onu tekrarlamaktan başka bir şey değildir. Bu da kısaca, PKK'yı suçlamak, karalamak, "cinayet şebekesi", "eli kanlı örgüt", "kadın-erkek, çoluk-çocuk, yaşlı, genç demeden katliam yapan örgüt", "eşkıya", "haydutlar çetesi" vs. demekten ibarettir. PKK'nın lehinde olabilecek şeyler söylemenin ağır bir cezai müeyyideyle karşılaştığı bir yerde, PKK hakkında ağız dolusu küfürler yapmak bilimsel bir tavır değildir. Hiçbir şey açıklamış olmazsınız. Resmi ideolojiyi, devletin görüşlerini tekrarlamış olursunuz. Devlet nelerin söylenmesini istiyorsa onu söylemiş olursunuz. Bu, aynı zamanda ahlaki bir tavır da değildir. O halde, Türk aydınlarına, Türk basınına düşen, PKK lehinde şeyler söylemenin de suç teşkil etmeyeceği bir siyasal ve toplumsal ortamın yaratılması için mücadele etmektir. Atatürk ve Atatürkçülük aleyhinde açıklamalar yapmanın suç teşkil etmeyeceği bir ortamın yaratılması için mücadele etmektir.

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necip Torumtay'ın 17 Ağustos 1989 günü yaptığı açıklamasını yine bu çerçeve içinde değerlendirmek gerekir. Org. Torumtay, her ne suretle olursa olsun, PKK'yı destekleyenleri, onun yanında yer alanları "düşman" ilan etmiştir. (Cumhuriyet, 18 Ağustos 1989) Bu durumda, birtakım riskleri göze almadan, bazı bedelleri ödmeden, Doğu'daki toplumsal olaylar konusunda, PKK konusunda sağlıklı açıklamalar yapmak olası değildir.

Burada, Voltaire'i hatırlamamak mümkün değildir. "Senin söylediğin hiçbir şeye katılmıyorum. Ama, senin de düşüncelerini ifade edebilmen için her türlü savaşı vermeye hazırım."

Nadire Mater, böyle bir soruyu sormakla hata etmiştir. Cevabı zaten belli olan bir soru sormuştur. İlhan Selçuk da, bu soruyu geri çevirme-

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Tek Parti döneminde, devlet ve hükümet yöneticileri, basın, yazarlar, Kürt halkını, "ilkel bir sürü", "insanlığı idrak etmemiş bir kitle" gibi kavramlarla anlatıyor, şeyhleri, hocaları da bunları sömüren zümreler olarak değerlendiriyordu. Resmi yazarlardan Beh-

mekle, "lehinde konuşamadığımız, lehinde konuşmanın suç teşkil ettiği örgütler hakkında sorular sormak yanlıştır" uyarısında bulunmadığı için hatalıdır.

PKK'nın lehinde konuşmanın ne büyük bir suç oluşturduğunu görmek için bk. Mehdi Zana hakkında yürütülen dava. (Cumhuriyet, 3.8.1988) Diyarbakır Eski Belediye Başkanı Mehdi Zana 1987 yılı Ağustos ayında Cumhuriyet Gazetesi'ne verdiği demeçte, "PKK'nın ulusal kurtuluş hareketini destekliyorum" demişti. Bundan dolayı askeri mahkemede yargılanıyor. 5-10 yıl arasında hapsi isteniyor.

Üzerinde durulması gereken bir konu daha var. İlhan Selçuk, Doğu'dan gelen milletvekilleri hakkında, ulusal demokratik haklarına ilişkin bir istekte bulunmuyorlardı, diyerek onları kınamaktadır. Küçüksemedir. Halbuki, Türk yazarları, aydınlar, Kürt kökenliler, ulusal talepler ileri sürmedikleri zaman, asimilasyona karşı direnmedikleri zaman, "Türk Devleti'nin, Türk ulusunun çıkarlarını en az Türkler kadar savunuyorlar, Türklerden daha çok savunuyorlar" diyerek, onları övüyorlardı. Onların bu tutumlarını teşvik ediyorlardı. Bu tutumun, ilerici, devrimci ve demokratik bir tutum olduğunu söylüyorlardı. Tahsin Saraç gibi insanlar, Kürt benliklerini inkâr ettikleri, Türk olduklarını söyledikleri zaman çok memnun oluyorlardı. Benzer insanları hiç eleştirmiyorlardı.

Ulusal kimliğin inkâr edilmesi, asimilasyonun teşvik edilmesi, elbette, ilerici, devrimci ve demokratik bir tutum değildir. Egemen ulusa mensup olanların bu tutumu övmesi, teşvik etmesi sahtedir, tuzaktır. Bu, ırkçı ve sömürgeci politikaların bir gereğidir. Ulusal gelişme toplumda hız kazandığı, önü alınamaz bir durum ortaya çıkmaya başladığı zaman Kürt kökenli bu insanların geçmişteki düşünceleri, tavır ve davranışları kınanmaktadır, ayıplanmaktadır.

Ulusal kimliğin inkâr edilmesi, egemen ulusun yazarları, gazetecileri, yöneticileri tarafından ne kadar övülürse övülsün, tarihte, gelecekte, daima nefretle anılacaktır. Küçümsenerek, aşağılanarak, kınanarak anlatılacaktır. Övgüler, pohpohlamalar, hiçbir zaman sürekli olmayacaktır. Çeşitli partilerde yer alan Kürt kökenli milletvekilleri, bürokratlar... çok kısa bir zaman süresi içinde bu süreci yaşayacaklardır. Zira Kürdistan'daki toplumsal ve siyasal dinamikler, sanıldığından daha hızlı bir şekilde gelişmekte ve insanları şu veya bu doğrultuda tavır almaya zorlamaktadır.

çet Cemal bu durumu şöyle anlatıyor: "... Tanzimat'ı Hayriye'nin ilanı ile beraber bir Kürtlük propagandası başlamış, fakat hiçbir zaman halk arasına girmemişti. Çünkü sırasıyla Tanzimat'ın ve Meşrutiyet'in Kürtlerin yaşayışı üzerinde yapacağı değişiklik, doğrudan doğruya, ağa, bey, reis, şeyh ve hocaların bu ilkel sürüler üzerindeki nüfuzlarını kırarak nitelikte idi. İnsanlığı bile idrak etmemiş olan bu kitleye ise, Kürtlük telkin etmeye imkân yoktu. Bu kitle varlığının manasını bir avuç gulgul (darı), bir avuç arpa yemekten ibaret zanneden, Cumhuriyet nedir, yaşadığı dağın arkasında ne vardır, bilmez ve bilmek de istemezdi. Hemen hemen hepsi bu bilgilerden yoksun bu kitleyi tahrik için propagandayı din yönünden yapmak lazımdı. Gerçekte de öyle oldu."

"Cumhuriyet'in ilanından önceki Milli Mücadele döneminde ve ondan sonra Türkiye'nin siyasal ve sosyal teşkilatını hükmü altına alan devrimin hükümette meydana getirdiği eğilim, Tanzimat-ı Hayriye devrinde uyanmış, fakat gerçekleşememiş olan kişisel özgürlük ve bağımsızlığın Kürtler'e de muhakkak surette sağlanacağını göstermeye başladığı andan itibaren, yüzyıllarca kanlarını ve alınterlerini sömürerek geçindikleri Kürt halkını kaybetmek tasasına düşenler arasında inemnuniyetsizlik başgöstermişti." (Behçet Cemal, Şeyh Said İsyanı, Hisar Matbaası, 1955, s. 19; Türkiye Cumhuriyeti'nde Ayaklanmalar, 1924-1938, Hazırlayan: Em. Kur. Alb. Reşat Hallı, Genelkurmay Başkanlığı Yay., Ankara 1972, s. 79)

Görüldüğü gibi burada, Kürt hareketlerinin hiçbir ulusal yönünün, yani Kürtlükle ilgili bir yönünün bulunmadığı belirtiliyor. "İlkel sürüler"in, "insanlığı daha idrak edememiş kitleler"in, "hayatın manasını bir avuç gulgul (darı), bir avuç arpa yemekten ibaret zanneden" insanların, "Cumhuriyet nedir bilmez"lerin, "yaşadığı dağın ardında ne vardır bilmez"lerin, "bilmek istemeyenler"in ulusal duygular ileri sürebilecek seviyede olmadıkları ifade ediliyor. Ağa, şeyh, reis, bey, hocaların bu ilkel kitlelerin kanlarını emdikleri belirtiliyor. Onlarla mücadele edilmesi ve onların ortadan kaldırılmaları isteniyor.

Bunların milli duyguları olan, bu duyguları doğrultusunda mücadele etmeye çalışan şeyhler, reisler, ağalar oldu-

ğu açıktır. Bu bakımdan da, devletin, yazarların, basının yoğun bir saldırısına uğruyorlar. Bugünün şeyhlerinin çok büyük bir kısmıysa, kendi özüne ters düşmüş, ajanlaşmıştır. Bu bakımdan da devletin en büyük yardımcılarının biri olarak kabul ediliyorlar. Devletin, yazarların, basın, 1920'li ve 1980'li yıllardaki düşüncelerinin karşılaştırılması, Türkiye'nin politik ve toplumsal düzeni hakkında önemli ipuçları vermektedir.

1971 Doğu Duruşmaları

1971'de, Diyarbakır'da, Doğu Duruşmaları sırasında cereyan eden olaylar yine incelenmeye değer niteliktedir. O yıllarda, ziyaret haftada bir gün yapılıyordu. Görüşmeler açık alanda cereyan ediyordu. Ziyaretçilerle tutukluları kalın bir tel örgü ayırıyordu. Tel örgünün bir tarafında ziyaretçiler, bir tarafında da tutuklular sıralanıyordu. Ziyaretçilerin sayısı azsa, görüşmelerin süresi uzatılabiliyordu. Herkes herkesin ziyaretçisiyle görüşebiliyordu. Bu görüşmelerden sonra bazı arkadaşlardan şunları duyardım: "Falancanın babası MİT'de çalışıyor", "Falancanın amcasının MİT ile ilişkisi var", "Falancanın dayısı uzun süreden beri MİT görevlisidir." Bazı arkadaşlar da ziyarete gelen kendi yakınlarıyla ilgili olarak benzer açıklamalarda bulunurlardı.

Bu ilişkilerden dolayı ne övünmek, ne de yerinmek gerekmiyor. Bunlar nesnel ilişkilerdir. Kürdistan'ın siyasal ve toplumsal tarihinin incelenmesinde epeyce açıklayıcı olmaktadır. 1960'lı yıllarda Kuzey Kürdistan'da gelişen devrimci ve demokratik hareket içinde etkili olan önemli bir kesim feodal sınıfların bugünkü nesilleriydi. Ve bu nesil, dedelerinin, babalarının devletle ve hükümetle kurduğu bu tür ilişkilere kesinlikle karşıydılar. Bundan dolayı da aile içinde önemli sürtüşmeler söz konusuydu.

Devrimci Doğu Kültür Ocakları Davası'nda çok önemli bir olay yaşandı. Askeri savcılar, 1971 yılında, Doğu Duruşmaları sırasında hazırladıkları bütün iddianamelerde, tarihte Kürt adıyla bilinen bir ulusun olmadığını, bunların aslının Türk olduğunu, Kürtçe'nin Türkçe'nin bir şivesi olduğunu yazıyorlardı. Tutukluların, "ben Kürdüm" diyerek suç işlediklerini vurguluyorlardı. Askeri mahkemeler de, as-

keri savcılarının iddiaları doğrultusunda karar veriyor, tutukluları cezalandırıyordu. Böylece Kürt diye bilinen bir ulusun olmadığı, asıllarının Türk olduğu, Kürtçe diye bilinen bir dilin olmadığı, bunun Türkçe'nin bir şivesi olduğu karar altına alınmış oluyordu. Askeri Yargıtay da hüküm mahkemesinin kararlarını aynen onaylıyor, böylece Kürtlerin Türk olduğu kesinleşmiş oluyordu.

Askeri savcılar bu iddialarını, aynı kavramları kullanarak ve aynı terminoloji içinde bütün iddianamelerde belirtiyorlardı. Mahkemelerin ve Askeri Yargıtay'ın tutumları da böyleydi. Aynı görüşler Devrimci Doğu Kültür Ocakları iddianamesinde biraz daha etraflı bir biçimde yer alıyordu.

Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın bazı genç tutukluları, bu iddianameye cevap vermek istediler. Bunun için, tutukevinde, tutukevi olanakları çerçevesinde yoğun bir çalışmaya girdiler. Askeri savcılar Kürt diye bilinen bir ulusun olmadığını, asıllarının Türk olduğunu iddia ediyorlardı. Genç arkadaşlar da "İddianameye Cevap" dilekçelerinde, Kürtlerin Ortadoğu'nun yerli halklarından biri olduğunu, Türklerin Anadolu'ya Orta Asya'dan 11. yüzyılda geldiklerini, halbuki, Kürtlerin çok daha eskiden beri bölgede yaşadıklarını vurguluyorlardı. Kürtler, dilleriyle, tarihleriyle, kültürleriyle, gelenek ve görenekleriyle Türklerden ayrı bir ulustu. Türkler Turani bir ırktan geliyorlardı. Kürtler ise Ari ırka mensup idiler.

Askeri savcılarının iddialarına karşı genç arkadaşlar da "İddianameye Cevap" dilekçelerinde bunları anlatmaya çalışıyorlardı. Askeri savcılar iddianamelerinde, Kürtçe diye bilinen bağımsız bir dilin olmadığını, Kürtçe'nin, Türkçe'nin bir şivesi olduğunu yazıyorlardı. Askeri savcılara göre, Kürtçe'de bulunan sözcüklerden % 40'ı Türkçe, % 30'u Arapça, % 28'i Farsça, geriye kalanlar da Ermenice, Gürcüce, Süryanice gibi dillerden alınmaydı. Genç arkadaşlar da "İddianameye Cevap" dilekçelerinde, bu iddiaların bilimsel olmadığını, son derece gayrı ciddi olduğu anlatıyorlardı. Kürtçe'nin gramer, sentaks ve fonetik olarak Türkçe'den ayrı bir dil olduğunu ifade ediyorlardı. Türkçe Ural-Altay dil ailesine mensup idi. Kürtçe ise Ari dil ailesi içinde Hint Avrupa Dil ailesi içinde yer alıyordu.

“İddianameye Cevap” dilekçesi 1971 yılı yaz aylarında Sıkıyönetim tutukevinde büyük bir sorumluluk ve ciddiyet içinde hazırlandı. Bunu hazırlayan gençlerdeki coşkuyu ve heyecanı izlemek çok kolaydı. Böyle bir metnin hazırlanması, bunun dilekçe olarak verileceği, tutukevindeki öteki tutukluları da heyecanlandırıyordu. Çalışmalar daha çok yemekhane bölümünde sürdürülüyordu. Arkadaşlar gece geç vakitlere kadar çalışıyorlardı. Bu çalışmalar ispiyoncular aracılığıyla sıkıyönetim tutukevi yönetimine de duyuruluyordu. “Falan falan sanıklar gece geç vakitlere kadar oturuyorlar, çalışıyorlar. Okuyorlar, yazıyorlar, tartışıyorlar...” Yönetim böyle bir çalışmayı engellemeye çalışıyordu. İnceleme için gerekli kitapların ve dergilerin tutukevine alınmasına engel oluyordu. Koğuşlarda sık sık arama yapıyor, yazıları ele geçirmeye çalışıyordu. Bunlara rağmen, “İddianameye Cevap” dilekçesinin hazırlıkları da hızla sürüyordu. Fakat en önemli engelleme ailelerin araya konulmasıydı. Ve artık, devreye MİT giriyordu.

Genç arkadaşların yakınları, babaları, dedeleri, amcaları, dayıları vs... ziyaret günlerinde şunları söylüyorlardı: “Savunma yazdığınızı haber aldık, bundan vazgeçin.” Arkadaşlar, askeri savcıların iddianamelerine ve mahkemelerin kararlarına karşı muhakkak savunma yapmak gerektiğini, Kürt kımlığının ve Kürtçe’nin savunulması gerektiğini anlatıyorlardı. Arkadaşların yakınları ise büyük bir endişe gösteriyorlar, savunma dilekçesinden vazgeçilmesi gerektiğini ısrarla vurguluyorlardı. En azından kendi yakınlarının bu faaliyette yer almamasını, böyle bir dilekçeyi imzalamamasını kesinlikle istiyorlardı. Ailelerinin bu tutum ve davranışları konuşuluyor, tartışılıyor, fakat çalışmalar da büyük bir sorumluluk içinde sürüp gidiyordu.

Arkadaşların yakınları, daha sonraki ziyarette, muhakkak yine geliyorlardı. Bu sefer daha kararlı, daha ısrarlı oluyorlardı. “Savunma dilekçesi yazmayın, Kürtler’den söz etmeyin. Kürtler ayrı bir millettir, Kürtçe ayrı bir dildir demeyin. Kürtler eziliyor demeyin...” Genç arkadaşlar da yine makul bir biçimde düşüncelerini ve eylemlerini savunuyorlardı. Bu arada, dedelerini, babalarını, öteki yakınlarını da eleştiriyorlardı. Onların geçmişte Kürtler için hiçbir şey

yapmadıklarını, köleleşmeye boyun eğdiklerini ifade ediyorlardı. Gençlerin yakınları, "... Siz haklısınız, sizi anlıyoruz, fakat elimizden ne gelir, bazı şeylere boyun eğmeliyiz, bazı şeylere katlanmalıyız, çok güçsüzüz..." diyorlardı. Endişelerini, huzursuzluklarını, belirtiyorlardı.

Ziyaretlere, zaman zaman, aile içinde itibarı olan kişiler, devlet bürokrasisinde yükselmiş amirler-memurlar da geliyordu. Onlar da gençleri ikna etmeye çalışıyorlardı. "Hamdolsun hepimiz Müslümanız, Türküz, diye ayrılığı hiç önemli değil, siz de bu işlerle uğraşmayın, gününüzü gün etmeye bakın, gençliğinizi yaşayın, savcının istediği gibi konuşun" diyorlardı. Ailelerin yakınları üzerindeki baskıları her ziyarette daha da artarak sürüp gidiyordu. Bu arada çocuklarına rüşvet teklif edenler de vardı. Eğer bu işleri bırakırsan sana araba alacağım, ev alacağım, evlen, ayrı bir evin olsun, diyorlardı. Çoluk-çocuk sahibi ol, yaşamaya bak... Genç arkadaşlar makul ifadelerle bunların çözüm olmadığını anlatıyorlardı.

Tutukluların yakınları bir ziyarette şunları söylediler: Müşterek savunma yapmayın, Kürtlerden söz etmeyin. Eğer siyasi savunma yaparsanız, Kürtlerden söz ederseniz, bütün Kürt köylerini uçaklarla bombalayacaklar. Siz Kürtler'in mutluluğu için mücadele ettiğinizi söylüyorsunuz. Fakat pek çok yeni yeni acılara sebep olacaksınız. Sizin bu tavırlarınız ve düşünceniz yüzünden köyler bombalanacak. Bunun için müşterek savunma yapmaktan vazgeçin... Herkes kendi yakınına, "Başkaları imzalarsa bile sen böyle bir dilekçeyi imzalamama. Sen bu işin dışında kal" demeyi de ihmal etmiyordu. Ve bütün bunlar, korkular, endişeler, tehditlerle karışık duygularla ifade ediliyordu.

167 sayfalık bu dilekçe, bütün dayatmalara ve ısrarlara rağmen hazırlandı ve imzalandı. Bundan sonra yine Devrimci Doğu Kültür Ocakları Davası'nda yargılanan başka arkadaşlar tarafından da 26 sayfalık ayrı bir dilekçe hazırlandı ve imzalandı. (bk. Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası I, Kormal Yayınevi, Ankara 1975, s. 113-277, 305-317)²

2. 167 sayfalık "İddianameye Cevap" dilekçesinin mahkemeye verilmesinde de çok büyük olaylar çıktı. Zira, Kürt kimliğini, Kürdistan kimliğini ve Kürtçe'yi savunan bir dilekçenin mahkeme dosyasına girmesini sıkıyö-

Burada amacımız 167 sayfalık dilekçenin hazırlanmasını ve savunulmasını açıklamak değil. Tutukevi yönetiminin, güvenlik örgütleri aracılığıyla, en azından bazı tutukluların yakınlarıyla kurabildiği ilişkileri belirtmek istiyorum. Bazı

netim yetkilileri, dolayısıyla mahkeme heyeti kesin olarak istemiyordu. Çünkü dosyaya girmesiyle resmiyet kazanacak, ileride de bir belge olarak kullanılabilecekti. Mahkeme heyeti bunun bilincinde olduğu için belgeyi almamakta, dosyaya koymamakta ısrar ediyordu. "Siz konuşun, konuşmalarınızı zapta geçireceğiz" diyordu. Aslında söylenenlerin onda birini bile zapta geçirmiyordu. Sıkıyönetim mahkemeleri, Kürdistan'da Milli İstihbarat Teşkilatı'nın bir şubesi gibi çalışıyorlardı. Bu bakımdan, dosyaya ne tür belgelerin gireceği, hangilerinin giremeyeceği, hukuksal olmaktan çok siyasal bir konuydu.

1971'de gençler, Doğu Duruşmaları sırasında, mahkemelerin bu tavırlarıyla da mücadele ettiler. "İddianameye Cevap" dilekçesinin alınması konusunda direndiler. Aksi halde ifade vermeyeceklerini vurguladılar.

Öte yandan gençlerin geliştirdiği bu tavır, tam anlamıyla kafa tutma tavrıydı. Gençler, savcıların suç olarak gösterdikleri olguları, coşkuyla, kararlılıkla, bilinçle savunuyorlardı. Bu çok yeni bir tutumdur. Bu tutum sıkıyönetim yetkililerini, askeri savcıları şaşırtmıştı. Mahkeme, "Kürt diyerek yanlış yaptık, suç işlediğimizi kabul ediyoruz. Bir daha yapmayız, bizleri bağışlayın. Kastımız Türklerden ayrı bir ırkın varlığını kabul etmek değildi. Biz de Türküz" vs. denmesini bekliyordu. Bunlar ifade edilse, elbette, dilekçeler dosyaya girecek, zapta da geçecekti. Halbuki durum hiç de düşünüldüğü gibi değildi. Bu bakımdan mahkeme, gençlere, daha sonraki genç nesillere, moral ve güç verecek böyle bir tavrın ve davranışın resmi nitelik kazanmasını istemiyordu. Buna engel olmaya çalışıyordu. Fakat çok uzun süren mücadelelerden sonra, mahkeme, 167 sayfalık dilekçeyi almak zorunda kaldı.

Dilekçe dosyaya girdi, tutanaklara kaydedildi. Bundan sonra yeni bir safha daha başladı. Arkadaşlar bu dilekçeyi kendi ifadeleri olarak duruşmada okumak istiyorlardı. Mahkeme ise, okunmasını istemiyordu. "Metin uzun, biz okuruz, gereğini yaparız" diyorlardı. 1971 sonlarında, 1972 başlarında cereyan eden bu mücadeleler de uzun sürdü. Çeşitli günlerde, çeşitli celselerde, haftalarca, aylarca sürdü. Sonunda duruşmada bu metin de okundu.

1971'de Doğu Duruşmaları'nda, Sıkıyönetim Komutanlığı'nın ve sıkıyönetim mahkemelerinin karar mantığını allak-bullak eden olayların başlıcalarından biri bu direnmeydi. Zira sıkıyönetimin, askeri savcıların suç saydığı şeyler, gençler tarafından bilinçle, bilgiyle, sistematik bir şekilde savunuluyordu. Komutanlık ve savcılık böyle bir direnme, böyle bir sa-

şeylerin olmasını sağlamak için, bazı şeylerin olmamasını sağlamak için aileler devreye koyulabilmiştir. Aileler bu süreçte etkin bir rol alabilmişlerdir.

vunma beklemiyordu. "Kürt olduğumu söylemedim", "Kürtler ayrı bir ulustur" demedim, "Kürtçe konuşmadım, başkalarını da Kürtçe konuşmaya teşvik etmedim" gibi savunmalar yapılmasını istiyordu. Böyle yapanları da tahliye ediyorlardı.

Bu olayların şöyle bir sonucu oldu sanıyorum. Sıkıyönetim yetkilileri, artık, kendi çocuklarına bile hükmü geçmeyen bazı gizli güvenlik görevlilerine güvenmemeye, onları güvenilir bulmamaya başladı. Önemli görevlere askerleri getirdi. Onları ise, belirli düzeylerde kullanmayı kuşkusuz sürdürdü.

1971 Doğu Duruşmaları'nın en önemli özelliği, Kürtlerin siyasal savunmalar yaparak kendi kimliklerini savunmalarıydı. Kürtçe ve Kürt toplumu olmanın ortaya çıkardığı öteki özellikler coşkuyla savunulmuştu. Kürdistan'da, 12 Eylül'den sonra yürütülen duruşmalar ise, çok daha bilinçli ve kararlı bir tutumu gündeme getirdi. Tutuklular ve hükümlüler, mahkemede, savcılıkta, artık, Kürtçe konuşuyorlardı. Savunmalarını Kürtçe yapıyorlardı. Kürtçe konuşmak kuşkusuz her zaman vardı. Türkçe bilmeyen Kürtler için tercüman getiriliyordu. Burada belirtilen konu bu değil. 12 Eylül'den sonra, özellikle, 1980'li yılların ortalarından itibaren Türkçe'yi çok iyi konuşan ve yazan Kürtler, savunmalarını, artık, kendi ana dilleriyle, yani Kürtçe olarak yapıyorlardı. 1988'de bu süreç iyice hızlandı. Bilinçli ve kararlı bir biçimde sürdürülüyor.

Mahkemelerde Kürtçe savunma yapmak kolay sürdürülen bir olay değil. Mahkemeler bu konuda büyük engeller çıkarıyorlar. Buna rağmen, bu kararlı ve bilinçli tutumlar daha da yoğunlaşarak sürüp gidiyor. Mahkemeler, Kürtçe konuşanlar, Kürtçe konuşmakta ısrar edenler, "ana dilim Kürtçe'dir" diyenler hakkında suç duyurusunda bulunuyorlar. Bu konuda yüzlerce dosya birikmiş durumda. Üstelik, bu, sadece, Diyarbakır'da sürdürülen bir tutum da değil. Kürtçe konuşabilen ve yazabilen her kişi, bulunduğu yerde, aynı tavrı sürdürüyor. Diyarbakır Cezaevi'nden Batı'daki çeşitli Özel Tıp Cezaevlerine sevk edilen hükümlüler, mahkemelere, savcılıklara gittikleri zaman, aynı tavrı oralarda da sürdürüyorlar. Pek çok hükümlü, artık, savunmasını, savunmasının savunmasını Kürtçe yapıyor. Tutuklular da savunmalarını Kürtçe yapıyorlar.

Kürtler, 1971'de, Kürtçe'nin ayrı bir dil olduğunu ispat etmeye uğraşıyorlardı. Şimdiyse bunu, tavır ve davranışlarıyla, Kürtçe konuşmalarıyla bizzat gösteriyorlar. Buna rağmen savcılar bu konuşmalardan hiçbir şey anlamadıkları halde, konuşmaların yüzde yüzünü anlamadıkları

Alleler tarafından geliştirilen propagandanın, telkinin tamamıyla etkisiz kaldığını söylemek de doğru değildir. 167 sayfalık ve 26 sayfalık dilekçeler hazırlanırken bazı arkadaşlar o dilekçelere katılmayıp kendileri özel dilekçeler hazırladılar. Bu şekilde 25 sayfalık, 51 sayfalık dilekçeler hazırlan-

halde, iddianamelerini yine eskisi gibi yazmaya devam ediyorlar. Mahkemelerde Kürtçe konuştukları için yargılanan yüzlerce kişi var. Bunlardan biri Mehdi Zana, Diyarbakır Eski Belediye Başkanı. Gazetedeki haber şöyle: 7. Kolordu Askeri Mahkemesi'nde, "Özgürlük Yolu" davasından yargılanan Diyarbakır Eski Belediye Başkanı Mehdi Zana hakkında, "duruşmada Kürtçe savunma yapmak" gerekçesiyle dava açıldı.

Mehdi Zana'nın yargılandığı davanın son birkaç duruşmasında savunmalarını Kürtçe olarak yapacağını belirtmesi üzerine, mahkeme heyeti, savcılığa suç duyurusunda bulunulmasını kararlaştırdı.

Askeri Savcı Vedat Erkan, Türk Devleti'nin toprakları üzerinde Kürtçe diye bir dilin olmadığını belirtti. Askeri Savcı, "Kürtçe bir dil değil. Kelime yığınıdır. Çok eski Türkçe'nin diyalektik zaman içindeki gelişimi neticesi özbeöz Türkçe'den üretilen kısıtlı kelimeler yığınıdır. Cüz'i bir kesimce konuşulan ve adına, bilinçli, kasıtlı, dış mihrakların tesiriyle Kürtçe adının takılması, Türk vatani üzerinde yaşayan Türk vatandaşları arasında, ayrı bir Kürt ırkının ve Kürt dilinin olduğunu kat'i olarak göstermez. Bugün Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da konuşma aracı olarak kullanılıyor. Herhangi bir propaganda ve övmeye dönüşmediği sürece ve anadil olarak kullanılmasına ve yayımlanmasına yönelik faaliyette bulunulmadığı sürece ses çıkarılmamıştır. Bu bir gerçektir. Ancak gerçeği saptırıp, Türkçe bilmeyen kişileri Kürt ve konuştukları lehçeyi de Kürtçe diye adlandırmak, milli duyguları zayıflatmaktan başka bir anlam taşımaz." (Cumhuriyet, 11.8.1988)

Bu Kürdistan'daki Türk ırkçılığının ve sömürgeciliğinin boyutlarını gösteren önemli bir belgedir. İbret vesikasıdır. Tutuklu ve hükümlüler Kürt olduklarını söylüyorlar. Savcılar, "Kürt diye bir ulus yoktur, herkes Türk-tür" diyorlar. Tutuklular ve hükümlüler Kürtçe konuşuyorlar. Savcılar bu konuşmaların tek bir cümlesini, tek bir kelimesini bile anlayamıyorlar. Buna rağmen, "... Kürtçe diye bir dil yoktur, çok eski Türkçe'nin kelimelerinden oluşmuş bir yığındır" diyorlar. Ve bunların Türk milli duygularını zedelediğini söylüyorlar. Peki, saçma-sapan, kargaları bile güldürecek komikliklerle, Kürtçe'yi inkâr etmek Kürtlere hakaret olmuyor mu? Bu inkârcılık Kürtleri incitmiyor mu?

Şöyle bir konu daha gündeme gelebilir: Mahkemelerde, savcılıklarda, Kürtçe konuşanların ifadeleri tercümanla alınıyor. Peki, bu tercümanla-

di. Fakat bu arkadaşlar bir yandan ailelerinden gelen baskılar, öte yandan mahkeme heyetinin direnişi karşısında, hazırladıkları bu dilekçeleri mahkemeye verememişlerdir. Duruşmalardaki ifadelerinde de, dilekçelerde yazdıklarını vurgulayamamışlardır.

Askeri Darbelerin İki Önemli Faaliyet Alanı

1930'lu yıllardan beri önemli bir tartışma var. Acaba, Doğu'ya yol götürelim mi, okul götürelim mi, su götürelim mi? vs. Yol, okul, su, elektrik, fabrika götürürsek, kamu hizmetlerini yoğunlaştırırsak, ulusal uyanışı hızlandırmış olur muyuz? Acaba bunlar "uyuyan Kürtler" in bilincini açan etkenler mi olur? Bu kuşkular ve endişeler çerçevesinde, Tek Parti döneminde, Doğu'ya önemli bir yatırım yapılmadığını görüyoruz. 1950'li yıllarda bu tartışmanın kısmen bir sonucu bağlandığı da görülüyor. Yol, okul... benzer kamu hizmetleri götürülmeye başlanıyor. Bunların yaratabileceği ulusal uyanış da asimilasyon politikalarıyla engellenmeye çalışılıyor. Zaten gerek düşüncede, gerek uygulamada var olan asimilasyon daha yoğun, daha planlı, daha kapsamlı bir şekilde yürürlüğe konuyor. Askeri darbe dönemlerinden sonra, bu uygulamalar gözden geçiriliyor, daha güçlü bir şekilde uygulanmaya çalışılıyor. Şeyhlik, toprak ağalığı gibi kurumlar bu çerçeve içinde, asimilasyon kurumlarından biri olarak değerlendirilmelidir, kanısındayım.

Türkiye'deki askeri darbelerden sonra, iki konuya

rın Kürtçe bildikleri nereden anlaşılacak? Örneğin, Türkçe'den Fransızca'ya, Fransızca'dan Türkçe'ye tercüme yapan bir tercümanın Fransızca bildiği, üniversitelerin, Fransız Dili ve edebiyatı, Fransız Filolojisi bölümünü bitirmiş olmasıyla anlaşılıyor. Bu, İngilizce, Almanca veya diğer dillerden tercüme yapanlar için de böyle. Bu, mahkemelerin aradığı bir şart. Çok önemli bir usul şartı. Çünkü, ancak, sağlıklı ve doğru bir tercüme, sanığın konuşmalarını, ifadelerini doğru-dürüst aksettirebilir. O bakımdan, örneğin, Fransızca konuşabilen herhangi bir kişinin tercümanlığı yeterli görülüyor. Tercümanın filolojiden diplomalı olması isteniyor. Peki, Kürtçe tercüman olarak getirilenlerin Kürtçe'yi bildikleri nereden anlaşılacak? Kürtçe konuşabilen herhangi bir insanın tercümanlığı yeterli kabul edilecek mi? Burada da Kürt Filolojisi'nden diplomalı olmak koşulunu aramak gerekmez mi?

önemli bir vurgulama yapıyor. Birincisi, toprak reformu düşünülmesi, toprak reformu tartışmalarının başlaması, ikincisi ise asimilasyon sürecinin hızlandırılması ve yoğunlaştırılması. Toprak reformunun düşünülmesi aslında bir yanılgıdan kaynaklanıyor. Kürt hareketinin arkasında ağaların olduğu düşünülüyor. Kürt hareketini ağaların kışkırttığını kabul eden bir anlayış var. Şöyle düşünülüyor: Toprak ağalarıyla, şeyhlerle, aşiret reisleriyle mücadele edelim. Onları sürgüne gönderelim. Topraklarına el koyalım. Böylece Kürtçülüğü kışkırtan zümrenin kökünü kurutmuş oluruz. Ve Kürtlerle ilgili düşüncenin gelişmesini engelleriz. 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra toprak reformu konusu, üniversitelerde, basında, siyasal partilerde, uzun süre konuşulmuş ve tartışılmıştır.

O sırada, Güney Kürdistan'da Molla Mustafa Barzani'nin önderliğinde, Kürdistan Demokrat Partisi, ulusal kurtuluş mücadelesi başlatmıştı. Ve Türkiye'de Milli Birlik Komitesi üyeleri, Irak'ta meydana gelen gelişmelerden dolayı büyük bir endişe içindeydiler. Güney Kürdistan'daki mücadele, Hakkâri, Van, Siirt, Mardin, Diyarbakır gibi yörelerde de etkiler yaratıyordu. Bu yörelerde Güney Kürdistan'daki ulusal kurtuluş mücadelesi için yardım toplama faaliyeti de başlamıştı. Molla Mustafa Barzani, toprak ağası, aşiret reisi ve şeyh olarak değerlendiriliyor, Kuzeyde de benzer bir hareketin başlayacağından korkuluyordu. Bunun için darbeden hemen sonra, toprak ağalarından, şeyhlerden ve aşiret reislerinden 485 insan, Sivas'ta kampa alınmıştı. Bunlardan bazılarının çok ağır düzeyde işkenceler yapıldığını da biliyoruz. Bazılarının dişleri kırıldı, Bazıları boğazına kadar bok kuyularına sokuldu vs. Bunlardan 55 ağa çok azılı bulunduğu için sürgüne gönderildi. Edirne, Balıkesir, Aydın, Sakarya, Kütahya, Çorum gibi yörelere sürgün edildiler. Gerek sürgüne gönderilenlerin, gerek Sivas kampından evlerine gönderilenlerin yaşamları, faaliyetleri, başkalarıyla kurduğu ilişkileri, düşünceleri vs. yönetim tarafından en ince ayrıntılarına kadar izleniyordu. Fakat şu da gözleniyordu artık. Toprak ağaları, şeyhler aşiret reisleri bir bütün olarak ele alındığı zaman zararlı insanlar değildir. Kürt ulusalcılığını, Kürtçülüğü kışkırtanlar, hareketin içinde veya arkasında yer alanlar bunlar değildirler. Hatta bunlar devletin ve hükümetin

düşünce ve eylemlerinin, plan ve programlarının, bölgede yayılmasında etkin ve önemli roller üstlenmektedirler. Öyleyse bunları sürgün etmek, sürgünde tutmak doğru değildir. Bunların mallarına el koymak yanlıştır. Bilakis kurumlaşmalarını, maddi ve manevi yönlerden gelişmelerini teşvik etmek gerekiyor. Çünkü bunlar Kürt hareketinin içinde, yanında veya arkasında yer almıyorlar, aksine, Kürt ulusalcılığının gelişmesine engel oluyorlar. Ve bu ilişkiler zamanla daha iyi gözleniyor. Toprak reformu gibi sözlerle bu zümrelerin rahatsız edilmemesi, tedirgin edilmemesi sonucuna varılıyor. Bunun için ağaların, şeyhlerin, aşiret reislerinin sürgünden kendi evlerine, köylerine gönderilmeleri, yani affedilmeleri uzun sürmüyor. Bu bakımdan, "askeri darbele-
rin iki önemli faaliyet alanı" ifadesi aslında doğru değildir. Yukarıda açıklandığı gibi, birinci faaliyet tam bir faaliyet değil. Yaram, hatta çeyrek bir faaliyet bile değil. Bunun bir yanlıgıdan kaynaklandığını belirtmiştik.

Öyleyse toprak reformu sloganı 27 Mayıs 1960'dan sonra neden gündeme geldi? Bu anlayışın aslında, bir yanlıgı olarak Kürt sorunuyla ilişkilendirildiğini yukarıda ifade etmeye çalışmıştım. Bu oluşumda, yani toprak reformunun konuşulmasında, genç Kemalist subayların radikal düşüncelerinin de kuşkusuz etkisi vardır. Bunlar toplumda, yoksullar ve topraksız köylüler lehine bazı yeni düzenlemeler yapmak istiyorlar. Fakat, ağaların, şeyhlerin, aşiret reislerinin Kürt Sorunu'ndaki yerleri iyice ortaya çıkınca ve bunun devlet taraftarı bir rol olduğu anlaşılınca toprak reformu sloganı da yavaş yavaş gündemden çıkıyor.

Ulusal kurtuluş hareketinin içinde yer alan ağalar, şeyhler, aşiret reisleri yok mu? Var. Fakat sayıları son derece az. Çok çok az. Dolayısıyla bunların etkinlikleri devlet ve hükümet tarafından her zaman kırılabiliyor. Maddi ve manevi yönlerden gelişmeleri engellenebiliyor. Bu tür kişiler devletle devamlı sürtüşme içinde bulunduklarından maddi zenginlikleri hep tehdit altında bulunuyor.

12 Mart döneminde göz altına alınan, tutuklanan, yargılanan ve hüküm giyen toprak ağalarını, şeyhleri, aşiret reislerini bu çerçeve içinde değerlendirebiliriz.

Yukarıda belirtilen, "55 ağa" içinde çok tutarlı ve çok

sağlıklı olan toprak sahipleri vardı. Faik Bucak bunlardan biriydi. Öte yandan, 1960'lı yılların başlarında kurulan ve faaliyet gösteren Türkiye İşçi Partisi'nin içinde, hatta, Doğu'daki il ve ilçe başkanlıklarında bu türden bazı şeyhler, ağalar ve aşiret reisleri de yer almışlardır. Ve bunlardan bir kısmı 1967'deki Doğu Mitingleri'ne aktif olarak katılmıştır. Bunlar dilleriyle, konuşmalarıyla, zevkleriyle, gelenekleriyle, yaşayışlarıyla Kürt idiler. Kürt tavırlar ve davranışlar sergiliyorlardı. Kürt toplumu olma özelliklerini, yani Kürtlüklerini bilinçli bir şekilde savunanlar da vardı. Fakat 1960'lı yılların sonlarında iyice gelişen kapitalist ilişkiler bunlardan bir kısmının daha ulusal değerlerini öğüttü. Bu süreçte bunların bir kısmı bir yandan asimile oldular, bir yandan da asimilasyonun acımasız bir aracı haline geldiler. Çünkü, kapitalist ilişkiler, eğer, Kürt ulusal hareketini savunan güçlü muhalefet odaklarının ideolojik ve politik faaliyetleri olmadan gelişme olanakları buluyorsa ulusal değerleri yıkıcı etkiler yaratabiliyor. Bugün ise, durum değişiktir. Kapitalist ilişkiler yine gelişiyor. Fakat Kürt ulusal değerlerini savunan güçlü muhalefet odakları da var. Bu bakımdan kapitalist ilişkilerin gelişmesi, eskiden olduğu gibi yıkıcı etkiler yaratmıyor. Bu konuyu ileride daha etraflı bir şekilde ele almak mümkün olacak.

Toprak reformu konusu 12 Mart 1971 darbesinden sonra da gündeme geldi. O zaman yine Kürt sorunuyla ilişkilendirildi. Kuşkusuz bu da bir yanılgıydı. Fakat bu dönemde toprak reformu konusunun konuşulması ve tartışılması çok kısa sürdü. Ağaların, şeyhlerin, aşiret reislerinin gerçek kimlikleri ve devlet yanlısı fonksiyonları kısa zamanda anlaşıldı. Burada, Kürt ulusal hareketine karşı, devrimci Türk gençleri, Türk aydınları ve Türk basını arasında önemli bir cephe oluşturmak endişesini de görmek mümkündür.

1960'lı yılların sonlarını düşünelim. Kürt sorunu devrimci ve demokrat gençler arasında yoğun bir şekilde tartışılıyor. Kürt sorununu konuşanların, sorunun demokratik bir biçimde çözümüne taraftar olanların sayısı gittikçe artıyor. 12 Mart cuntası ise, başka nedenlerin yanında, bu gelişmeleri durdurmak, engellemek, mevcut örgütlenmeleri dağıtmak amacını da taşıyor. Bu koşullar altında, Kürt sorunu-

nun arkasında, ağalar, şeyhler, aşiret reisleri, gerici sınıflar var, demek sorunun devrimciler ve demokratlar arasında taraftar bulmasını önleyici önemli bir slogan olarak görülebilir. Bu, inandırıcı olsun veya olmasın, resmi ideolojinin bu anlayışı ileri sürmesi, kendisi açısından önemli olmaktadır. Bu, aynı zamanda sorunun çarpıtılması, doğru kavranılmasının engellenmesi açısından da önemlidir. Sorunun arkasında, ağalar, şeyhler, aşiret reisleri var, denerek, diri, genç, gelecek vaat eden yığınlar, yoksul köylüler dikkatlerden uzak tutulmaya çalışılmaktadır. Halbuki sorunu esas konuşanlar, tartışanlar, sorunun taşıyıcısı olanlar bunlardır.

12 Mart 1971 rejiminde, toprak reformu konusunun ekonomik bir boyutu olduğunu görmek de mümkündür. Batı'da sanayinin, banka sektörünün, ticaretin yoğun bir şekilde gelişmesi istenmektedir. O halde, Batı'da üretilen mallar için geniş pazarların olması da gerekir. Doğu'nun önemli bir pazar olacağı düşünülmektedir. Öyleyse Batı'da üretilen mallar için Doğu'daki vatandaşların alım gücünün artırılması gerekmektedir. İşte, toprak reformu bu çerçevede de düşünülmektedir.

12 Eylül 1980 darbesinden sonra toprak reformu konusu yine gündeme geldi. Fakat toprak ağalığı sorunuyla, Kürt sorunuyla fazla ilişkilendirilmedi. Ve bu böyle çok kısa sürdü. Fakat yukarıda belirtildiği gibi, sorunun ekonomik boyutları bu dönemde de söz konusu edildi.

Askeri darbe dönemlerinde gündeme getirilen ikinci konu asimilasyondur. Ne tür bir alfabe yapalım ki Kürt çocuklara kolayca Türkçe öğretilim? Nasıl bir eğitim uygulayalım, nasıl bir politika izleyelim ki herkese Türkçe'yi öğretilim ve Kürtçe'yi unutturalım? Kürt kimliğini yok etmek, herkesi, "Türküm, mutluyum" diye bağdırtmak için nasıl davranmak gerekir? Askeri darbe dönemlerinde bu konular daha coşku dolu bir biçimde gündeme geliyor. Bu konunun ele alınması ve tartışılması, zaman içinde, darbeden darbeye, kuşkusuz bazı özellikler göstermektedir. Örneğin 1960'da daha yüksek sesle, daha büyük bir coşkuyla gündeme gelmiştir. Basında, üniversitelerde, öğrenci derneklerinde uzun uzun konuşulmuş, tartışılmıştır.

1960'da Mehmet Şerif Fırat'ın **Doğu İleri ve Varto Ta-**

rihi isimli kitabı yeniden basılıyor ve dağıtılıyor. **Doğu İleri ve Varto Tarhi** isimli kitap, Kürt diye bilinen bir kavmin olmadığını, asıllarının Türk olduğunu, Kürtçe diye bir dilin olmadığını, Türkçe'nin bir şivesi olduğunu anlatan belli başlı kitaplardan biridir. 1948'de yazılmış. 1960'da Milli Birlik Komitesi Başkanı ve Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'in **Önsöz**'üyle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yeniden basılmıştır. Ücretsiz olarak geniş bir biçimde dağıtılmıştır. Üniversitelerde profesörlere, doçentlere, asistanlara, öğrenci derneklerine verilmiştir. Basın mensuplarına, gazetecilere, yazarlara dağıtılmıştır. Okul kitaplıklarına gönderilmiştir. Öğretmenler arasında geniş bir dağıtımı yapılmıştır. Kışlalara, öğrenci yurtlarına yaygın olarak verilmiştir.

Yine aynı dönemde, basında, Kürtlerin Türk olduğunu anlatan birçok yazı yazıldı. Dil uzmanları, Kürtçe'nin, Türk dilinin bir lehçesi olduğunu kanıtlamak için çok büyük gayretlere girdiler. Üniversite mensupları, profesörler bu konuda yoğun bir çaba içinde oldular. Bu konuları dile getiren konferanslar, seminerler düzenlendi. Açık oturumlar yapıldı.

1960'lı yılların başlarını düşünelim. Bu çabaların büyük bir kabul gördüğünü de ifade etmek gerekir. Kürtlerin Türk olduğunun ispat edilmesi, Kürtçe diye bilinen bir bağımsız dilin olmadığını, onun, Türkçe'nin bir şivesi olduğunun ispat edilmesi en büyük devrimcilik ve ilericiilik olarak değerlendiriliyordu. Kürt ulusalcılığının ifade edilmesi, "ben Kürdüm", "Kürtçe bağımsız bir dildir" vs. denilmesi gericilik olarak kabul ediliyordu. Çünkü bu olayların gerisinde, ağaların, şeyhlerin, aşiret reislerinin olduğu düşünülüyordu. Bu bakımdan, Kürtlerin Türk olduklarının kanıtlanması önemli bir yurtseverlik göreviydi. Doğu'da görevli olan devrimci ve demokrat öğretmenler, özellikle Türkçe öğretmenleri böyle bir çalışmada baş rol oynuyorlardı.

1960'lı yılların başlarında bunlar yoğun bir biçimde yaşandı. 1960, 1961, 1962, 1963 yıllarında bu kavrayış sürüp gitti. 1960'lı yılların sonlarına doğru, Kürtleri Türk sayan, Kürtçe'yi Türkçe'nin bir şivesi sayan bu anlayış eleştirilmeye başlandı. Kürtler arasında, daha sonra da Türk devrimcileri arasında yapılan eleştiriler giderek yoğunluk kazandı. 1967 yılının yaz aylarında Kürdistan'ın çeşitli il ve ilçelerinde ya-

pılan Doğu Mitingleri, 1969'da, Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın kuruluşu bu süreci iyice hızlandırdı. 1965 yılında, Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi'nin kurulması ise, kırsal bölgelerin derlenip toparlanması bakımından epeyce önemli oldu. Tartışmalar içerik kazandı. Artık, devrimci ve demokrat gruplar 1960'lı yılların başlarında olduğu gibi Kürtler'in Türk olduğunu, Kürtçe'nin Türkçe'nin bir şivesi olduğunu iddia etmiyorlardı. "Emperyalizme karşı omuz omuza mücadele"den söz ediyorlardı. 12 Mart 1971'e böyle gelindi. Fakat, Türkiye'de sağ kesim her zaman, Kürtlerin Türk olduğunu, Kürtçe'nin Türkçe'nin bir şivesi olduğunu savunmuştur. Sağın bütün kanatları, gerek radikal, dinci-şeriatçı kanat, gerek Türkçü-ırkçı kanat, gerekse liberal kanat aynı doğrultudadır.

Askeri savcılar 12 Mart rejiminde, iddianamelerinde, Kürtlerin Türk olduğu, Kürtçe diye bağımsız bir dilin olmadığı biçimindeki resmi görüşleri yoğun bir şekilde açıkladılar. Bu görüşleri kabul etmeyenlerin, aksini iddia edenlerin suç işlediklerini vurguladılar. Sıkıyönetim mahkemeleri askeri savcılarının iddiaları doğrultusunda kararlar verdi. Askeri Yargıtay bu kararları onayladı. Basında, asimilasyon konusunda öneriler yayınlamaya başlandı. Konferanslar düzenlendi. Fakat 1960'lı yılların başlarında olduğu gibi yüksek sesle ve yaygın bir biçimde değil. Daha çok yayın düzeyinde oldu. Devlet teşvikiyle yayınlanan kitaplar, broşürler özellikle okullara, il ve ilçe kitaplıklarına, köy odalarına gönderildi. Ücretsiz olarak. En çok da kuşkusuz Kürt bölgelerine. 12 Mart askeri darbesinden sonra **"Doğu İlleri ve Varto Tarihi"** isimli kitap yeniden yayınlandı. Fakat bu konu ile ilgili olarak 1971 darbesinin en önemli özelliği tutukluların askeri savcılarının iddianamelerindeki bu görüşleri yoğun bir biçimde eleştirmeleridir. Tutuklular, askeri savcılarının suç saydıkları fiilleri kararlı, disiplinli, sistematik ve bilgili bir biçimde savunmuşlardır. 167 sayfalık "İddianameye Cevap" dilekçesinin nasıl hazırlandığını ve savunulduğunu yukarıda kısaca anlatmaya çalışmışım.

Başlıca asimilasyon araçları, radyo, basın-yayın, TV ve eğitim kurumları idi. Eğitim sisteminin, Türkçe eğitim yapan okulların Kürdistan'daki etkinliğini artırmak için her yol de-

neniyordu. Bu arada, 1960'lı yılların başlarından itibaren, Kürdistan'ın bazı şehirlerinde Bölge Yatılı İlkokulları kurulmaya başlandı. Bu okulların kuruluşunun temel amacı asimilasyon idi. İlkokul çağına gelmiş çocuklar ailelerinden ve köylerinden alınıyor, bu okullara getiriliyor. Böylece çocuklar aile ve köy ortamından, çevrelerinden tecrit ediliyor. Türk Devleti Bölge Yatılı İlkokulları'nı asimilasyon için çok elverişli kurumlar olarak düşündü. Çünkü çocuklar dersanın dışında, yatakhane, yemekhane, okul bahçesinde, çarşıda-pazarda, her yerde, Türkçü ideolojinin denetimini altında tutuluyorlardı. Okul yönetimi çocukları her an denetimini altında tutuyor, onlara yaşantılarının her anında Türkçü ideolojiyi, resmi ideolojiyi şırınga etmeye çalışıyordu. Çocuklar aile ve köy ortamından koparılıp alındığı, tecrit edildiği için, bunun önemli bir yöntem olduğu düşünülüyordu.

Bu yönüyle bu okullar, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki "Kapıkulu Ocakları"na, "Acemi Oğlanları Mektepleri"ne, yani devşirme sistemine benziyordu. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, özellikle Balkanlardan Hristiyan çocuklar toplanıyor ve saray okullarında eğitime tabi tutuluyorlardı. Bu süreç onların Müslümanlaşmalarını ve Türkleşmelerini sağlıyordu. Devşirme çocuklarının aileleriyle ilişkileri kuşkusuz kesiliyordu.

Bölge Yatılı İlkokulları'nda da tecrit çok önemli bir politikadır. Herhangi bir çocuk okula kaydedildiği zaman, o çocuğun babasının adını, hangi köyden olduğunu, babası hakkındaki öteki bilgileri sadece okul idaresi bilebilir. Çocuklar arkadaşlarının babaları hakkında hiçbir bilgiye sahip olamazlar. Çocukların, babaları, akrabaları, yakınları hakkında konuşmaları yasaktır. Herhangi bir baba sadece kendi oğlunu ziyaret edebilir. Oğlunun okuldaki arkadaşları konusunda, oğluna hiçbir soru sormaz. Bunlar yasaktır. Örneğin Bölge Yatılı İlkokulları'ndan birinde okuyan bir öğrenci, 5 yıl arkadaşlık yaptığı bir kişinin akrabası olduğunu, ancak, okuldan mezun olduktan sonra fark etmiştir. Bu tecritin amacı, akrabalık çerçevesinde, köy veya aşiret çerçevesinde meydana gelebilecek kûmelenmeleri önlemektir. Bu gruplaşmaların Kürtçe'nin unutturulması sürecini geciktirdiği veya

engellediği düşünülüyor. Gruplaşmaların Kürt yaşam tarzlarını sürdürceği, resmi ideolojinin şırınga edilmesini engelleyeceği kabul ediliyor.

Çocuklar Bölge Yatılı İlkokulları'nda büyük bir disiplin altında yetiştiriliyorlar. 12 Mart ve 12 Eylül dönemlerinde, bu okullara askerlerin ve emekli askerlerin müdür olarak atandığını görüyoruz. Zaten Bölge Yatılı İlkokulları'nın kuruluş olarak askeri disipline yatkın kurumlar olduğu hemen göze çarpmaktadır.

12 Eylül 1980 darbesinden sonra asimilasyon teknikleriyle ilgili konular yine gündeme gelmiştir. Fakat bunlar daha çok kitap, broşür yayını biçiminde gerçekleştirilmiştir. Basında bu konunun sık sık sıcak ve yoğun bir şekilde, heyecanlı bir şekilde tartışılmamasının, üniversitelerde sık sık konferanslar verilmemesinin, seminerler düzenlenmemesinin, yani sorunu yüksek sesle ifade etmemenin temel nedeni gayet açıktır: Sorunu kamuoyunun bilincine çarptırmamak. Çünkü, artık, Kürt sorununu konuşanlar, tartışanlar çoğalmıştır. Sorunun demokratik bir şekilde çözümünü isteyenlerin sayısı günden güne artmaktadır. Resmi görüş eleştirilmektedir. İnkârcılık sadece gülümsemeyle karşılanmaktadır. Bu koşullar altında asimilasyon tekniklerinin basında tartışılması, bu ihtiyacın belirtilmesi, sorunu kamuoyunun bilincine çarptırmaktan başka hiçbir işe yaramaz. Kamuoyunun önemli bir kesimi ise, resmi ideolojinin tutum ve davranışlarını eleştirmektedir. Bu bakımdan asimilasyon dar gruplar içinde, uzman gruplar arasında konuşulmuş, tartışılmış, fiilen yürütülmüştür. Daha çok radyo ve TV olanaklarının çoğaltılması, yaygınlaştırılması üzerinde durulmuştur. Bölge Yatılı İlkokulları'nın etkinliklerini artırmak için yeni yeni önlemler alınmıştır.

Bütün bunlara rağmen, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Anadolu Basın Birliği gibi kurumlar, Kürtler'in Türk olduğu, Kürtçe'nin de bağımsız bir dil olmayıp Türkçe'nin bir lehçesi olduğu konusunda çok yoğun ve yaygın bir yayın yapmışlardır. Özellikle Kürt şehirlerinde, valilikler, askeri garnizonlar ve üniversitelerin işbirliğiyle "bilimsel toplantı"lar düzenlenmiştir. 12 Eylül'den sonra Türkiye çapında başlatılan okuma-yazma kurslarının, Doğu'da bu amaca hizmet etmesi istenmiştir.

Kürt Sorunu'na Karşı İslamcı İdeolojinin Kullanılması

1973 ve 1977 Genel Seçimleri'nin karşılaştırılması çarpıcı sonuçlar veriyor. 1973 seçimlerinde Millî Selamet Partisi 48 milletvekili çıkarmış. Türkiye ortalaması % 11.8. Fakat Kürt bölgelerinde bu oy oranı çok yüksek. Adıyaman, Ağrı, Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Malatya, Kahramanmaraş, Mardin, Urfa, Erzurum gibi yörelerde Türkiye ortalamasının iki katı yükseklikte oy oranları mevcut. 1977 seçimlerinde ise, oy oranının ve milletvekili sayısının düştüğünü görüyoruz. 1977 seçimleri sonunda milletvekili sayısı 24'e düşmüş. Oy oranlarında ise, Türkiye genelinde 3.3 oranında düşme var. Fakat Kürt bölgelerinde düşme yok. Aksine, Bitlis, Hakkâri, Mardin, Siirt, Van gibi yörelerde oy oranlarında çok büyük artışlar var. Kars, Muş, Urfa, Malatya gibi illerde yine artışlar var. Adıyaman, Bingöl, Diyarbakır illerinde ise, MSP genel olarak 1973'deki oy oranını korumuş. Sadece Erzurum'da oy oranında düşme var. MSP burada oylarını büyük çapta Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'ne kaptırmış. (bk. İsmail Beşikçi, Bilim Yöntemi, Türkiye'deki Uygulama 3. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Tüzüğü (1927) ve Kürt Sorunu, Komal Yayınevi, İstanbul, 1978, s. 243-278)

Cumhuriyet Halk Partisi, 1977 seçimlerinde, 1973 seçimlerine nazaran, Türkiye çapında % 8.1'lik bir oy artışı sağlamıştır. Buna rağmen CHP Doğu'da, bazı yörelerde oy kaybetmiştir. MSP ise, 1977'de 1973 seçimlerine nazaran % 3.3'lük oy kaybına uğramıştır. Buna rağmen Kürdistan yörelerinde çok büyük oy artışı sağlamıştır. MSP'nin devamı olduğu söylenen Refah Partisi için de aynı şeyleri söyleyebiliriz. RP 1987 seçimlerinde, Diyarbakır, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Siirt, Van, Muş, Adıyaman, Urfa, Ağrı gibi yörelerde % 20 civarında oy aldı. Halbuki RP'nin Türkiye çapındaki oy ortalaması % 7.8 idi. Buradan şunu çıkarmaya çalışıyorum. Böyle bir parti, yani İslam'ı vurgulayan, İslamı ön planda tutan bir parti, resmi ideoloji için gerekli bir partidir. O bakımdan zaman zaman, "Kemalizme karşı duruyor" iddiasıyla biraz baskıyla karşılaşırsa da, devletin gizli güçleri, İslam enternasyonalini seslendiren böyle bir partinin yaşamasını, gelişmesini teşvik ediyorlar. Kürt bölgelerinde, MSP hareketinin veya benzer organizasyonların hiç zayıflamadığını görüyoruz.

1971 Askeri darbesi döneminde, Anayasa Mahkemesi, Türkiye İşçi Partisi'yle birlikte, Milli Nizam Partisi'ni de kaptı. Fakat Doğu'da gelişen süreç çok kısa bir zaman sonra şunu tekrar hatırlattı: Böyle bir parti gereklidir. Çünkü dine, İslama vurgulama yapan bir akım kitleler üzerinde ege-men olduğu zaman, Kürt ulusal hareketinin hız kazanması daha rahat bir şekilde engellenebilmektedir. Onun için bu akım yaşaması gereken bir akımdır. Bu bakımdan teşvik görmelidir.

O dönemde, dava yüzünden yurt dışına çıkmak zorunda kalmış Milli Nizam Partisi yöneticilerinin tekrar yurda dönüşleri bizzat askerler tarafından teşvik edilmiştir. Onlar da hemen dönmüşler. Milli Selamet Partisi (MSP) adıyla yeni bir parti kurmuşlar ve 1973 seçimlerine katılmışlardır. Bu, devlet kademelerinde açıklanmayan bir görüş. Yazılı olarak ifade edilmiyor. Sözlü anlatımı olabilir.

1962 yılında, Amerikalı Prof. Frey, Milli Eğitim Bakanlığı Test ve Araştırma Bürosu ile AİD Teşkilatı'nın işbirliği sayesinde Türkiye çapında bir araştırma yürütmüştür. Bu araştırmanın anketleri bile ABD'ne götürülmüştür. Gerek anketler, gerek sonuçlar, Türkiye'de kamuoyundan gizli tutulmaya çalışılmıştır. Buna rağmen araştırmayla ilgili bazı yayınlar da yapılmıştır. (bk. İsmail Beşikçi, y.a.g.e., s. 275 vd.) Bu araştırma sonunda edinilen bilgilere göre, Amerikan yöneticilerinin Türk yöneticilerine şöyle bir öneride bulundukları anlaşılıyor. Toplumsal sorunlarla, özellikle Kürt sorunuyla mücadele edebilmenin en iyi yolu, dinci nitelikleriyle belirlenen bir partinin kurulması, geliştirilmesi ve etkin bir kurum haline getirilmesidir. Bu, özellikle Kürdistan bölgesi için çok önemli bir konudur. İşte bu tarihlerden sonra, Kemalistlerle yüksek rütbeli sivil ve asker bürokratlarla, Şeyhlik kurumu ve şeyhler arasındaki çelişmeler yok olmaya başlamıştır. ABD yöneticilerinin tavsiyelerinde o zamanlar Türkiye'nin çeşitli yörelerinde yaygın bir şekilde çalışan Barış Gönüllüleri'nin raporlarının da dikkate alındığı açıktır.

Burada iki noktaya daha değinmekte yarar vardır. Bugün, Kürdistan'daki şeyhlerin tamamının Kürt düşmanı oldukları söylenemez. Bütün şeyhlerin, devletin gizli örgütleriyle iç içe oldukları iddia edilemez. Ulusal niteliğini, yani

Kürt kimliğini korumaya çalışanlar da olabilir. Fakat bu tür kişilerin şeyh olarak etkileri günden güne azalmaktadır. Öte yandan bunlar, maddi bakımdan da güçsüz ve zayıf ailelerdir. Fakat kendi kendilerine yeten ekonomik güce sahiptirler. Şu söylenebilir: Şeyhler maddi bakımdan güçlendikçe, devletin desteğini aldıkça, tarımda makinalaşmayı hızlandırıp topraklarını genişlettikçe, petrol satış bayiliği, traktör ve tarım aletleri satış acentaları, tanker işletmeciliği gibi yollarla ticari ilişkilerini genişlettikçe, banka kredilerinin çok büyük bir kısmını kullandıkça, Kürt halkı karşısında şeyh olarak etkileri daha da artmaktadır. Şeyh olarak etkileri arttıkça da maddi bakımdan daha da güçlenmekte, zenginliklerini artırmaktadırlar. Bu ilişkiler devletin de desteği ve teşvikiyle sürüp gitmektedir. Kürt niteliğini korumaya çalışan şeyhlerin, şeyh olarak etkinliklerinin azalması ise normaldir. Devlet bunların maddi bakımdan güçlenmesini engellemekte, bunlara karşı bazen açıktan açığa, bazen de gizli bir biçimde mücadele yürütmektedir. Bunları sindirmeye ve korkutmaya çalışmaktadır.

Öte yandan şeyhler sadece seçim dönemlerinde değil, yer ve zaman koşullarına göre, her an, Kürt karşıtı propagandalarını sürdürmektedirler. Kürtlerin kurtuluşunu istemenin, Kürt sorunu ile ilgilenmenin kâfirlik, komünistlik ve vatan hainliği olduğunu her fırsatta söylemektedirler. 12 Eylül 1980'den önce, sadece MSP'nde değil, AP, MHP, CHP gibi partilerde de veya bağımsız olarak da bu tür propagandaları yürütüyorlardı. Çeşitli partilerde yer alan şeyhler çoğu zaman akrabalık ilişkileriyle de birbirlerine bağlıydılar. Örneğin, Muş'da 19 seçimlerinde MSP ve AP listelerinin birinci sırasında yer alan şeyhler amca çocuklarıdır. Ve bunlar Bitlis MSP listesinin birinci sırasında yer alan kişi ile yine akrabadırlar. Bitlis'te birbirleriyle kardeş olan iki şeyh ise milletvekili ve senatör olarak "milli irade" temsilciliğini paylaşmışlardır. Böylece Kürt halkı yığınları "milli irade" yoluyla, Kürt karşıtı yapılanımayı geliştirecek, sömürgeciliği güçlendirecek ve Kürdistan'ın devletlerarası sömürge statüsünü sürdürecektir. Böylece Kürt halkı yığınları "milli irade" yoluyla, Kürt karşıtı yapılanımayı geliştirecek, sömürgeciliği güçlendirecek ve Kürdistan'ın devletlerarası sömürge statüsünü sürdürecektir.

Açıkça görüldüğü gibi Kemalist ideoloji şeyhleri merkezi otorite ile yani Türk sömürgeciliğiyle olan ilişkilerinde, eko-

nomik bakımdan kapitalistleştirmek istemektedir. Fakat onların köylü yığınlarıyla olan ilişkilerinin kesin olarak geleneksel ilişkiler çerçevesinde kalmasını istemekte ve bu süreci teşvik etmektedir. Şeyh maddi olarak güçlendirilirken, topraksız ve az topraklı köylünün gelişmesi için tedbirler alınmaması, üstelik demokratik ve ulusal taleplerin devamlı olarak devlet terörüyle sindirilmeye çalışılması bu amacı gerçekleştirmek içindir. Zira Kürt halk yığınları geleneksel ilişkiler çerçevesi içinde kaldığı zaman demokratik ve ulusal isteklerini ileri süremiyorlar. Bu istekleri ileri sürebilecek bilince ulaşamıyorlar. Başka bir ifadeyle resmi ideoloji tarafından daha iyi denetleniyorlar. Dolayısıyla Kürdistan'daki sömürge düzenini sürdürmek de mümkün oluyor. Kürt ulusal hareketinin hız ve yoğunluk kazanması, halk yığınlarının kendi kimliklerini sorgulamaya başlamaları ise bu düzenin sürmesine karşı büyük bir muhalefet olarak belirmektedir.

Öte yandan, şehirlerin etkileri sadece, Kürt sorunuyla sınırlı değildir. Bu kurumlar bütün toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel ilişkileri etkilenmektedir. Toplumun mevcut sosyoekonomik ve politik yapısını aynen korumaya amaçlamaktadırlar. İleriye dönük bütün gelişmeleri engellemektedirler. Devrimci-demokratik potansiyeli parçalamaya ve yok etmeye çalışmaktadır. Irkçı ve sömürgeci Türk Devleti ile sömürgeleştirilen Kürt ulusunun dinin aynı olması etnik çelişkileri örtmekte ve gizlemektedir. Böylece şeyhlik sömürgecilerin asla vaz geçemeyecekleri bir kurum olmuştur. Bu durum Kürdistan'ı devletlerarası sömürge düzeyinde tutan öteki devletler için de söz konusudur. Kaldığı Kürt ulusu sömürge bile olamayan bir ulustur. Hiçbir siyasal statüye sahip değildir. Kürt ülkesi de öyle.

Şeyhlik denince akla gelen isimlerden biri Kâmran İnan oluyor. Kürt olduğunu katı surette ifade etmeyen, Türkleştirme politikalarının propagandasını yapan bir kişi. Bu politikaları coşkuyla savunduğu için iftihar eden bir kişi. Bugün Bulgaristan'da bir Türk'ün burnu kanasa, Kâmran İnan, Avrupa Konseyi'ne, "Bulgaristan'da Türklere baskı yapılıyor. Türklerin insan hakları çiğneniyor. Avrupa Konseyi insanlık dışı bu muameleye karşı çıkmalıdır. Bulgaristan'a baskı yapılmalıdır" diye karar tasarıları sunar. Avrupa Parlamento-

su'nu yine aynı doğrultuda harekete geçirmeye çalışır. İran-Irak Savaşı'ndan, İran'ın ilerlemeleri durumunda, "Kerkük Türkleri ne olacak? Hükümet Kerkük Türklerinin geleceği konusunda ne düşünüyor?" diye demeçler verir. Endişelerini, kaygılarını dile getirir. Batı Trakya Türklerine, Kıbrıs Türklerine baskı varsa ilk önce Kâmrân İnan konuşur. Baskıyı o dile getirir, protesto eder. Fakat Kürtlere yapılan baskılar karşısında hiç sesi çıkmaz. Bu baskıları görmezden, duymazdan gelir. Örneğin 1980'li yıllarda, Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde 40'ın üzerinde devrimci genç işkencelerle öldürüldü. Bunu kesinlikle konuşmaz. Bu konudan uzak durur. Veya Kürt köylerinde, baskı, işkence, zulüm var, köyler ablukaya alınmış... Bunları görmezden, duymazdan gelir. Örneğin Güney Kürdistan'da, Halepçe'de 5000'in üzerinde Kürt insanı kimyasal silahlarla öldürüldü. Büyük bir soykırım gerçekleştirildi. Çocuklar, kadınlar, ihtiyarlar, silahsız ve savunmasız insanlar öldürüldü. Irak'ı, Saddam Hüseyin'in ırkçı, faşist ve sömürgeci rejimini kınamak için hiçbir çaba harcamaz. Kerkük Türklerinin, Batı Trakya Türklerinin, Bulgaristan Türklerinin acıları için yanar tutuşur. Fakat, Kürtlerin uğradığı çok daha ağır, onlarla ölçülemeyecek kadar ağır olan muameleler karşısında hiç sesini çıkarmaz.

Türk Devleti'nin bu tür şeyhlere ihtiyacı çok büyüktür. Resmi ideolojinin propagandasını yapan, ulusal kimliğini inkâr eden, Türk kimliğini tavizsiz savunan bu tür şeyhler Türk Devleti için, devletin ırkçı ve sömürgeci politikaları için vazgeçilmezdir.

Kâmrân İnan'ın hangi partiden olduğunu belirtmeye gerek yoktur. Her zaman iktidar partisinde veya iktidara geleceği hesaplanan partide yer alır. Her zaman üst seviyede bir bürokrattır.

1989 yılının Haziran ayını hatırlayalım. Bu ayın ilk haftasından itibaren Bulgaristan hükümeti oradaki Türklere zorunlu pasaport vererek Türkiye'ye göndermeye başladı. Bulgaristan'dan zorunlu pasaport verilerek Türkiye'ye gönderilenlerin sayısı çok kısa zamanda, yüzleri, binleri, onbinleri buldu. Yüzbin, ıkiyüzbin... oldu. Ağustos ayının başında 230 bine ulaştı. Ağustos ayı sonunda 300 bini aştı ve Türk hükümeti sınırı kapamak zorunda kaldı. Bu konuda Türk

hükümetiyle Bulgaristan hükümeti arasında herhangi bir göç anlaşması yoktu. Türkler eşyalarının, mallarının, nakit paralarının ancak, çok küçük bir kısmını getirebiliyorlardı. Bu durum Türk devlet ve hükümet yetkililerinin protestolarına neden oluyordu. Türkiye, Bulgaristan'ın zoraki göç uygulamalarını uluslararası insan hakları kurumlarına, Batı kamuoyuna, Batı devletlerine duyurmaya ve onların tepkilerini sağlamaya çalışıyordu. Türk devlet ve siyaset adamları, Türk basını, radyo, TV, Türk siyasal partileri, Türk-İş gibi işçi kuruluşları, Barolar Birliği gibi hukuk kurumları, üniversiteler vs. yeterli tepkiyi gösteremedikleri için, Batı kamuoyunu, Avrupa devletlerini, Avrupa Parlamentosu gibi kurumları şiddetle eleştiriyorlardı.

Devlet Bakanı Kâmrân İnan Paris'te bir basın toplantısı yaptı. Türklere ilişkin politikasından dolayı Bulgaristan'a baskı yapmadıkları için Batı devletlerini, Batı kamuoyunu, insan hakları örgütlerini şiddetle eleştirdi. Onları çifte standart uygulamakla suçladı. Bulgaristan'ı tehdit etti. "Sabrımızı taşırmayın" dedi. (Milliyet, 27.6.1989)

Yine Haziran ayının ilk haftasında, Kızıltepe'deki Kürt mülteci kampında zehirlenmeler oldu. Yedikleri ekmekten dolayı binlerce insanın zehirlendiği, felç ve yaralanma olaylarının meydana geldiği belirlendi. Mülteci Kürtler'in ifadelere göre, ekmeklerine kimyasal maddeler şırınga edilmişti. Bu maddelerden biri fare zehiri idi. Ve daha etkili olmasının sağlanması için de zehirler, ekmekler piştikten sonra şırınga edilmişti. Pişme sırasında oluşan ısı nedeniyle zehirin etkisi azalabilirdi.

Mülteci Kürtler, bu olayın Irak gizli servis görevlileriyle, Türk gizli servis görevlilerinin işbirliği sonucu tezgâhlandığını vurguladılar. Irak gizli ajanları, Mardin merkez ilçeye bağlı Kabala köylülerini kendi cinayetleri doğrultusunda kullanmış olabiliirdi. Zira bunlar TIR'larla Irak'a sık sık gidip geliyorlar, ticaret yapıyorlardı. (2000'e Doğru, Sayı 25, 18.6.1989, s. 24; Medya Güneşi, Sayı 9, Mayıs-Haziran 1989, s. 25)

Olayın basına sızmasından sonra kampa girişler yasaklandı. Kamptaki mülteci Kürtler'in Kızıltepe'ye ve Mardin'e, alışverişe gitmeleri de yasaklandı. Hükümet yetkilileri zehir-

lenme olaylarını inkâr etti. "Yapılan muayeneleri sonunda peşmergelerde hiçbir hastalık izine rastlanmadı" biçiminde açıklainalar yapıldı. (Tercüman, 10.6.1989) Irak'ın Ankara büyükelçisi Abdüljabbar Cevad, Kızıltepe kampındaki Kürtleri Barzani'nin zehirlediğini, Halepçe katliamının da Barzaniler tarafından gerçekleştirildiğini iddia etti. (Milliyet, 27.6.1989)

Öte yandan Güney Kürdistan'da ırkçı, faşist ve sömürgeci yönetim, Kürtlere karşı uygulamaları da sürdürüyordu. Kürtlerin köylerini, şehirlerini yakıp yıkıyor, onları yurtlarından söküp atmaya, kitleler halinde, çöl bölgelerine sürgün etmeye çalışıyordu. Kürtleri kamplarda toplamaya çalışıyordu. Saddam Hüseyin yönetimi Kürdistan'daki zulmünü büyük bir yoğunlukla sürdürüyordu.

Kızıltepe kampındaki Kürtleri zehirleme olayının meydana geldiği zaman diliminin dikkate alınması elbette önemli. Bulgaristan'dan Türkler kitleler halinde gönderiliyorlar. Bunlar, Türkiye'de çok sıcak bir şekilde karşılanıyorlar. Türkiye, Batı kamuoyunu Bulgar zulmüyle ilgilenmedikleri gerekçeyle yoğun bir şekilde eleştiriyor. İşte, böyle bir ortamda, kendi kımlığını ısrarla inkâr eden, inkâr ettiği için de önemli devlet görevlerinde bulunan Devlet Bakanı Kâmrân İnan, bu sıfatla, Paris'te bir basın toplantısı düzenliyor. Batılılara "Bulgar zulmü"nü anlatıyor. Güney Kürdistan'daki Kürtler'in karşı karşıya olduğu zulümlerden, Kızıltepe kampındaki Kürtleri zehirleme girişiminden hiç söz etmiyor. Kâmrân İnan'ın böyle sorunları yok. İşte Türk Devleti'ne lazım olan "Doğulu yurttaş" böyle bir "Doğulu yurttaş"tır. Bu "Doğulu yurttaş", dünyanın neresinde olursa olsun, bir Türk'ün sorunlarına, bir Türk'den daha çok sahip çıkmalıdır. Kürtlerin sorunlarını ise, görmezden, duymazdan, bilmezden gelmelidir. Böyle sorunlar yokmuş gibi davranmalıdır. Bazı şeyleri konuşmak gerektiği zaman da herkesin Türk ve Müslüman olduğunu söylemelidir. "Bin yıldır beraber yaşıyoruz, dın kardeşiyiz" demelidir.

Bulgaristan'ın ülkesindeki Türk azınlığa karşı uyguladığı politikaları onaylamak mümkün değildir. Bu süreç, elbette en etkili bir biçimde eleştirilmelidir. Fakat şurası da büyük bir gerçek ki, Bulgaristan'dan gelenler, kendilerine,

“soydaşlarımız” diyen dost bir kitle tarafından karşılanıyorlar. Kendilerine her türlü ilgi gösteriliyor. Her türlü kolaylık gösteriliyor. Başlarından geçenleri istedikleri gibi anlatabiliyorlar. Dertlerini, sıkıntılarını ortaya dökabiliyorlar. Güney Kürdistan’da, yurtlarından zorla sökülüp çöl bölgelerine sürgün edilen Kürtler için aynı şeyleri söyleyebilir miyiz? Bunlar düşman güçler tarafından yurtlarından sökülüyorlar. Kendilerine hiç de dost olmayan kitlelerin arasında sürgün ediliyorlar. Sürgün yerlerinde kimler tarafından nasıl karşılanacakları belli değil. Oralarda da zulüm var. Zulüm sürüyor. İç sürgünün bu çeşidi çok daha yıkıcı ve yıpratıcı. Ya kimyasal silahlardan kaçıp Türkiye’ye sığınmak zorunda olanlar? Türkler Bulgaristan’dan gelenleri “soydaşlarımız” diyerek karşıyor. Güney Kürdistan’dan gelenlerin nasıl karşılandığını ise yakından biliyoruz. Gelenler dikenli teller arasına alındı. Çevre halkın kendilerine yardım etmesi engellendi. En asgari ihtiyaçlar bile karşılanmadı. Uluslararası insan hakları örgütlerinin Kürt mülteciler için verdikleri yardımlar kabul edilmedi, gümrükten geldikleri yerlere yeniden gönderildi. Çocuklar soğuktan öldüler, süt bulamadıkları için öldüler... vs. Bütün bunlar, Kürtler’in karşılaştıkları zorlukların, Bulgaristan’dan gelenlerin karşılaştıkları zorluklarla mukayese edilemez derecede ağır olduğunu göstermektedir. Bulgaristan’daki Türkler, eşyalarının küçük bir kısmını da olsa Türkiye’ye getirebiliyorlar. Kimyasal silahlar zoruyla Güney Kürdistan’dan gelmek zorunda olanlar ise ancak canlarını getirebildiler. Eşyaları, malvarlıkları ise yakılıp yıkıldı, talan edildi. Durum buyken, Kâmrân İnan gibi “Doğulu yurttaş”lar bu tür sorunları görmemek için büyük bir beceri gösteriyorlar. Türk Devleti bürokrasisinde yüksek görevler sahibi olmaları bu becerileri sayesinde.

Kürt Sorunu Açısından Türk-İslam Sentezinin Anlamı

Türk-İslam Sentezi, resmi ideolojinin günümüzdeki ifade biçimlerinden biridir. Kürt bölgelerinde Türkçülük propagandası yapmak, artık, tepki çekiyor. Özellikle MHP düşüncesi ve eylemleri dolayısıyla Türklüğü vurgulamak, Türkçülük propagandası yapmak artık, kolay olmuyor. Öy-

leyse yine aynı işlevleri yerine getiren, fakat İslam kavramına vurgulama yapan yeni bir slogana ihtiyaç vardır. Bu da Türk-İslam Sentezi olarak karşımıza çıkıyor. Kanımca bu görüşün uygulama alanı daha çok Kürt bölgeleri oluyor. Örneğin 1984 yılından sonra şunları gördük: Diyanet İşleri Başkanlığı'nda bir ekip oluşturuluyor. Buna irşad ekibi deniyor. Mardin, Siirt, Hakkâri, Van, Elazığ, Bingöl, Ağrı, Adıyaman, Kahramanmaraş, Urfa, Diyarbakır, Tunceli yörelerinde vaazlar veriliyor. Köylerde, kasabalarda, kahvehanelerde, camilerde, okullarda, garnizonlarda... her yerde. Bu vaazlarda Atatürkçülük İslamla birlikte vurgulanıyor. PKK'nın yaptıklarının İslam'a ve insanlığa aykırı olduğu belirtiliyor. Halkın PKK ile mücadele etmesi için çağrı yapılıyor.

Türk-İslam Sentezi görüşünü bu çerçeve içinde ele almak gerekir. Üniversitelerde benzer heyetler oluşturuluyor. Aynı bölgelerde aynı görüşler üniversite profesörleri tarafından da dile getiriliyor.³

3. Bu konudaki gazete haberlerinden biri şöyle:

Din görevlileri 17 ile dağıtıldı.

"İrşat atağı"

Din görevlilerinden oluşturulan 17 irşad (aydınlatma) ekibi çeşitli illerde görev yapıyor. Bu ekipler camilerin yanı sıra ilk ve orta dereceli okullarla üniversitelerde ve askeri birliklerde dini konuşmalar yapıyor, soruları cevaplıyor.

"İrşad ekibi" mensupları "görev"den önce MİT ve Emniyet Genel Müdürlüğü personeli tarafından sıkı bir seminerden geçiriliyorlar.

Her ekipte 2-3 din görevlisi bulunuyor.

17 il ve ekipler şunlar:

1. ekip: Tekirdağ-Kırklareli

2. ekip: Ağrı-Kars

3. ekip: Erzurum- Erzinan

4. ekip: Van-Hakkâri

5. ekip: Siirt-Muş-Bitlis

6. ekip: Mardin-Diyarbakır

6. ekip: Bingöl-Tunceli

8. ekip: Adıyaman-Şanlıurfa (Hürriyet, 21 Nisan 1987)

Yine bu konuyla ilgili olarak gazetede yer alan başka bir haber şöyle:

Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletlerle Kürtlerin aynı dinden olması, büyük yanlışlara neden olmaktadır. "Din kardeşliği" sloganı Kürtlerin sorunlarını, isteklerini ve amaçlarını ifade etmelerinde çarpıklıklara neden olabilmektedir. Bazen de "din kardeşliği" sloganı ulusal duyguların ifade edilmesini engellemektedir. Sömürgeci devletler, Alevilerle Sünniler arasındaki tarihsel çelişkileri de günün siyasal ve toplumsal koşullarına göre kışkırtmışlardır. Kürtler'in Alevilerini Sünnilerine, Sünnilerini Alevilerine karşı kışkırtarak sorunun ulusal yönlerini gizlemeye çalışmışlardır. Sorunu bir mezhep kavgası olarak anlatma gayreti içine girmişlerdir.

Dinsel ideolojiden ulusal duyguların ve ulusal hareketin gelişmesini frenlemesi isteniyor. Bu sadece Kürdistan'da görülen bir olaydır. Yani resmi ideoloji, Kürdistan'da, dine, Kürt ulusal hareketini engelleyici bir işlev yüklemektedir. Bunda önemli başarılar elde ettiği de açıktır. Aslında, dünyanın çeşitli yerlerinde, ulusal kurtuluş hareketlerine baktığınız zaman ulusal akımların dinsel duygularla karışık bir şekilde ifade edildiklerini görüyoruz. Örneğin, 19. yüzyılın sonlarında, Sudan'da meydana gelen El-Mehdi hareketi, tamamen dinsel bir amaç ifade ediyordu. Fakat bunu biraz eşelediğimiz zaman, dinsel ideolojinin gerisindeki ulusal özü yakalamak mümkündür. Bu, aslında Sudan Araplarının İngiliz emperyalizmine karşı başkaldırısıyla Mussolini döne-

— Van 100. Yıl Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nihat Baysun: Üniversitemizde vaaz verilmedi. "Birlik ve beraberlik konferansı" verildi. Konferans Diyarbakır Valiliği, Dicle Üniversitesi, Atatürk, Kültür, Dil, Tarih Yüksek Kurulu işbirliğiyle düzenlendi. Öteki Doğu illerinde, Gaziantep, Şanlıurfa, Malatya, Kahramanmaraş gibi illerde de sürdürülecek konferans faaliyetine şu öğretim üyeleri katılıyor: Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, Prof. Dr. Haluk Dursun Yıldız, Prof. Dr. Fahreddin Kırzioğlu, Doç. Dr. Coşkun Alptekin, Doç. Dr. Abdülhaluk Çay, Yrd. Doç. Dr. İlhan Şahin (Hürriyet, 21 Nisan 1987)

Bu arada, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü tarafından, 1985 yılında, "Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu" adında bir kitap yayınlandı. Bu kitabın hazırlanmasında görev alanlar şunlar: Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, Prof. Dr. Haluk Dursun Yıldız, Prof. Dr. M. Fahreddin Kırzioğlu, Prof. Dr. Mehmet Eröz, Prof. Dr. Bayram Kodaman, Doç. Dr. Abdülhaluk Çay.

minde Libya'da ortaya çıkan Ömer Muhtar hareketi için de aynı şeyleri söyleyebiliriz. Burada da İtalyanlara karşı Arapların başkaldırısı dinsel bir söylemle ifade ediliyordu.

Öte yandan, bütün ulusal kurtuluş hareketlerinin, belirli bir dönem dinsel ideolojiyi kullandığı dünyanın hemen her yerinde görülmüştür. Anadolu'da Yunanlılara ve Ermenilere karşı geliştirilen Mustafa Kemal hareketi bunun en belirgin ve en çarpıcı örneklerinden biridir.

Türk-İslam Sentezi düşüncesinin, Kürdistan'da gelişen silahlı hareketle çok yakın ilişkili olduğu açıktır. Gerilla eylemleri yoğunluk kazandıktan sonra bölge halkını PKK ile mücadeleye çağıran bildiriler dağıtılıyor. Bunlar uçaklardan, helikopterlerden atılan imzasız bildirilerdir. "PKK sizin karınıza, kızınıza, namusunuza göz dikmiştir. Sız Müslümansınız. İyi bir Müslüman olmaktan başka bir düşünceniz yok. Devletimiz İslamı korumaktadır. Bunun için bu haydutlarla, bu sapıklarla mücadelede sizin yardımınıza ihtiyacımız var..." gibi bildiriler. Bu bildirileri uçaklarla, helikopterlerle kimler dağıtabilir? Bunlar kuşkusuz devlet güçleridir. Bu faaliyetler devletin gizli güçlerinin faaliyetidir.

Gerilla eylemlerinin Kürt toplumu üzerinde en önemli etkilerinden biri, yoğunluğu giderek artan bir soruşturma ve tartışma sürecini başlatmış olmasıdır. Türkiye'nin Irak ile anlaşıp Güney Kürdistan'a karşı sık sık hava akınları düzenlemiş olması bu süreci daha da hızlandırmıştır. "Biz kimiz?" "Irak'ın İran'ın, Türkiye'nin, Suriye'nin neden birer Kürdistan'ı var?" "Kürdistan neden bölünmüş ve paylaşılmış?" "Kürt ulusuna böl yönet politikası uygulanmasının nedeni nedir?" "Kürt ulusu hangi zaafı taşıdığı için böl yönet politikasının hedefi olmuştur?"... vs. Türk-İslam Sentezi'nin Kürt bölgelerindeki amacı bu tartışmaların daha içrikli bir hale gelmesini ve yeni boyutlar kazanmasını engellemektir. Bunun için gerillalara "vatan haini", "komünist eşkıya", "gavur uşağı", "haydut", "kansız", "Ermeni maşası", "cinayet şebekesi", "eli kanlı örgüt" vs. denmekte, halk, devlet güçleri safında onlara karşı cihada çağrılmaktadır.⁴

4. 2000'e Doğru Dergisi'nin 4-10 Ocak 1987 tarihli olan 1. sayısının kapaklığı bu konuyu inceliyor.

Orta Anadolu'da ve Ege'de benzer sorunlar olmadığı için oralara, "İrşad heyeti" gönderilmesi gereği ortaya çıkmamaktadır. Oralarda bildiriler, broşürler dağıtılmamaktadır, uçaklarla ve helikopterlerle.

"Laik Devlet Cihada Çağırıyor."

"Doğu Bölgesinde asker ve polisin dağıttığı bildiriler.

Resmi görevliler eliyle yayılan bildiri ve afişlerde ayet ve hadislerle dayanılarak bölge halkı 'Allah'a ve Resul'üne itaata' ve 'küfür cephesi'ne karşı 'Allah yolunda savaş'a çağırılıyor.

Bildiriler 1985 yılının sonlarından beri uçaklardan ve helikopterlerden atılıyor. Zimmetli olarak cami duvarlarına ve kahvehane duvarlarına astırılan afişler de var.

Bu bildirilerden ve afişlerden 4 tanesi şöyle:

1. Vatandaşların,

Bakın, Yüce İslam Dini size ne emrediyor.

Sizinle savaşanlara karşı allah yolunda siz de savaşınız. Allah tecavüzkarları sevmez. (Kur'an-ı Kerim Bakara Suresi 190. ayet)

Vatandaş,

Bölücü çete mensupları, seni dininden, çocuklarından, eşinden, vatan, bayrak, ahlak gibi kutsal değerlerden koparmak istiyor.

Onlara karşı savaşmak senin gibi her Müslümanın görevidir. Bu görevi, savaşan güvenlik kuvvetlerine yardımcı olarak yap.

2. Vatandaş!

Yüce Peygamberimiz (A.S.) Hadis-i Şeriflerinde,

'Bölücülüğe sebep olan, hizipçilik ve ayrıcalık yapan bizden değildir.' buyuruyor.

Yani sana, anana, babana, kardeşine, karına, çocuklarına silah çeken, tehdit eden, öldüren ve ırzına geçen çete mensupları bizden değildir.

Namusuna, haysiyetine, varlığına göz dikmiş, Ermeni uşağı bölücü çete mensuplarını gördüğün yerde güvenlik güçlerine haber ver.

Aksi halde sen de Allah indinde onların işlediği suçlara ortak olursun."

3. Vatandaş!

Mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim diyor ki (El Enfal, 46): Allah ve O'nun Resulüne itaat edin. Birbirinizle çekişmeyin,

Sonra zaafa düşersiniz. Rüzgarınız kesilir gider.

Sana 'Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan bahseden, 'özgürlük'ten bahse-

Tek Parti dönemindeyse, şeyhlerin, hocaların, ağaların, reislerin vs. devlet tarafından nasıl değerlendirildiğini, daha önceki bir bölümde, Behçet Cemal'in yazısını örnek vererek ifade etmiştik. Bunların ulusal haklar iddia eden, bunlar için mücadele edebilecek kategoriler olduğunu da belirtmiştik.

Ulusalçı Düşüncenin Sınıf Tabanının Çürütülmesi ve Bunun Sonuçları

Kürdistan'da büyük toprak sahiplerinin, şeyhlerin, aşiret reislerinin ajanlaştırılması ulusalçı düşüncenin gelişme-

den eşkiya güruhu, senin birliğini ve bütünlüğünü parçalamak istemektedir. Bu hainlerin, bu küfür cephesinin oyununa gelme!

Çoluk-çocuk, genç-ihtiyar, kadın-erkek demeksizin halkımıza kurşun sıkan, öldüren, malı-mülkü gasp eden, kadınların namusuna göz diken bu vatan haini eşkiyanın getirmek istediği düzen küfür düzenidir. Onlarda din, namus, ahlak değerleri yoktur.

Yalanlarına kapılma. Senin için mücadele veren güvenlik kuvvetlerine yardımcı ol!

4. Vatandaş!

Mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim diyor ki (Al-i İmran, 105): 'Siz kendilerine apaçık deliller, ayetler geldikten sonra parçalanıp ayrılanlar, ihtilafa düşenler gibi olmayın.'

Bin yıldır küfür cephesine karşı İslamın liderliğini yapan, bu uğurda milyonlarca evladını şehit veren Türk milleti bugün emperyalist devletlerin, Türk ve İslam düşmanlarının hedefi durumundadır.

Ailene bak. Anana babana sor! Bu topraklar uğrunda kaç tane şehit verdin, düşün!

Unutma, bu hainleri yok eden Türk ordusu, İslam dünyasının en güçlü ve en son çıkaracağı ordudur. Bunu bilen Türk ve İslam düşmanları aranızda soktukları PKK ve yandaşları gibi hainlerle sizleri kandırmaya çalışıyorlar.

İhanet şebekesinin bu oyunlarına gelmeyiniz."

Görüldüğü gibi, kavmiyet gütmenin, ayrılmanın, İslama aykırı olduğu, Kur'andan ve Peygamber'in hadislerinden örnekler verilerek açıklanmaktadır. Bunlar İslam'ın Sünni yorumlarıdır. Fakat, İslam'ın Şii yorumları da aşağı yukarı böyledir. İran'da, İran Kürdistan Demokrat Partisi'nin, özerklik mücadelelerine karşı, Humeyni yönetimi de aşağı yukarı

mesi ve yaygınlaşmamasıyla çok yakından ilgili bir olaydır. Egemen sınıfın ajanlaştırılması, ulusalcı düşünceyi savunacak, onu güçlendirecek, yaygınlaştıracak sınıfın çürütülmesi anlamına gelmektedir. Düşünelim ki Kürt toplumu kendi tarihini yaşıyor olsa, toplumun iç dinamikleri rahatça çalışsa, dışarıdan gelen etkenler iç dinamikleri parçalamasa, yok etmese, daha sağlıklı bir kapitalist gelişme söz konusu olabilir. Burjuvazi yani Kürt burjuvazisi ortaya çıkabilir. Burju-

böyle şeyleri söyleyerek, Kürt ulusal hareketinin gelişimine engel olmaya çalışmaktadır.

Bütün bunlara rağmen, İran yönetiminin Mesud Barzani önderliğindeki Kürdistan Demokrat Partisi'yle kurduğu ilişkiler bu İslami sloganların bir ölçüde yumuşamasına, kırılmasına neden olmuştur. (Bu ilişkilerin samimiyet derecesini, içeriğini, ilişkilerinin kuruluşunun nedenlerini yakından biliyoruz. Sorun bu değil.) Kavmiyet gütmek İslama aykırıdır, sloganı yine tekrarlanıyorsa da, Kürtlerin Güney. Kürdistan'da Irak yönetimine karşı sürdürdüğü mücadelenin meşru olduğu da her zaman söylenmiştir. Kürtlerin de ulusal haklara sahip olduğu, bunun için mücadelenin din gereği, İslamın gereği olduğu söylenmiştir.

Dördüncü bildiride emperyalist devletlerin Türkiye üzerindeki emellerinden söz edilmektedir. İslam ideolojisinin bu emelleri boşa çıkaracağı belirtilmektedir. Halbuki, Kürtler, artık, Kürdistan üzerinde gerçekleştirilmiş, emperyalist bölüşüm mücadelesini yakından biliyorlar. Kürdistan'ın emperyalist İngiltere ve işbirlikçisi Kemalistler tarafından bölündüğünü ve paylaşıldığını biliyorlar. İslami ideoloji artık, Kürtlerdeki bu bilincin oluşmasını engelleyici bir örtü olma gücüne sahip değildir.

Türk Devleti, Kürdistan'da, gerilla hareketinin boyutlanması karşısında, yine en önemli yöntem olarak dinsel propagandaya ağırlık vermektedir. 1989 Ağustos'unda yer gök, dağ, taş yine dinsel propagandalar içeren afişlerle donatılmış, her yerde bildiriler dağıtılmıştır. (Bk. Günaydın, Tercüman, Güneş, 19 Ağustos 1989, Propaganda Savaşı)

Bu bildirilerde ve afişlerde, hep, birlikten ve beraberlikten, aynı kaderi ve kıvancı paylaşmaktan söz edilmektedir. İnsanlara bok yedirerek birlik ve beraberlik nasıl gerçekleşebilir? Tarlasında çalışan köylüleri, "terörist sandım" gerekçesiyle öldürerek, sonra delilleri ortadan kaldırmak için cesetleri yakarak birlik ve beraberlik gerçekleştirilebilir mi? Bir taraftan dinsel duyguların propagandası yapılıyor, öte yandan insanlara bok yediriliyor, insanlar öldürülüyor, cesetler yakılıyor. Basının bu konularda haberler yayınlaması da yasaklanıyor. İslam'ın bu konularda söyleyebileceği bir sözü yok mu?

vazinin ise kımlığı vardır. Veya feodaller kendi kımlıklarına sahip çıkarak burjuvallaşmaktadırlar. "Alman burjuvazisi", "İngiliz burjuvazisi", "Rus burjuvazisi", "Fransız burjuvazisi", "Arap burjuvazisi", "Türk burjuvazisi", "Fars burjuvazisi"... vs. Bu örneklerde hep etnik kımlığın ön plânda olduğunu görüyoruz. Alman olmak, İngiliz olmak, Fransız olmak, Rus olmak, Arap olmak, Türk olmak, Fars olmak... önemli olmaktadır. Bu unsurlar uluslararası ilişkilere girerken kendi kımlıklarını inkâr etmiyorlar. Örneğin Arap burjuvazisi veya Türk burjuvazisi emperyalist güçlerle ilişkilere girerken kendi kımlıklarını inkâr etmiyorlar.

Egemen Sınıf Değil Ajan Sınıf

Kürdistan'da 1940'lı yıllardan itibaren hızlandırılan sürecin üç ana boyutunu görmek gerekir. Bunlardan birincisi toprak sahipleri ağaları, şeyhleri, aşiret reislerini ajanlaştırmak için sürdürülen çabalarıdır. İkincisi ise feodal kurumların aşaması için sürdürülen faaliyetlerdir, politikalarıdır. Feodal kurumların ve feodal değerlerin sürdürülmesi teşvik edilmekte, kapitalistleşmenin mümkün olduğu kadar çarpık bir şekilde geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bütün bunlara rağmen oluşacak sermaye birikiminin Batı'ya aktarılması için her türlü önlem alınmıştır. Sermaye birikimlerinin çok az da olsa, Doğu'da yatırıma dönüştürülmemesi, Batı'ya aktarılması, devlet ve hükümet bakımından çok önemlidir. Doğu'daki yatırımlar ancak devlet eliyle gerçekleştirilmelidir. Batı'dan Türk sermayesi gelebilir. Fakat, Kürt kökenlilerin buralara yatırım yapmalarına engel olunmalıdır. İlişkilerde görülen üçüncü boyut da budur. Ve bu da önemli bir devlet politikasıdır.

Türk solu içinde yer alan çeşitli gruplar aşağı yukarı aynı kavramlarla, aynı terminolojiyle bu konuyu şöyle açıklamaktadırlar: Türkiye Türk ve Kürt egemen sınıfları tarafından birlikte yönetilmektedir. Günümüzde artık, ulusal burjuvazi yoktur. Burjuvazi emperyalizmle işbirliği yapmaktadır. İşbirlikçi burjuvazi vardır. Bu sözler büyük bir yanılgı ve kavram kargaşası içermektedir. Türk egemen sınıflarıyla Kürt egemen sınıflarının Türkiye'yi birlikte yönettikleri kuşkusuz doğru değildir. Çok açık. Çünkü böyle bir yönetici

bloкта yer alan toprak sahipleri, şeyhler, aşiret reisleri, Kürt olarak yani Kürt burjuvazisi olarak yer almıyorlar. Kürt kimliklerini inkâr etmiş, Kürt toplumu olma özelliklerine katı surette sahip çıkmayan, bunları savunmayan, hatta, bunlara sahip çıkmaya, bunları savunmaya çalışanlarla, mücadele eden kategoriler olarak karşımıza çıkıyorlar. Zaten bunlar kendi kimliklerini inkâr ettikleri, Türk devlet ideolojisiyle bütünleştikleri oranda Türk Devleti ve Türk egemen sınıfları tarafından kabul görüyorlar. Türk Devleti'nin bölgedeki ajanlığını üstlendikleri sürece kabul görüyorlar. Öyleyse bunlara egemen sınıf denemez. Ajan sınıf demek daha doğrudur. Zaten ajanlar egemen olamazlar.

Bu konuyu biraz daha açmakta yarar vardır. Türk egemen sınıfları, Türk burjuvazisi dediğimiz sınıflar ne yapıyorlar? Sanayicilerin, bankacıların, ithalatçı ve ihracatçı tüccarların ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkileri nedir? Örneğin, Sabancı'lar, Koç'lar, Eczacıbaşı'lar, benzerleri, Türk burjuvazisi olarak ne yapıyorlar? Bunların toplumsal ve kültürel konularla ilgili fonksiyonları nedir? Birkaç örnek verelim. Türk diliyle çok iyi şiirler, romanlar yazan bir kıştıyseniz, size ödülleri veriliyor. Türk diline ve Türk edebiyatına yaptığınız katkılardan dolayı. Çeşitli devlet kurumları yanında, bankaların, sanayicilerin, tüccarların ve holdinglerin de böyle ödülleri var. Tiyatro, müzik, resim, spor dallarında da böyle ödülleri konmuş. Önemli olan Türk şiirini, Türk edebiyatını, Türk resmini, Türk müziğini, Türk tiyatrosunu, Türk sporunu... geliştirmek, Türkiye'nin toplumsal ve siyasal ilişkileri konusunda bilimsel incelemeler yapılmasını sağlamak, Türk eğitim sisteminin, Türk dilinin ve kültürünün gelişmesine katkıda bulunmak. Bu onların, Türk burjuvazisi olarak vazgeçemeyecekleri bir görevdir. Aynı zamanda haklarıdır. Onlar, emperyalist devletlerle hangi tür ilişkilere girerlerse girsinler bu kimliklerini daima koruyacaklardır. Emperyalist devletlerle ilişkilerini geliştirebilmek için bu kimliklerinden taviz vermeleri gerekiyor. Durum bu kadar açık.

Türkiye'yi, Türk edebiyatını, Türk resmini, Türk tiyatrosunu, Türk kültürünü... yurtdışında tanıtanlara bu çabalarından dolayı ayrıca maddi ve manevi ödüller veriliyor.

Kürtler açısından ise durum hiç böyle değil. Kürt zen-

ginlerinin, toprak ağalarının, şeyhlerinin vs. Kürtçe'yi çok iyi kullanıyorlar diye Kürt yazarlarına ödüller verdikleri, onları destekledikleri, teşvik ettikleri görülmüş müdür? Ticaretle uğraşan, sanayiyle uğraşan ve Kürt toplumu olma özelliklerini savunan bir Kürt var mı? Bunlar Kürt dilinin gelişmesini, Kürt kültürünün gelişip yaygınlaşmasını teşvik ediyorlar mı? Kürt dilinin ve Kürt kültürünün gelişip, kökleşmesini, yaygınlaşmasını isteyen başka unsurlar var mı? Kürt müziği, Kürt resmi, Kürt tiyatrosu... gibi konularda teşvik edici, destekleyici bir Kürt burjuvazisi var mı? Bunların olmadığı açık. Kürtçe yazmanın teşvik edilmesi, desteklenmesi bir yana, Kürtçe yazılmasını, Kürtçe konuşulmasını isteyen devrimci ve demokrat kişilerin ne kadar büyük baskılar karşısında olduğu yakından bilinen gerçeklerdir. Bütün bunların ötesinde, toprak ağalarının, şeyhlerin, aşiret reislerinin Kürt dili ve kültürüyle ilgili taleplere nasıl karşı oldukları yine iyi bilinmektedir. Bunlar Kürt dilini iyi kullananlara, Kürt dilinin gelişmesine katkıda bulunanlara ödüller vermek şöyle dursun, bu konularla ilgili taleplerde bulunanlara karşı mücadele yürütmektedirler. Onları devlet güçlerine ihbar etmektedirler. Zaten devlet tarafından kabul görmelerinin temel nedeni budur. Böyle bir sınıfa egemen sınıf denemez. Bu ajan bir sınıftır. Böyle olmasına rağmen, Türkiye'yi Türk ve Kürt egemen sınıflarının birlikte yönettikleri söylenebilmektedir. Halbuki, toprak sahibi, şeyh, aşiret reisi olan bu insanlar, objektif bakımdan Kürt, sübjektif bakımdan ise Türk'tür. Yani Kürt anadan ve Kürt babadan doğmuşlardır, fakat kendilerini, resmi ideolojinin emrettiği biçimde Türk olarak değerlendirmektedirler. Bunların Türk Devleti'yle ve Türk egemen sınıflarıyla ilişkilerinde kendi kimliklerini inkâr ettiklerini, bütünleşmenin koşulunun bu olduğunu hiçbir zaman unutmamak gerekir.

Bütün bunların ötesinde şu da var. Herhangi bir Türk yazarı veya Türk sanatçısı, Türk kimliğini ısrarla, iftaharla vurguluyor. Kürt kimliğini vurgulayan bir Kürt yazarı, Kürt sanatçısı, Kürt politikacısı var mı?

Burada, burjuvazi kavramı üzerinde durmakta yarar vardır. Burjuvazi kavramında, ekonomik içeriği ne olursa olsun, etnik içerik kuşkusuz vardır. "Türk burjuvazisi", "Al-

man burjuvazisi", "Arap burjuvazisi"... gibi. Kendi kimliğini inkâr eden, resmi ideolojinin propagandasını yapan ulusal harekete karşı ajanlık görevini üstlenen toprak ağalarına, ticaret ve sanayile uğraşanlara, şeyhlere, müteahhitlere vs. "Kürt burjuvazisi" denemez, kanısındayım. "Kürt burjuvazisi" demek Kürt toplumu olmaktan doğan haklara sahip çıkan bir burjuvazi demektir.

Kürt kimliğini vurgulamayan politikacılara Kürt politikacısı, Kürt kimliğini vurgulamayan yazarlara Kürt yazarı, Kürt kimliğini vurgulamayan sanatçılara Kürt sanatçısı denemez.

Görüldüğü gibi "Kürt egemen sınıfı" tam anlamıyla çürümüştür, çökmüştür. Bu, ulusalcı duyguları geliştirecek, bu duyguların gelişmesini teşvik edecek sınıfın çürütülmesi, bu sürecin sınıfsal tabanının eritilmesi anlamına gelmektedir. Sınıfsal temelden yoksun bir sürecin sağlıklı bir şekilde gelişmesi ise güçtür. Çarpık toplumsal ve siyasal ilişkiler gelişmesinin temel nedenlerinden biri budur.

Çağımızda burjuvazinin ulusal karakterini yitirdiği, işbirlikçi burjuvazi haline dönüştüğü anlayışına gelince: bu tez, Kürdistan'daki toprak ağalarının, aşiret reislerinin, şeyhlerin, ticaret ve sanayi ile uğraşanların, müteahhitlerin... Türk egemen sınıflarıyla bütünleşme sürecini açıklayamamaktadır. Yani, onlar zaten işbirlikçidir, işbirlikçilik onların sınıf karakteridir, demek bu süreci açıklayamamaktadır. Her iki süreçte ulusal sözcüğüne yüklenen anlam değişiktir. "Çağımızda burjuvazi ulusal karakterini yitirmiştir" derken, burjuvazinin ulusal çıkarlarını ön planda tutmadığı, ülkenin emperyalistlerce sömürülmesine çanak tuttuğu ifade edilmeye çalışılmaktadır. Fakat burjuvazi, örneğin Türk burjuvazisi, bu ilişkilere girerken, kendi etnik kimliğini inkâr etmiyor. Etnik kimliğinden taviz vermiyor. Türk olarak, Arap olarak, Fars olarak, Yunan olarak vs. ilişkilerini sürdürüyor. Kürdistan'daki durum kuşkusuz böyle değildir. Bundan çok daha geri olan ilişkiler söz konusudur. Türk burjuvazisiyle bütünleşen toprak ağaları, aşiret reisleri ve şeyhler, elbette, Kürt ulusunun çıkarlarını ön planda tutmuyorlar. Kürdistan'ın Türk burjuvazisi tarafından sömürülmesi için, bu sömürünün kolaylaştırılması için her türlü kolaylığı sağlıyor-

lar. Bu çok açık. Fakat, söylemek istediğim bu değil. Vurgulamak istediğim konu bu değil. Bundan ötede olan bir şey. Bu unsurlar Türk egemen sınıflarıyla ilişkilere girerken kendi etnik kimliklerini inkâr etmektedirler. Yani Kürt olmaktan vazgeçmektedirler. Egemen ulusun, Türk ulusunun kimliğini benimsemektedirler. Veya kendi öz kimliklerini inkâr ettikleri sürece ve kimliklerini inkâr ettikleri oranda böyle bir bütünleşme söz konusu olabilmektedir.

Bunlar küçümsenecek toplumsal ve politik süreçler değildir. Bu inkâr, dünyada, Kürt toplumuna çok farklı bir yapı ve özellik vermektedir. Bu yönüyle, Türkiye'deki Kürt toplumuna benzer bir toplumun, dünyada bir eşi daha bulunmamaktadır.

Bütün bunlara rağmen, devletin çeşitli güvenlik güçleri zaman zaman, "Devlet yanlısı aşiretler-devlet karşıtı aşiretler", "Devlet yanında yer alan toprak ağaları-devlete karşı olan ağalar"... vs. gibi sınıflandırmalar yapan raporlar hazırlarlar. Bu raporlarda yazılanlar, yukarıda ana hatlarıyla belirtilen ilişkileri yadsıyıcı nitelikte değildir. Fakat şu da anlaşılmaktadır: Bu unsurlar ne kadar ajanlaşırsa ajanlaşsın, devletin bunlara karşı belirli bir güvensizlik duyacağı açıktır. 1971'de Doğu Duruşmaları sırasında, Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası'nda, 1969 yılı sonlarında, İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı tarafından hazırlanmış bu tür raporlar yer almıştır. Bu "Çok gizli rapor"lar sanıkların aleyhine deliller olarak kullanılıyordu. 2000'e Doğru Dergisi, 20-26 Aralık 1987 tarihli 52. sayısında bu raporlardan bir tanesini yayınlamıştır. Çok Gizli Rapor. Devletin Gözüyle Hain ve Yandaş Aşiretler.

Yukarıdaki açıklamalara uygun olarak Kürt şeyhlerinin, toprak ağalarının, aşiret reislerinin durumlarını iki ayrı dönemde ele almak mümkündür. Birincisi 1925-1938 dönemidir. Bu tarihler arasında gelişen Kürt hareketlerinde, bazı toprak ağaları, şeyhler ve aşiret reisleri hareketin safında yer almışlardır. Hareketin safında yer alan bu kişilerin çeşitli şekillerde ortadan kaldırıldıklarını biliyoruz. Savaş alanlarında imha, sorguda, işkence odalarında, gözaltında imha, idamlarla imha, iç sürgünlerle imha, yurt dışına kaçmaya zorlayarak imha vs.

Ayaklanmaya katılan şeyhlerden, aşiret reislerinden ve toprak ağalarından bir bölümü ise, rüşvet vererek, bundan böyle devletin yanında yer alacağına dair söz vererek, canlarını kurtarmışlardır. Fakat ayaklanmanın bastırılmasından hemen sonra, harekete katılanlarla birlikte sürgüne gönderildiler.

Cumhuriyetten önce, Kürt toplumunun belirgin bir özelliği var. Bu dönem üretim ilişkileri, üretim araçları ve üretim biçimi bakımından feodal olarak adlandırılabilir. Bu dönemde, köyler, aşiretler kapalı, kendine yeter bir yapı arz etmektedirler. Bu yüzden dışarıya açılma gereğini duymazlar. Kapalı ve kendine yeter yapı yüzünden emperyalistler ve sömürgeciler onları tam anlamıyla kontrol edememektedirler. Bu dönemde şeyhlerin, toprak ağalarının, aşiret reislerinin önemli bir kısmı, ulusal düşünceye, en azından ulusal duyguya sahiptirler. Bunlar Kürtçe konuşur ve medreseler açarlar. Medreselerde eğitim Kürtçe yapılır. Yanlarında hikayeler anlatan, şarkılar söyleyen "dengbej"ler vardır. Bazılarının konaklarında hokkabazlar da bulunur. Onların tüm geçimleri ağalar, beyler, şeyhler ve aşiret reisleri tarafından karşılanır. Kürt dilinin ve edebiyatının bu şekliyle günümüze kadar gelebilmesinin bir etkeni de bunlardır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki hareketlerde, bunlardan bir kısmının ya ağırlıklı önderliğini, ya da fiili önderliğini görüyoruz. 1984'de PKK'nın Eruh ve Şemdinli baskınıyla ise, Kürt hareketlerindeki önderlik konusunda çok önemli bir değişiklik olmuştur.

İkinci dönem 1940'lı yıllardan sonra başlayan dönemdir. Bu dönemde, ağalar, şeyhler ve aşiret reisleri merkezi otoritenin yönlendirmesiyle kabuk değiştiriyorlar. Burjuvalaşma (I) ve kapitalistleşme başlıyor. Ajanlaşma böyle bir süreçte gelişiyor.

Kürtçe'nin yasaklanmasının, ağaların, şeyhlerin ve aşiret reislerinin kurumlaşmalarına nasıl yardımcı olduğunu daha önce açıklamıştık. "Kürt burjuvazisi" konusuyla birlikte, bu sürecin tekrar ele alınması ibret verici sonuçlar ortaya koymaktadır. Kendi öz kıymliğini inkâr eden, egemen ulusun ulusal değerlerini yaygınlaştırmaya çalışan bir burjuvazi dünyanın neresinde görülmüştür?

Bütün bunlardan sonra şu soru sorulabilir: Mademki ulusalcı düşünceleri ve duyguları taşıyacak, destekleyecek, teşvik edecek sınıfın temeli çürütülmüştür, o halde, bu düşünceler ve bu duygular savunulmayacak mıdır, ifade edilmeyecek midir? Kürt diline ve Kürt kültürüne yapılan baskılara karşı durulmayacak mıdır? Kürt dili ve Kürt kültürü kuşkusuz savunulacaktır. Dile ve kültüre, Kürt toplumu olma özelliklerine yapılan baskılara karşı durulacaktır. Kürt tarihi, Kürt edebiyatı, Kürt dili hakkında incelemeler yapılacaktır. Kürt ulusal duygularının gelişmesi için çaba gösterilecektir. Bunlar artık, devrimcilerin ve demokratların bir görevi olarak ortaya çıkmaktadır. Veya bu görevler de devrimcilerin ve demokratların üstlenmesi gereken görevler olmaktadır.

Burada bir çarpıklık vardır. Fakat bu çarpıklık devrimcilerin ve demokratların düşünceleriyle oluşturulmuş değildir. Kürt toplumunun yapısının bilinçli olarak çarpıtılmasından doğan bir sonuçtur. Bu olumsuzluklar yanında, sürecin önemli bir boyutunu da gözden kaçırmamak gerekir. Büyük toprak sahiplerinin, şeyhlerin, aşiret reislerinin, ticaret ve sanayiyle uğraşanların yoğun bir biçimde yer almadığı bir hareket demokratik bir harekettir. Veya bu kesimlere karşı mücadelelerle gelişecek bir hareketin demokratikliği ağır basmaktadır. Toprak ağaları, şeyhler, aşiret reisleri, bürokratlar, ticaretle uğraşanlar... harekete zaten karşı oldukları için, demokratik nitelik, süreci her zaman belirleyecektir.

Görüldüğü gibi Kürt devrimcilerinin nesnel olarak üstlenmek zorunda oldukları bir görev vardır. Kürt dilini ve Kürt kültürünü, Kürt toplumu olma özelliklerinden çıkan unsurları savunmak. Türk solu içinde yer alan akımların büyük çoğunluğu burada bir çarpıklık görmektedirler. Şöyle demektedirler: Devrimciler enternasyonalist olmalıdırlar, işçi sınıfı ideolojisiyle hareket etmelidirler. Ulusal sorun devrimcilerin sorunu değildir. Devrim gerçekleştiğinde ve sosyalist iktidar kurulduğunda bu sorun kendiliğinden çözülecektir. Onun için devrimcilerin taviz vermemeleri gerekir. 1980'li yıllardan önce daha çok vurgulanan ve Kürtlere "devrimcilik budur" diye dayatılan bu tavır günümüzde de bazıları tarafından sürdürülmektedir. İlk bakışta doğru gibi gözüküle-

cek bu durum, Kürdistan gerçekleri karşısında hiçbir şey ifade etmemektedir. Çünkü o zaman, ezilen ulusun diline ve kültürüne yapılan baskıya hiç karşı çıkmamak, bu baskıları görmezden gelmek gerekir. Bu ise, ancak, egemen sınıfların düşüncelerine ve eylemlerine güç verir. Onlara moral kazandırır. Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı ilkesi konusunda Lenin'in ve Stalin'in yazdıklarını durmadan tekrarlamak da somut sorunlara bir çözüm getirmiyor. Öte yandan asimilasyon gibi gerici bir süreç hiçbir zaman, hiçbir koşulda onaylanamaz.⁵

5. Burada enternasyonalizm sözcüğü üzerinde biraz daha dikkatli durmak gerekir. 1974 yılı sonlarında, Irak'taki Arap sömürgecileriyle Kürtler arasında yine savaş vardı. Kürtler, Güney Kürdistan'da Saddam Hüseyin yönetimine karşı ulusal kurtuluş mücadelesi yürütüyorlardı. Peşmerge-ler iki adet uçak düşürmüşler. Uçakların enkazı Kürdistan dağlarında yatıyor. Türkiye'de bir gazete, düşürülen bu uçakların fotoğrafını yayınlamış. Uçaklar MiG uçakları. Kürt çocukları, bu uçak enkazlarının etrafını çevirmiş seyrediyorlar. Hüzün verici bir manzara. Kürt çocuklar ne düşünüyor olabilirler?

Kürdistan'ı yakıp yıkan, sularına zehir döken, arazi yapısını bozan MiG uçakları. Sovyetler Birliği'nin, dünyanın en büyük sosyalist devletinin uçakları. Ormanları, ekin tarlalarını yakan, evleri-köprüleri yıkan, hayvanları, kuşları öldüren silahlar. Çocuklara, kadınlara, ihtiyarlara aman vermeyen teknoloji.

O zaman 8-10 yaşındaki bu çocuklar, şimdi yetişkin birer peşmergedir. Sömürgeci, faşist, ırkçı Baas yönetiminin Sovyetler Birliği tarafından desteklenmesi, arkalanması konularında neler düşünüyorlar? Dünyanın en güçlü sosyalist devletinin ürettiği binbir türlü bombaların, dünyanın en muzlum halkının beyni üzerinde patlamasını, Sovyet işçilerinin ürettiği silahların ilk defa Kürtlere karşı kullanılmasını nasıl yorumlamak gerekir?

Bölünmüş, parçalanmış, her türlü ulusal ve demokratik hakları gasp edilmiş, paylaşılmış, doğal kaynakları hoyratça yağmalanan, yok edilen, kimyasal silahlara karşı yaşam mücadelesi sürdüren Kürt ulusunun, Japonya'daki, Almanya'daki, Arap ülkelerindeki, Türkiye'deki vs. işçi sınıfının mücadelesine ne katkısı olabilir? Çoluk-çocuk, kadın-erkek, genç-ihtiyar, zehirli gazların tehdidi altında, çoğu mülteci olarak yaşamını sürdürmeye çalışan, yerinden yurdundan devlet terörüyle sökülüp atılmış Kürt ulusunun, Sovyetler Birliği'ne, Çin Halk Cumhuriyeti'ne, Arnavutluk'a, Vietnam'a ne katkısı olabilir? Ama bütün bu devlet-

Güney Kürdistan'daki ve Doğu Kürdistan'daki Durum

Yukarıdaki düşüncelerin daha çok Kuzey Kürdistan'la ilgili olduğu açıktır. Doğu Kürdistan'da (İran), Güney Kürdistan'da (Irak) durum biraz daha farklıdır. Oralarda Kürtleri Farslaştırma ve Araplaştırma politikaları başarılı sonuçlar elde edememiştir. Veya bu devletler Farslaştırma ve Araplaştırma politikalarında ısrarcı olmamışlardır. Daha doğrusu olamamışlardır. İran'da öteki milliyetler, yani Azeriler, Kürtler, Türkmenler, Beluciler, Araplar vs. dikkate alındığında

lerin ve bunların işçi sınıflarının, Kürt ulusunun binbir güçlük içinde yürüttüğü ulusal kurtuluş mücadelesine katkıları elbette büyük olabilir.

1988 yılında, Irak, Güney Kürdistan'da, çeşitli zamanlarda ve çeşitli mekânlarda kimyasal silahlar kullanmıştır. 16-17 Mart 1988'de Halepçe'de, 23-25 Ağustos 1988'de de, İmadiye, Baxdınan taraflarında, bu silahları kullanmıştır. Irak'ın kimyasal silah üreten fabrikalarında 30'dan fazla Sovyet teknisyeni de çalışmaktadır. Kürtler bu durumu öğrenmişlerdir. Sovyetler'den Irak'a yaptıkları bu yardımı durdurmasını istemişlerdir. Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin merkezi yayın organı olan "Al shara" (Kıvılcım) Nisan 1988'de çıkan 3 Numaralı yayında, 30 Sovyet teknisyenin adları birer birer açıklanmaktadır. Fakat, Sovyetler Kürt isteklerine karşı kıllarını bile kıpırdatmamışlardır. Fakat 11 Eylül tarihli Pravda gazetesinde, "Irak'ın kimyasal silahlar kullandığı yönündeki iddia, Amerikalıların uydurmasıdır" denilmektedir. Oysa Irak Savunma Bakanı Hayrullah Teyfik, 15 Eylül 1988 tarihinde Bağdat'ta yaptığı açıklamada, "kimyasal silahlar üretiliyor, elbette kullanılacaktır" deniyor. (Medya Güneşi, Sayı 7, KDP Raporu)

Bu bilgiler için bk. Emeğin Bayrağı, Sayı 16, Temmuz 1988, s. 2

Kimyasal silahlar kullanılmasını teşvik etmek, mazlum uluslara karşı bu silahların kullanılmasını önermek sosyalist düşünceyle, enternasyonalist anlayışla nasıl bağdaşabiliyor?

Enternasyonalizm hep Kürtlere hatırlatılıyor. "Aman enternasyonalizmden taviz vermeyiniz." Bütün bunların, işçi sınıflarının, sosyalist veya komünist olduklarını söyleyen devletlerin, Kürtlere karşı enternasyonalist görevleri yok mu?

Türk işçi sınıfının, Kürtlerin ulusal ve demokratik mücadelesine arka çıkan, bir bildirisi, bir göstergesi, bir çalışması olmuş mudur? Öyleyse nedir enternasyonalizm?

Öte yandan ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesinin nasıl uygu-

Farsların azınlık teşkil etmeleri bunun başlıca nedenlerinden biri olmalıdır. Irak ise uzun yıllar, hemen hemen İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar İngiliz mandası (sömürge)dir. İngilizler veya Fransızlar veya öteki emperyalist güçler, sömürgelerinde etnik kimliği yok etmek gibi bir politika izlemiyorlardı. Irak İngiliz sömürgeciyken, çok kısıtlı da olsa, Kürt dili de gelişme olanakları buldu. Kürt toplumu olma özellikleri az da olsa, çok az da olsa gelişti. Bu durum Kürtler'in inkârını, inkârda ısrarcı olmayı engelliyordu.

Irak'ta ve İran'da merkezi devlet çok güçlü değildi. Irak, Arap ulusunun bir parçası olarak ortaya çıkmış yeni bir devlettir. İran'da ise, çeşitli milliyetlere mensup halklar Farslardan daha büyük bir çoğunluk oluşturuyordu. Bu durumda, Kürtler, fırsatını bulunca ulusal ve demokratik haklara kavuşabilmek için silaha sarılıyorlardı. Silahlı mücadeleler sonunda Kürtlerin bir çok kazanımları oldu. Bu, fiili bir durumdur. Bunlar, Kürtlerin kolay kolay inkâr edilemeyeceği koşulları da yarattı.

Oralarda toprak ağalarının, aşiret reislerinin ve şeyhlerin devletle ilişkileri şöyle oluyor: Gerek Doğu Kürdistan'da, gerekse Güney Kürdistan'da devlete sadakat gösteren toprak ağaları, şeyhler, aşiret reisleri var. İran ve Irak bunları maddi ve manevi yollardan, her türlü olanaklarını seferber ederek destekliyorlar. Ve Kürt ulusal kurtuluş savaşçılarının karşısına bunları çıkarıyorlar. Bunlara Irak'ta genel olarak

landığı da sloganların dışında, sağlıklı ve soğukkanlı bir biçimde değerlendirilmelidir. Gerek Sovyetler Birliği'nde, gerek Doğu Avrupa ülkelerinde, bu ilkenin nasıl hayata geçirildiği ayrı ayrı incelenmelidir. Sovyetler Birliği'nde, Ermenistan ve Azerbaycan Cumhuriyetleri arasındaki sorunlar, Karabağ sorunu, Gürcistan'da ve öteki Cumhuriyetlerde çıkan etnik çatışmalar, Baltık Cumhuriyetlerinde, Moldavya'da, Orta Asya Cumhuriyetlerinde ortaya çıkan çatışmalar bu soruna daha soğukkanlı bir şekilde bakmamızı gerektiriyor. Bulgaristan'da Türk azınlığı eritme çabaları, Romanya'nın Macar asıllıların yaşadığı köyleri yerle bir etmesi, Macar kimliğini silmeye çalışması, yine üzerinde durulması gereken sorunlardır. Yugoslavya'nın Arnavutluk'a yakın olan Kosova bölgesinde, Arnavutlarla Sırpalar arasında süregelen çatışmalar, Bulgaristan'daki Makedonya sorunu yine bu ilkenin uygulanışıyla ilgili sorunları dikkatli bir biçimde ele almamızı gerekli kılmaktadır.

“caş” deniyor. “Savaşta büyük yararlılıklar gösterdiniz” diye bunlara sık sık madalyalar takılıyor. Bunlar da kendi ulusundan olan insanlarla hükümet kuvvetleri safında savaşıyorlar. Hükümet bunları silah olarak ve para olarak destekliyor. Böylece Kürdistan yörelerindeki çatışmalar daha çok Kürtlerin kendi aralarındaki çatışmalar oluyor. Ulusal kurtuluş mücadelesini sürdüren Kürtler ve hükümete bağlı olan Kürtler arasında.

Fakat ilişkilerin şu boyutu çok önemlidir: Bu tür insanlar, gerek İran'da, gerekse Irak'ta devletle ilişkilerinde Kürt toprak ağalarıdır. Kürt aşiret reisleridir, Kürt şeyhleridir. Kürt ticaret adamlarıdır. Veya Kürt bürokratlarıdır. Devlet onları bu nitelikleriyle kabul eder, onlarla ilişkilerini bu nitelikleriyle sürdürür. Onlar da kendilerinin Kürt toprak ağası, Kürt aşiret reisi, Kürt şeyhi olduğunu bilirler. Ticaretle uğraşan bir Kürt olduklarını, Kürt memur olduklarını bilirler.

Örneğin İran'da Cihangir Ağa, Irak'ta Abdullah Beşir Ağa (Erbil tarafları) Kürt kimlikleriyle Humeyni yönetimiyle ve Saddam Hüseyin yönetimiyle ilişki halindedirler. Bu süreci Kürt ağalarının, aşiret reislerinin, Kürt şeyhlerinin, sanayi ve ticaretle uğraşanların Fars burjuvazisiyle veya Arap burjuvazisiyle iktidara ortak oldukları biçiminde yorumlamak gerekir. Bu devletler, onların Kürt kimliklerini tanıyarak da böl yönet politikasını derinleştirebilmektedirler. İran ve Irak bu “aslan Kürtler”ini, “eşkuya Kürtler”ine karşı en yoğun ve en etkin bir biçimde kullanabilmektedirler. Bunun için, “aslan Kürtler”ini maddi ve manevi olarak ödüllere boğmaktadırlar.

Gerek İran'da, gerekse Irak'ta ağaların, şeyhlerin, aşiret reislerinin, ticaretle uğraşanların hepsi böyle değildir, kuşkusuz. Ulusal hareket içinde yer alanlar da vardır. Bunların sayıları da epeyce çoktur. Ulusal harekete karşı savaşanlar, kendi sınıfsal çıkarlarının devlet tarafında daha iyi korunduğu için oradadırlar.

Türk Solu ve Kürt Sorunu

Burada, Kürt sorunu karşısında Türk solunun durumu na kısaca bakmakta yarar vardır. Sorunu iki boyutuyla ele

almak mümkündür. 1960'lı yıllarda, yani 27 Mayıs'tan sonra, Türk solunun gelişmesi sürecinde Kürt sorunu da yavaş yavaş konuşulmaya başlanmıştır. Solda yer alan çeşitli akımlar, bu konuyu ele almak zorunluluğunu duymuşlardır. Sorunun konuşulması, tartışılması Kemalizmi mümkün olduğu kadar rahatsız etmeyecek sınırlar içinde olumussa da bunun yine de olumlu bir çaba olarak değerlendirilmesi gerekir. Fakat bu da fazla büyütülmemelidir. Bu, daha çok, çeşitli siyasal hareketler içinde yer alan Kürtlerin, yani Kürt kökenli devrimcilerin varlığı nedeniyle olmuştur. 1920'li ve 1930'lu yıllardaki Türk solu ise, Kürt sorunu karşısında tam anlamıyla Kemalisttir. Kürtlerin şu veya bu hareketine kesinlikle karşıdır. Hatta Kürt düşmanı oldukları söylenebilir.

Sorunun ikinci boyutu ise, Türk solunun Kürt ulusal hareketi üzerindeki olumsuz etkileriyle ilgilidir. Bu, özellikle "ulusçuluk" kavramına yüklenen anlamlarla ve değerlerle ilgili bir sorundur. Türk ulusçuluğu ve Kürt ulusçuluğu kavramları çok farklı toplumsal ve siyasal süreçlere tekabül etmektedir. Türkler egemen ulustur. Türkçe yazmak, Türkçe konuşmak elbette bir sorun değildir. Sorun olması bir tarafa, Türkçe'yi çok iyi kullandığınız, Türk diline ve Türk edebiyatına büyük katkıda bulunduğunuz gerekçesiyle, gerek devlet kurumları tarafından, gerek özel kurumlar tarafından ödüllendirilebilirsiniz de. Devlet ilkokulundan üniversiteye kadar eğitim kurumlarıyla, kamu yönetimiyle, mahkemeleleriyle, cezaevleriyle, ordusu ve polisiyle, basınıyla, radyo ve televizyonuyla, Türk dilinin ve Türk kültürünün gelişmesini sağlamaya çalışmaktadır. Türk dilinin ve Türk kültürünün geliştirilmesi resmi ideolojinin en önemli boyutlarından biridir.

Kürtler ise ezilen bir ulustur. Ulusal ve demokratik hakları gasp edilmiştir. Ortadoğu'nun ortasında bölünmüş ve parçalanmış, paylaşılmış bir ulustur. Kürdistan devletlerarası bir sömürge'dir. Kürtlerin ulusal ve demokratik talepleri bütün devletler tarafından baskı altında tutulmaktadır. Kürt dilinin ve Kürt kültürünün ortadan kaldırılması, Kürtlerin asimile edilmesi için her türlü önlem alınmaktadır. Devletin ideolojik baskı araçları, yani eğitim kurumları, üniversiteler, siyasal partiler, din, aile, basın, radyo, TV hep bu amaç için

kullanılmaktadır. Bunlar yetmezse, devletin zorlayıcı baskı araçları da gündeme gelmektedir. Polis, tutukevi, mahkeme, cezaevi, ordu, jandarma vs. hep Kürt ulusal hareketinin ezilmesi doğrultusunda kullanılmaktadır. Bütün bunların ötesinde, Kürtler'in varlıklı sınıfları da kendi kimliklerini inkâr etmişler, ajanlaşmışlar ve bu nitelikleriyle Türk egemen sınıflarıyla bütünleşmeye başlamışlardır. Bu koşullarda bazı grupların Kürt toplumu olma özelliklerini savunmaları, bu konuyla ilgili baskılara karşı durumları gerekir. Burada, elbette, ulusal değerlere, ulusal özelliklere sahip çıkmak isteği vardır. Yukarıda kısaca belirtilen çerçeve içinde bu değerlere sahip çıkmak, bunları savunmak devrimcilerin ve demokratların temel bir görevi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk solcuları ise ulusal değerlere sahip çıkmayı, bunlar için mücadele etmeyi "milliyetçilik" diye küçümsemektedirler. Kürt devrimcilerini ve demokratlarını devrimci olmamakla, milliyetçilik yapmakla suçlamaktadırlar. Kürt devrimcilerinin bu eleştirilerden büyük çapta etkilendikleri ise bir gerçektir. 1960'lı yılları düşünelim. Kürtler, kendilerine, "milliyetçi" demesinler diye, kendi aralarında Kürtçe konuşmaktan bile çekiniyorlardı. Kürt olduklarını açık-seçik ifade edemiyorlardı. Marksist-Leninist olduklarını gösterebilmek için binbir türlü keskinlik yapıyorlardı. Kürt toplumu olmaktan dolayı var olan özellikleri vurgulamamak için çaba sarf ediyorlardı.

1980'li yıllardan önceki yılları düşünelim. Bir Kürt devrimcisine, "Sen Marksist-Leninist değilsin" demek büyük bir hakaretti. O da, "Ben sizden daha çok Marksist-Leninistim. Marksizmi Leninizmi en az sizin kadar bilirim" diye öfke gösterirdi. Aynı şekilde, "sen milliyetçisin" sözüyle karşılaşan kişi de kendini hakarete uğramış sayardı. Kürtçe konuşmak, Kürt dili ve kültürüne yapılan baskılara karşı çıkmak, Kürtçe konuşulmasını istemek, Kürtler için bağımsız devlet istemek "milliyetçilik" olarak değerlendirilirdi. Öte yandan, "milliyetçilik" içeriksiz, son derece soyut bir suçlama olarak kullanılıyordu. Ezen ulus milliyetçiliği ile ezilen ulus milliyetçiliği arasında önemli bir ayrım yapılmıyordu. Örneğin Alpaslan Türkeş ile Molla Mustafa Barzani aynı kefeye konuyordu. "Milliyetçilik" hangi toplumsal ve siyasal süreçlere tekabül ediyordu? Hangi istekler ileri sürüldüğü zaman, bu istekleri ileri süren kişilere "milliyetçi" denirdi? Örneğin

“Kürt dili ve kültürü üzerindeki baskılar kaldırılmalıdır”, “Kürtçe serbestçe konuşulmalıdır, yazılmalıdır” diyen kişiler “milliyetçilik yapıyorlar” diye suçlanıyorlardı. Halbuki devletlerin ırkçı, sömürgeci ve asimilasyoncu politikalarına karşı Kürt dilini savunmak temel bir görevdi. Bu ise, ezilen ulus milliyetçiliğiyle ezen ulus milliyetçiliği arasında fark gözetilmesini gerektiriyordu. “Bağımsız Türkiye” diye slogan atmak devrimcilikti. Bunun devrimci bir düşünce ve eylem olduğu vurgulanıyordu. “Bağımsız Kürdistan”dan söz edenler ise, “milliyetçi”ydiler. Halbuki “Bağımsız Türkiye” sloganı, Kürdistan üzerinde, 1920’li yıllarda yürütülmüş emperyalist bölüşüm mücadelesini aynen benimsemek, kabul etmek anlamına geliyordu. Bu böl yönet politikası kuşkusuz İngiliz emperyalizminin ve Kemalistlerin müşterek eylemleri sonucunda pısrıldı ve kotarıldı. Ve Kürdistan’ın önemli bir kesimi de Türkiye’nin payına düştü. İşte “Bağımsız Türkiye” emperyalist politikayı ve bu politikanın uygulamalarını aynen benimsemek, desteklemek anlamına geliyordu.

Kürt sorunu karşısında Türk solunun düşüncesini, tavır ve davranışlarını ele alırken bir konu üzerinde önemle durmak gerekir. Türkiye’nin sorunlarına sadece sınıf mücadelesi açısından bakmak her zaman çözümleyici olamıyor. Sorunları etnik gruplar açısından da irdelemek gerekiyor. Aslında, sorunları sınıf mücadelesi açısından incelediklerini vurgulayan Marksistler de, sorunları bir Türk Marksisti olarak ele alıyorlar. Halbuki toplumsal ve politik kurumlar, antlaşmalar, tarihsel olaylar vs. çeşitli etnik gruplar açısından çok farklı şeyler ifade edebilirler. Mihri Belli’nin düşünceleri bu bakımdan önemli bir örnektir.

Mihri Belli, Türk solunun tarihinde önemli yeri olan Marksist-Leninist önderlerden biridir. Çok genç yaşlarda, 1930’lu yıllarda, eğitim için ABD’ye gitmiştir. Orada iktisat eğitimi görmüştür. İkinci Dünya Savaşı başlar başlamaz da Türkiye’ye dönüp orduya katılmıştır. Mihri Belli o yıllarda orduyu, yani 1950 yılından önceki orduyu ilerici, devrimci bir kurum olarak değerlendirmektedir. Komünistlerin, sosyalistlerin ordu saflarına katılıp muhtemel Nazi saldırılarına karşı ülkesini savunmasında rol almaları gerekir, demektedir. 1950 yılından önceki ordunun henüz NATO ordusu ol-

madığını, Türkiye'nin henüz NATO'ya girmedğini de sık sık hatırlatmaktadır. Türkiye'nin bağımsızlığını ve antiemperyalist tavrını koruduğunu belirtmektedir. (Mihri Belli, Anılar, Yayına hazırlayan Koray Düzgören, Milliyet, 20.6.1989-3.7.1989)

Bir Türk, bir Türk Marksisti orduyu böyle değerlendirebilir. Türk Ordusu onun için çok şey ifade edebilir. Fakat bir Kürt komünisti, Kürt solcusu, Kürt Marksisti benzer değerlendirmeleri yapabilir mi? Cumhuriyet'in kurulmasından itibaren çeşitli zamanlarda ve çeşitli mekânlarda meydana gelen ayaklanmaların ordu tarafından nasıl bastırıldığını biliyoruz. Zilan'da, Dersim'de tamamıyla bir jenosit (soykırım) gerçekleştirilmiştir. Zilan Deresi'ndeki bütün köyler, uçaklarla, toprakla yakılmış, yıkılmış, insanları belirli toplama merkezlerine toplanıp kurşuna dizilmiştir. Dersim'de de bu tür soykırımlar sık sık gerçekleştirilmiştir. Kürtlerin demokratik isteklerini, ulusal haklarını yok etmek, bu istenileri gündemden düşürmek, halkı sindirmek, yıldırma için her türlü devlet terörü uygulanmıştır. Halbuki bu ordu, Kuvva-ı Milliye, 1919-1921 yıllarında, Kürtleri, Türk-Yunan Savaşı'nda, Türk-Ermeni Savaşı'nda, Türklerin yanına çekebilmek için, "zaferden sonra Kürtlere de millî hakları verilecektir. Mısak-ı Millî Türklerin ve Kürtlerin oturdukları yerlerdir. Mücadele Türklerin ve Kürtlerin birlikte sürdürdükleri bir mücadeledir" diyordu. Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikteyse, Kürtlerin ulusal varlığı inkâr edilmeye başlanmıştı.

Dünya tarihi sadece yazılı olaylardan, kitapların yazdığı olaylardan ibaret değildir. Yaşanan fakat yazılmayan, kitaplarda yer almayan, dolayısıyla insanların, inceleme ve araştırma yapanların belleğine çarpmayan pek çok olay vardır. Bazı olayların mübalağa edilerek öne çıkarılması, vurgulanması, bazı olayların dikkatlerden uzak tutulmaya çalışılması, insanların bilincine çarpmaması için önlemler alınması, ideolojilerle, resmî ideolojinin etkinliğiyle ilgili bir sorundur. Bilim yönteminin olgulara ve olgusal ilişkilere bakışı kuşkusuz böyle değildir.

Hitler'ın Yahudilere karşı işlediği cinayetler yazıldığı, anlatıldığı, belgelendiği için bilinmektedir. Hitler yargılanmıştır,

mahkûm edilmiştir. Yargılama sürecinde iddianame vardır, sanıklar, tanıklar, avukatlar vardır, mahkeme kararları vardır... Bunlar olayları belgelemişlerdir. Kürtlere karşı sürdürülen katliamların, soykırımların ise anlatımı yoktur. Bunlarla ilgili belgeler büyük bir olasılıkla yok edilmişlerdir. Veya gizlenmektedirler, binbir türlü kilit altındadırlar. Herhangi bir araştırmacının onlara ulaşması olası değildir.

1989 yılı Mart ayı ortalarında, Güney Kürdistan'da Halepçe'de yaşananlar ise, her türlü baskı ve teröre rağmen, yazıldığı, anlatıldığı için tarihin kayıtları arasına geçmiştir. Bütün bunlara rağmen yine Halepçe soykırımıyla ilgili olarak şunu da dikkatlerden uzak tutmamak gerekir: 1988 yılı sonbahar aylarında, Fransız hükümeti tarafından, kimyasal silahların sınırlandırılması, kullanılmasının engellenmesi, giderek ortadan kaldırılmasıyla ilgili olarak uluslararası bir toplantı düzenlemiştir. Kürtler, kimyasal silahlara, yoğun ve yaygın biçimde hedef olan bir halk olarak bu uluslararası toplantıya katılmak istemişlerdir. Kürtlere karşı kimyasal silah kullanan, soykırım uygulayan devletler, Kürtlerin bu toplantılarda temsilci bulundurmalarına şiddetle karşı çıkmışlardır. Böyle bir toplantıda bile soykırım uygulayanların istekleri kabul edilmiş, soykırına uğratılanlar toplantıya alınmamışlardır. Tek başına bu olay bile, insan haklarının, ulusların haklarının ne kadar büyük tehlikeler karşısında bulunduğunu çarpıcı bir şekilde göstermektedirler.

O halde Kürtler tarihsel olaylara etnik gruplar açısından bakma yeteneğini kazanmalıdırlar. Zaten Türkler de öyle yapıyor, Türk Marksistleri de. Türk Marksistleri zaman zaman, "mevzuat var, bazı konuları inceleyemiyoruz" diyorlar. Bu ifade yukarıda belirtmeye çalıştığımız bakış açısının bir göstergesinden başka bir şey değildir.

Başka bir örnek, Şefik Hüsnü. O da İkinci Dünya Savaşı'nda orduya katılmış. Şefik Hüsnü de Türk solu için önemli olabilir. Türk solu, Türk Marksistleri, Şefik Hüsnü'yü kendisine tarihsel bir dayanak yapabilir. Ona önder olarak bakabilir. Halbuki Şefik Hüsnü, Kürtler için, binlerce, onbinlerce Kürt düşmanından sadece biridir. Kürt ayaklanmalarında, hep Kemalistlerin yanında yer almış, Kürtlere karşı sürdürülen katliamları, soykırımları, hep ilericilik, devrimci-

lik... diye alkışlamıştır. O halde Türk solunun Kürtlere, Şefik Hüsnü'yü tarihsel bir önder olarak kabul ettirmeye çalışması kadar yanlış bir şey olamaz.

Özgür Gelecek Dergisi'nde yayınlanan, **"Ölümünün 30. Yıldönümünde Dr. Şefik Hüsnü Deymer'i Anmaya Çağ-
rı"**dan sonra (bk. sayı 3, Şubat 1989, iç kapak) Medya Güneşi ile Özgür Gelecek arasındaki tartışmalar bu bakımdan anlamlıdır. Medya Güneşi'nde yazan Sinan Doğru, Şefik Hüsnü'nün kendi burjuvazisiyle birleşerek Kürtlere düşmanlık ettiğini, bu bakımdan, Kürtlerin Şefik Hüsnü'yü anma etkinliklerine katılmaması gerektiğini belirtmektedir. Bu tartışmayla ilgili yazılar şöyledir: Sinan Doğru, Şefik Hüsnü ve Sosyal Şövenizm, Medya Güneşi, sayı 8, Nisan 1989, s. 32-33; **Zorunlu Bir Açıklama**, Özgür Gelecek, sayı 8, Temmuz 1989, s. 14; Sinan Doğru, **Özgür Gelecek'in "Zorunlu Açıklama"sı Üzerine**, Medya Güneşi, sayı 10, Temmuz-Ağustos 1989, s. 63-64.

Lozan Antlaşması Türkler ve Kürtler açısından son derece farklı anlamları olan bir tarihsel antlaşmadır.

Ubeydullah Nehri, Alişer, Şeyh Said, İhsan Nuri, Simko, Seyid Rıza, Kadı Muhammed, Molla Mustafa Barzani... önemli Kürt yurtseverleridir. Halbuki bu önderler Türkler tarafından, Türk solu tarafından gerici, İngiliz ajanı, şaki, haydut vs. gibi terimlerle anlatılmaya çalışılıyor.

"Azınlık İrkçiliği" Kavramı

Prof. Turhan Feyzioğlu, Alpaslan Türkeş, İsmail Cem, Coşkun Kırca, Rauf Tamer, Uğur Mumcu, Ergun Göze gibi bazı politikacılar ve gazeteci yazarlar Kürtleri "azınlık ırkçılığı" yapmakla suçlamaktadırlar. Gazeteci-yazar Uğur Mumcu, Saçak Dergisi'nden Halil Berktaş'la yaptığı söyleşide, "Türk sosyalizminin üç koşulu" başlığı altında şunları söylüyor: 1. Türk solculuğu azınlık ırkçılığına yani Kürtçülüğe alet edilmemelidir. 2. Türk sosyalizmi maceracı akımlarla görüş birliği içinde olmadığını her fırsatta ortaya koymalıdır. 3. Türk sosyalizmi ideolojik bağımsızlığını korumalıdır. (Saçak, sayı 25, Şubat 1986, s. 30)

Bu söyleşi üzerinde dikkatle durulmalıdır. Dergi 1986

Şubat ayında yayınlandığına göre, söyleşinin 1986 yılı başlarında yapıldığı kabul edilebilir. Türk yazarlarının ve basın mensuplarının Kürt sorunu karşısındaki tavır ve davranışı denildiği zaman bu söyleşi üzerinde durmak gerekir. Kürtlerin var olma istekleri ve çabaları, asimilasyoncu ve sömürgeci uygulamalara karşı Kürt kimliğini korumaya çalışmaları "azınlık ırkçılığı" olarak değerlendirilmektedir. Türk sosyalizminin Kürt sorunuyla hiç ilgilenmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Kendi devletinin ve hükümetinin Kürt kişiliğini yok etmeye çalışan ırkçı ve sömürgeci politikalarına en ufak bir eleştiri yöneltmeyen bir gazetecinin, bir yazarın, Kürtlerin ulusal ve demokratik hakları konusundaki isteklerini ve bu uğurdaki mücadelelerini "azınlık ırkçılığı" diye nitelemesi ibret verici bir olaydır. Eğer bir gazeteci, bir yazar, kendi devletinin ve hükümetinin ırkçı ve sömürgeci politikalarına ve uygulamalarına alkış tutuyorsa, bu uygulamaların devrinci ve demokratik bir tavır olduğunu ifade ediyorsa, Kürtlerin ulusal ve demokratik hakları konusundaki isteklerine karşı duracağı da açıktır. Kürtlerin yok olmamak için mücadele etmeleri, ulusal kimliklerini korumak için birbir türlü işkenceye göğüs germeleri neden "ırkçılık" oluyor acaba? Kürtler, "Bir Kürt dünyaya bedeldir" mı diyorlar? Kürtler "Ne mutlu Kürdüm diyene" mı diyorlar? "Kürt öğün, çalış, güven" mı diyorlar? Nedir Kürtleri ırkçı yapan? Kürtler, Arapları, Türkleri, Farsları asimile etmek, onları, Türk, Arap ve Fars kimliğinden koparmak, Kürtleştirmek için kurumlar mı geliştiriyorlar? Böyle bir ırkçılığı ve sömürgeciliği hayata geçirmek için altyapı mı kurmuşlar? Radyo, TV sistemi, basın, eğitim kurumları, kamu yönetimi, ordu, polis, mahkeme, hapisane vs. Nedir Kürtleri ırkçı yapan?

Burada, radyo, basın, TV eğitim kurumları, hukuk, üniversiteler, kamu yönetimi, siyasal partiler, din, aile, sendikalar gibi devletin ideolojik baskı araçları üzerinde önemle durmak gerekiyor. Ordu, polis, mahkeme, nezarethane, hapisane gibi devletin zorlayıcı baskı araçları üzerinde de. Çünkü bunların ırkçı ve sömürgeci politikaları hayata geçirmede, asimilasyonu gerçekleştirmede ne kadar önemli kurumlar olduğu açıktır, yakından bilinmektedir.

Bir ulusu asimile etmek için ısrarlı ve kararlı politikalar

retmenin ve bunları uygulamanın "ırkçılık" olduğu ve "em-
peryalizm" olduğu bizzat aynı yazar tarafından ileri srl-
mektedir. Temel hak ve özgürlükler bir ülke için var, bir
başka ülke için yok sayılamazlar. Böyle sayılırlarsa işte bu
noktada "ırkçılık" ve "emperyalist" düşünceler de başlamış
olur. Bir toplum başka toplumları kendinden aşağı düzeyde
görüp temel hak ve özgürlükleri ancak kendi toplumu için
geçerli sayarsa, bu, uygarlık adına bağışlanmaz bir suç olur.

Temel hak ve özgürlükleri toplumdan topluma, ülkeden
lkeye değiştirip "şu toplum bu haklara şahip olmasa da
olur" diye düşünemeyiz." (Uğur Mumcu, Bu Ne Bencillik?
Cumhuriyet, 19 Kasım 1983)

Eleştirilen Yunanistan'dır. Yunanistan'ın Batı Trakya
Türklerine uyguladığı asimilasyon politikası. Demekki asimi-
lasyon, Türklere karşı uygulandığı zaman karşı çıkmak, in-
san olmanın ve demokrat olmanın bir gereğidir. Gerek Yu-
nanistan'da, gerek Bulgaristan'da gerek Kıbrıs'ta, gerekse
Dünyanın başka lkelerinde, Türklere karşı uygulandığı za-
man asimilasyona karşı çıkmak gerekir. Türk Devleti'nin
Kürtlere karşı uyguladığı asimilasyonu ise rahatça sürmeli-
dir. Buna karşı çıkmak "azınlık ırkçılığı" olur. işte ırkçılık kı-
saca budur. Kendi ulusuna, yani Türk ulusuna layık gördü-
ė hakları başka uluslara rneğin Kürtlere layık görmemek.
Kürt kişiliğinin ve Kürdistan kişiliğinin yok edilmesi amacını
taşıyan planları ve uygulamaları alkışlamak.

Uğur Mumcu, **Maske** başlıklı yazısında da şöyle diyor:
"Dn, 'gerici' görüntülerle sahneye konan dış destekli azın-
lık ırkçılığı, bugün 'sol' makyajlarla beslenebilir. Maskeleri
kaldırırsak olayın özü hiç değişmez: Dış destekli bölücülük
ve azınlık ırkçılığı.

Türkiye Cumhuriyeti, bu saldırganları ezecek ve zgr-
lk demokrasi içinde her türlü terör eylemlerinin kökünü
kazıyacaktır. Bunun için azınlık ırkçılığına ve her türlü ter-
re karşı olan yurttaşların el ve gönül birliği yapmaları zorun-
ludur." (Cumhuriyet, 13 Ekim 1984; Ayrıca bk. Uğur Mum-
cu, Azınlık şvenizmi, Cumhuriyet, 2 Eylül 1984)

İsmail Cem ve çağdaşlığa Karşı ırkçılık Tutar mı? (G-
neş, 6 Ekim 1984 ve Ayrınlıkılığın "Sağı", "Sol"u (Güneş, 18
Ekim 1984) başlıklı yazılarında benzer görüşleri dile getir-

mektedir. Kürtlerin düşünce ve eylemlerini ırkçı olarak suçlamakta, Türk Devleti'nin Kürdistan'da uyguladığı politikayı çağdaş kavramıyla değerlendirmektedir. Fakat aynı yazarlar, Bulgaristan'da isimlerinin değiştirilmesine karşı çıkan, Türk kimliğini savunan Türkleri, insanlık ve demokrasi mücadelesi yaptıkları için selamlamakta ve alkışlamaktadırlar. Türk sosyal demokrasisindeki bu çifte standart üzerinde, ileride, daha etraflı bir şekilde durulacaktır.

Ancak sağcı politikacıların, yazarların ve gazetecilerin kullanabildiği "azınlık ırkçılığı" gibi kavramları, sosyaldemokrat olduklarını, solda yer aldıklarını sık sık söyleyen bu yazarlar nasıl kullanabilmektedirler? Bu kavramı sık sık kullanırken, nasıl bu kadar rahat olabilirler?

Bu yazıların hangi ortamda yazıldığı konusu üzerinde dikkatle durmak gerekir. 12 Eylül'den sonraki Diyarbakır Cezaevi'ni hatırlayalım. 40'ın üzerinde devrimci ve demokrat genç, devlet güçleri tarafından işkenceyle öldürülmüştür. Bunlar, "Türküm, mutluyum" diye bağırmadıkları için, kendi ulusal kınımlıklarını, yani Kürt kimliklerini savundukları için, ırkçı, sömürgeci ve faşist dayatmaları kabul etmedikleri için öldürülmüşlerdir. Bunların dışında, Diyarbakır Askeri Cezaevi'nin gerek tutuklu ve mahkûmlar için, gerekse, aileleri için nasıl bir cehennem olduğu çok yakından bilinmektedir. Buna rağmen Uğur Mumcu ve İsmail Cem gibi yazarlar, dünyada bir eşi daha bulunmayan bu ırkçı, sömürgeci ve faşist politikalar karşısında en ufak bir eleştiri getirmemişlerdir. Susmuşlardır. Bu ırkçılığı ve sömürgeciliği, bu işkenceleri, faşizmi susarak onaylamışlardır. Ama, Kürtlerin insanca, onurla yaşamak için mücadeleye girişmelerini, "azınlık ırkçılığı" diye suçlamaktadırlar. Yazarlar, Kürtlerin ulusal ve demokratik hakları konusunda istekler ileri sürmeyi, "çağdışılık" olarak değerlendirmektedirler.

Türk yazarlarının, basın, Kürt sorunuyla ilgilenmediği, bu konuyu görmezden geldiği, Kürdistan'daki antidemokratik uygulamalara karşı çıkmadığı bilinen bir gerçektir. Buna gerekçe olarak da yasalar, "mevzuat" ileri sürülüyor. Resmi ideoloji bu eleştirilerin yapılmasını istemiyor, mevzuat var, deniyor. Bunun önemli bir gerekçe olduğu açıktır. Fakat açıklanmayan, üzerinde durulmayan bir gerekçe daha

vardır. Ve bu ikincisi çok daha önemlidir. O da yazarların, basının, Kürtlere karşı sürdürülen bu antidemokratik uygulamaları benimsemeleridir. Bu baskıları ve zulmü içlerine sindirmeleridir. Türk yazarlarının, basının, Kürt sorununa değinmemesinin en önemli nedeninin bu olduğu kanısındayım.⁶

“Azınlık ırkçılığı”ndan söz edildiğinde söylenmesi gereken bir konu daha vardır. Bir kere Kürtlerin azınlık olmadığı büyük bir gerçektir. Bu ayrı bir konu. Farzedelim ki yazarların dediği gibi azınlıktır. O zaman “azınlık ırkçılığı” suçlamalarından önce, Kürtlerin varlığını belirtmeleri, Kürtler için “azınlık hakları”nı savunmaları gerekmez mi? Halbuki bu yazarlar, Kürtler’in gasp edilmiş hakları konusunda, ulusal ve demokratik istekleri konusunda en ufak bir görüş belirtmemişlerdir. Bu da sorunun ahlaki tarafıdır. Hak istekleri söz konusu olduğunda, bu yazarlar, bu gazeteciler yok, sus-

6. Bu kavramın veya benzer kavramların kullanıldığı öteki yazılar için bk. Alpaslan Türkeş, Temel Görüşler, Dergah Yayınları, 3. bs., İstanbul 1976, s. 35.

Turhan Feyzioğlu, Milliyet, Dergah Yayınları, İstanbul 1975, s. 243-250.
Ahmet Kabaklı, Komşu Hakkı, Tercüman, 6.10.1985.

Ahmet Kabaklı, Eşkiya Alçaktır, Tercüman, 12-13.10.1985.

İlhan Bardakçı, Çukurdaki Kahpe, Tercüman, 13.10.1984.

Ergun Göze, Hakkâri’den İngiltere’ye Kadar, Yahut Yalancının Mumu, Tercüman, 15.10.1984.

Coşkun Kırca, Milli Birlik Ortamı, Hürriyet, 6.3.1987.

Coşkun Kırca, Diller, Dilcikler, Hürriyet, 11.3.1987.

Rauf Tamer, Bu Adam Ne Diyor? Tercüman, 7.1.1985.

Rauf Tamer, Tepkiler, Tercüman, 12.1.1985.

Coşkun Kırca, yukarıda belirtilen Milli Birlik Ortamı başlıklı yazısında şöyle diyor: “... Bağımsızlık heveslisi bölücüler, ya da özerklik hayalcisi bölücü yaltakçıları, kimsenin Türk olmaktan ve Türklük içinde kaynaşmaktan başka bir seçeneği olmadığını kahredilmek suretiyle görecektelerdir.” Yine aynı yazar, Diller ve Dilcikler, başlıklı yazısında Kürtçe’nin çok ilkel bir dil olduğunu, kökünün kazınmasının büyük bir ilericilik olacağını vurguluyor. Asimilasyon gerekir. Bu onların da yararıdır, diyor.

kun, ama suçlama söz konusu olduğu zaman kraldan daha çok kralcı, polisten daha polis.

Öte yandan bu yazıların yazıldığı döneme ait olarak şu ilişkileri de gözden uzak tutmamak gerekir. 1984 yılı Ağustos ayından sonraki gazeteler tarandığı zaman, PKK'nın Türk güvenlik güçlerine saldırılarıyla ilgili haberlerin birinci planda yer aldığı görölmektedir. Fakat bu sürecin bir de gazetelere yansımayan, fakat gazeteciler tarafından çok iyi bilinen yönleri vardır. Bu da Kürt gerillaların Türk güvenlik güçlerine saldırılarıyla birlikte ulusal ve demokratik isteklerini de açıkça ortaya koymuş olmalarıdır. Gerillalar, bölgede, halka dağıttıkları bildirilerle ve broşürlerle, pek çok istekler yanında, Kürt toplumu olma özelliklerinden doğan hakların savunuculuğunu da yapmaktadırlar. Kürt dili ve Kürt kültürü üzerindeki ırkçı ve sömürgeci baskıların kaldırılmasından söz etmektedirler. Ve bunlar Kürt halkı üzerinde çok olumlu etkiler yapmaktadır. Gerillalarca dağıtılan bu bildiriler ve broşürler, bunların içerikleri basına yansımamaktadır. Fakat gazeteciler ve yazarlar tarafından, özellikle bazıları tarafından çok iyi bilinmektedir. Kanımca Türk yazarların ve gazetecilerin tepkilerinin esası, gerillaların yazılı ve sözlü propagandalarına karşıdır. Fakat, bunlar ifade edilmemekte, gerillaların Türk güvenlik güçleriyle çatışmaları ön plana çıkarılmaktadır.

Fazla dağılmadan ana konuya bir kere daha değinelim. Kürdistan'da toprak ağaları, şeyhler, aşiret reisleri gibi varlıklı sınıfların ajanlaştırılmasını, bu süreci ve bunun sonuçlarını inceliyorduk. Türk solcuları ve Türk sosyal demokratları, Kürt ulusalcılığıyla ilgili duygu, düşünce ve eylemleri küçümsüyorlardı. Kendileri "Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham aldıkları" halde, Kürtlerdeki ulusalcı duygu ve düşüncelerin küçümsenmesi, eleştirilmesi, kuşkusuz bir egoizmin ve çifte standardın ürünüydü. İşte burada, Türk basınının, yazarların, üniversitelerin, ajanlaşmayı teşvik eden, benimseyen en önemli unsurlar olduklarını görüyoruz. Bu hedefi gerçekleştirebilmek için her şey yapılmıştır. Cezaevlerinde, gayet rahat bir şekilde, hiç çekinmeden, kişiler öldürülebilmiştir. Tutuklular en ağır işkencelerden geçirilmişlerdir. Çünkü bu işleri yapanlar, kendilerinin bu konularda eleştiri-

bilmececeklerini bilmektedirler. Basın tarafından eleştirileceğini, kendine bu konuda sorular sorulacağını bilen bir yönetim bu kadar rahat, bu kadar fütursuz davranamaz.

Türk basınıyla işkenceci yönetim arasında, sanki, sessizce ve gizlice yapılmış sözlü bir anlaşma vardır. Yönetim işkence yapacaktır. Basın, yazarlar, bunu bilecek, fakat yazmayacaktır. Yönetimin Kürdistan'daki uygulamalarını genel olarak övecektir.

Solcuların dikkatle üzerinde durdukları bir konu da, Kürtleri ırkçılıkla suçlarken, hep Milliyetçi Hareket Partisi'yle ve Milliyetçi Hareket Partililerle karşılaştırmak olmuştur. Halbuki, MHP'ni veya bu partide yer alanları ırkçı yapan şey, dış Türklerle ilgilenmeleri, onların Türk toplumu olma haklarını savunmaları değildir. Türkler için düşündükleri hakları başka uluslar için, özellikle Kürtler için layık görmemeleridir. Kürtleri muhakkak boyunduruk altında tutmaya çalışmalarıdır. Asimilasyonu kesinlikle sürdürmek istemeleridir. Bu bakımdan da öteki siyasal akımlarla olan farkları sanıldığı kadar fazla değildir. Örneğin, insanlar, Türküm, mutluyum dedikten sonra, Kürt kimliğini inkâr ettikten sonra, Cumhuriyet Halk Partisi'nde yer alabildiği gibi, MHP'nde de yer alabiliyorlardı. MHP'nin, ille de saf kan Türkleri derleyip toparlamak gibi bir amacı yoktu.

Günümüzde, Türk yazarlarının, gazeteci yazarların, Kürt sorununa bakışı artık değişmektedir. Özellikle solcuların düşünce ve eylemlerinde önemli değişiklikler olmaktadır. bunlar Türk Devleti'nin Kürtlere karşı uyguladığı politikaları ve uygulamaları daha yakından izlemeye başlamışlardır. Hapishanelerde cereyan eden olaylar, Doğu'daki silahlı mücadele, yazarları, gazetecileri, bu konularda, daha etraflı ve daha ciddi bir şekilde düşünmeye sevk etmiştir. Bulgaristan'daki Türkler, Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelmek zorunda olan Türkler konusunda Türk hükümetinin demokratik düşünce ve tavır geliştirmeye başlaması, basının bu şekilde tavır koyması, onların çifte standartını açık bir şekilde ortaya koymuştur. Çünkü bunlar, Türklerin isimlerini değiştirdiği için Bulgaristan hükümetini ırkçılık yapmakla suçladıklarını, fakat aynı işi Türk hükümeti Kürtlere karşı yaptığı zaman sessiz kaldıklarını fark etmişlerdir. Bu konu-

lar üzerinde kafa yorma, düşüncenin demokratikleşmesini de gerektirmektedir. Resmi ideolojinin sınırlamalarını sorgulayan, sloganları sorgulayan düşünce özgürleşmeye başlamaktadır. Böylece Kürt sorununun gerçek niteliği daha açık bir şekilde görülebilmektedir.

Kürdistan'da Üretim İlişkileri Tartışmalarının Anlamı

Kürt egemen sınıflarının ajan bir sınıf haline dönüşmesinin ve bunun Kürt ulusal hareketinin gelişmesi üzerindeki olumsuz etkilerini incelerken bir konu daha dikkati çekiyor. Bu, Kürdistan'da hakim üretim biçimi konusu üzerindeki yapılan tartışmalarla ilgilidir. Kürdistan'daki hakim üretim biçiminin feodal mı, yoksa kapitalist mi olduğu tartışılıyor. Bu tartışmanın Kürdistan'a ilişkin sağlıklı ve etraflı bilgiler üreteceği kanısında değilim. Zira üretim ilişkilerinin şu veya bu doğrultuda gelişmesini her zaman toplumun iç dinamikleri yönlendiremiyor. Bazı yerlerde ve bazı zamanlarda, toplumun feodal olarak kalmasına da, kapitalist olarak gelişmesine de hep, dış etkenler karar veriyor. Bu, sömürge toplumlarında genel olarak böyledir. Çünkü bu ülkelerde topluma dışarıdan yapılan müdahaleler çok ağırdır. Bu müdahaleler toplumun iç dinamiklerini parçalamıştır. Ülke, toplum artık, kendi tarihini yaşayamamaktadır. İç dinamikler gittikçe zayıflamaktadır. Güçsüzdür. Rahatça çalışmamaktadır. Belirleyici olan dış etkenlerdir. Toplum artık, dışarıdan müdahale yapanların isteklerine göre, onların çıkarları doğrultusunda bir tarih yaşamaktadır. Öyleyse önemli olan dış etkenlerle iç dinamiklerin karşılaşma sürecini kavramaktır. Bu süreçte iç dinamikler nasıl parçalanıyor, toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmelerdeki belirleyiciliğini nasıl kaybediyor, onu incelemek gerekir. Toplumun kendi tarihini değil, onların tarihini yaşıyor olması kavranması gereken önemli bir süreçtir. Bütün sömürge ülkeler ve sömürge toplumlar için geçerli olan bu ilişkiler Kürdistan için çok daha böyledir. Çünkü burada bir de egemen sınıfın tümüyle kımlığını yitirmesi, ajanlaşması söz konusudur.

Bu koşullarda üretim ilişkilerinin feodal kalması, hep topluma, dışarıdan yapılan, müdahaleler tarafından, bu mü-

dahaleyi gerçekleştiren güçler tarafından belirlenmektedir. Belirleyici olan dış etkenlerdir ve her şey onların istekleri doğrultusunda cereyan etmektedir. Çünkü iç dinamikler güçlü ve canlı olsaydı, dışarıdan gelen etkenler onları parçalayamaz, dağıtamaz, etkisiz bir hale getiremezdi. Felç durumu ortaya çıkmazdı. Ve bundan sonra ülkede uygulanan ekonomik, toplumsal ve kültürel politikalar emperyalizmin ve sömürgeciliğin gereklerine göre düzenlenemez, uygulanamazdı. İç dinamikler güçlü ve canlı olsaydı, bu tür ilişkilerde ülkenin çıkarları daha ön planda tutulurdu. O halde üretim ilişkileri konusunu, ancak, böyle bir temel saptamadan sonra konuşmak, tartışmak gerekir. O zaman hakim üretim ilişkisinin neden feodal olduğu, veya neden kapitalizme doğru dönüştüğü daha iyi anlaşılmaktadır.

İç Dinamikler-Dış Etkenler

İç dinamikler-dış etkenler ilişkilerini etrafındaki düşüncelerimizi üç örnek çerçevesinde daha somut bir hale getirmek istiyoruz.

a) İspanya ve Portekiz Sömürgeciliğinin Amerika'daki Yerli Uygarlıkları Yok Etmesi

Birinci örnek, İspanya ve Portekiz sömürgeciliğiyle karşılaşan Orta Amerika ve Güney Amerika uygarlıklarıyla ilgili. Meksika'da Astek, Guatemala'da ve öbür Orta Amerika ülkelerinde İnka, Peru dolaylarında Maya uygarlıkları, 15. yüzyıl sonlarında ve 16. yüzyıl başlarında İspanyol ve Portekiz istilacıların saldırganlıklarıyla karşılaştılar. İspanyollar ve Portekizliler ateşli silahlarla geldiler. Orta Amerika'ya bulaşıcı hastalıkların mikroplarını taşıdılar. Hastalık getirdiler. Astek, İnka ve Maya uygarlıkları henüz ateşli silahlara sahip değildi. Yerliler komünal bir üretim düzeyinde yaşıyorlardı. Dışarıdan gelen saldırılar o kadar ağır ve yıpratıcı oldu ki, yerli topluluklar büyük bir darbe yediler. Astek, Maya ve İnka topluluklarının iç dinamikleri, dışarıdan gelen fizik baskılarla başedecek, bu saldırganlıkların üstesinden gelecek güçte değildi. Karşı koydular, fakat yenildiler. Fizik olarak yok oldular. Ateşli silahlar ve hastalıklar yerlileri kitleler ha-

linde yok etti. İstilacılar beraberlerinde 'at'ı da getiriyorlardı. Ve at çok önemli bir savaş aracı olarak kullanılıyordu. Zira yerliler henüz atı bilmiyorlardı.⁷

Büyük kıyımlar, soykıyımlar oldu. İnsanlar kitleler halinde yok edildi. Bu üretimde büyük düşmelere neden oldu. Tarımda, maden ocaklarında çalışacak nüfus kalmadı. Büyük insan gücü açığı meydana geldi. İşte Afrika'dan zenci getirip üretimde yararlanmak bu ihtiyaçtan doğdu.

Bu yenilgilerden sonra Orta Amerika ve Güney Amerika toplumlarının işleyişi, artık, Portekiz ve İspanyol sömürgecilerinin ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlendi. Ekonomik yapılar, siyasal ilişkiler, toplumsal ve kültürel kurumlar, dinsel inançlar, hep bu sömürgeci gereklere göre yeniden organize edildi. Toplumlar kendi tarihlerini yaşayamaz oldular. İspanyolların ve Portekizlilerin kendilerine empoze ettiği tarihi yani onların tarihini yaşamaya başladılar. Kuzey Amerika'daki Kızılderililer için de aynı şeyler söylenebilir. Bu örneklerde belirleyici olan, kuşkusuz dışarıdan gelen etkenlerdir. Bu etkenler yerli toplumların iç dinamiklerini

7. İspanyol ve Portekiz istilacılarla yerliler arasındaki savaşlarda atın fonksiyonunu belirtmek için bir olay anlatılır. Trajik bir olay: İşgalciler ve yerliler büyük bir savaş alanında karşı karşıya gelir. Her iki taraf da savaş düzeni içindedir. Yerliler reislerinin etrafında kümelenmişlerdir. Savaş başlayınca yerli reislerden biri bir istilacı kumandana saldırır. Kumandan at üzerindedir. Kumandanın ateşli silahları vardır. Kılıcı vardır. Yerli reis ata saldırmıştır. At yaralanıp yere yuvarlanmış, savaş dışı kalmıştır. Atın üzerindeki kumandansa attan yere inmiş, savaşa devam etmektedir. Yerli reis bu olay karşısında donar kalır. Zira öldürdüğü kişinin, savaşı yine sürdürdüğünü düşünür. Karşısındaki savaşçının ilahi bir yaratık olduğuna karar verir. Elindeki silahı atar. Savaşı durdurur. Reis bu eylemiyle öteki reisler, dolayısıyla bütün savaşçılar da savaşı durdururlar. Büyük bir şaşkınlık, büyük bir panik başlamıştır. Bu fırsattan yararlanan işgalciler ve istilacılar savaş alanında bulunan bütün savaşçıları kılıçtan geçirirler. Hiçbir canlı, hiçbir yerli bırakmazlar.

Reis atı ilk kez görmektedir. Atı ve binicisini bir bütün olarak algılar. Atı öldürdüğü halde binicisinin hâlâ savaşı sürdürmesini, ilahi bir güçle karşı karşıya olduğu biçiminde yorumlar. İlahi güçle savaşamayacağını düşünür. (Bu olay için bk. Eduardo Galeano, Latin Amerika'nın Kesik Damarları (Karşı Tarih) Çevirenler: Atilla Tokatlı, Roza Hakmen, Alan Yayıncılık, Kasım 1983, s. 29)

parçalamış, yok etmiştir. İç dinamikleri işlemez hale getirmiş, felç olmalarını sağlamıştır. Toplumun iç dinamikleri dışarıdan gelen bu saldırıların ve baskıların üstesinden gelememiştir, bu gücü gösterememiştir. Burada aslında bir sentezden söz etmenin daha doğru olacağı kanısındayım. Astek, İnka, Maya uygarlıklarını, Kızılderili toplulukları tez olarak alırsak, dışarıdan gelen etkenleri, yani İspanyolları, Portekizlileri, Avrupalıları, antitez olarak alabiliriz. Dışarıdan gelen taarruzlar, fizik baskılar ne kadar güçlü olursa olsun, saldırılar ne kadar yıpratıcı olursa olsun, iç ilişkiler ne kadar zayıflarsa zayıflasın, belirli bir direnç olduğu kuşkusuzdur. Bu etki-tepki ilişkileri toplumu yeni bir senteze doğru götürüyor. Giderek bu sentez yeni bir tez durumuna geliyor.

Astek, İnka, Maya gibi Kızılderili toplulukları dış baskıların ağırlığı dolayısıyla fizik olarak ortadan kalksalar da bu böyle oluyor. Zira bu toplulukların kültürü yaşıyor. Bu kültürü silah zoruyla yok etmek mümkün değil. Bu bakımdan, iç dinamiklerle dış etkenlerin birbirleriyle etki-tepki ilişkilerine girdiklerinin, toplumu yeni bir senteze doğru götürdüklerinin daha doğru bir açıklama olduğu kanısındayım. Bu süreçte istilacı ve işgalci güçler, kendi istek ve iradelerine karşı gelen kesimleri kesinlikle yok etmektedirler. Kendilerinin isteklerini yerli topluluklara taşıyacak, kendilerine bağlı yeni bir toplumsal gücü derleyip toparlamaya çalışmaktadırlar. Ve bunda başarılı oldukları zaman, bu gücün gelişmesini, yaygınlaşmasını maddi ve manevi yönlerden teşvik etmektedirler. Bu, onların bölgeyi daha iyi tanımalarına yardımcı olmaktadır. Fakat bu işbirlikçi kadrolar, her yerde ve her zaman rahatça devşirilemiyor. Ancak kişiler düzeyinde bazı kazanımlar olabilir. Artık, ekonomik, toplumsal ve siyasal ilişkileri belirleyici ve yönlendirici olan dış etkenler olacaktır.

b) Avrupa Emperyalizmi-Afrika İlişkileri

18. ve 19. yüzyıllardaki Afrika bu konuyla ilgili olarak üzerinde durmak istediğimiz ikinci örnektir. Avrupa'da 17. ve 18. yüzyıllarda kapitalizmin gelişmesi iki konuyu ortaya çıkardı. 1. Hammadde kaynakları nasıl bulunacak, ham

madde kaynaklarının metropol ülkelere akışı nasıl sağlanacak? 2. Üretilen mamul mallar için yeni pazarlar nasıl sağlanacak, nasıl artırılacak? Bu ihtiyaçlar kapitalist ülkeleri Avrupa'nın dışına doğru yayılmaya zorluyordu. Afrika'nın yağmalanması böyle başladı.

Sömürü ilişkileri başladığı zaman gündeme gelen önemli bir konu da, emperyalist ülkelerin Afrika'ya gönderdiği teknisyen seviyesindeki çeşitli adamların, yöneticilerin, misyonerleri, din adamlarının vs. güvenliği sorunuydu. Bunun için de ayrıca örgütlenmek gerekiyordu.

Avrupa emperyalizmi-Afrika ilişkileri denildiği zaman köle emeğinden söz etmekte yarar vardır. Zenciler nasıl köleleştirildiler? Afrika'nın zencileri Amerika'nın çeşitli yerlerindeki tarım üretiminde nasıl rol aldılar? İspanyolların ve Portekizlilerin saldırıları ve yağmaları sonunda büyük bir insan kırımı meydana geldiğini, üretimde düşüşler olduğunu vurgulamıştık. Afrika'nın zencilerinin üretimde kullanılması da işte bu ihtiyaçtan ortaya çıktı. İç dinamikler ve dış etkenler sorunu burada yine önemli bir konu olarak karşımıza çıkıyor. Zencilerin köleleştirilmesi süreci bu konuyu açıklıyor.

Bu yıllarda Afrika toplumları genel olarak avcı, toplayıcı toplumlar. Okları ve yayları var. Kıyılarda ve nehir kenarlarında balıkçılık yapıyorlar. Tarımla uğraşan, eken-biçen toplumlar da var. Avrupa'nın insan avcıları ateşli silahlarla geliyorlar. Toplumun en dinamik unsurlarını, 10 yaş çağlarını, 20 yaş çağlarını yaşayan gençleri, genç insanları toplumun bağrından söküp alıyorlar. Bu genç insanları toplumun bağrından söküp alabilmek için hayvan avlar gibi insan avlıyorlar. İnsan avına çıkıyorlar. İnsanları canlı canlı yakalamak için her türlü yöntemi kullanıyorlar. Yakaladıkları insanları birtakım merkezlerde topluyorlar. Sonra bunları gemilere bindirip Amerika'ya gönderiyorlar. Orada, şeker kamışı, pamuk, fıstık, narenciye üretiminde maden ocaklarında, inşaatlarda, silah üretiminde, saniyede en yoğun bir biçimde kullanıyorlar. Afrika'da bu biçimde Amerika'ya gönderilen genç nüfusun sayısı milyonlarla ifade edilmektedir.

Afrika toplumlarının bağrından her türlü insanlık dışı teknoloji kullanılarak koparılan bu nüfusun yarıya yakın bir kısmı yakalanma sırasında öldürülmüştür. Büyük bir kısmı

yolda, işkenceler, bakımsızlık, hastalık, açlık ve susuzluktan ölmüştür. Bu insan kırımında, birdenbire aile ve kabile ilişkilerinden koparılmak da önemli bir rol oynamıştır. Geleneksel toplumun bu üyeleri Amerika yollarında ilk defa, beyaz adamla, beyaz adamın işkencesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Amerika'ya varabilenler ise, varır varmaz köleleştirilme sürecine sokulmuştur. 17. ve 18. yüzyıllarda, 19. yüzyıl başlarında Afrikalı zencilerin Amerika'ya taşınmaları olayını bütün açıklığıyla görüyoruz. Bu süreç genel olarak köle ticareti olarak bilinmektedir. Afrika toplumlarına dışarıdan gelen bu emperyalist ve sömürgeci müdahale onların iç dinamiklerini parçalamıştır. Topluluklar dışarıdan gelen ve beyaz insanlar tarafından gerçekleştirilen bu saldırılara karşı koymaya, direnmeye çalışmışlardır. Bu saldırıları püskürtme çabasına girişmişlerdir. Fakat bu süreç onların iç dinamiklerini gittikçe zayıflatmıştır. Giderek Afrika toplumları da kendi tarihlerini, kendi öz kültürlerini yaşayamaz hale gelmişlerdir. Öte yandan topluluk üyeleri dışarıdan gelen bu müdahalelerle başetmek için üretimle yeteri kadar ilgilenmemişlerdir. İlgilenememişlerdir. Bu topluluklar güçlerinin önemli bir kısmını da güvenliklerini sağlamak için ayırmak gereğini duymuşlardır. Çünkü dışarıdan gelen bu saldırılar yeni bir güvenlik sorunu ortaya çıkarmıştır. Kabilelerin birbirleriyle mücadelelerini ise Afrika topluluklarının iç dinamiği olarak değerlendirmek gerekir.

Bunlar dışarıdan gelen emperyalist ve sömürgeci etkenlerin ne kadar belirleyici olduğunu göstermektedir. Nitekim, iç dinamikleri böylesine parçalanan, kendi tarihini ve kültürünü yaşayamayan, ancak emperyalist ve sömürgeci güçler tarafından empoze edilen bir tarihi yaşayan Afrika, 1885'te bu güçler tarafından resmen bölünmüş ve paylaşılmıştır. 1885'te İngiltere, Fransa, Belçika, Almanya, İspanya, Portekiz, Hollanda gibi Avrupa'nın emperyalist ve sömürgeci devletleri Afrika'yı hukuken ve fiilen bölmüş ve paylaşmışlardır. Bu paylaşımında göz önünde tutulan en önemli kriter, "ilk işgal hakkı", "ilk ayak basma" hakkı gibi terimlerle ifade edilmektedir. Herhangi bir toprağa, hangi devletin seyyahları, antropologları, askeri güçleri ilk olarak ayak basmışsa, o topraklar o devletin egemenliği altına sokulmuştur. O bölgenin ekonomisi artık, metropol ülkenin ekonomisine bağlan-

mıştır. Bu sömürüyü siyasal bakımdan meşru gösterebilmek için de, orada, metropole bağlı, sınırları önceden saptanmış bir sömürge kurulmuştur.

Bu siyasal birime devlet demek çok zordur. Zira bu siyasal birimin üst düzey kadroları, yani genel vali ve çevresi metropolden tayin edilen bir Batılıydı. Yönetim kadrolarını, askeri ve sivil bürokrasiyi oluşturan öteki kadrolar da, metropolde, yani Batı'da, Batı kültürüyle eğitilmiş, Batı'nın çıkarlarını ön planda tutan yerlilerden oluşuyordu. Emperyalist ve sömürgeci devletlerle işbirliği yapan, ülkenin sömürülmesine ve yağmalanmasına çanak tutan işbirlikçi bir sınıf kuşkusuz vardı. Zaten emperyalistler ve sömürgeciler herhangi bir bölgede kendilerine başkaldıranları hemen yok ediyorlardı. Başkaldırı potansiyeli taşıyanları hediyelerle, parayla, rüşvetle, benzer olanakları kullanarak kendi adamları haline getiriyorlardı. Muhalefeti dağıtıyorlardı. Eğer onları bu yollarla zararsız hale getirme, ikna etme olanağını bulamazlarsa, fizik varlıklarını ortadan kaldırıyorlardı. Kendilerine bağlı bir sınıf oluşturmaya özellikle çaba gösteriyorlardı. Ve bu işbirlikçi sınıfın maddi ve manevi yönlerden gelişmesi, güçlenmesi için her türlü önlemi alıyorlardı. İşbirlikçi sınıfın etnik kimliğini inkâr etmesi kuşkusuz söz konusu değildi. Onları İngilizleştirmek, Fransızlaştırmak için çaba harcanmıyordu. İspanyol kimliğini ve Portekiz kimliğini benimsemezseniz şu şu haklardan yararlanamazsınız, denmiyordu. Zaten bu fizik olarak da mümkün değildi. Çünkü yerliler siyah deriliydiler. Dinsel inançları da değişikti. Animist idiler. Derilerinin rengi ve dinsel inançları, onların asimile edilmesini olanaksız kılıyordu. İşbirlikçi sınıfın gerek ekonomik olarak güçlenmesi, gerekse mekânda yaygınlaşması için ise her türlü olanak kullanılıyordu.

Topluma dışarıdan gelen etkilerin iç dinamiklerle karşılaşması sonucu yeni bir sentez oluşuyordu. Fakat dışarıdan dayatılan değerlerin ağırlığı yüzünden bu sentez hep emperyalistlerin, sömürgecilerin çıkarlarını gözetiyordu. Öyleyse iç dinamikler ve dış etkenler ve bunların birbirleriyle ilişkileri söz konusu edildiği zaman Afrika örneği üzerinde de durmak gerekir.

c) Kürdistan Örneği

Bu konuda üçüncü örneğimiz Kürdistan'la ilgilidir. Bu Kürdistan'ın 1920'li yıllarda emperalistlerle ve Ortadoğu'daki işbirlikçilerince bölünmesi ve paylaşılması ve Kürt ulusuna böl, yönet politikası uygulanmasıyla ilgili bir sorundur. Kürt Sorunu'nun temelinde böyle bir bölüşümün ve paylaşımın varolduğu açıktır. Kürt sorunu'nda belirleyici ve tayin edici süreç Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılması sürecidir. Günümüze kadar bir Kürdistan sorunu gelmişse, bunun tarihsel temelleri, 1920'li yıllarda gerçekleştirilen bu olaylardır.

Kürdistan'ın ve Kürt ulusunun tarihinde kuşkusuz, çok önemli başka dönüm noktaları da vardır. Örneğin, 7. yüzyılda, Kürtlerin İslamiyetle ve Arap ordularıyla karşılaşması çok önemli bir dönüm noktasıdır. İslamiyetle karşılaşmadan önce Kürtlerin ekonomik ve toplumsal düzenleri neydi? Kürtler o zamanlar ne ekip ne biçiyorlardı? Üretim güçleri ve üretim ilişkileri neydi, nasıldı? İslamiyetten önce Kürtler, ne tür ekonomik, toplumsal ve siyasal kurumlar oluşturmuşlardı? Hayvancılık ne durumdaydı? Nerede hayvancılık nerede tarım yapıyordu? Yerleşik düzene geçmiş Kürtler var mıydı? Neredeydi? Kürtlerin İslamiyet'ten önceki dinsel inançları neydi? İbadet nasıl yapıyordu? Kürtler hangi haklarla ilişki halindelerdi Kimlerle barış içindeydiler, kimlerle savaşıyorlardı? Ermenilerle, Araplarla, Farslarla, Sasanilerle, Süryanilerle, Asurilerle, Bizanslılarla, Ruslarla, Gürcülerle vs. ilişkileri var mıydı? Hristiyanlarla, Yahudilerle nasıl geçiniyorlardı?

Kürtlerin kendi aralarındaki ilişkiler neydi? Örneğin Hristiyanlığın yayılması sırasında Kürtler'in içinde bulunduğu siyasal, ekonomik ve toplumsal ilişkiler neydi? Kürtler'in Hristiyanlığa karşı tavırları nasıl oldu? Örneğin, neden Hristiyanlığı kabul etmediler? Müslümanlığı kabullenmeleri nasıl oldu? Arap-İslam ordularıyla yapılan, çok yoğun, uzun ve kanlı savaşlar sonucunda mı Müslümanlığı kabul ettiler? Yoksa bu süreç kolay mı gerçekleşti? Yani Müslümanlık Kürtlere zorla mı kabul ettirildi, yoksa Kürtler Müslümanlığa gönüllü mü benimsediler? Kürtler neden Hristiyanlığı benimsemediler de Müslümanlığı kabul ettiler?

Müslümanlık, Kürtlerin o zamana kadar ürettiği ekonomik, toplumsal ve siyasal kurumları nasıl etkiledi? İslamiyet Kürt toplumunun gelişim doğrultusunun belirlenmesinde nasıl bir rol oynadı? Kürtlerin Arap-İslam ordularıyla karşılaşması İkinci Halife Hz. Ömer zamanına rastlamaktadır. Bütün bunlardan dolayı bu tarih, Kürtler için kuşkusuz çok önemli bir dönüm noktasıdır.

Kürtler ve Kürdistan için çok önemli olan başka bir tarihsel dönüm noktası Oğuz Türklerinin, Orta Asya'dan, Horasan ve İran yoluyla, Kürdistan'a ve Anadolu'ya gelmiş olmalarıdır. Bu 11. yüzyıla rastlamaktadır. 1071 Malazgirt Meydan Savaşı bölgede Bizans egemenliğine son vermekte, Selçuklu Devleti güçlenmektedir. Oğuz Türklerinin Horasan'a, İran'a, Kürdistan'a ve Anadolu'ya geldiği yıllarda Kürtler nasıl bir toplumsal ve siyasal düzen içinde yaşıyorlardı? Ne ekip ne biçiyorlardı? Komşularıyla askeri, siyasi ve ekonomik ilişkileri ne durumdaydı? Din kurumu, öbür toplumsal kurumlar nasıl işliyordu? Müslüman olmayan Kürtlerde var mıydı? Bunlar, Müslüman olan Kürtlerle, Araplarla, öteki halklarla ne tür ilişkiler sürdürüyorlardı? Bu soruların karşılıklarının aranması, ilişkilerin ortaya çıkarılması elbette önemlidir. Bunlar saptandıktan sonra da Oğuz Türkleri'nin İran'a, Kürdistan'a, Anadolu'ya, Irak'a, Suriye'ye gelişlerinin, bu bölgeleri istila etmelerinin, bu kurumlarda ve ilişkilerde ne gibi değişiklikler yaptığı incelemeye çalışılır. Oğuz Türkleriyle Kürtler nasıl karşılaştılar? Bu karşılaşma, işgal, istila kaç yıl sürdü? Müslüman Oğuz Türkleriyle Müslüman Kürtler birbirleriyle nasıl savaştılar? Ne zaman savaştılar? Ne zaman işbirliği yaptılar? Henüz Müslüman olmayan Türklerle Kürtlerin ilişkileri nasıl gelişti? Türkler ve Kürtler Hristiyan Bizans'a karşı nasıl mücadele geliştirdiler? Ve bütün bunlar toplumsal, siyasal ve ekonomik kurumlarda, Kürt toplumunun gelişimi doğrultusunda ne gibi değişiklikler yaptı?

Kürtler ve Kürdistan için önemli bir tarihsel dönüm noktası da 13. yüzyılda, İran'ın, Kürdistan'ın, Anadolu'nun, Irak'ın ve Suriye'nin Moğol istilasıyla karşılaşmış olmasıdır. Moğol istilasına kadar ekonomik ve toplumsal hayat nedir? Moğol istilasına karşı Kürtler'in tavır ve davranışı nasıl ol-

muştur? Bu istila sırasında Türk-Kürt-Moğol-Arap-Ermeni-Fars ilişkileri nasıl gelişmiştir. Kim, kimlerle, kime karşı ittifak yapmıştır? Moğolların geriye çekilmesinin sonuçları neler olmuştur? İşgalci ve istilacılara karşı gösterilen tavır ve davranışın ana boyutu nedir? İşgalcileri ve istilacıları püskürtmek mi, yoksa onlarla uzlaşma yolları arayarak varlığını sürdürme çabası mı? Gerek Moğol istilasına gerek daha önceki istilalar sırasında kaybedilen insan sayısı nedir? İstila ve işgal savaşları üretimi nasıl etkilemiştir?

Ortadoğu'nun ortasında yaşayan Kürt toplumu kendi tarihini yaşayamamaktadır. Sık sık dışarıdan gelen müdahalelerle karşılaşmaktadır. Bölge işgalcilerin ve istilacıların yolu üzerindedir. Makedonyalı İskender'in Doğu'ya ve Perslerin Batı'ya yaptığı seferler bu ülke üzerinde yapılmıştır. Bu bölge seferlerde önemli bir uğrak noktasıdır. (İsa'dan önceki dördüncü ve birinci yüzyıllar arası) Daha sonra, Romalıların, Bizanslıların, Sasanilerin bu ülkeyi egemenlikleri altına almak isteyen seferleri vardır.

Öte yandan çeşitli devletlerin birbirleriyle hesaplaşmaları yine bu ülke üzerinde olmaktadır. Sasanilerin Araplarla karşılaşmaları, Oğuz Türklerinin Bizanslılarla karşılaşmaları yine bu ülke üzerinde gerçekleşmiştir. Yavuz Sultan Selim'in 1514'de gerçekleştirdiği Çaldıran Seferinin esas amacı Kürdistan'dır. İran'la yapılan bu savaşın esas amacı Kürdistan üzerinde yönetim kurabilmektir. 1514'de Kürt Beyleriyle Osmanlı yönetimi arasında yapılan anlaşmalar Kürdistan'a ve Kürtlerin tarihinde önemli bir dönemin açılmasına neden olmuştur.

Tarihte Osmanlı İmparatorluğu'nun İran imparatorluğu'yla yaptığı bütün savaşlar, bütün hesaplaşmalar hep, Kürtistan ülkesi üzerinde cereyan etmiştir. Nitekim Osmanlı-İran hesaplaşması, 17. yüzyılın ilk yarısında, Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılmasıyla sonuçlanmıştır. Bölünmeden önceki Kürt toplumunun ekonomik, toplumsal, siyasal ve askeri kurumlarının incelenmesi önemli olmaktadır. Bölünme ve paylaşılma kurumlarda ne gibi değişiklikler yaratmıştır? Gerek İran, gerek Osmanlı, Kürtlerin hangi zaaflarından yararlanarak onlara karşı böl, yönet politikası uygulayabilmektedir? Bölünme ve paylaşmadan sonra Osmanlı tarafın-

da ve İran tarafında kalan Kürtler'in ilişkileri nasıl gelişmiştir?

19. Yüzyılın ilk yarısından İran İmparatorluğu ve Rus İmparatorluğu arasında yapılan savaşlar sonunda, İran tarafındaki Kürdistan'a kuzey kesimlerinin Rus İmparatorluğu'nun egemenliğine geçmesi, yani Kürdistan'ın tekrar bölünmesi yine önemlidir. 19. yüzyıl boyunca Osmanlı-Kürt ilişkilerinin, Kürt-İran ilişkilerinin nasıl geliştiği, Ubeydullah Nehri'nin 1881 yılındaki düzenli hareketi yine dikkatle incelenmesi gereken olaylardır. Çünkü bunlar Kürt tarihinin önemli olaylardır.

20. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Kürdistan Üzerinde Emperyalist Bölüşüm Mücadelesi

Yukarıda ifade edilmeye çalışılan bütün bu olaylar da çok önemli tarihsel dönüm noktaları olmasına rağmen, bugünü belirleyen esas etken, 1920'li yıllarda düşünülen ve uygulanan böl, yönet politikasıdır. Bugün, eğer Kürt sorunu diye bir sorun varsa, böyle bir sorun günümüze kadar gelmişse, bunu belirleyen esas etkenin 1920'li yıllarda olup bitenler olduğunu düşünüyorum. Daha açık bir ifadeyle bu dönemi 1915-1925 arasında olduğu söylenebilir. Daha doğrusu, 17. yüzyılda uygulanan böl yönet politikası 19. yüzyılda sürdürülmüş, 1920'li yıllarda ise derinleştirilmiş ve yaygınlaştırılmıştır. 19. yüzyılda Kürdistan üzerinde büyük bir mücadele vardır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bu mücadelede emperyalistler açısından belirli bir sonuca ulaşılmıştır.

Böl yönet politikası elbette emperyalizmin politikasıdır, sömürgeciliğin politikasıdır. Fakat bölünen ve paylaşılan kimdir? Böl, yönet politikasını kim düşünmüştür? Kimlerle işbirliği yapmıştır? Bu politika ne zaman düşünülmüş ve nasıl uygulamaya konulmuştur? Kürt ulusu hangi zaafı taşımaktadır ki böyle bir politikanın hedefi olmuştur? Böyle bir uygulamaya karşı, neden, bu uygulamayı boşa çıkaracak şekilde direnememiştir? Direnişin başarıya ulaşmamasının nedenleri nelerdir? Böl yönet ve yok et uygulamalarının ne gibi sonuçları olmuştur?

Böl Yönet Politikasının Anlamı

Böl yönet politikasının hedefi olmak, bir ulusun tarihinde karşılaşabileceği en büyük felaketlerden biridir. Çünkü, böl, yönet politikası ulusun beynini dağıtmaktadır. İskeletini parçalamaktadır. Böylesine güçlü darbe yiyen bir ulus bir daha kendini toparlayamamaktadır. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren bütün sömürgeler yavaş yavaş bağımsızlığına kavuşurken Kürdistan'da hiçbir statü değişikliği olmamıştır. 1946 yılında kurulan Mahabad Kürt Cumhuriyeti, yine aynı yıl içinde yıkılmıştır. Kuruluşunda da yıkılışında da Sovyetler Birliği önemli bir etkindir.

Böl, yönet politikasının en büyük sakıncısı, kuşkusuz, her zaman kendini üretiyor olmasıdır. Bunun trajik örneklerini günümüzde de her zaman yaşıyoruz.. Örneğin, Mesud Barzani önderliğindeki Kürdistan Demokrat Partisi'nin ve Celal Talabani önderliğindeki, Kürdistan Yutsever Birliği'nin, İran tarafından şu veya bu ölçüde, şu veya bu nedenlerle desteklendiğini biliyoruz. İran-Irak Savaşı süresince. Fakat aynı İran yönetimi, Abdurrahman Gassemlu önderliğindeki İran Kürdistan Demokrat Partisi'ne karşı çok büyük bir düşmanlık içindedir, saldırı yürütmektedir. Bu koşullar altında bu Kürt önderlerinin bir araya gelip Kürdistan için müşterek politikalar oluşturmaları söz konusu olabilir mi? Bu nesnel olarak mümkün değildir. İşte bu, günümüzde, böl, yönet politikasını derinleştirerek sürdürmekten başka birşey değildir. Böl, yönet politikası kendi kendini tekrar tekrar üretmektedir. Yine aynı dönemde, İran Kürdistan Demokrat Partisi'nin de Irak tarafından desteklendiğini unutmamak gerekir.

Bu konuyla ilgili olarak günümüzde yaşadığımız ikinci örnek PKK'nın silahlı eylemleri nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinin önderleri zaman zaman şöyle söylemektedirler: Bizim Türkiye ile hiçbir ihtilafımız yoktur. Biz Türkiye'yle dostluk politikası güdüyoruz. PKK Türkiye'nin düşmanıdır. Türkiye'nin düşmanına bizim topraklarımızda yer yoktur. PKK'lıları her gördüğümüz yerde vuracağız. Yakalayıp sınırda Türk yetkililerine teslim edeceğiz... Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinin, özellikle Demokrat Partisi'nin bunları söyleyip söylemediklerinin, söyle-

diklerini uygulayıp uygulamadıklarını araştırılması kuşkusuz önemli bir konudur. Fakat Türk gazetelerinde bunların yayınlanabiliyor olması bile çok önemli bir olaydır. Halbuki Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinin, PKK ile hiçbir ciddi ihtilafı olmaması gerekir. Güney Kürdistan'daki Kürt örgütlerinin, özellikle Kürdistan Demokrat Partisi'nin Türkiye'yle çelişkileri ise açıktır. "Eşkiya kovalıyorum" bahanesiyle Güney Kürdistan'a hava ve kara harekatı düzenlemesi bu çelişkinin en somut örneklerinden biridir. Bunlar böl, yönet politikasını üretmekten, uygulamaları derinleştirmekten başka birşey değildir.

Böl yönet politikaları her zaman, her yerde yeniden uygulanabilir. Her zaman gündeme getirilebilir. Mevcut uygulamalar derinleştirilebilir. Örneğin farklı Kürt örgütlerine mensup kişiler olarak Suriye'ye geçmek durumunda kalıyorsunuz. Suriye, bazı örgütlere mensup olanları kabul ediyor, bazılarını kabul etmiyor. Onların Türkiye'ye teslim edilmesi ne göz yumuyor.

Irak'ta "Caş" denen gruplara çok geniş maddi olanaklar sağlanması, Türkiye'de "köy koruculuğu" uygulamaları yine böl yönet politikasının derinleştirilerek ve yaygınlaştırılarak sürdürülmesinden başka bir şey değildir. Hakkâri, Siirt ve Van'daki bazı köy korucularının 1960'lı ve 1970'li yılların Kürdistan Demokrat Partisi üyeleri olduğu da düşünülürse, böl yönet politikasının ne kadar yoğun ve yıkıcı bir şekilde kullanıldığı ortaya çıkar.

Bu süreçte devlet terörü yanında para olanakları da en etkin bir biçimde kullanılmaktadır. Ulusal duyguları zayıf kişiler ve aileler para karşılığında ulusal kurtuluş hareketine düşman cephelerde yer alabilmektedirler. Sömürge yönetimleri zayıf kişilikleri kendi politikaları doğrultusunda aktif bir şekilde kullanabilmektedirler.

Böl yönet politikası daha küçük boyutlarda da sık sık uygulanmaktadır. Ailelerin ve aşiretlerin birbirlerine düşürülmesi bu politakanın bir gereğidir. Kan davası adı altında cereyan eden olaylar bu politakanın farklı bir boyutta cereyanı olarak değerlendirilebilir. Bütün bunlar dış etkenlerin ekonomik ve toplumsal gelişmeleri belirleyici ve tayin edici bir güç olduğunu ortaya koymaktadır. Kendi tarihini yaşa-

yamayan, ancak emperyalistlerin ve sömürgecilerin kendilerine dayattığı tarihi yaşayabilen toplumlarda iç dinamikler tayin edici ve belirleyici bir güç olmaktan uzaktır. Zaten iç dinamikler yeterince güçlü olsaydı, dışarıdan gelen saldırıların püskürtürdü. Bu etkenlerin etkilerini azaltırdı, onları işlemez hale getirirdi. Dış etkenlerle baş etmenin ve onları hükümsüz kılmanın ve kendi tarihini yaşamanın yollarını bulurdu.

Avrupa'da feodalizmin yıkılması, kapitalizmin gelişmesi, kapitalizmin emperyalist bir aşamaya ulaşması ise, kuşkusuz iç dinamiklerle ilgilidir. Bu süreçte belirleyici ve tayin edici olan iç dinamiklerdir. Fakat Avrupa'da kapitalizmin gelişmesi, emperyalist bir aşamaya ulaşınca ve dünyanın dört bir tarafına yayılması söz konusu olunca, artık, Avrupa için, iç dinamikleri olan unsurlar geri kalmış sömürge toplumlar için dıştan gelen etkenler olarak belirlenmektedir.

Toplumun iç dinamikleri ve dış etkenlerle ilgili olarak bu konunun dikkatli bir şekilde irdelenmesi gerekiyor. Kürdistan'ın tarihinde bölünmelerin ve paylaşımaların temel bir boyut olarak ortaya çıktığını açık bir şekilde görüyoruz. Bugün ise, bu sürecin çok daha yıpratıcı ve yok edici sonuçları ortaya çıkmaktadır. Yerleşim birimlerinin, köylerin, kasabaların ve şehirlerin yakılıp yıkılmasından, Kürt insanların, kitleler halinde yurtlarından koparılıp zorla, çöl bölgelerine sürgün edilmesinden, etrafı dikenli tellerle çevrilmiş toplama kamplarına kapatılmasından, sık sık ve yaygın bir şekilde kimyasal silahlar kullanılmasından, soykırım yapılmasından söz etmek istiyorum.

Bugün Kürt ulusu çok büyük tehlikelerle karşı karşıyadır. Bu tehlikenin başlıca kaynağı kimyasal silahlardır. Kürtlere karşı bu silahların sık sık ve yaygın bir şekilde kullanılması Kürtleri soykırım tehlikesiyle, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır. Kimyasal silahlara sahip olmak maddi olanak sorunudur. Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletler bu olanaklara her zaman sahip olmuşlardır. Kimyasal silahlar için gerekli hamınaddeyi, uluslararası pazarlardan her zaman temin edebilirler. Yine uluslararası şirketlerle, işbirliği yaparak kimyasal silahlar üreten fabrikalar kurabilirler. Örneğin, Irak'ın Kürdistan petrolünden

sağladığı gelirin çok küçük bir kısmını bu işe yatırması bunun için yeterli olabilmektedir. Geriye sadece bu silahların kullanılması kalıyor. Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletlerde bu silahları yaygın ve etkili bir şekilde kullanmak anlayışı her zaman vardır. İnsan haklarının önemli bir kavram olduğunu bilmelerine rağmen uluslararası ilişkileri belirleyen temel etkenin ticaret olduğunu anlamışlardır. Bu ülkelerde etkin bir kamuoyu, özgür ve etkili bir basın, hükümet ve devlet politikalarını etkileyecek baskı grupları olmadığı için, uluslararası insan hakları kurumlarından gelecek baskıları da kulak asmamaktadırlar.

Bir etnik gruba karşı, bir ulusa karşı kimyasal silahlar kullanmanın, soykırım gerçekleştirmenin insanlık dışı bir uygulama olduğu, ırkçı, faşist ve sömürgeci bir uygulama olduğu açıktır. Fakat Kürdistan'ı denetlemenin, Kürdistan'daki sömürgeci çıkarları korumanın tek yolu olarak bu kalmışsa bu yol da sözü edilen devletler tarafından elbette kullanılacaktır.

Klasik savaş yöntemleriyle Kürdistan'daki ulusal kurtuluş mücadelesini durdurmanın artık, hiçbir olanağı yoktur. Kimyasal silahlar, işte böyle bir süreçte devreye giriyor ve Kürt halk kitlelerini çok büyük tehlikelerle karşı karşıya bırakıyor. Çünkü geniş halk kitlelerinin, sivil halkın böyle bir silaha karşı korunması çok zordur. Kimyasal silahlar sadece insanları değil, coğrafyayı da harap etmektedir. Arazinin doğal dengesini bozmaktadır. Bitki örtüsünü, hayvanları yok etmektedir. Kimyasal silahlar kullanılan araziler, tarım dışı kalmaktadır.

Kimyasal silahlar olgusu, dış etkenlerin çok önemli olduğunu bir kere daha göstermektedir. Kaldı ki, kimyasal silahlar başka bir olguyla yakından ilgilidir. Bu, Kürt insanının yerinden, yurdundan, yoğun bir şekilde, devlet terörü kullanılarak sökülüp atılması, sürgün edilmesidir. Kürtler'in tarihinde sürgünler her devirde görülen bir olaydır. Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletler sürgünü sık sık yaygın bir şekilde uygulamışlardır. Sürgün yoluyla Kürdistan'ın nüfus yapısını değiştirilmesi de amaçlanmaktadır.

Sürgünün çeşitli yolları vardır. İç sürgün, ülke dışına sürgün, gizli sürgün vs. Yoğun ve yaygın bir devlet terörü

uygulayarak vatandaşı taciz etmek, onu hayatından bıktırmak, yerini yurdunu terk etmesini sağlamak gizli sürgün olarak değerlendirilebilir.

Kürt halkı bugün gerek kimyasal silahlar, gerek yoğun ve yaygın bir devlet terörü eşliğinde sürdürülen sürgünler yüzünden çok büyük tehlikelerle karşı karşıyadır. Şimdiye kadar uyguladıkları yöntemlerle Kürtleri asimile edemeyen ırkçı ve sömürgeci devletler, onları fizik olarak yok etmenin, ortadan kaldırmanın yollarını aramaktadırlar. Dış etkenlerin, yani dış müdahalelerin bütün bu parçalayıcı, bölücü ve yok edici baskıları karşısında iç dinamikleri güçlendirici en büyük etken ise, Kürt insanının, kendi kemliği konusunda ve Kürdistan kimliği konusunda sorgulamasını sürdürmesidir. Aslında katliamları, soykırımları getiren de bu sorgulama değildir. Çünkü sömürgeci güçler, kendisine dayatılan kadere razı olmuş bir halk isterler. Dirençsiz, pısırık, hak aramayan, her türlü emre anında itaat eden bir halk isterler. Çünkü böylesi bir halkı yönetmek çok kolaydır.

Bu aslında bir trajedidir. Burada trajedi, emperyalist ve sömürgeci güçlerce dayatılan bir kadere karşı savaşıma sürecinde ortaya çıkmaktadır. Emperyalist ve sömürgeci güçler, kimyasal ve biyolojik silahlar da dahil en modern, en öldürücü silahlarla silahlanmışlardır. Kürtleri boğmak, yok etmek için kendi aralarında işbirliği yapmaktadırlar. Kürtler ise, Ortadoğu'nun ortasında, bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış, her türlü ulusal ve demokratik hakları gasp edilmiş, sömürge bir ulustur. Sömürge bile olamayan bir ulustur. Etrafı tamamen düşmanlarla çevrilmiş bir cehen-nemde varlık mücadelesi vermeye çalışan bir ulustur.

Bu kısa açıklamadan şöyle bir sonuç çıkarmak da mümkündür. Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı prensibi, sadece, Bolşevik liderler söylediği için, Lenin, Stalin yazdığı için veya Amerikan Cumhurbaşkanı Wilson'un 14 maddesinde ifade edildiği için doğru bir prensip değildir. Hayatın nesnel olarak değerlendirilmesini de bu prensibin varlığını ve uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Ulusal bilince sahip olan Kürtler, Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletler tarafından, kimyasal ve biyolojik silahlar da kullanılarak etkin ve yaygın bir soykırımla yok edilmeye çalış-

şılmaktadır. Öyleyse, burada, Kürtlerin kaderlerini kendilerinin tayin etmesi nesnel bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Kürtlere, ille de Saddam Hüseyin'le birlikte yaşayacaksın demek, bu dayatmayı ileri sürmek, prensibi özünden zedelemektedir. Çünkü, Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletler, Kürtlere, zulümden, katliamdan, soykırımdan başka bir şey veremezler... Kürtlerin ulusal bilinci günden güne artarak sürdüğüne, göre, bu prensibin hayata geçirilmesi daha büyük bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Bürokratların-Memurların Durumu

Kimlik kaybını toplumun başka kesimlerinde de görmek mümkündür. Toprak sahipleri, şeyhler, aşiret reisleri, ticaret ve sanayiyle uğraşanlar, hizmet sektöründe çalışanlar yanında, devlet bürokrasisinde görev alan bürokratlarda da bu süreci yakından izlemek mümkündür. Hem büyük bürokratlarda hem de memurlarda.

Bugüne kadar 4 önemli polis sorgusundan geçtim. Beni yakalayan ve sorgulayan polislerin büyük bir kısmı Kürt kökenli idi. İşkence yapanlar da öyle. Bunların "Ben Kürdüm" demesi gerekmiyor. Suratlarına bakınca Kürt kökenli oldukları zaten anlaşılıyor. Konuşmalarıyla, tavır ve davranışlarıyla bu belli oluyor. Bunlar resmi ideolojiyi tam manasıyla benimsemişlerdi. Türkçülük propagandası yapıyorlardı.

1981 yılı Haziran ayında, Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde bu polislerden birisi öfkeli bir şekilde ve hışımla:

— Ulan sağ, sol yok, Atatürk var! diye yazsana... Bu memlekette yaşayan herkesin Türk olduğunu yazsana... diye kükredi. Bu arada, öteki polislerle beraber, küfürlerini, hakaretlerini, işkencelerini de sürdürüyordu. Bir ara yine büyük bir öfke ve hışımla şöyle dedi:

— Ben 27 yaşındayım. Kürdüm. Ben bu işlere karışmıyorum. Sen Çorum'lusun, Kürtlerle uğraşmak senin neyine gerek. Herkesin Türk olduğunu yazsana! Onun bu öfkesi ve hışımı üzerine:

— Kürt olduğunu kendin söylüyorsun. Herkesin Türk olduğunu söylemek inandırıcı olamaz, demiştim. İşkenceci polis büyük bir öfkeye kapılmış, küplere binmişti.

— Beni niye istismar ediyorsun ulan! Benim söylediklerimden o mu anlaşılır? Ben böyle bir şey söyledim mi diye söylenip duruyordu.

Cezaevi yaşantımda gardiyanların büyük bir kısmının Kürt kökenli olduklarını gördüm. İşkence yapan, işkencede aktif görev alan, gardiyanların çok büyük bir kesimi Kürt asıllıydı. Burada trajik bir öge de kuşkusuz var. Siz Kürtlerin insanca yaşamasını, öteki uluslarla eşit haklara sahip olmasını istiyorsunuz. Sözü edilen bu “Kürtler” de bu düşünceniz ve çabanızdan dolayı sizi suçluyor. Size işkence yapıyor. Baskıda, zulümde, işkencede en ön saflarda yer alıyor.

Cezaevlerindeki gardiyan kadrolarının daha çok Kürtlerle doldurulmasının birçok nedenleri sıralanabilir. Bir kere çok yaygın olan işsizliğe bir ölçüde de olsâ çözüm bulunuyor. İkinci neden, daha önemli. Sömürge koşullarında yetişen kişiler genel olarak pısrık ve saldırgan oluyorlar. Bunlar kişiliklerini ispat edebilecekleri bir ortamda yetişemiyorlar. Kişiliklerini, ancak egemen ulusun kimliğini benimseyerek ve etraflarına saldırarak, kendilerini sömürge insanının, sömürge yöneticilerinin yerine koyarak ispatlayabiliyorlar. Genel olarak cezaevleri, özel olarak da Özel Tıp Cezaevleri bu konuda önemli bir alan oluyor. Bu gardiyanlar genel olarak toplumun en alt sınıflarından geliyorlar. Cezaevlerinde ezilmişliklerine, geri kalmışlıklarına bir neden buluyorlar: Mahkûmlar, siyasal mahkûmlar. Bu kuşkusuz ideolojik bir neden, devlet propagandasıyla oluşturulmuş bir neden. Böylece kin ve saldırganlık boşalacak bir nesne buluyor. Ve gardiyanlar, komünistlerle, dinsizlerle mücadele ederek kendilerini ispatlama olanağı buluyorlar.

Özel Tıp Cezaevlerinde, genel olarak cezaevlerinde daha çok Kürt kökenli gardiyanların kullanılmasının temel nedenlerinin bunlar olduğu kanısındayım. Bu, Türkiye'nin Batı taraflarındaki devrimcilerle Kürt sorunu arasında bir çelişki de yaratmış oluyor. İşkence, cezaevleri, zulüm deyince, devrimciler, hep, bu “Kürtleri” hatırlıyor. Her türlü kötü ve çağdışı işin Kürtler'e yaptırılmasının doğal sonucu bu oluyor. Batılı devrimciler bunun neden böyle olduğunu kuşkusuz biliyorlar. Fakat devletin bu süreçten bir medet umduğu da açık.

Polisteki sorgulama sürecini daha etraflı bir şekilde dü-
şündüğümüz zaman, ihbarcı öğretim üyelerinin başında yi-
ne “Kürt” asıllı olanları görüyoruz. Bunlar besbelli ki resmi
ideolojiyi tam anlamıyla benimsemiş profesörler. Türk ol-
duklarını, herkesin de Türk olması gerektiğini söylüyorlar.
Kürtlerden söz edenlerin suç işlemiş olacaklarını belirtiyor-
lar. Resmi ideolojinin bu boyutunu kesinlikle benimseyen
bu profesörlerin sağ'da veya sol'da yer almaları hiç önemli
değildir. Bu tür profesörler Miliyetçi Hareket Partisi çevre-
sinde de yer alabilir, devrimciyim, Marksistim de diyebilir.
Sağda veya solda hiçbir siyasal akım içinde yer almayabilir
de. Valiler, kaymakamlar, savcılar, yargıçlar yine böyle bir
süreçtedir. 1960'lı yılların sonlarında yaptığım inceleme ge-
zilerim sırasında pek çok bu tür bürokratlara rastlamıştım.
Bunlar resmi ideolojiyi hararetle bir şekilde savunuyorlardı.
Düşünce de eylemde de.

Burada, şu konunun incelenmesi elbette önemli: Kürtler
kamu görevlerinde nasıl yer alıyorlar? Deniyor ki, Türkiye'de
herkes eşittir. Kimseye dilinden ve dininden dolayı farklı
muamele yapılmıyor. Herkes her mesleğe girebilir. Vali, kay-
makam, savcı, yargıç, öğretmen, asker, milletvekili... Türkler
de Kürt denilen insanlar da. Bu konuda bir ayırım yapıla-
maz. Her isteyen her şey olur. Doktor da olur, avukat da
olur.

Yüzeysel olarak bakıldığında bunlar doğru. Fakat eşit-
likten yararlanmanın, Türklerle eşit olmanın önemli bir ko-
şulu da var: Bu çok açık. Kürt kimliğini inkâr etmek. Türk
kimliğini benimsemek. Kürt kimliğini inkâr ettiğiniz, Tür-
küm, mutluyum diye bağırdığınız, Türkleşmek istemeyenler-
le çeşitli biçimlerde mücadele ettiğiniz sürece her şey olabi-
lirsiniz. Ama Kürt olarak hiçbir şey olamazsınız. Türkiye'de
Kürt olarak, Kürt kimliğini koruyarak olunabilecek tek şey
vardır: Mahkûm olmak. “Eşitlik” ilkesi, kuşkusuz demokra-
sinin en önemli ilkesidir. Fakat, “eşitlik”in böyle bir koşula
bağlanması, bu ilkeyi tamamen çürütmekte, ortadan kaldır-
maktadır. Antidemokratiktir, ırkçı bir uygulamadır. Türki-
ye'de eşitlik ilkesiyle ilgili bu uygulama, bu çifte standart
sorgulanmamıştır. Bu, demokrasi ve insan hakları adına
büyük bir eksikliktir.

Bulgaristan'ın oradaki Türklerin kimliğini inkâr ettikten, Türklerin isimlerini değiştirmesinden ve Bulgarlaştırma sürecini hızlandırmasından sonra iki standartlı bu anlayış daha açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Zira, Bulgaristan'da da, kimliklerini inkâr eden, isimlerini değiştiren, Bulgarlaşan Türklere Bulgaristan Devleti her türlü kolaylığı gösteriyor. Onlara çeşitli maddi ve manevi olanaklar sağlıyor. Bunlar her türlü devlet görevinde çalışabiliyorlar. Bunlar Bulgarların sahip olduğu her türlü hakka ve hukuka sahip olabiliyorlar. Halbuki isimlerini değiştirmeyenlere zulüm yapılıyor. Onlara devlet görevleri verilmiyor. Türk devlet ve hükümet yöneticileri, Türk basını, Türk üniversitesi, yazarlar, işçi kurumları, hukuk kurumları vs. ise Bulgaristan'ın Türklere karşı sürdürdüğü bu politikanın ırkçı, faşist, emperyalist ve sömürgeci bir politika olduğunu vurguluyorlar. Bulgaristan'da, Türkler'in Bulgarlarla eşit olmasının Türk kimliklerini inkâr koşuluna bağlanmasını çağ dışı bir davranış olarak belirtiyorlar. Türk Devleti'nin, Kürtlere dayattığı aynı süreci ise, devrimci, ilerici, demokratik buluyorlar. Bu bakımlardan, Bulgaristan Türkleri olayının Türk düşüncesindeki ve uygulamasındaki iki standardı, açık bir şekilde gösterdiğini ifade ediyoruz.

Bütün bunlara rağmen bazı meslekleri Kürtlere kapalı tutmak için büyük bir dikkat gösterilmektedir. Örneğin Harp Okullarına alınan Kürtler'in sayısı son derece azdır. Genel olarak Kürt nüfusa oranlandığında, Harp Okullarına alınan Kürtler'in sayısının çok az olduğu görülmektedir. Ve bu sayı yıldan yıla daha da azalmaktadır. Kürt ulusal hareketinin günden güne daha da güçleniyor olması bu sayıyı daha da düşürecektir.

Devlet Planlama Teşkilatı, İller Bankası gibi kurumlar da, karar mevkilerinde ve yatırımcı dairelerde Kürt kökenli bürokratlara çok az rastlanmaktadır.

Kısaca şunu söyleyebiliriz: Kürt egemen sınıflarının ajanlaşması yanında, devlet bürokrasisinde yer alan Kürtler de aynı kategoride yer almaktadır. Fakat bunların çok büyük bir kısmı Kürdistan bölgesinde görev yapmadıkları için fonksiyonları, toprak ağaları, şeyhler, aşiret reisleri, ticaret ve sanayiyle uğraşanlar kadar açık değildir.

Yine de bazı kategoriler üzerinde biraz daha ayrıntılı bir şekilde durmakta yarar vardır. Örneğin yazarlar, ses sanatçıları, folklor yapanlar vs. Bir Türk yazarı, her zaman, her fırsatta Türk olduğunu vurguluyor. Fakat bir Kürt yazarı bu vurgulamayı yapamıyor. Kürt olduğunu söylediği zaman, kendisinin küçük görüleceğini, "milliyetçilik"le, "ırkçılık"la ve "şövenlik"le suçlanacağını düşünüyor. Bir Türk yazarının Türklüğünü ifade etmesi nötr bir olay olarak değerlendirilirken, doğal bir süreç olarak ele alınırken bir Kürdün bunu ifade edememesinde, çekingenlik duymasında bir çelişki yok mu? Öte yandan kendi öz benliğine karşı böyle çekingen davranan Kürtlerin Türkçe yazması, Türk yazınına su taşıması da ayrı bir hüznün değil mi?

Doktorlar, avukatlar, muhasebeciler, mühendisler... gibi kategoriler için de yanı şeyler söylenemez mi? Ses sanatçıları için neler söylemek gerekir? Son yıllar, bu kategoriler arasında da ulusal bilincin hızla geliştiğini gösteriyor. Ama güçlü bir akım olduğu, ana akım olduğu yine de söylenemez.

Milletvekillerinin Durumu

Bu çerçeve içinde, milletvekillerinin durumunu Anayasa açısından ele alıp incelemenin ayrı bir önemi vardır.

1982 Anayasası'nın **Başlangıç** bölümünde şu ibareler yer almaktadır.

"Ebedi Türk vatan ve milletin bütünlüğüne ve kutusal Türk Devleti'nin varlığına karşı, Cumhuriyet devrinde benzeri görülmemiş bölücü ve yıkıcı kanlı bir iç savaşın gerçekleşme noktasına yaklaştığı sırada,

Türk milletin ayrılmaz parçası olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin, milletin çağrısıyla gerçekleştirdiği 12 Eylül 1980 harekâtı sonucunda, Türk Milletinin meşru temsilcileri olan Danışma Meclisince hazırlanıp, Milli Güvenlik Konseyince son şekli verilerek Türk Milleti tarafından kabul ve tasvip ve doğrudan doğruya O'nun eliyle vazolunan bu Anayasa:

— Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılap ve ilkeleri doğrultusunda;

— Dünya milletler ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak; Türkiye Cumhuriyeti'nin ilelebet varlığı, refahı, maddi ve manevi mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzenine ulaşma azmi yönünde;

— Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğinin kayıtsız ve şartsız Türk milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;

— Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

— Hiçbir düşünce ve mülhazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve laiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı;

— Her Türk vatandaşının bu anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;

— Topluca Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde, milli ve varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirlerinin hak ve hürriyetine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve 'Yurtta sulh, cihanda sulh' arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;

Fikir, inanç ve kararlarıyla anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere,

Türk milleti tarafından, demokrasiye aşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.”

Görüldüğü gibi Anayasa'nın Başlangıç kısmında, “Ebedi Türk vatanı ve milletin bütünlüğü”, “kutsal Türk Devleti'nin varlığı”, “egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milleti'ne ait olduğu”, “Türk Milleti'nin menfaatları”, “Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esası”, “demokrasiye aşık Türk evlatları”... gibi deyimler yer almaktadır. 1961 Anayasasında olduğu gibi 1982 Anayasası'nda da, anayasanın Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham aldığı vurgulanmaktadır. Anayasa'nın sadece başlangıç bölümünde 14 yerde, Türk sözcüğü geçmektedir. Benzer ifade biçimleri, anayasanın öteki maddelerinde de vardır.

Anayasanın “**Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti**” bölümünde şöyle denilmektedir. (Md. 26/3-4)

“Düşüncelerin açıklanmasında ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz. Bu yasaya aykırı yazılı veya basılı kağıtlar, plaklar, ses ve görüntü bantları ile diğer anlatım araç ve gereçleri, usulüne göre verilmiş hakim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınan merciin emriyle toplattırılır. Toplatma kararını veren merci bu kararını 24 saat içinde yetkili hakime bildirir. Hakim bu uygulamayı üç gün içinde karara bağlar.”

Açıkça görülmektedir. Anayasanın bu maddesi, Türkçe'den başka dillerle, yani Kürtçe'yle yayın yapılmasını yasaklamaktadır. Özel olarak Kürtçe'yle yayın yapılmasını yasaklamaktadır. Zira, İngilizce, Fransızca, Almanca, Arapça, Ermenice, Rumca, Farsça, İbranice gibi dillerle gayet rahat bir şekilde yayın yapılmaktadır.

Anayasa'nın “**Basın Hürriyeti**” bölümünde şöyle bir kayıt vardır. (Md. 28/2)

“Kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dille yayın yapılamaz.”

“**Eğitim ve Öğrenim hakkı ve ödevi**” bölümündeyse şöyle deniliyor. (Md. 42/9)

“Türkçe'den başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarının ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklıdır.”

Burada, Kürtçe'yi yasaklayan, **“Türkçe'den Başka Dillerde Yapılacak Yayınlar Hakkında Kanun”**dan da söz etmek gerekir. 19 Ekim 1983 tarihli ve 2932 sayılı bu kanunun **“Amaç ve kapsam”** başlıklı birinci maddesi şöyledir:

“Bu kanun; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin korunması amacıyla düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında yasaklanan dillerle ilişkin esas ve usulleri düzenler.”

Bu kanunun, **“Düşüncelerin Açıklanması ve Yayılmasında Kullanılamayacak Diller”** başlıklı ikinci maddesi ise şudur:

“Türk Devleti tarafından tanınmış bulunan devletlerin birinci resmi dilleri dışındaki herhangi bir dille düşüncelerin açıklanması, yayılması ve yayınlanması yasaktır.

Türkiye Devleti'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşma hükümleriyle eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve kamu kurum ve kuruluşlarının yayınlarına ilişkin mevzuat hükümleri saklıdır.”

Kanunun üçüncü maddesi ise **“Türk Vatandaşlarının Anadili”**nı göstermektedir.

“Türk vatandaşlarının anadili Türkçedir.

a) Türkçeden başka dillerin anadil olarak kullanılmasına ve yayılmasına yönelik her türlü faaliyette bulunulması,

b) Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, mahallin en büyük mülki amirinden izin alınmadıkça bu kanunla yasaklanmamış bile olsa Türkçeden başka dille yazılmış afiş, pankart, döviz, levha ve benzerlerinin taşınması, plak, ses ve görüntü bantları ve diğer anlatım araç ve gereçleriyle yayım yapılması yasaktır.”

Kanunun 4., 5. ve 6. maddeleri **“Ceza Hükümleri”**ni göstermektedir.

1982 Anayasası, 134. maddesinde **“Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu”** adı altında bir kurum oluşturmuştur. Bu madde şöyledir:

“Atatürkçü düşüncüyü, Atatürk ilke ve inkılaplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla; Atatürk'ün manevi himayelerinde, Cumhurbaşkanı'nın gözetim ve desteğinde, Başbakanlığa bağlı; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezi'nden oluşan, kamu tüzel kişiliğine sahip 'Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu' kurulur...”

Bunlar Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham alan Anayasa'nın konumuzla ilgili olarak belirtmeye çalışacağımız bazı hükümleridir. Burada bir de **“And İçme”** başlıklı 81. maddeyi belirtmek gerekir. Bu madde şöyledir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde and içerler.

‘Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız şartsız egemenliğini koruyacağıma, hukukun üstünlüğüne, demokratik ve laik Cumhuriyete ve Atatürk ilke inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülkesünden ve Anayasa'ya sadakatten ayrılmayacağıma; büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine ant içerim.’

Öte yandan, Anayasa'da, “Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü” biçiminde formüle edilen bir ifade biçimi var. Bu ifade biçimi anayasanın **Başlangıç** bölümünde iki kere, **“Devletin Bütünlüğü, Resmi Dili, Bayrağı, Millî Marşı ve Başkenti”** başlıklı 3. maddesinde bir kere geçiyor.

“Devletin Temel Amaç ve Görevleri” başlıklı 5. maddesinde bir, **“Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması”** başlıklı 13. maddesinde bir kere ifade ediliyor.

“Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü” sloganı, **“Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılmaması”** başlıklı 14. maddede bir; **“Basın Hürriyeti”** başlıklı 28. maddede üç; **“Basın Araçlarının Korunması”** başlıklı 30. maddede bir, **“Dernek Kurma Hürriyeti”** başlıklı 33. maddede bir kere ifade ediliyor. **“Gençliğin Korunması”** başlıklı 58. maddede bir; **“Parti Kurma, Partilere GİRME ve Partiden Çıkma”** başlıklı 68. maddede bir; **“Siyasi Partilerin Uyacakları Esaslar”** başlıklı 69. maddede bir kere yine bu ifade yer almaktadır.

“And İçme” başlıklı 81. maddede bir, **“Cumhurbaşkanı'nın And içmesi”** başlıklı 103. maddede bir; **“Milli Güvenlik Kurulu”** başlıklı 118. maddede bir; **“Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali”** başlıklı 122. maddede bir; **“Yüksek Öğretim Kurumları”** başlıklı 130. maddede bir; **“Radyo ve Televizyon İdaresi ve Kamuyla İlişkili Haber Ajansları”** başlıklı 133. maddede bir; **“Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları”** başlıklı 135. maddede bir; **“Devlet Güvenlik Mahkemeleri”** başlıklı 143. maddede bir kere geçmektedir.

Görüldüğü gibi “Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü” ibaresi, anayasanın 22 ayrı yerinde geçmektedir. Bu, Kürtleri ulusal varlığını, etnik kimliğini yok sayan, inkâr eden en önemli söylem biçimlerinden biridir. Çeşitli kamu özgürlüklerinden, sosyal haklardan, ancak, Türk olarak, Türkleşerek, yani Kürt kimliğini inkâr ederek yararlanılabileceğini anlatmaktadır.

1961 Anayasası'nda bu slogan sadece, anayasanın 3. maddesinde geçmektedir. **“Devletin Bütünlüğü, Resmi Dil, Başkent”** başlıklı 3. maddede “Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür” denmektedir.

Milletvekillerinin yeminlerini belirleyen 77. ve Cumhurbaşkanı'nın yeminini belirleyen 96. maddede ise, “Devletin bağımsızlığı, vatanın ve milletin bütünlüğü” olarak ifade edilmektedir. Fakat 1961 Anayasası 12 Mart 1971 rejimi sırasında çok büyük değişikliklere uğramıştır. Bu değişiklikler sırasında “Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği” sloganı 13 yerde ifade edilmiştir. Bazı maddelere bu sloganlar eklenmiştir. Maddeler bu sloganlar doğrultusunda yeniden yazıl-

mıştır. Örneğin 11. maddenin değişiklikten önceki başlığı **“Temel Hakların Özü”** biçimindeyken, değiştikten sonra, **“Temel Hak ve Hürriyetlerin Özü, Sınırlanması ve Kötüye Kullanılmaması”** biçimini almıştır. Bu slogan bu maddede iki kere ifade edilmiştir.

1961 Anayasası'nda bu slogan, “Basın Hürriyeti”nin düzenlendiği 22. maddede üç ayrı yerde; “Basın Dışı Haberleşme Araçlarından Faydalanma Hakkı”nı belirleyen 26. maddede bir yerde; “Dernek Kurma Hakkı”nı belirleyen 29. maddede iki ayrı yerde geçmektedir. **“Sendika Kurma Hakkı”** başlıklı 46. maddede bir; **“Siyasi Partilerin Uyacakları Esaslar”** başlıklı 57. maddede bir kere yine bu slogan ifade edilmiştir. “Radyo ve Televizyon İdaresi ve Haber Ajansları” başlıklı 121. maddede bir; **“Mahkemelerin Kuruluşu”** başlıklı 136. maddede bir kere bu söylem biçiminin kullanıldığını görüyoruz.

Askeri darbelerden sonra, ya yeni bir anayasa yapılıyor, ya da, mevcut olan anayasa köklü bir değişikliğe uğruyor. Her iki durumda da Kürt sorununu baskı altında tutmak için yeni yeni önlemler almak, temel bir hareket noktası oluyor. Kürtlerin etnik kimliğini inkâr etmek, Kürtlerin ulusal haklarını kabul etmemek için her yol deneniyor, her türlü önlemin alınması mübah sayılıyor. Bu çaba ise darbelerin önemli bir nedenini de gösteriyor.

Bütün bunlardan sonra şunu belirtmek istiyorum. Türkiye’de Kürtler, kendi kimliklerini inkâr ettikten sonra her şey olabilirler. Milletvekili de olabilirler. Ama anayasanın bu maddelerinden sonra, Kürt olduklarını söyleyen ‘Doğu’lu milletvekillerinin, Kürt olduklarına nasıl inanılabilir? Bu maddeler karşısında, milletvekiliği de, Kürtlüğün inkâr edilmesi, Türk olmanın kabul edilmesi, Türkçülüğün propagandasının yapılması koşuluna bağlanmış olmuyor mu?

Böylesine bir yeminin anlamı nedir?

Kürt Küçük Burjuvazisi

Bazı unsurların durumunu böylece saptadıktan sonra, “O halde ulusal duygular kimler tarafından işlenecek, kimler tarafından savunulacak?” biçiminde bir soru sormuştuk. Bunun cevabını da vermiştik. Elbette devrimciler, demokratlar tarafından... Kimler bu devrimciler, demokratlar?

Öğrenciler, Medreselerden yetişmiş din adamları bu kategoriler içinde yer alabilirler. Bunlar Kürdistan'ın sorunlarını Türkiye, Ortadoğu ve Dünya bağlarını içinde değerlendirebilen, bunları kendi halkına anlatabilen, çözüm yolları önerebilen beli başlı unsurlardır. Öğrenciler, Medreselerden yetişmiş din adamları, aldıkları eğitim dolayısıyla, Kürdistan'ın Türkiye, Ortadoğu ve Dünyadaki konumunu, Kürdistan'ın, devletlerarası sömürge statüsünü, Kürtler'in siyasal statüsünü daha iyi kavrayabilirler. Bu konularda daha erken bir bilince ulaşırlar. Bunları kendi çevrelerinde, giderek halk içinde konuşmaya başlarlar. Bu sorgulama ulusal bilincin gittikçe gelişmesini yaygınlaşmasını sağlar.

Medreselerin bu niteliği kavrandığından dolayı, 1970'li yılların başlarında, yani 12 Mart'tan sonra, Medrese çıkışlı imamların işine son verilmiştir. İmamların, İmam-Hatip Okulu mezunu olmaları zorunlu tutulmuştur. Medreselerde yetişen imamların (mella) ulusal duygulara sahip olmalarının temel nedeni, orada Kürtçe eğitim yapılmasıdır. Gerek Kur'an eğitimi, gerek Arapça eğitimin Kürtçe yapılmasıdır. Ayrıca, Kürt edebiyatına, Kürt tarihine ilişkin anlatımlara da bu eğitimde yer veriliyor. Kürt kültürü üzerinde duruluyor. İmam-Hatip Okullarında böyle bir eğitim kuşkusuz söz konusu değil.

Mellalar tipik bir Kürt intelligentsia'dır. İntelligentsia kendi toplumunun sorunlarını, toplumun ilişkiler içinde bulunduğu öteki toplumlarla bağlantıları içinde kavrayabilen bir kişidir. Bilgisini, duygu ve düşüncelerini kendi halkına anlatabilen, onlara çözüm yolları öneren tek kişidir. Politik niteliği olan bir kişidir. İntelligentsia, "aydın"dan farklı bir kavramdır. (Bk. İsmail Beşikçi, Bilim Yöntemi, Türkiye'deki Uygulama I. Kürtlerin Mecburi İskânı, Komal Yayınevi, İstanbul 1977, s. 79 vd.)

Öğrenciler ise, Türk Milli Eğitimi'nin baskıcı kuralları içinde kendi öz sorunlarından, yani Kürt ulusal sorunundan mümkün olduğu kadar uzak tutulmaya çalışılmaktadır. Resmi ideolojinin yaptırımları, Atatürkçü eğitim sisteminin uygulamaları içinde, YÖK uygulamaları içinde, öğrencilerin Türklük sorunlarıyla haşır neşir olması, Kürt toplumuyla ve Kürdistan'la ilgili sorunlardan uzak durması istenir.

Bütün bunlara rağmen dünya gittikçe küçülmektedir.

Kitle haberleşme araçlarının etkinliği gün geçtikçe artmaktadır. Kişilerin, grupların, birbirleriyle ilişkileri hızla yoğunluk kazanmaktadır. Kürt ulusal hareketi dal budak salmaktadır. Aşiret yapıları, şeyhlik, toprak ağalığı sorgulanmaktadır. Öğrencileri artık, bu süreçlerin dışında tutmanın hiçbir anlamı yoktur.

Feodal sınıfların bugünkü nesillerinin ulusal hareket içinde yer aldığını, devrimci ve demokrat süreçlerin önemli bir unsuru haline geldiğini yukarıda belirtmiştik. Hatta şöyle söylenebilir: Geçmişte devlet safında yer alan, Kürt ayaklanmalarında devlet safında çarpışan aşiretlerin, şeyhlerin, toprak sahiplerinin bugünkü nesilleri genel olarak devrimci ve demokrat oluyor. Ulusal hareket içinde yer alıyor. Devletle sürtüşme içinde bulunanların yeni nesilleri ise, ulusal hareketten uzak duruyor. Acaba, bu varsayımlar doğru mu? Bunların zaman ve mekân boyutunda olgulara dayalı olarak incelenmesinde büyük yarar vardır.

Kürt küçük burjuvazisinin devrimci ve demokrat grupları içinde yer aldığı söylenmelidir. Terziler, ayakkabıcılar, marangozlar gibi zanaatkarlar, berberler, boyacılar, şoförler gibi hizmet sektöründe çalışanlar, avukatlar, doktorlar, müteahhitler gibi serbest meslek sahipleri bu gruplar içinde yer almaktadır. Öğretmenler, bazı küçük memurlar yine böyledir. Az topraklı köylüler, topraksız köylüler ulusal demokratik hareketin çok önemli bir tabanıdır.

Belirli bir tavır ve davranışı olan bir Kürt işçi sınıfından söz edebilir miyiz? Bunun incelenmesi gerekir. Örneğin Batman'ın durumu, Tatvan'ın durumu nedir? Fakat bazı işçilerin, işçilerin bazı kesimlerinin, ulusal hareketin içinde önemli fonksiyonlara sahip olduğunu biliyoruz.

Bu ilişkileri araştırırken, üzerinde durulması, açıklığa kavuşturulması gerekli en önemli konu şudur sanıyorum: 1960'lı yıllardan itibaren Kuzey Kürdistan'da gelişen hareketlerin sınıf tabanı nedir? Örneğin 49'lar (1959 yılı sonlarında tutuklananlar)⁸, 23'ler (1963'de açılan dava)⁹ kımler-

8. 49'lar Davası ile ilgili olarak bk. Medya Güneşi, Sayı 1 Nisan 1988, s. 46-47. Fevzi Bilge tarafından yazılan ve "Siyasal Tarihimizden Bir Kesit" başlığını taşıyan yazıda 49 kişinin isimleri de verilmiştir. Listede

dir? Bunların sınıf tabanları nedir? 1965 yılında kurulduğu anlaşılan Kürdistan Demokrat Partisi'nin, üyelerinin sınıfsal tabanı nedir? Bunlar iddianamelerden bile araştırılabilir. Örneğin 1971 yılında, Diyarbakır'da Sıkıyönetim Mahkemelerinde görülen Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi Davası. Askeri savcılık tarafından bu partiye üye oldukları iddia edilen kişilerin sınıfsal tabanları için ne söylenebilir? 1969 yılında, kurulduğu yine askeri savcılarının iddianamelerinde belirtilen Türkiye'de Kürdistan Demokrat Partisi için aynı sorular yine sorulmalıdır.

1960'lı yılların başlarında kurulan Türkiye İşçi Partisi'nin "Doğu Grubu"nda yer alanlar kimlerdi? Bunlar hangi sınıflara mensuptular? Türkiye İşçi Partisi, Türkiye'nin Doğu'sunda nasıl örgütlendi? Öteki bölgelerde nasıl örgütlendi? Türkiye İşçi Partisi'nin Doğu'daki üyeleri Kürt toplumunun hangi sınıf ve tabakalarından devşiriliyordu? 1975'de, Türkiye İşçi Partisi yeniden kurulduğu zaman bu ilişkiler nasıl gelişti?

1969'da Ankara'da ve İstanbul'da, daha sonra da Diyarbakır, Silvan, Kozluk, Batman gibi Doğu şehirlerinde kurulan Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın üyeleri olan öğrencilerin ve öteki kişilerin sınıfsal yapıları neyi göstermektedir? 1970'li yılların ortalarından itibaren gerek Türk solunun çeşitli örgütlerinde, gerekse Kürt örgütlerinde yer alan Kürtlerin mensubu olduğu sınıflarla olan ilişkilerinin incelenmesi elbette önemlidir. Bunların sınıfsal ilişkilerinin ana boyutu nedir? 1971'de Diyarbakır'da Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılanan öteki devrimci ve demokrat insanlar hangi sınıflardan geliyorlar?

Bütün bunların ötesinde, PKK'nın (Kürdistan İşçi Partisi) çok dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekir. 1970'li yıllar

önemli bir eksiklik var. Şerafettin Elçi de 49'lar arasında yer alıyor. Fakat listede adı görülmüyor. Listede bir kişinin adı iki kere yazılmış.

49'lar ile ilgili ciddi bir incelemeyi, kendisi de 49'lardan olan Dr. Naci Kutlay yapmış. Bu yazıda 49'lar hakkında ciddi incelemeler yapılması gerektiği vurgulanıyor, (Dr. Naci Kutlay, 30. Yılında 49'lar Olayı, Bergeh I/1989, s. 29-41 Bergeh, İsveç'te yayınlanan Kürtçe-Türkçe bir dergidir.

9. 23'ler Davası ile ilgili olarak bk. Bir Kürt Devrimcisi Edip Karahan'ın anısına, Komal Yayınları, İstanbul 1977, s. 89-136.

rın ortalarında kurulduğu anlaşılan bu örgüt çok kısa bir zamanda nasıl yaygınlaşabilmiştir? PKK hem mekânda yaygınlaşmış, hem de toplumsal sınıflar arasında derinliğine örgütlenebilmiştir. Bu, öteki Kürt örgütlerinin gerçekleştiremediğı bir başarıdır. Öyleyse PKK üyelerinin sınıfsal tabanlarının incelenmesi önemli bir konu olarak belirlemektedir. 1980'li yıllarda Diyarbakır'da, PKK ile ilgili olarak görülen davaların bu konuda önemli bir kaynak olması gerekir. İddianameler, sorgu tutanakları, savunmalar, mahkeme kararları vs. 1980'li yıllarda Diyarbakır'da yargılanan öteki Kürt örgütlerine mensup kişiler ve çeşitli nedenler dolayısıyla yargılanan kişiler için de aynı incelemeler yapılmalıdır. Yaş grupları, yerleşme bölgeleri, babanın mesleğı, kadınların siyasal hareketlerde görev almaları vs. dikkatli bir şekilde incelenmelidir. Örneğın sadece bu son kanunun incelenmesi bile Kürdistan'ın toplumsal ve siyasal bakımlardan gelişmesi konusunda önemli ipuçları vermektedir.

Sömürge Ülkelerde Aydınlar

Sömürge Aydınları-Sömürgeci Devletin Aydınları

(Bir Örnek Olay)

Tahsin Saraç, 26.6.1989 tarihinde ölmüştür. Ölümünün ardından, Dil Derneğı Başkanı Cevat Geray, Ozan-Yazar Vecihi Timuroğlu, Ozan-yazar Muzaffer İlhan Erdost, Gazeteci-Yazar Ahmet Kahraman, Yazar Ahmet Say, Dilci Yazar Sevgi Özel, Ozan Ahmet Telli, Ozan Gülten Akın, Ozan-Dilci Ali Püsküllüoğlu, Ozan Mehmet Özgüçlü, Yazar Haluk Gerger, Gazeteci-Yazar Orhan Tokatlı, Ozan Ahmet Arif, Ozan Özdemir İnce, Yazar Remzi İnanç, Yazar Mustafa Şerif Onaran, Ozan Cahit Külebi, Ozan Refik Durbaş... Tahsin Saraç'a ilişkin görüşlerini yazdılar. (Bk. Milliyet, 1.7.1989; Cumhuriyet, 2.7.1989, Ayrıca bk. Cemal Süreyya, Tahsin Saraç, 2000'e Doğru, sayı 27, 2.7.1989, s.19; Soner Yalçın, Tahsin Saraç'la Son Görüşme, 2000'e Doğru, y.a.g. dergi, s. 27; Mustafa Ekmekeçi, Parisien Form Muş, Cumhuriyet, 4.7.1989; Oktay Akbal, Tahsin Saraç İçin, Cumhuriyet, 4.7.1989)

Bu yazılarda Tahsin Saraç'ın Öztürkçe yazdığı, Türk di-

line ve Türk kültürüne büyük katkılarda bulunduğu vurgulanmaktadır. O'nun şiirleriyle Türkçe'nin, Öztürkçe'nin büyük bir derinlik kazandığı ifade edilmektedir. Örneğin Vecihi Timuroğlu, "... O'nun büyük bir çabayla, yabancı kökenli sözcüklere Türkçe karşılıklar araması, büyük bir bilinç ürünüdür. Türkçe konuşmak, Türkçe yazmak, emperyalizme karşı savaşmanın başka bir yoluydu" demektedir. Ali Püsküllüoğlu, "... şiirleri Türkçe'nin, Öztürkçe'nin şiirleriydi. Öztürkçe kullanma eğilimi diyebilirim ki şiirin en büyük özelliği idi. Yeni sözcükler bularak dilimiz söz dağarcığına katkılarda bulundu" diyor. Refik Durbaş, "... Öztürkçe'nin şairi. Arı Türkçeyi şiir diline dönüştürmede bir usta. Bu dil, Türkmenlerin konuştuğu Türkçe'den süzöldükten sonra onun ödün vermez şair duyarlığıyla yoğrulurak 'haykıran' bir sese ulaşıyor" diyor.

Tahsin Saraç bir Kürt idi. Fakat Kürt olduğunu kati surette söylemiyordu. Kürt olduğunu inkâr ediyordu. Kürt olmaktan utanıyordu. Ailemiz Orta Asyadan geldi. Muş'a Horasan'dan geldik... diyordu. (Türkiye Yazıları, Sayı 11, Şubat 1978, Tahsin Saraç, Yaşam Öyküsünden Değınmeler, s. 22-29)

Bu sömürge aydınlarında görülen en temel tavır ve davranışlardan biridir. Sömürge insanı kendini her zaman sömürgecinin yerine koyar. Bu okumuşlar için de böyledir. Sömürge aydını biliyor ki, toplumda itibar kazanmanın, sömürgeci devletin aydın çevreleri arasında önemli bir yer elde etmenin yolu, onlar gibi olmaktan, onların etnik kimliğine bürünmekten geçer. Çünkü eğitim sisteminin aşıladığı düşünce, geliştirmeye çalıştığı tavır ve davranış budur. Basın yayın çevreleri, üniversite çevreleri aynı tutumun ve davranışın gelişmesini istiyorlar. Kamu bürokrasisinde görev almak için zaten bu zorunlu. Öte yandan Kürt olmak zaten yasak. Kürtçe konuşmak, Kürtçe yazmak, Kürt haklarını savunmak ödöl değil, yeni yeni dertler getiriyor. Kürt olmanın faturası büyük.

Fakat burada belirtilmesi gereken, yine de önemli bir çelişme var. Tahsin Saraç dünyayı en çok dolaşan, çeşitli yazarlarla, çeşitli kültürlerle karşılaşan bir yazardı. Katıldığı uluslararası toplantılarda, daha çok, dil, kültür, evrensel

kültür konuları konuşuluyordu. Bu tür toplantılarda baskı altında tutulan diller ve kültürler üzerinde de çeşitli konuşmalar yapılıyor kararlar alınıyordu. Bu toplantıların da Tahsin Saraç'a kendi ulusal kimliğini hatırlatmamış olması doğrusu anlaşılır bir şey değildir.

Bugün, Türkiye'de oturan herhangi bir Türk yazarının, İngilizce, Fransızca, Almanca, Arapça vs. yazması önemli bir sorun yaratmaz. İngilizlerin, Fransızların, Almanların, Arapların, bu Türk yazarını, çok iyi İngilizce, Fransızca, Almanca veya Arapça yazdığı için övmeleri, "İngiliz dilini en iyi kullanan yazar" vs. demeleri de önemli değildir. Bunlar kanımca nötr durumlardır. Ama, Türkiye'nin bugünkü toplumsal, siyasal ve kültürel ortamında bu böyledir.

Bir de şöyle bir ortam düşünelim. Türkiye'nin herhangi bir X devleti tarafından işgal edildiğini varsayalım. X işgalcileri buyurmuştur ki, Türk adlı bir millet yoktur. Türklerin aslı X ırkındandır. Türkçe de X dilinin bir şubesidir. Bundan sonra X dilinden başka bir dil ile konuşmak ve yazmak yasaktır. Ağır cezai müeyyidelere tabidir... vs. İşte bu koşullarda Türk yazarlarının X ulusundan olduklarını, Türk olmadıklarını söylemeleri, Türk olduklarını inkâr etmeleri, X diliyle konuşup X diliyle yazmaları hoş karşılanabilir mi? Bu, sorunun birinci yönüdür. Sorunun ikinci yönü, ise, X ulusundan aydınların bu sürece ilişkin değerlendirmelerinde ortaya çıkmaktadır. X ulusundan aydınların, X'leşen, X diliyle yazılar yazan Türkler için "Gerçek X diliyle yazıyorlar", "X dilini en iyi bir şekilde kullanıyorlar" biçiminde övgüler düzmeleri hoş karşılanabilir mi? X ulusundan aydınların X'leşme sürecine, X'leştirme sürecine karşı çıkmaları gerekmez mi?

Bu koşullarda Türkler için en iyi protesto X diliyle konuşmamak, X diliyle yazmamak değil midir? X ulusundan aydınların da böyle bir protestoyu desteklemeleri, teşvik etmeleri gerekmez mi? Vecihi Timuroğlu, Tahsin Saraç'ı anlatırken, "Türkçe konuşmak, Türkçe yazmak emperyalizme karşı savaşmanın en etkili bir yoluydu" diyor. İşte ancak, bu koşullarda, Türkçe yazmak ve Türkçe konuşmak baskıya karşı direnme yolu olabilir. Günümüz Türkiyesindeyse hayır. Çünkü, günümüz Türkiyesinde, Türkçe yazmayı, Türkçe

konusmayı kısıtlayan, yasaklayan bir yasa, bir ideoloji yoktur. Bilakis Türkçe konuşmayı ve Türkçe yazmayı yaygınlaştırmak için ne kadar özendirici tedbirler alındığı bilinmektedir. Halbuki günümüz Türkiyesinde Kürtçe konuşmak ve Kürtçe yazmak, Türk sömürgeciliğine, Türk kültür emperyalizmine karşı sürdürülen mücadelenin en etkin, en kalıcı, en verimli yollarından biridir. Çünkü Kürtçe konuşmaya ve Kürtçe yazmaya karşı çok yoğun bir baskı vardır. Bu konularda çok yoğun ve yaygın bir devlet terörü uygulanmaktadır.

Bugün Bulgaristan'daki koşulları biliyoruz. Türk azınlığının ulusal varlığı inkâr ediliyor. Türkçe isimler değiştiriliyor, Bulgarlaştırma kampanyası yürütülüyor. Türkçe konuşmak ve yazmak yasaklanmış durumda. Bu koşullarda, Bulgar diliyle şiirler yazan, romanlar yazan bir Türk düşünelim. Herhangi bir Bulgar aydınının, bu "Türk"e övgüler düzmesi, "Bulgar dilini ve Bulgar kültürünü geliştiriyor." "Bulgarca'yı en iyi kullanan yazar" demesi hoş mu? Gerek Bulgarlaşan, "Türk"ü, gerekse bu sürece ve bu sürecin ürünlerine övgüler düzen Bulgar aydınının tavrı çağdaş mıdır? Evrensel midir? Aydınca bir tavır mıdır? Bulgar aydınının böylesine bir Bulgarlaştırma sürecine karşı olması gerekmez mi? Bu koşullarda, yani, dayatmalarla karşı karşıya olan Türkler için en iyi protesto Bulgar diliyle yazmamak, Bulgar diliyle konuşmamak değil midir?

İsrail'de, Batı Şeria'daki veya Gazze'deki bir Filistinliyi düşünelim. Bu Filistinliyle, Arapça ve İbranice arasında yukarıdakine benzer ilişkiler kuralım. Bu ilişkileri irdeleyelim. Yukarıdaki sorulara benzer sorular soralım.

Bu sorular aslında, cevabı belli olan sorulardır. Dayatmalar ve baskılar karşısında X'leşme elbette kabul edilemez. X diliyle yazılan yazılara, şiirlere övgüler düzülmesi, kültür emperyalizmi savunuculuğundan başka bir şey değildir. Böyle bir sürecin hiçbir evrensel yönü yoktur. Ve kimliğini inkâr eden, Bulgarlaşan bir Türk'ün yazıları kuşkusuz hoş karşılanmaz. Bu süreci öven Bulgarın yazıları da.

Fakat Kürtler söz konusu olduğu zaman Türkleşme ve Kürt olmayı inkâr süreci çok doğal karşılanıyor. Hatta, herhangi bir Kürt'ün Türkleşmesi, kendi etnik kimliğine ters

düşmesi, ilerici, devrimci ve demokratik bir eylem olarak kabul ediliyor. Bu, Türkiye'de resmi ideolojinin ne kadar etkin bir kurum olduğunu gösterir. Resmi ideolojiyi o kadar etkin-
dir ki, böyle bir sorunun varlığını bile gizleyebilmiştir. İnsan-
ların bilincine bu sorunun çarpmasını önlemiştir.

Tahsin Saraç, "Kürt olmadığımı göre, Kürtlerin ezilmiş-
liklerine karşı çıkmak ve Kürtlerin haklarını savunmak da
benim görevim değildir" diyordu. Tarihe resmi ideoloji çere-
vesinde ve resmi ideolojinin kavramlarıyla bakıyordu. Örne-
ğin, "... 1926, İngiliz parmağı ve 'din elden gidiyor' yaygara-
sıyla Şeyh Said İsyanı" diyordu... (y.a.g. anlatım, s. 22)
Kürtler'i kendi dışında bir varlık olarak anlatıyordu. "... Ör-
neğin yine asılmış bir Kürt seyreliyordum, çarşı başında" (s.
24) ifadesini kullanıyordu. "... vergi salmasını, asker alması-
nı bilen devlet bu yurttaşlara Türkçe öğretmeyi hiç düşün-
memiştir" (s. 25), "dil bilmez Kürt köylüleri egemen sınıfa güç
yetiremiyordu." (s. 25) Görüldüğü gibi, Tahsin Saraç, tam
anlamıyla resmi ideolojinin bakış açısına sahip bir insandır.
Devletin Kürtler'e Türkçe öğretmesi gerektiğini vurgulamakta-
dır. Başka bir alternatif, örneğin Kürtçe'nin serbestçe ko-
nuşulup yazılmasına, öğretilmesine ve öğrenilmesine gönül-
ve beyni kördür. Acaba, neden, "devlet, Kürtçe'ye karşı uy-
guladığı baskıyı kaldırmalıdır. Herkes rahatça Kürtçe ko-
nuşmalıdır, yazmalıdır" diyemiyor? Kaldı ki, Tahsin Sa-
raç'ın, devlete karşı sistemi içerik olarak da yanıltır. Devlet,
Kürtlere, Türkçe öğretmek, Kürtçe'yi unutturmak için her
yolu denemiştir, demektedir. Aşiret reisi, şeyh, ağa gibi kate-
gorilerin "egemen sınıf" olarak değerlendirilmesi de resmi
ideolojinin bir görüşüdür.

Tahsin Saraç gibi, kültürlü, yazınla ilgili bir insanın,
pek çok uluslararası toplantılara katılmış bir insanın, kendi
kimliğini inkâr etmesi, üzerinde etraflı bir şekilde durulması
gereken bir olaydır. Fakat bu süreci eleştirmeyen, bunu des-
tekleyen, teşvik eden Türk aydınlarının düşünceleri, tavır ve
davranışları da etraflı bir şekilde incelenmelidir. İki stan-
dartlı düşünce, tavır ve davranış nasıl ortaya çıkmıştır, ko-
nusu üzerinde etraflı bir şekilde durulmalıdır.

Bu süreç, Türk düşüncesinin evrensel olmadığını, sığ
bir milliyetçi tavır ve davranıştan beslendiğinin en açık bir

delilidir. Ve bu tutum, "Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur" anlayışına göre sürdürülmektedir. Türk düşüncesine göre, insan hakları Türklerin haklarıdır. Dünyanın neresinde Türklerin haklarına bir saldırı söz konusuysa, o hemen protesto edilmelidir. Türklerin haklarına saldırıyı yapanlar kınanmalıdır. Bu konuda, çeşitli uluslararası kurumların desteği aranmalıdır. Uluslararası kurumlar ilgili devleti eleştirirse de, baskı yapsa da, yine, "Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur" anlayışı ısrarla dile getirilmektedir. Fakat kendisi, örneğin, Kürtlere karşı sürdürdüğü baskıyı, Kürt diline ve kültürüne yaptığı baskıyı artırmaktadır. Kendisi, Kürtlere, dünyaya şikayet etmeye çalıştığı devletlerin, Türklere yaptığı baskıdan çok daha ağırını yapmaktadır. Katli katli fazlasını yapmaktadır. Bunu da kimsenin görmesini, konuşmasını istememektedir. Eğer Türklere bir baskı söz konusuysa, dünyanın buna aşırı ilgi göstermesini, bu konuda duyarlı olmasını istiyor. Kendisinin Kürtlere yaptığı baskıya ise dünya kamuoyunun kayıtsız kalmasını arzu ediyor. Kürtlere karşı sürdürdüğü baskı politikasının sonucu olarak da, dünyanın başka yerlerindeki baskıları, işkenceleri, insan hakları mücadelelerini görmezden geliyor. Bu da onu evrensel ilkelere uzaklaştırıyor, sığ, milliyetçi bir çember içine alıyor.

Devletin, Türk basınının, siyasal partiler gibi kurumların kullandığı, "soydaşlarımız" sözünü yine bir çerçeve içinde değerlendirmek gerekir. Bulgaristan'dan gönderilenlere, "zulüm gören insanlar" oldukları için değil, "soydaşlarımız" oldukları için sahip çıkılmaktadır. Halbuki, insan haklarını savunan herkes, dünyanın neresinde olursa olsun, bir zulüm varsa karşı çıkmalıdır. Güney Kürdistan'dan, kimyasal silahlar kullanımı sonucu, Türkiye'ye iltica etmek zorunda olan Kürtlere ilgi gösterilmemesi, onlara siyasal mülteci sıfatının tanınmaması, "soydaş" olmamaları, bilakis düşman kabul edilen bir grup olmalarıyla ilgilidir. Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Başkanı Erdal İnönü'ye, Doğu gezisi izlenimleriyle ilgili bazı sorular soruluyor. Gazeteciler, Kürt mültecilerin, dikenli teller arasında, kamplarda tutulmalarına karşılık, Afganistan'dan getirilen insanlara çok geniş olanaklar sağlandığını belirtiyorlar. Erdal İnönü, "onlar Türk'tür, soydaşımızdır" diyor. (Cumhuriyet, 7.8.1989)

Bu konuda kısaca şunu söylemek gerekir: Tahsin Saraç ve benzer insanlar, sömürge ülkenin “aydınlar”ı, Kürt olduklarını kabul etmiyorlar, Türk olduklarını vurguluyorlar. Bunlar Türkleşmişler, Kürt dilinin ve kültürünün dışına düşmüşlerdir. Bu yüzden de sömürgeci devletin “aydınlar”ının sempatilerini ve itibar duygularını kazanmışlardır.

Ses Sanatçıları

Resmi ideolojinin en önemli politikalarından biri de Kürt kültürünü, Kürt müziğini dejenere etmektir. Bunun için şöyle bir yol izlenmektedir. Önce Kürt şarkıları ve türküleri otantik halleriyle saptanmaktadır. Bunu gerçekleştirecek heyet içinde, müzik uzmanları yanında, halk edebiyatı uzmanları, folklor uzmanları ve subaylar da görev almaktadır. Sonra Kürt şarkılarının ve türkülerinin sözleri Türkçeleştirilmektedir. Bu sırada şarkıların ve türkülerin sözlerine bazı değişiklikler de yapılmaktadır. Melodi de Türk makamlarına uygun bir hale getirilmektedir. Ve parça üzerinde bir müddet çalışılmaktadır. Bu süreçte Mehmet Özbek gibi Türk halk müziği uzmanları ve ses sanatçıları büyük rol oynamaktadır. Ondan sonra radyo ve televizyonlarda icra edilmektedir. Bu türkülerin icrasında “Kürt” kökenli ses sanatçıları kullanılmaktadır. Celal Güzelses, Muazzez Türüng, İbrahim Tatlıses, İzzet Altınmeşe, Selahattin Alpay, Hüsamettin Subaşı, Bedri Ayseli, Küçük Emrah, Burhan Çaçan, Celal Yargıcı, Hülya Süer, Ali Rıza Gündoğdu, Nuray Hafiftaş vs. Kürt kökenli ses sanatçılarının kullanılmasının iki yönlü bir yararı vardır. Kürt türkülerinin söylenmesine Kürtler’in gırtlak yapılarının daha elverişli olduğu ifade edilmektedir. İkinci olarak bu müziğin, bu tür ses sanatçıları aracılığıyla Türkçe olarak söylenmesi Türkleşme ve Türleştirme çabalarına daha iyi hizmet etmektedir.

Bu ses sanatçılarının yaptığı iş kısaca, Kürdistan’a kültür emperyalizmini taşımak olarak değerlendirilebilir. Burada bir folklor ürününün gasp edilmesi de vardır. Örneğin Mehmet Özbek, “Beyaz Gül, Kırmızı Gül” derlemesinden dolayı ödül kazanmıştır. Çünkü bu türkü, yılın “Türk Halk Müziği Parçası” seçilmiştir. Halbuki bu bir Kürt türküsüdür. Ve Iraklı Ozan Tahsin Taha tarafından derlenip plağa okun-

muştur. Bağdat Radyosu tarafından sık sık çalınmaktadır. Türkünün Kürtçe'si "Rabe cotyar de hılo rabe"dir. Fakat Kürtçesi yasaktır. Türkleştirilmiş ise ısrarla "Türk müziği parçası" olarak sunulmaktadır. Bundan daha iyi bir gasp örneği bulunabilir mi?

Tempo Dergisi, 9-15 Nisan 1989 tarihli 15. sayısında, bu olayı kapak konusu yapmıştır. "Dili Yasak, Müziği Serbest Kürdübesk", "Çifte Standardın Adı Kürdübesk, Özü Kürt, Sözü Türk" ibarelerini kullanmaktadır. (s. 24-30)

Bugün hâlâ popüler olan, "Bahçeye Gel kı Görem" türküsünü Celal Güzelses derlemiştir. Bu da "Türk Halk Müziği" parçası olarak sunulmaktadır. Halbuki bu Bağdat Radyosu sanatçılarından Cizre kökenli Arif Cizravi'nin "De Rabe Güla Bicin" (Kalkın Gül Koparalım) adlı bir derlemesidir. Bir Kürt türküsüdür. Bugün bu da "Türk Halk Müziği" parçası olarak, İzzet Altınmeşe'den Hülya Süer'e, Selahattin Alpay'dan İbrahim Tatlıses'e pek çok sanatçı tarafından söyleniyor.

Malatyalı sanatçı Selahattin Alpay Kürtçe'yi çok az bildiğini, ancak, "Hamaylı Boynundadır", "Diyarbakır Düzdedit", "Hele Yar Zalım Yar", "Altın Yüzüğüm Kırdı Hey" türkülerinin Kürt kökenli olduğunu bildiğini söylüyor. Celal Yarıcı ise "Vur Davulcu" türküsünün Kürtçe olduğunu söylüyor. (Tempo, s. 27-28)

Yukarıda sözü edilen Tempo dergisi, "Türk Halk Müziği" parçası olarak sunulan fakat aslı Kürtçe olan türkülerin bazılarının küçük bir liste de yapmış. "Ünlü Kürdübesk Örnekleri" adı altında sunulan bu liste şöyle:

Yek Momik (Anonim), Bir mumdur (Bedri Ayseli, İbrahim Tatlıses)

Le Dotmam (Muhammed Şexo), Ben Yetim (İbrahim Tatlıses, Küçük Emrah)

Güle Raba Sübeye (Anonim), Güle Uyan Sabahtır (Atakan Çelik)

Oy Fırat Fırat (Şivan), Oy Fırat Fırat (İzzet Altınmeşe)

Ez Kowokım Lé Lé (Hasan Cizravi), Hele Yar Zalım Yar (Selahattin Alpay, İzzet Altınmeşe)

Welle Govend Ranabe (Anonim), Can Mercan (Burhan Çağan)

Diyarbakır Paytxte (Saide Hamo), Ben De Gidem Paytahta (İzzet Altınmeşe)

Gülizer, derdêmin Yek Bu Buye Set Hezar (Anonim), Gülizar (İzzet Altınmeşe)

Daykamın (Anonim), Maden Dağı Dumandır (İzzet Altınmeşe)

Ende Vere Paytahte (Eno Dino), Mardin Kapı Şen Olur (Anonim)

Hat Kervane Madine (Fahri Bamıme), Mektebin Bacaları (Muazzez Türüng)

Sallama Salmamak Meçe Berawe (Türkçe-Kürtçe Karışık Türkü), (Emin Turgay)

Lé Nazé Lé Nazliye (Anonim), Le Naze (İzzet Altınmeşe)

Reka Midyate Kaşe (Anonim), Karanfil Eker Mîsin? (Celal Güzelses)

Berçem Ber Çem Diçume (Anonim), Esmerim Biçim Biçim (Zeki Müren, Bülent Ersoy, Emel Sayın, İzzet Altınmeşe)

Cotyar (Tahsin Taha), Beyaz Gül Kırmızı Gül (İbrahim Tatlıses, Hüsamettin Subaşı, Ali Rıza Gündoğdu, Hülya Sürer, Nuray Hafıtaş)

Lé Lé Hane (Eno Dino), Hayde Hane Göreyim Seni (Anonim)

Hey Hey Gidiye Heyroke (Şivan), Hey Hey Gidiye Güzel Yar (Atilla Kaya)

Eware Eware Rabe Nariné (Anonim), Ay Doğdu Suya Düştü Narine (Celal Yarıcı)

Sineme (Anonim), Zap Suyu (Celal Yarıcı)

Coşkun Kırca gibi bazı ırkçı ve sömürgeci yazarlar, Kürtçe'nin çok ilkel bir dil olduğunu, yeryüzünden silinmesinin, insanların, bu arada Kürtlerin de yararına olacağını yazıyorlar. Bu konuyu sık sık yazıyorlar. (Coşkun Kırca, Bayan Mitterand, Milliyet, 3.5.1989; Olacak Gibi Değil, Milliyet, 5.6.1989; Maksatları Ne? Çare Ne? Milliyet, 21.8.1989)

Burada mekanizmaya dikkat etmek gerek. Önce Kürt folklor ürünleri, Kürt müziği vs. gasp ediliyor. Gasp edilen bu ürünler “Türk folkloru, Türk müziği” olarak sunuluyor. Sonra, Kürt folkloru, Kürt müziği yasaklanıyor. Daha sonra da adı bile anılmadan, “ilkel bir dildir, yok edilmelidir” deniyor.

Aslı Kürtçe olan türküler radyodan ve TV den kaldırırsanız bakalım, geriye ne kalıyor?

Öte yandan bu ırkçı düşünce ve eylem eleştirildiği, bu gasp deşifre edildiği zaman, “Devlete, millete hakaret var. Devletin ve milletin manevi şahsiyeti tahkir ediliyor” denerek ceza davası açılıyor. Peki gasp işine ne diyeceğiz? Fakat gasp konusundaki bilinç bundan sonra daha çok gelişecektir. Ve Kürtler, folklor ve müzik ürünlerine sahip olmanın mücadelesini de vereceklerdir. Türk ırkçılarının ve sömürgecilerinin düşünce ve eylemlerini birer birer deşifre edecek, onların çirkin yüzlerini ortaya çıkaracaklardır.

Kürdistan'da Kapitalizmin Gelişmesi ve Kürt Ulusal Hareketleri

Kürdistan'da kapitalizmin gelişmesiyle ulusal hareketlerin gelişmesi arasında bir bağ olduğu açıktır. Fakat bu bağ teorisinin gösterdiği ilişki biçimlerinden çok farklıdır. Teori kısaca şöyle söylüyor: Ezilen ulusun egemen sınıfları kendi pazarına sahip olmak için kendi sınıf çıkarlarını tüm ulusun çıkarları gibi gösterir. Böylece egemen sınıflar etrafında bir ulusal hareket gelişir. Kuzey Kürdistan'da toprak ağalarının, şeyhlerin, aşiret reislerinin, sanayi ve ticaretle uğraşanların ulusal kimliklerini inkâr ettiklerini, ajanlaştıklarını belirtmiştik. Bu bakımdan teorisinin gösterdiği gelişmeleri burada görmek olası değil. Kapitalizm, bu ajan sınıfı elbette geliştiriyor. Çarpık gelişmeyi derinleştiriyor, yaygınlaştırıyor, fakat kapitalizm devrimci unsurlara, küçük burjuva kategorilere de, hareketlilik veriyor. Yol şebekelerinin yoğunlaşması, kitle haberleşme araçlarının etkilerinin gittikçe artması, eğitim olanaklarının yaygınlaşması, kırsal kesimden şehirlere (Kürt şehirlerine) nüfus akını, şehirleşmenin hızlanması... gibi olaylar, kitleleri eskiye nazaran daha çok yüzyüze getiriyor. Bu süreç ulusal harekete de dinamizm kazandırıyor.

Yol şebekelerinin attırılmasının, TV, radyo, gazete gibi kitle haberleşme araçlarının yaygınlaştırılmasının, eğitim olanaklarının geliştirilmesinin esas amacının asimilasyon olduğu açıktır. Fakat, bütün bunların Kürt ulusal hareketinin gelişmesini de şu veya bu oranda etkilediği kuşku götürmez. Örneğin, Bulgaristan'da Türk azınlığa yapılan baskılarla ilgili haberler, Filistinlilerin direnişiyle ilgili haberler, Kürtler arasında yoğun bir sorgulamanın ve tartışmanın başlamasına da neden olabilmektedir. Yollar elbette askerler için, askeri araçları için düşünülüyor. Fakat geniş halk kitlelerinin belirli merkezlerde buluşmalarını da sağlıyor. Eğitim olanakları genişledikçe, Kürtler, kendi siyasal statülerinin daha çok farkına varıyorlar. Barajlar, sulama kanalları az da olsa az topraklı köylülerin ürünlerini de artırıyor. Gelişen teknoloji onlar da yararlanıyor. Ücretli emek yaygınlaşıyor. Feodal bağlar çözülüyor. Makınalaşma bu gelişimi hızlandırıyor. Kapitalizmin gelişmesi bu önemli sonuçları da beraberinde getiriyor. Demokratikleşmeyle birlikte bu gelişmeler daha da hızlanıyor, yaygınlaşıyor.

Bilinç konusu üzerinde ayrıca durmak gerekiyor. Bulgaristan'daki Türklere yapılan baskılardan söz ediliyor. Siz de başka bir zaman ve başka bir mekânda Kürtlere yapılan baskılardan söz edebilirsiniz. Bu çok büyük bir tepki çekmez. Fakat bu iki konuyu birlikte ele alıp değerlendirmek, düşüncelerdeki ve davranışlardaki çifte standardı göstermek bir bilinç sorunudur. Devlet böyle bir bilincin oluşmasını kati surette istemez. Bu bilinçlenmeden rahatsız olur.

Gazeteler, radyo, TV İsrail'de, halkın kendi hükümetlerini eleştirdiklerini, Filistinlilere karşı uygulanan politikaları onaylamadıklarını, bunun için gösteri düzenlediklerini yazmaktadır. Başka bir zamanda ve başka bir mekânda, Türkiye'de Kürtlere yapılan baskıların, gösterilerle, mitinglerle protesto edilemediği söylenebilir. Fakat bu iki konuyu birlikte ele alarak düşünce üretmeye çalışmak, İsrail'de yapılıyor da Türkiye'de neden yapılamıyor diye düşünmek, hiç affedilemeyecek bir husustur. Zira artık, bilinçlenme söz konusudur. Toplum bilincinin gelişmesi ise ulusal hareketlere büyük bir ivme kazandırır.

“Irak’tan sığınanlar”, “Kuzey Irak’tan geçenler”, “Iraklı sığınmacılar”... gibi sözler basında, TV de tekrarlanıp duruyor. Güney Kürdistan’dan Türkiye’ye sığınmak zorunda kalan bu kişilere neden “Kürtler” denilmediği, örneğin, “Irak’tan Türkiye’ye sığınan Kürtler”, “Iraklı Kürtler” gibi ifadeler kullanılmadığı üzerinde düşünmeye başlamanız affedilir bir hata değildir. Çünkü bu noktadan itibaren artık, bilinçlenme başlamıştır. “Kuzey Iraklı Kürtler”in, “Türkiye’li Kürtler”in neden bölündüklerini düşünürsünüz. Ailelerin, aşiretlerin neden bölündüklerini, parçalandıklarını, paylaşıldıklarını düşünürsünüz. İran’daki, Suriye’deki, Sovyetler Birliği’ndeki Kürtler’i düşünürsünüz. Bu bölünmelerin, paylaşılmaların, nedeni neydi diye düşündüğünüz zaman artık, önü alnamaz bir süreç başlamış demektir. Bu, devletin, engellemek için, her türlü olanağı kullandığı fakat başaramadığı bir gelişmedir.

Kapitalizmin gelişmesinin bilinçlenmenin hızlanmasında ve yoğunlaşmasında büyük bir etken olduğu çok açık bir gerçektir. Kapitalizm, durağan toplumun maddi yapısını, insan-toprak ilişkilerini harekete getirdiği gibi, yoğun bir nüfus hareketi başlattığı gibi, insanların zihinsel yapılarını da harekete getirir. Bazı tabular, ister istemez yıkılmaya başlar. Gizli tutulmaya çalışılan bazı olgular tartışılır hale gelir. Bu da sistemin kendi kendisini deşifre etmesini sağlar. Sistem zaaflarını itiraf eder bir hale gelir.

İngiliz tiyatro yazarı Harold Pinter’in **Dağ Dili** isimli bir oyunu var. (Çev. Bilgesu Erenus- Candan Baysan, Dünya Solu, Sayı 1 Bahar 89, s. 107-117) Harold Pinter bu oyunu, Türkiye’de Kürtlerin durumunu gördükten sonra kaleme alındığını söylüyor. (Tempo, sayı 21, 21-27 Mayıs 1989, s. 66-67 Milana Ergen’in Harold Pinter ile yaptığı söyleşi, Yasak diller’in Yazarı Harold Pinter ile Son oyunu üzerine; ayrıca bk. Harold Pinter, Bir Tek Daha, Dağ Dili, Çev Aziz Çalışlar, Kavram Yayınları, İstanbul 1989, s. 5-13, Bir oyun ve onun Politikası, Nicholas Her’nin Harold Pinter ile Yaptığı Söyleşi)

Oyun, devlet dilini bilmeyen bir kadının, cezaevindeki oğlunu ziyaret etmesini konu almış. Kadının oğluya konuşması gardiyanlar tarafından engelleniyor. Gardiyanlar, bü-

yük bir terörle kadına, “sizin diliniz yok oldu, sizin diliniz yasak, artık dağ dili konuşmak yok. Devlet dili konuşacaksınız” diyorlar. Kadın oğluyla konuşmıyor. Başka bir ziyarette, kadına, dağ dilinin konuşulmasının ikinci bir emre kadar serbet bırakıldığı, oğluyla dağ diliyle konuşabileceği söyleniyor. Oğlu da anasına, “artık dilimiz serbest, dilimizle konuşabiliriz” diyor. Fakat, kadın oğlunun yalvarmalarına ve yakarmalarına rağmen konuşmuyor. Öfkesini, kinini, bakışlarıyla belli etmeye çalışıyor. Sessizlik, öfke, bazı şeyleri fark edişin, bilinç oluşumunun tahumlarının atıldığı bir dönem olarak kabul edilebilir. Bilincin gelişmesi protestoyu da getiriyor. Ana protestosunu sessiz kalarak ifade etmeye çalışıyor.

1950’li yıllarda, Kürdistan’da kapitalizmi geliştirici bazı alt yapı yatırımlarına girişirken, bunların doğurabileceği bazı “milliyetçi” gelişmeler asimilasyon politikalarıyla önlenmek istenmiştir. Bu politikanın 1950’li yıllarda başarılı olduğu da görülüyor. 1960’lı yıllardaysa durum çok değişiktir. 1969’da Devrimci Doğu Kültür Ocakları’nın kurulması asimilasyonu durdurmuştur. Çünkü burada önemli olan, toplumsal ve siyasal muhalefetin başlamış olmasıdır. Bugünse asimilasyonun hiçbir başarı olanağı yoktur. Toplumsal ve siyasal muhalefet gün geçtikçe güçlenmektedir. Türkçe’yi de çok iyi bilenler, mahkemelerde, artık kendi ana dilleriyle yani Kürtçe’yle savunma yapmaktadırlar. Her türlü ceza tehdidine rağmen bu tavır yoğunlaşarak sürüp gitmektedir. Tarih bilinci ve toplum bilinci hızla gelişmektedir. Kapitalizmi durdurmak nasıl olanaklı değilse, bu gelişmeleri durdurmak da olanaklı değildir artık. Bütün bunlar “Doğu”nun kalkınma sorunlarıyla da çok yakından ilgilidir.

“Doğu”nun Kalkınması Üzerine Görüşler

“Kürt sorunu” devlet tarafında, Türk basını, yazarlar, üniversiteler, siyasal partiler, işçi kuruluşları vs. tarafından “Doğu sorunu” olarak ifade edilir. Sorunun ekonomik olduğu özellikle vurgulanır. Coğrafi nedenlerle, Doğu’nun feodal kurumları ve feodal özellikleri hâlâ barındırmasından dolayı, halkın cahilliği nedeniyle, Doğu geri kalmıştır, denir. Fakat bu geri kalmışlık olayı üstesinden gelinemeyecek bir olay değildir.

“Doğu”nun kalkınması için önerilen çözümlere kısaca bakmakta yarar vardır. Birinci çözüm, “Devletin öncülüğünde” kavramıyla ifade edilmektedir. “Devlet kuruluşlarının girişimciliği”, “Devletin özendiriciliği” kavramları yine bu çerçevede içinde kullanılmaktadır. Bu, “Doğu”da özel girişimciliğin gelişemeyeceğini varsayan bir görüştür. Cumhuriyet Halk Partisi’nin ve o geleneği sürdüren siyasal kurumların ve kuruluşların görüşü budur. Bu görüş belli derecelerde, diğer partiler tarafından da savunulmaktadır. Veya, Doğu’da, fazla bir şeyin yapılmadığı bir ortamda, halka, en azından, bazı şeylerin yapılabileceği vaad edilmektedir.

Bu önerinin temel yanlışı şudur. Türkiye genelinde, kapitalist bir ekonomik gelişme sürerken, Doğu’da devletin ağırlıkta olduğu bir ekonomik düzeni sürdürmek çok zordur. Öte yandan, Devlet, “Doğu”ya yönelirken, “Doğu”ya ilişkin planlarında hep askeri amaçları dikkate almaktadır. Bunları odak noktasına koymaktadır. Zira devlet için temel sorun, Kürt sorununun ortadan kaldırılabilmesidir. Kürt sorununun ortaya çıkarabileceği tehlikelerin giderilebilmesidir. Devlet bu sorunun varlığını açıkça ifade edememektedir, sorunun varlığını inkâr etmektedir. Fiili olarak ise, hep bunu düşünmektedir. İşte devlet, “Doğu”ya yol, su, elektrik, baraj, fabrika, telefon gibi yatırımları düşünürken, bu yatırımların, hep, Kürt sorununun çözümüne, yani asimilasyona ne kadar katkısının olacağını hesaplamaktadır. “Bu yatırım acaba, Kürtlerin asimilasyonunu ne ölçüde kolaylaştırabilir?” diye sormaktadır. Bunun için de Kürtlerin asimilasyonunu kolaylaştıracak, hızlandıracak yatırımları hayata geçirmeye çalışmaktadır. Örneğin, yollar yapılırken, bu yollardan tankların, topların, askerlerin de geçebileceği hesaplanmaktadır. Okullar yapılırken, karakol olarak, cezaevi olarak kullanılıp kullanılmayacağı da düşünülmektedir. Zira nüfusun “Doğu”da kaldığı, Batı bölgelerine nüfus akışının önlendiği zaman asimilasyonun gerçekleşmeyeceği düşünülmektedir. Bütün bunlardan dolayı askeri amaçlarla düşünülen ve uygulanan bu yatırımların kalkınmayı sağlayacağı kuşkuludur.

Öte yandan, devlet yatırımları, devlet işletmeleri, rüşvetin, yolsuzluğun, adam kayırmaların girila gittiği alanlardır.

Devlet işletmeleri hantal işletmelerdir. Çok ağır çalışanlar. Verimli değildirler.

Doğu'nun kalkınması için düşünülen ikinci yol, "özel teşebbüsün öncülüğünde", "özel teşebbüsün girişimciliği", "özel teşebbüsün özendiriciliği" kavramları etrafında düşünülmektedir.

Bu çözüm, 12 Eylül'den sonra, özellikle Turgut Özal'ın Başbakanlık yaptığı hükümetlerde düşünülmüş ve yürürlüğe konmuştur. Batılı özel teşebbüsün Doğu'ya yatırım yapması için her türlü teşvik planlanmakta ve uygulanmaktadır. Tuğla fabrikaları, Çırcır fabrikaları, hazır beton santralleri kurulmasında, süt ve besi hayvancılığı alanlarında çok geniş krediler sağlanmaktadır. Gıda sanayinin kurulmasında, ihracata dönük sanayiler ve şirketler kurulmasında, imalat sanayine dönük olarak çalışan atelyelerin kurulmasında yine çok geniş kredi olanakları sağlanmaktadır. Yol, su, elektrik, kanalizasyon gibi alt yapı yatırımlarına dönük devlet ihalelerinde yine Batılı sanayiciler desteklenmekte ve kayırılmaktadır.

Kredi olanaklarından ayrı olarak, teşvik verilen işlerde şu kolaylıklar da sağlanmaktadır. Bir kere ithal edilen makineler için gümrük alınmıyor. Yerli makineler alındığı zaman % 25'e kadar geri ödeme yapılıyor. Her türlü makina ithalatında fon muafiyeti var. Yatırım kadar vergi indirimi yapılıyor, vs. Bütün bunlar Batılı sanayicinin "Doğu'ya yatırım yapması için düşünülen ve uygulanan teşvikler, Batı'da yatırım yapıp Batılı veya Doğulu sanayiciye bu olanaklar tanınmıyor.

Bütün bu teşviklere rağmen, Batılı sanayicinin, Doğu'da yatırım yapmadığını görüyoruz. 1980'li yıllar bize açıkça gösterdi. Çünkü, Batılı sanayiciler, "Kürt sorunu"ndan dolayı, Doğu'ya yatırım yapmayı riskli buluyorlar. Bu bakımdan özel teşebbüs de Doğu'nun kalkınmasına yardımcı olamıyor. (2000'e Doğru, Sayı 46, 6 Kasım 1988, Neyyir Kalaycıoğlu'nun Sakıp Sabancı'yla yaptığı konuşma, "Doğu'ya Neden Özel Sektör Yatırımı Yok?")

Kanımca, "Doğu"yu kalkındıracak, "Doğu'nun kalkınmasına yardımcı olacak esas güç, "Doğu'dan yetişmiş ticaret ve sanayi erbabıdır. Yani, "Doğu'nun kalkınma çabaları-

na ancak, Kürt unsur yani ulusal kimliğinin bilincine varmış, ulusal kimliğini savunan iş adamları yani Kürt burjuvazisi yardımcı olabilir. Yukarıda, devletin, "Doğu"lu iş adamlarının, "Doğu"ya yatırım yapmasını mümkün olduğu kadar engellediğini, Kürdistan'da üretilen gelirin, sermayeyi Batı'ya yönlendirmeye teşvik ettiğini belirtmiştim. Kürt sanayicilerin, "Doğu"ya yatırım yapmaları ve bunun güçlü, kalıcı ve sürekli bir akım olarak ortaya çıkması, ancak, direnme ve mücadele sonunda olacaktır.

Burada önemli bir sorun daha var. Yukarıda "Kürt egemen sınıfları"nın ajanlaştığını vurguladık. Böyle bir ajan sınıftan sağlıklı bir Kürt burjuvazisi nasıl çıkabilir? Bu bir bilinç sorunudur. Şeyh, aşiret reisi, toprak ağası, ticaret erbabı vs. gibi geleneksel sınıfların yeni nesilleri babalarının, dedelerinin, amcalarının, dayılarının vs. ajan fonksiyonlarını benimsemiyorlar. Bu sürece tepki gösteriyorlar. Bunun kendileri için, aileleri için, ulusları için onursuz bir iş olduğunu biliyorlar. Yeni nesiller, Kürt toplumunun, bugününü ve geçmişini sorguluyorlar. Bu sorgulama sırasında, ajanlaşmayı ve bunun ne anlama geldiğini de fark ediyorlar. Buna tepki gösteriyorlar. Doğru dürüst bir yaşam sürdürmenin mücadelesine giriyorlar. Kürt toplumunun, Türkiye'deki, Ortadoğu'daki, Dünyadaki statüsü üzerinde düşünmeye, sorgulamaya başlayan bir Kürt'ün bu sonuçlara ulaşması son derece kolaydır. Çağının özgürlük mücadelelerini izleyen, Filistin'de, Güney Afrika'da, Eritre'de, Orta Amerika'da, Afganistan'da, Filipinler'de, Bulgaristan'da vs. özgürlük mücadelelerinin gelişmesini izleyen, bir de Kürdistan'ı düşünen bir Kürt'ün bu sonuçlara ulaşmaması olanaksızdır.

Öte yandan, yine 1980'li yıllar bu düşünce ve duygularla hareket eden bir Kürt burjuvazisinin gelişmeye başladığını, bunun tohumlarının atıldığını da göstermektedir.

Kürdistan'ın kalkınması konusunda, elbette, sosyalistlerin de düşünceleri, planları vardır. Bunlar, sosyalist partilerin programlarında geniş ölçüde yer almaktadır. Burada, "Doğu"nun kalkınmasına ilişkin olarak, geçmişteki düşünce ve uygulamalarla, günümüzde olup bitenlerin bazı yönlerine değinmeye çalıştık.

Bu arada, devlet tarafından ve bir kısım basın tarafın-

dan sürdürülen bir propagandaya da dikkat çekmek gerekir. Bütçe'de, Doğu'ya yatırımların artırıldığı, Doğu için kullanılan ödeneklerin artırıldığı sık sık söylenmektedir. Devletin Doğu'ya çok büyük masraflar yaptığı vurgulanmaktadır... Bu masraf kalemlerine baktığımız zaman belli başlılarının şunlar olduğunu görüyoruz. Jandarma karakolları, polis merkezleri, cezaevleri, askeri amaçlı yollar, askerler için lojmanlar, polisler için lojmanlar, haberleşme sisteminin geliştirilmesi vs. Hem karakolların sayısı, hem de içinde görev yapacak personelin sayısı artmaktadır. Örneğin son yıllarda, Kürdistan'ın çeşitli yerlerine, yüzün üzerinde karakol yapılmıştır. Ellinin üzerinde karakol da inşa halindedir. Yeni karakollar da planlanmaktadır. Önceden 8-9 askerle görev yapan karakollar, şimdi 60-70 askerle çalışmaktadırlar. Polis merkezlerinin sayısı da hızla artmaktadır. Buna bağlı olarak lojman yapımları da çoğalmaktadır. Yine son yıllarda bölgeye elli kadar yeni cezaevi yapılmıştır. Yenileri planlanmaktadır.

"Kürdü Kürde kırdırma operasyonlarını daha etkili bir şekilde gerçekleştirebilmek için korucuların sayısı artırılmaya çalışılmaktadır. Bunun için de koruculara ödenen ücret günden güne yükseltilmektedir. Özel vurucu timlerin, muhbirlerin vs. sayıları artırılmaya çalışılmaktadır. Bunlar için devlet bütçesinden çok büyük ödenekler ayrılması gerektiği açıktır. Zira bütün bu işler ancak, para ile gerçekleştirilebilecek işlerdir. Aksı halde koruculuk gibi kurumları cazip hale getirmek mümkün değildir. İşte Doğu'ya yapılan yatırımların belli başlı kalemleri bunlardır.

Bir de GAP için yapılan ödemeler var. GAP ise, Doğu için olmaktan çok Batı için düşünülmüş bir proje olduğu besbellidir.

Halbuki, Kürdistan çok zengin doğal kaynaklara sahip bir ülkedir. Petrol, kömür, fosfat, krom, bakır, demir, vs. yatakları, zengin su kaynakları vardır. Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletler, bu doğal zenginlikleri sömürebilmek, yağmalayabilmek için ve koruyabilmek için elbette, bazı yatırımları da gerçekleştirmek zorundadırlar.

Kürt Toplumunun Zaaflarının Maddi Temelleri

Yukarıda, böl yönet politikalarına hedef olmanın bir ulusun tarihinde karşılaşılabileceği en büyük felaketlerden biri olduğunu belirtmiştik. Bugün Kürtler, Ortadoğu'nun ortasında, bölünmüş, parçalanmış, paylaşılmış, hiçbir siyasal statüye sahip olmayan, sömürge bile olmayan bir ulustur. Birbirlerinden mayın tarlalarıyla, katlı katlı dikenli tellerle, ız tarlalarıyla, gözetleme kuleleriyle, casus uçaklarıyla, tepeden tırnağa silahlı güçler ayrılmışlardır. Kürdistan'ı bölüp parçalayan bu güçler, Kürtlerin birbirleriyle organik ilişkiler kurmasını engellemeyi temel bir görev saymaktadırlar.

Bir ulusun, böyle bir böl yönet politikasının hedefi olması için çok büyük bir zaaf içinde olması gerekir. Bu zaaf nedir? Bu zaafın maddi dayanakları neler olabilir? Bu zaafı araştırmadan önce birbirine zıt gibi görünen, aslında, birbirini bütünleyen üç anlatım üzerinde durmayı yararlı görüyorum.

a) Ehmede Xani, P. Auryanof ve Cigerxwîn'un Yazdıkları

Bunlardan birincisi, Ehmede Xani'nin Mem-û Zin isimli eseridir. (Ehmede Xani, Mem-û Zin, Türkçesi Mehmet Emin Bozarslan, 2. bs. Komal Yayınevi, İstanbul 1975)

Ehmede Xani'nin bu eserinde coşkun bir ulusal duygu vardır. Eserin, "Derdımız" başlıklı 5. bölümünde (s. 52-59) ve "Kitabın Kürtçe Yazılış Nedeni" başlıklı 6. bölümünde (s. 60-67) Kürtlerden ve Kürtçe'den söz edilmektedir. Kürtlerin neden mahkûm bir kavim olduğu derin ve etkili bir ulusal duyguyla, hatta duygudan da öte bir ulusal bilinçle anlatılmaktadır. Kürtlerin Osmanlı ve İran İmparatorluğu arasında bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış durumu Ehmede Xani'ye büyük bir hüznü vermektedir. Kürtlerin bir kısmı İran için, bir kısmı da Osmanlı için kılıç sallamaktadır. Fakat, Kürtler kendi toplumlarını güçlendirmek, gelecek kuşaklara sağlıklı bir miras bırakmak için hiçbir şey yapmamaktadırlar. Birbirlerine itaat etmemeleri, aralarında bir ittifak yapmamaları Kürtler için hiç de iyi sonuçlar vermemektedir. Burada, Ehmede Xani sitemkardır. Ehmede Xani, eserini, yabancılara Kürtlere, irfansız, asılsız, temelsiz dememeleri

için Kürtçe yazdığını belirtmektedir. Daha önceki yüzyıllarda Kürtçe şiirler yazmış olan Harirli Ali (11. yüzyıl), Şeyh Ahmed Mala-i Zivri (12. yüzyıl), Feki Teyran (14. yüzyıl) gibi şairleri saygıyla anmaktadır. Ehmede Xani, 1648 yılında yazdığı Nûbara Bıcukan` (Küçüklerin Turfandası) isimli Arapça-Kürtçe sözlüğünü Kürt çocukları için yazdığını belirtmektedir.

Ehmede Xani'nin Mem-û Zin isimli eserinin yukarıda sözü edilen "Derdimiz" isimli 5. bölümünde, kitabın aslında bulunan fakat Türkçe'sinde yer almayan 12 beyit vardır. Bu beyitlerde Kürtlerin içinde bulunduğu olumsuz koşullar ve kürtlerin ne yapmaları gerektiği daha çarpıcı ifadelerle vurgulanmıştır.¹⁰

10 Mem-û Zin'in ilk baskısı yine Mehmet Emin Bozarslan tarafından 1968'de yapılmıştır. (Gün Yayınevi, İstanbul) Kitabın bir sayfasında Kürtçe metni, karşı sayfada ise Türkçesi yer alıyordu. Yukarıda sözü edilen 12 beyit bu baskıda da yer almamıştı. Bu 12 beyiti, bu çalışmaya almayı çok isterdim. Fakat bu olanağa sahip değilim. Metin elimde yok. Bu konuyla ilgili bir anımı anlatmadan geçemeyeceğim. Bu anının, Kürt Sorunu'nun çok farklı boyutlarına da açıklık getireceğini umuyorum.

1971 yılı yaz ayları. 12 Mart rejimi hükmünü sürdürüyor. Diyarbakır'da sıkıyönetim tutukevindeyiz. Mehmet Emin Bozarslan da tutuklular arasında. Devrimci Doğu Kültür Ocakları'yla ilgili olarak O'nun hakkında da soruşturma açılmış.

Bir gün öğleden sonra, Mehmet Emin Bozarslan'ı askeri savcılığa çağır-dılar. Hoca orada iki saat kadar kaldı, geri geldi. Gelir gelmez de beni buldu ve şunları söyledi:

— Mem-û Zin hakkında tekrar soruşturma açılmış. Bu sefer soruşturmayı sıkıyönetim savcılığı açmış. Mem-û Zin'in "Derdimiz" başlıklı beşinci bölümünde ve "Kitabın Kürtçe Yazılış Sebebi" başlıklı altıncı bölümünde Kürtçülük propagandası, bölücülük propagandası yaptığım iddia ediliyor. Milli duyguları zayıflattığım söyleniyor. Mehmet Emin Hoca da ha sonra şöyle devam etti.

— Propaganda kastımın olmadığını söyledim. Eğer öyle olsaydı, bu bölümdeki 12 beyiti de yayınlardım. Kitapta çok açık bir şekilde görüleceği gibi, bu beyitleri nokta nokta çizgilerle atladım. Bu benim suç işlemek kastıyla hareket etmediğimi gösterir, dedim. "Bunu biliyoruz. Bu iyi, güzel de, İsmail Beşikçi'ye posta aracılığıyla, imzalı olarak gönderdiğin kitapta, bu noktalı yerleri, kendi el yazılarıyla doldurdun" dediler. Böyle bir şey yapmadığımı söyledim. İlgili sayfaların fotokopisini gösterdiler. El yazılarının bana ait olmadığını söyledim. El yazımın örneğini aldılar.

Ehmede Xani'nin eserini okuduktan sonra insan kendi kendine sormadan edememektedir: 17. yüzyılda, saf, coşkun, ulusal duyguları ifade eden şairler vardır. Böyle şairleri

Adli Tıp Enstitüsü'ne gönderdiler.

Mehmet Emin Hoca, kitabın yayınlanmasından sonra bir adet de, imzalı olarak bana göndermişti. Postayla. O zaman Erzurum'da Atatürk Üniversitesi'nde çalışıyordum.

Yayınlanmayan 12 beyitte çok çarpıcı anlatımlar vardı. Bu, kişileri hemen etkileyen, sarıp sarmalayan bir anlatım idi. Üniversitedeki MİT görevlileri, kitap paketini açmışlar, ilgili sayfelerin fotokopilerini çekmişler, kitabı tekrar paketlenmişler.

Bu arada kitap hakkında, İstanbul Toplu Bakın Asliye Ceza Mahkemesi'nde de dava açılmıştı. Uzun bir dava sürecinden sonra beraat kararı verilmişti.

191'de Atatürk Üniversitesi Rektörü, bazı dekanlar, profesörler, benimle ilgili olarak açılan davada tanık olarak dinleniyorlardı. (Kuşkusuz aleyhte tanık Duruşma yargıcının bir sorusu üzerine, Rektör Prof.Dr. Kemal Bıyıkoglu, "İsmail Beşikçi'yle gelen ve Beşikçi'nin gönderdiği postayı kontrol etmek benim görevimdi." demişti.

Olayın bir boyutu bu. İkinci boyutu daha dramatik. Mehmet Emin Hoca, bu konuşmadan sonra, bana şunları da söyledi:

— Ankara'ya bir haber göndersen, o kitap kütüphaneden çıkarılsa, başka bir yere saklansa, gizlense, çok iyi olur. Zira sizin evde, şu günlerde yeni bir arama yapılabilir. Kitabın ele geçmesi iyi olmaz.

Ankara'ya hemen haber gönderdim.

Her şeyin yolunda gittiğini düşünüyordum. Sanıyorum, Hoca hakkında açılan dava da sürüncemede bırakılmış, sonra da dosya kapatılmıştı. Zaten Hoca, Devrimci Doğu Kültür Ocakları dosyasında yargılanıyordu.

194 Temmuz ayında, genel af sonucu tahliye olup eve geldim. Kütüphaneyi karıştırırken şunları gördüm. Kürdistan'la, Kürt toplumuyla, Kürtçe'yle ilgili hiçbir kitap yok. Bu konularla ilgili gazete küpürlerinin, dergilerin, dergi koleksiyonlarını hiçbirisi yok. Halbuki bu konularla ilgili epeyce zengin kaynaklar vardı. Karıma bunların ne olduklarını sordum. Şöyle dedi:

— 192 senesinde, gönderdiğin haber üzerine paniğe kapıldım. Hemen arama yapılacağını düşündüm. Bunun üzerine, sadece, söylediğin kitabı değil, Kürtlerle ilgili bütün kitapları, dergileri, gazete küpürlerini yok ettim. Arama da yapılmadı.

Büyük bir yıkıma uğradım.

12 Mart'ta, 199'da, 12 Eylül döneminde pek çok kitabımı kaybettim. Dergi koleksiyonlarını, gazete kupürlerini, arşivin önemli bir kısmını kay-

yetiştiren bir toplum neden derlenip toparlanamamıştır? Bölünmeler, parçalanmalar, paylaşımlar, neden, derinleşerek ve yaygınlaşarak sürüp gitmiştir? Bu konuda siyasal bir bilinç neden oluşamamıştır?¹¹

bettim. Bir kısmı polisin eline geçti. Önemli bir kısmı, evde ortaya çıkan panik dolayısıyla yok edildi. Bunları hangileri hangilerinden daha değerlidir, diye bir sıralama yapmak olanaklı değil. Fakat, Mem-û Zin deyince, polis araması deyince, hemen bu olay aklıma geliyor. Bu, yüreğimin başında sürekli bir sancı, yaşayıp gidiyor.

Bu olaydan sonra, sözü edilen 12 beyite tekrar sahip olmak için çok uğraştım. Arkadaşların yardımını istedim. Sordum, soruşturdum. Fakat bu 12 beyiti elde edemedim.

Not: Bu incelemeyi okuyup değerlendirmeliri için bazı arkadaşlara vermiştim. Arkadaşlardan biri, yukarıdaki anlatımdan çok etkilenmiş ve kendi özel çabalarıyla yeni bir araştırmaya girişmiş. Mem-û Zin'in Kürtçe'sini bulmuş. Eksik 12 beyiti saptamış. Bu beyitlerin Kürtçe'lerini ve Türkçe çevirilerini bana gönderdi. Türkçe çevirileri kitaptaki sıraya göre şöyle:

Bizden de bir alem sığınağı çıksın
Bir padişahımız bulunsun
Eğre bir padişahımız olsaydı
Allah bir külâh layık görseydi
Ona bir taht tayin olsaydı
Açıkça bize bir talih açılırdı
Ona bir taç hasıl olsaydı
elbette bizim de bir geçerliliğimiz olurdu.
Bu Rum üstümüze galip olmazdı
Baykuşun elinde harabe olmazdık.
Davayı kayıp eden ve perişan olmazdık
Türk ve Taciklerin yenileni ve mutii olmazdık
Fakat ezelden Tanrı öyle yaptı
Bu Rum ve Acemleri üstümüze kaldırdı.
Her ne kadar onların uyrukluğ u utançtır
O utanç, ünlü, şanlı kişilere aittir.
Egemenlere ve amirlere namustur
Fakirlere ve şairlere ne ceremedir (günah)
Bu Rum Kulzümü ve Tacik Denizi
Ne kadar ayaklansa ve kamıldasalar
Kurmançlar kana bulanır olurlar
Onları berzah gibi biri birinden ayırırlar
Bütün Rum, Arap ve Acemler.
Hepsi olurdu, bize hizmetkar

11. Mem-u Zin'in yayınlanmasından hemen sonra, başka bir Mem-û Zin

Sözünü edeceğimiz ikinci kitap bir Rus subayı tarafından yazılmış. Kitabın yazarı hakkında, Erkan-ı Harbiye Yüzbaşlarından P. Auryanof şeklinde bir bilgi var. Kitabın adı şöyle: 19. Asırda, Rusya, Türkiye, İran Muharebeleri, Türk-İran-Rus Kürtlerinin Vaziyet-i Hazıraları. Kitap Kafkas Askeri Dairesi tarafından yayınlanmış. Kitapta, Hamidiye Alayları'nın 1899 yılına kadar gerçekleştirdiği faaliyetler anlatılıyor. Kitap Mülazım Adil Efendi, Yüzbaşı Mustafa Efendi tarafından Türkçe'ye çevrilmiş, 1926 yılında, Ankara'da Hakimiyet-i Milliye Matbaasında basılmış, 209 sayfa.

Bu kitapta, Rus subayının çok ilgi çekici gözlemleri var: Rus subayı P. Auryanof, "Kürtlerde milli duygu çok cılızdır, hatta yoktur" diyor. Kanıt olarak da şu tür olayları anlatıyor: Birliklerimiz Aras Nehri kıyılarında bir Kürt aşiretine saldırmıştı. (1890'lı yıllar olmalı. Ve Hamidiye Alaylarından biri.) Birliklerimizle, saldırdığımız Kürt aşireti arasında şiddetli çarpışmalar oluyordu. Öteki aşiretlere bağlı Kürtler bu savaşı seyrediyorlardı. Fakat soydaşları Kürtlere yardım etmeyi hiç düşünmüyorlardı. Hatta savaştığımız Kürtleri daha kolay bir şekilde yenelim diye bize yardım bile ediyorlardı. Halbuki bir hafta kadar sonra biz onların da defterini dürmeye hazırlanıyorduk. Ve bu durum çok açıktı. P. Auryanof kitabında, sadece, Kürtler ulusal duyguları cılız bir toplumdur, demiyor. Aynı zamanda, Kürtler hakkında, vahşi, eşkiya, talancı gibi nitelemeler de yapıyor. (s. 129-130)

daha yayınlandı. Bu sefer adı Mem-o Zin idi. Burada kitabın yazarının adı Ahmet Faik olarak belirtiliyordu. Türkçe'ydi ve bir Türk destanı olduğu vurgulanıyordu.

Ahmet Faik, Mem-o Zin, Türkçeleştiren: Sırrı Dadaş Bilge, İstanbul, 1969. Bu ikinci kitapta, Ehmede Hani'nin hiç adı geçmiyordu. Olayın geçtiği yer olan Cizde hakkında da, Fahrettin Kırzioğlu'na dayanılarak, "Daryüs zamanında bu bölgede Bohtan adlı Türk aşiretlerinin yaşadığı ve Doğu Dicle suyuna kendi adlarını verdikleri ileri sürülmektedir." deniyordu. (s. VII)

Bu kitap çok kısa bir zaman sonra ortadan kaldırıldı. Sanıyorum, yayınlanması da, ortadan kaldırılması da MİT'in işiydi. Kürdistan'da uygulanan kültür emperyalizminin boyutlarını göstermesi bakımından üzerinde dikkatle durulması gereken bir örnek.

Öte yandan, her iki Mem-û Zîn karşılaştırmalı olarak incelenerek, ikincisinde yapılan tahrifat da saptanmalı.

P. Auryanof'un Kürtlerin ulusal duygularıyla ilgili saptamalarında önemli gerçek payları olduğunu düşünüyorum. Kürt Ulusal Kurtuluş Hareketine karşı "Caş"ların (Irak), "Korucular"ın kolayca ve yaygın bir biçimde organize edilivermesi ulusal duygu eksikliğinin başka örnekleri olarak görülebilir.¹² Bütün bu tavır ve davranışların maddi bir temeli var mıdır? Bu konunun düşünülmesinde yarar vardır. Hayvancılığa dayalı, iş gücü biçimi bu konuda önemli bir ipucu olarak değerlendirilebilir. Aşiret yapıları da öyle.

Bu konuda söz etmeyi gerekli gördüğümüz üçüncü anlatım Cigerxwin'e aittir. Cigerxwin 20. yüzyılda yaşamış büyük bir Kürt ozanı. Kürdistan'ın her tarafında yaşamış. Güney Kürdistan'da, Kuzey Kürdistan'da, Kuzeybatı Kürdistan'da, her yerde.

12. Bu gelişmeleri olumlu görmeyen, aksi bir süreci gösteren olgular da var.. PKK'nın eylemleri dolayısıyla bunu her gün yaşıyoruz. Örneğin, Türk güvenlik güçleriyle yapılan çatışmalarda ölen gerillalara halk "şehid" diyor. Her kasabada bir "şehidlik" var. Halk gerillaların cesetlerine sahip çıkıyor. Onları törenlerle toprağa veriyor. Şehit gerillaların ailelerine yapılan taziyet bazan haftalarca sürüyor. Bunlar kuşkusuz, jandarma ve polis bakınlarına rağmen gerçekleştiriliyor, Zira jandarma ve polis bu tür törenleri, "eşkiya"ların, "haydutlar"ın cesetlerine, halkın, ailelerin sahip çıkmasını katiyet istemiyor. Cesetlere sahip çıkanlara da gözdağı veriyor. Onları zaman zaman gözaltına alıyor. Gerillaların cesetlerinin ortada kalmasını istiyor. "Cesetlere kimse sahip çıkmadı, hareketin hiçbir halk tabanı yok" izlenimini yaratmak istiyor.

Fakat çatışmalarda ölen korucuların cenaze merasimlerine ise, halk hiç ilgi duymuyor, katılmıyor. Korucu aileleri bazan bu ilgisizlikten şikayet ediyorlar. Cenazelerinin ortada kaldığından şikayet ediyorlar.

Burada, "caş" (eşek sıpası kavramı üzerinde durmak gereği vardır. Caş Güney Kürdistan'daki ulusal kurtuluş mücadelesi sürecinde üretilmiş bir kavram. Ulusal kurtuluşçulara karşı savaşıyor, yani kendi ulusuna ihanet edenler için söyleniyor.

Caş aslında, doğanın sistematik bir biçimde izlenmesinden ve gözlenmesinden elde edilmiş bir kavram. Çok önemli bir gerçeğe tekabül ediyor. Eşek sıpaları otlığa çıkarıldığı zaman analarının yanında dolaşmazlar. Daha çok, başka hayvanların içine karışmaya çalışırlar. Örneğin atların, katırların arasında dolaşırlar, tekmelenirler. Veya öküzlerin arasına dalarlar, boynuzlanırlar. İneklerin, tavukların arasında bile dolaşırlar. Fakat analarından hep uzaktadırlar.

Cigerxwîn'in Şehr-i Jin (Hayat Şehrî) isimli eseri konumuz açısından incelenmesi gereken bir eser. Cigerxwîn'in anlatımı ilk iki anlatımdan farklı. Çünkü, soruna bir çözüm de öneriyor.

Şehr-i Jin'in konusu kısaca şöyle:

Hoyrat, at sırtından inmeyen, dağdan dağa at süren, fiyaka yapan, etrafındakilerin dikkatini çekmek için binbir türlü gösteri icad eden bir genç var. Yaşamında kimseye karşı hiçbir sorumluluk duymuyor. Yaşayıp gidiyor... Delikanlı bir serüven yaşarken bir gün dağların arasında, çok perişan durumda olan yaşlı bir kadınla karşılaşır. Kadın düşmanlar elinde esirdir. Ellerinden, ayaklarından zincirlerle bağlanmıştır. Çirkinleşmiştir. Çok büyük bir azap ve ızdırap içindedir. Pek çok düşmanı vardır. Delikanlı kadının bu haline çok üzülür. Ona doğru yaklaşmak ve kim olduğunu, neden bu hallere düştüğünü sormak ister.

Delikanlı ihtiyar kadına doğru yaklaşırken kadın gençleşmeye ve güzelleşmeye başlar. Bir mutluluk yaşar. Fakat kadını esir tutanlar, delikanlının ona yaklaşmasına katiyen izin vermezler. Delikanlıyı kadından uzak tutmak için büyük çaba harcarlar. Bu sırada kadının vücudunda büyük sarsılmalar olur. Kasılır. Çeşitli uzuvlarında patlamalar, çatlama olur. Kadını esir tutanlar onu daha çok hırpalamaya başlarlar. Kadın yine ihtiyarlaşıp, çirkinleşir.

Delikanlı olayın arkasını bırakmaz. İhtiyar kadının kim olduğunu, neden bu hallere düştüğünü muhakkak öğrenecektir. Her türlü önlemlere, nöbetçilere rağmen, gizli yollar kullanarak ona ulaşır. Kim olduğunu öğrenir.

Öğrenir ki, kadın anasıdır. O anda, delikanlının zihninde şimşek gibi bir düşünce oluşur. Onun da bir anası olmasıdır. Fakat anası olduğunu şimdiye kadar hiç düşünmemiştir. Anası nerededir, nasıldır, hiç düşünmemiştir. Bu ilgisizliğine karşı hayretler içinde kalır. Derin derin düşünür. Anasını, kendisini... Anasını, kardeşleri olup olmadığını şimdiye kadar neden hiç düşünmemiştir? Düşündükçe ne kadar büyük zorluklar içinde olduğunu farkederek.

Delikanlı, ihtiyar, perişan, zincirlerle bağlanmış anasını bu zor durumdan kurtarmaya karar verir. Artık, becerilerini fiyaka için kullanmayacaktır. Başkaları için kılıç sallamaya-

caktır. Bütün gücünü anasını kurtarmak için harcayacaktır. Sık sık anasıyla buluşur. Buluşmanın yollarını arar, bulur. Bu buluşmalarda başka kardeşleri olduğunu da öğrenir.

Delikanlının, Ağa, Şih, Aşir, Bajari, Hakim, Rençber adında kardeşleri vardır. Bunları aramaya çıkar. Birer birer arar, bulur. Analarının vaziyetinin çok kötü olduğunu, kurtarmak gerektiğini anlatır. Ağa, Şih, Aşir, Bajari, Hakim analarının varlığından bile haberdar değildirler. Şimdiye kadar bir analarının var olduğunu bile düşünmemişlerdir. Analarının olup olmadığı onları hiç ilgilendirmemiştir. Kendi hayatlarını yaşamaktadırlar. Zengindirler. Mutludurlar. Zevk ve safa içindedirler. Analarını esir edenlerle, analarını zincirlere bağlayanlarla birlikte dirler. Onların en sadık yardımcılarıdır. Delikanlıyı da kardeşliğe kabul etmezler. Böyle bir kardeşin varlığından da haberdar değildirler. Ayrıca bu kardeşler birbirlerinden de haberdar değildirler. Hepsi de birbirlerini suçlamaktadırlar.

Delikanlı kardeşlerinin bu vurdumduymazlığı ve sorumsuzluğu karşısında büyük bir üzüntüye ve hüzüne kapılır. Fakat analarını kurtarma yönünde onlardan herhangi bir yardım alamayacağını da öğrenir. En son olarak öteki kardeşi Rençber'e gider. Rençber son derece yoksul bir kişidir. Toprakla, karasabanla uğraşıp durmaktadır. Hayattan hiç bir beklentisi yoktur. Ve çok ahmak bir kişidir. Kafası taş gibi kalındır. Kafasına bir şey girmemektedir. Konuşulanları anlamamaktadır.

Fakat delikanlı anasını kurtarmaya karardır. Ve bu konuda, çok olumsuz koşullar içinde olmasına rağmen, kendisine ancak, Rençber'in yardım edebileceğini düşünür. Rençberle ilişkisini hiç kesmez. Sonra anlaşılır ki, Rençber, hiç de görüldüğü kadar ahmak değildir. Küskündür ve hüzlüdür. Anasından da öteki kardeşlerinden de haberdardır. Öteki kardeşlerinden birer birer söz eder. Kendisini onların yoksul bıraktığını anlatır. Kendisine yapılan haksızlıkları sıralar.¹³

13. Anayı kurtarmaya karar verirler. Ana elbette kurtarılacaktır. Fakat düşmanlar elinde ana kurtarılırken, ananın bu hallere düşmesine elverişli ortamlar hazırlayan, Ağa, Şih- Bajari, Aşi ve Hakim'e karşı da savaş

Cigerxwîn'in Kürdistan'daki sınıfların durumunu çok iyi kavradığını düşünüyorum. Büyük toprak sahiplerinin, şeyhlerin, aşîret reislerinin, bürokratların kendi özlerine ters düşmelerinin önemli bir maddi nedeni muhakkak olmalıdır. Bunu aramaya çalışmak gerekir.

b) Hayvancılığa Dayalı İş-Güç Biçimi ve Aşîret Yapısının Özellikleri

Kürdistan Ortadoğu'nun ortasında bir yerdedir. Genel olarak dağlık bir alandır. Kürtler bu bölgede hayvancılık yapmaktadırlar. Hayvancılık Kürtler için önemli bir iş-güç biçimidir. En önemli geçim kaynağı hayvancılıktır. Hayvancılık geniş yaylaklarda gerçekleştirilen bir faaliyettir. Geniş yaylaklar ve otlaklar aileler ve aşîretler tarafından kullanılmaktadır. Ve bu aileler veya aşîretler hayvancılık yaptıkları bölgelere başkalarının müdahale etmesini, başkalarının da buralardan faydalanmasını kati surette istemezler. Çünkü yaylak daraldıkça hayvan sürülerinin sayısını artırmak, sürüdeki hayvanları çoğaltmak mümkün değildir. O halde hayvancılıkta esas, yaylakları genişletmektir. Mevcut yaylaklardan başkalarının da faydalanmak için çaba göstermesi ise, otlakların daralması anlamına gelmektedir. Bu durum Kürt aşîretlerini birbirlerinden epeyce tecrit etmiştir. Aynı zamanda aşîretleri, kendi içine kapalı yapılar haline getirmiştir. Aşîretler birbirlerine karşı mesafelidir. Herkes kendi otlağını öteki aşîretlere karşı dikkatli bir şekilde koruma savaşımı içindedir. Bunun için silahlı bir güç de oluşturmuşlardır. Zaten aşîretlerin hiyerarşik yapısı silahlı gücün oluşturulması için elverişli bir zemin hazırlamaktadır. Öte yandan, hayvancılık geliştikçe hayvan sürülerinin miktarı sayı olarak arttıkça otlakları genişletmek gereği de ortaya çıkmaktadır. Bu ise komşu aşîretlerle savaş demektir. Öteki aşîretlere

başlatılacaktır. Veya ana, ancak, böyle bir süreç sonunda özgürlük kavuşabilecektir.

Burada kısaca anlatılan Şeh-i Jîn çok uzun bir standır. Destanın her bölümünde, saf, coşkun bir ulusal duygu görülmektedir. Ulusal duygularla birlikte devrimci bir kavrayış da vardır. Başkaldırı nesnel bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır.

karşı yağma akınları düzenlemek, aşiret ilişkilerinin önemli bir boyutudur.

Otlak endişesi, aşiretler arası birliğini kolayca oluşturmamasının önemli bir nedeni olmalıdır. Bu kuşkusuz sadece Kürtlerin karşılaştığı bir sorun değildir. Temel iş-güç biçimi hayvancılık olan bütün halklar bu tür sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Halbuki tarım daha emek-yoğun bir faaliyettir. Çeşitli alleler tarım arazilerinde, tarlalarda, birbirleriyle komşuluk, dostluk ilişkilerine girebilirler. Tarım insanları, aileler, aşiretler arasındaki ilişkileri, haberleşmeleri yoğunlaştırır. Bu ise, ulusal duyguların gelişmesinde, yaygınlaşmasında önemli bir ortam demektir. Hayvancılık, belirli, kapalı bir çevrede, ötekilere karşı "biz" duygusunu geliştirmesine, ilişkileri daraltmasına rağmen, tarım, ilişkileri genişletici özelliklere sahiptir.

Böyle bir ilişki çerçevesinde kişilerin egoist olacakları, sadece kendi ailelerini, aşiretlerini düşünecekleri açıktır. Bu tek başına "özgür" bir yaşam biçimidir. Aşiretin iç düzenine, iç ilişkilerine dışarıdan yapılan müdahaleler kesinlikle karşılık görür. Zaten istilacılarla yapılan uzlaşmaların temel koşulu aşiretteki iç ilişkilere müdahale edilmemesi, iç düzenin aynen sürmesidir. Başka bir ifadeyle, aşiret, istilacılara veya yağmacılara karşı iç düzenini koruyamazsa istilacıların veya yağma yapan öteki aşiretlerin kölesi olur. Aşiret kişiliğini kaybeder.

c) İstila ve Göç Yolları Üzerindeki Kürdistan

Bu tür bir "özgür" yaşamda, dışarıdan bölgeye karşı bir baskı gelmesi söz konusu olduğunda, çevredeki öteki aşiretlerle birlikte bölgeyi savunma, bu konuda dayanışmaya girme değil, kendi aşiretini, kendi otlagını tek başına koruma daha önemli bir tavır olarak belirmektedir. Kendi otlagını koruyabildiği ölçüde dışarıdan gelen baskıcı güçle uzlaşma veya işbirliğine girme gerçekleşebilmektedir. Bu ise, ancak, öteki aşiretlerin aleyhine gelişebilecek bir süreçtir. Dışarıdan gelen müdahaleler, baskılar yani istilacı güçler çok güçlüyse, o güce bağlı olarak, varlığını sürdürmek önemli bir tavır olarak belirmektedir. Bu koşullarda aşiret "özgür" yaşamını sürdürebilmektedir. Köleleşmemektedir. Fakat di-

şandan gelen istilacı güçlere karşı öteki aşiretler birleşip güçlü bir merkezi yapı oluşturmamaktadır. Ve istilacıları, işgalcileri def edememektedir.

O halde hayvancılıkla istila kurumunu birlikte ele almak gerekir. Belirli bir yerde hayvancılık yapan aşiretler var. Aşiretlerin yaylak ve kışlakları önceden belirlenmiş. Herkes kendi otlagını ötekilere karşı koruyor. Kürtler Arap istilasını, yani Müslümanlığın yayılması sırasında (7. yüzyıl) böyle bir ekonomik ve toplumsal bir düzen içindeydiler. Arap istilasını karşısında Kürtlerin bir bütün olarak istilaya karşı durmadıkları, birbirleriyle dayanışmaya girerek istilayı def etmeye çalışmadıkları kanısındayım. Her aşiret kendi bölgesini korumaya çalıştı. Bu da güçlü istilacılarla işbirliği yapıp komşu ve hasım aşireti zayıflatmak, yıpratmak sonucunu doğurdu. Buysa, giderek, Kürtleri, kendileri için değil, başkaları için kılıç sallayan, varlığını bu yolla kanıtlayan bir halk durumuna getirdi.

Bu görüşü benimsemeyen anlatımlar da var. Şöyle denmekte: Kürtlerin Arap-İslam istilasına karşı bir bütün olarak direnmedikleri doğru değildir. Arap-İslam işgal güçleri Kürdistan'a girdiklerinde, o günün koşullarına uygun olarak Kürt ordularıyla karşılaştılar ve onlarla savaştılar. Savaşlar çok kanlı geçti. Araplar galip geldi. Esir düşen yaşlı Kürtleri orada öldürdüler. Genç kız ve erkekleri köle ve cariye olarak Medine pazarında sattılar.

11. yüzyılda, Orta Asya'dan gelen Oğuz Türklerinin istilasını sırasında da benzer şeyler oldu. O halde, istilalar, Kürdistan'da Kürt aşiretleri arasında çelişkileri ve çatışmaları artırıcı ve derinleştirici bir etken olarak ortaya çıktı. Aşiretler arasında zaten çelişkiler vardı. İstilacı güç bölgeyi egemenliği altına alabilmek için bu çelişkilerden elbette yararlanacaktı. Aynı zamanda, aşiret de ötekilere karşı kendini daha güçlü kılabilmek için istilacı gücün yardımını arıyordu. Bunu, Kürt tarihiyle ilgili çalışmalar yapmış, kitaplar yazmış kişilerin anlatımlarında da görüyoruz. Örneğin, yazarlar, Kürtlerin özelliklerini, Kürtleri öteki halklardan ayıran farkları vurgulayacakları yerde, Kürtleri, yerine ve zamanına göre, Arap soyuna, Fars soyuna veya Turani bir soya bağlamaya çalışıyorlar. Bu, o kişilerin, Arap, Fars veya

Türk devletleriyle olan ilişkilerine göre farklılık gösteriyor. Örneğin, İran'la yakın ilişkiler içindeyse İran'ı övüyor, Kürtleri İran soyuna bağlıyor. Bunlar kuşkusuz efsaneler düzeyinde anlatımlar oluyor. Fakat düşüncenin, tavır ve davranışın önemli bir boyutunu göstermesi bakımından önemlidir, kanısındayım.

Bunun dışında istilalar, merkezi eğilimleri de tamamen dağıtıyor, yok ediyordu. Kürdistan'ın Batı'dan Doğu'ya, Doğu'dan Batı'ya yapılan istilalarda önemli geçiş yolları üzerinde bulunması, derlenip toparlanma ve merkezileşme eğilimlerini de yok ediyordu. 7. yüzyılda Arap istilasası, 11. yüzyılda Oğuz Türklerinin istilasası, 13. yüzyılda Moğol istilasası, 15. yüzyıl başlarında Tımur istilasası, Kürdistan'daki ekonomik, toplumsal ve siyasal yapıları çok yakından etkiliyordu. 1514'de Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Seferi'nin esas amacı, Kürdistan idi. Bundan sonraki, Osmanlı-İran savaşlarının trajik bir yönü de var. Bir kere bu savaşlar, hep Kürdistan'da yani Kürtlerin ülkesinde yapıyor. Her ikisi de Kürdistan'da karşılaşıyor. İkinci olarak, her iki devlet de Kürtlerden devşirdiği ordularla savaşmaya çalışıyor. Bütün bunlar Kürt toplumunun yapısında kuşkusuz önemli sonuçlar ortaya çıkarıyor.

Bir konu daha var. Hayvancılık yapan Kürtler aynı zamanda göçebeydiler. Herhangi bir istila karşısında istilacı ve işgalci güçlerden sakınmanın, onlarla karşılaşmamanın yollarını kolayca buluyorlardı. Bazı aşiretlerin istilacı ve işgalcilerle çatışması, bazılarının onlarla karşılaşmamak için dağlık ve تنها yerlere çekilmesi, bazılarının uzlaşma içine girmesi, aşiretlerarası merkezileşme eğilimlerini azaltıyordu. Aynı ayrı "özgürce" yaşamak isteyen, fakat bir ittifaka yanaşmayan aşiretler... Temel iş-güç biçimi hayvancılık olan aşiretler işgal ve istilacılarla karşılaştıkları zaman böyle bir sentez ortaya çıkıyor.

Amacım, Kürtlerin binlerce yıl önceki tarihlerini aydınlatmak, bununla ilgili açıklamalar yapmak değil. Bu benim haddim de değil. Önemli bir sorunun, bölünmenin ve paylaşılmanın maddi temelleriyle ilgili bazı varsayımlar geliştirmeye çalışıyorum.

Örneğin, Kürtlerin neden Hıristiyanlığı kabul etmedikle-

ri, fakat, Müslümanlığı kabul ettikleri veya kendi dinlerini, Zerdüşt dinini sürdürmekte neden ısrarcı olmadıkları her zaman zihin kurcalayan bir soru olmuştur. Kürtlerin Müslümanlığı kabul etmelerinin zor olmadığını, uzun savaşlara gerek kalmadan Müslümanlığı kabul ettiklerini düşünüyorum. Bazı yerlerde Müslüman Araplarla Kürtler arasında çetin savaşlar olmuş olabilir. Fakat genel olarak Müslümanlaşmanın kolay gerçekleştirildiği söylenebilir. Çünkü İslamiyet devlet dini olarak geliyordu. Müslüman istilacılar çok güçlüydüler. Böyle güçlü istila orduları karşısında birbirlerinden tecrit olmuş bir şekilde, aşiret yapıları içinde yaşayan toplulukların tavır ve davranışı aşağı yukarı bellidir. Güçlü istilacılarla uzlaşarak yaşamlarını sürdürmek. Bu iki grubun karşılaşmasından oluşan sentez şöyle bir sonuç ortaya çıkarıyor. İstilacılarla uzlaşma veya onlara itaat sonunda grup kendi varlığını sürdürebiliyor. İstilacılar da bu grubun özelliğinden, silahlı yapısından yararlanıyorlar. Ve bu özellikleri kendi çıkarları doğrultusunda seferber ediyorlar. Böylece yerli gruplar kendilerini istilacılar safında kılıç kullanarak kanıtlamış oluyorlar. Bu kanıtlama kuşkusuz daha çok öteki aşiretlere karşı oluyor. Bu koşullarda, Kürtlerin neden Hristiyanlığı kabul etmedikleri anlaşılan bir şeydir. Çünkü Hristiyanlık, yoksulların dini, düzene karşı başkaldıranların dini olarak geliyordu. Böyle olduğu için, Hristiyanlığın başlangıcında bir istila söz konusu değildi. Hristiyanlık, Kürt düzenlerini tehdit etmiyordu. Böyle bir süreçte, Kürtlerin kendilerini kanıtlamaları da olası değildi. Hristiyanlık ve Müslümanlık arasında, ortaya çıkma ve gelişme koşulları açısından ve devletle olan ilişkileri açısından önemli farklar olduğunu düşünüyorum.¹⁴

Göçebelik, hayvancılık, aşiret yapıları ve Kürtlerin İslamiyet öncesi yerleşim biçimiyle ilgili olarak şöyle bir anlatım da var: İslamiyetten çok önceleri, Kürtler, aşiretçilik, göçebelik ve bu ikisinin türevi biçimindeki hayvancılığı bıraktılar. Mezopotamya'da toprağa dayalı birimler oluşturdular. Bu bi-

14. Kürtlerin geçmişe ilişkin tarihlerinin incelenmesi önemli bir uğraştır. Gutiler'in, Asurlular'ın, Urartular'ın ve Medler'in birbirleriyle ilişkileri aydınlatma kavuşturulmalıdır. Gutiler'in ve daha sonra Medler'in, Kürtlerin ataları olduğunu biliyoruz. Ermeniler'in ise Urartularla çok yakın bağları var.

rimler üzerinde çeşitli uygarlıklar yükseldi. Bu dönemde yerleşim bölgeleri Araplarla yan yana ve hatta yer yer iç içedir. İslamiyetten sonra Emeviler Devrine kadar da Kürtlerin büyük bir bölümü toprağa bağlıydı. Ama sözü edilen Arap aşiretleri, Emeviler Devrinde, devlet gücünü de desteğine alarak, Kürtlere karşı amansız bir savaş açtılar. Devlet tarafından korunmayan Kürtler, kendilerini koruma güdüsüyle dağlara çıkmak zorunda kaldılar. Böylece göçebe yaşam, aşiret ilişkileri ve buna dayalı olarak hayvancılık yeniden başladı. Bu görüşü Ziya Gökalp de paylaşıyor. (Ziya Gökalp, Kürt Aşiretleri Üzerinde Sosyolojik Araştırmalar, Komal Yayınları, İstanbul 1976)

Öte yandan Kürtlerin önemli bir kısmının Hristiyanlığı kabul ettikleri de söylenmektedir. Daha sonraları, diğer Kürtler, İslamiyeti kabul ettikten sonra, Hristiyan Kürtlerin bir bölümü de bunlara katılmıştır. Bir bölümüyse, Hristiyanlığı sürdürüp Ermenilerle bütünleşmiştir. Söz konusu Hristiyan Kürtler, Hristiyan olduklarını ve Kürt olduklarını belirtiyorlar. Bunlar daha çok, Erivan taraflarında yaşıyorlar.

10 ve 11. yüzyıllarda Kürtler arasında merkezileşme eğilimlerinin arttığını görüyoruz. Abbasi İmparatorluğu'nun zayıflaması, Kürtlerdeki merkezileşme eğilimlerini de artırıyor. Diyarbakır ve Cizre yörelerinde Mervaniler, bugünkü Güney Kürdistan yörelerinde Hasanveyhiler önemli bir merkezileşme süreci içindeydiler. Ayrıca Doğu Kürdistan taraflarında, Büyük Lor ve Küçük Lor bölgelerinde de merkezileşme yaşanıyordu. Yine aynı dönemde, Eyyubi Devleti de bir Kürt hanedanlığı tarafından kurulmuştu. Fakat Orta Asya'dan gelen Oğuz akınları, merkezileşme sürecini durdurdu. Kürtler istikrarlı siyasal yapılar oluşturamadılar. Merkezileşmeyi güçlendiremediler. Yine birbirlerinden tecrit olmuş bir biçimde, kapalı aşiret yapıları içinde yaşamlarını sürdürdüler. Daha sonra gelen Moğol ve Timur istilaları da bu dağınıklığın ve istikrarsızlığın sürmesinde çok önemli roller oynadılar.

d) Kürdistan'ın Zengin Doğal Kaynakları

Sahip oldukları doğal kaynaklar da Kürdistan'ın ve Kürt toplumunun önemli bir zaafı olarak ortaya çıkmıştır. 19.

yüzyılın sonundan itibaren, özellikle yirminci yüzyılın başlarında, Kürdistan'ın yeraltı kaynakları bakımından son derece zengin bir ülke olduğu, Batılı devletler tarafından anlaşılmıştır. Kürdistan'ın zengin petrol yataklarına sahip bir ülke olduğu anlaşılmış emperyalist devletler arasında, bu kaynaklara sahip olma konusunda büyük bir yarış başlamıştır. Giderek, Kürdistan'ın sahip olduğu bu zenginlikler onun en büyük düşmanı haline gelmiştir. Kürdistan'a bir bütün olarak sahip olamayacaklarını anlayan emperyalist ve sömürgeci devletler onu bölüp parçalamayı ve paylaşmayı en sağlıklı yol olarak düşünmüşlerdir. Böylece, hayvancılığa dayalı aşiret yapılarına sahip olma, istila yolları üzerinde önemli bir yerde olma boyutlarına, zengin doğal kaynaklara sahip olma boyutu da eklenmiştir. Bu etken de bölünmeyi ve paylaşmayı kolaylaştırmıştır. Ufalanma sürecini hızlandırmıştır, derinleştirmiştir.

Zengin doğal kaynaklara sahip olma, bir toplumun ekonomik bakımdan zenginleşmesini sağlayan, ona refah getiren önemli bir etkidir. Fakat, bu, Kürtler için hiç de böyle bir sonuç doğurmamaktadır. Çünkü Kürtler kendi ülkelerine, kendi yurtlarına sahip çıkamamışlardır. O kaynaklara sahip olma konusunda emperyalist ve sömürgeci devletler arasında yapılan mücadeleler de hep Kürtlerin aleyhine gelişmiştir. Kürtlerin kendi ülkelerine sahip olmak için yaptıkları mücadeleler bu devletlerin işbirliğiyle hep kanla boğulmuştur.

e) Siyasal Bir Yapı Olarak Kürt Aşiretleri

Kürt toplumunun en büyük zaafı, kuşkusuz aşiret yapıları nedeniyle ve aşiret yapılarıyla ilgili olarak ortaya çıkmaktadır.

Kürtler hayvancılıkla uğraşan göçebe bir halktır. Aşiretler halinde örgütlenmişlerdir. Aşiret sadece Kürtlere has bir örgütlenme değildir. Orta Asya'daki Türkler ve Moğollar, Ortadoğu'daki Araplar, Kuzey Afrika'daki Berberiler vs.de aşiretler halinde örgütlenmişlerdir. Aşiret ortak bir atadan gelen veya ortak bir atadan geldiklerine inanan, kan akrabalığına dayanan konar göçer bir toplumdur. Aynı dili veya lehçeyi konuşurlar. Aynı geleneklere veya ortak kültür

vasıflarına sahiptirler. Aşiret, Kürt toplumunda gittikçe büyüyen üçlü bir organizasyonun son halkasıdır. En alt basamakta aile ondan sonra kabile yer alır. Her iki organizasyon da kandaşlık ve nesep üzerine kurulduğu için kabile ve aşiret toplumları soy üzerine kuruludurlar. Kürtlerde bu soy, öteki göçebe toplumlarda, yani Araplar'da, Türkler'de, Berberiler'de vs. olduğu gibi en son kuşaktan geriye doğru giden şecerelere dayanır. Soy en eski yani şeceresi en büyük olanlara en şerefli gözüyle bakılır. Burada da doğal olarak soyun eskiliği ile övünmek adeti ortaya çıkar. Soyun eskiliği ile övünme Kürt aşiretlerinin en önemli geleneklerinden biridir.

Aşiretler genel olarak toprağa yerleşmemişlerdir. Geçim şekilleri hayvancılıktır. Fakat toprağa yerleştikleri zaman da bu temel karakterlerini muhafaza ederler. Bununla beraber toprağa yerleşmekle birlikte tarımsal faaliyetler de başlar. Aşiretler genel olarak aynı kökten geldiklerini yani kandaş olduklarını kabul ederler. Fakat zaman içinde başka halklardan, başka aşiretlerden gelenleri de içlerine almışlardır. Hatta başka halklardan, öteki aşiretlerden kaçırdıkları kadınları, savaş esirlerini, köleleri, toprak kölelerini vs. de aralarına almışlardır. Onlarla karışmışlardır. Örneğin aşiretler arasındaki savaşlarda, mücadelelerde, gücünü yitiren, dağılan bir aşiretin üyeleri, güçlü aşiretlere reaya olarak katılmış, giderek o aşiretin şeceresiyle övünür hale gelmiştir.

Kabile, üyelerinin birbirlerine kan bağı ile bağlı oldukları bir topluluktur. Kabile, üretim ve geçim zorunluluklarından ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan kabilenin ekonomik bir temeli vardır. Kabile, hayvancılıkta, tarımda, düşman aşiretlerle rekabette, yaylaklara ve kışlaklar göçte, çevreden gelecek tehlikeler karşısında korunmada, aileleri, aşireti güçlü kılma ihtiyacından doğmuştur. Ve kabilede genellikle dışarıdan evlenme geleneği vardır. Bazı durumlarda, kabile içinde de evlenme olabilir. Veya buna mecbur kalınabilir.

Kabilelerde soy, nesep, akrabalık, evlenmeyle ortaya çıkmaz, doğuma göre olur. Yani nesebi, soyu, baba tarafı belirlenir. Ad, şeref ve mülk veraseti babanın soyuna, babanın nesebine göre belirlenir.

Kabiledeki üretim araçları üzerinde sosyal mülkiyet var-

dir. Kabile kollektif çalışma temeli üzerine kurulmuş bir birimdir. Kabileyi seçimle gelen yaşlı üyelerden biri yönetir. Erginleşmiş bütün kadınlar ve erkekler kendi aralarında toplanırlar ve kabilenin işlerini karara bağlarlar. Kabilenin bütünlüğünün bozulmasının nedeni, toplumsal işbölümünün, özel mülkiyetin ortaya çıkması ve yaygınlık kazanmasıdır.

Göçebe Kürtler'de aileyi, ana-baba ve evlenmemiş çocuklardan ibaret küçük bir grup olarak almamak gerekir. Aileler genel olarak bir büyük baba, oğullar ve torunlardan meydana gelirler. Çok nadir olarak bir ailede iki büyük baba, onların oğulları, torunları da bulunabilir. Bunlar genellikle aynı çatı altında oturan, birbirlerine bağlı küçük evler topluluğunda yaşayan, birçok özel ve çekirdek ailelerden kurulu zümrelerdir. Bu şekilde ailelerin sayısı arttığı zaman kabileler meydana gelir. Bir aşiret organizasyonu içinde 3-4 kabile olabildiği gibi, 8-10 kabile de vardır. Nüfus ne kadar artarsa, yaylak ve olanakları ne kadar genişlerse, aşirete, aşiret dışındaki unsurlar da ne kadar çok katılırsa, kabilelerin sayısı artar. Aşiret coğrafi alanda genişler, yaygınlaşır. Bu, öteki aşiretlerin aleyhine olan bir süreçtir. Aşiretleri büyük babalar, büyük dedeler, kabileleri de oğullar torunlar olarak kavramak mümkündür. Ne kadar çok geçmişe gidilirse, büyük dedelere varılırsa, aşiretin şeceresinin o kadar eski olduğu söylenir. Aşiretin adı, şerefi o nispette artar.

Hızlı nüfus artışı ve ekonomik bir uğraş biçimi olarak hayvancılık, Kürt aşiretlerinin sayısını oldukça artırmıştır. Coğrafi koşullar, mera, yaylak, kışlak ihtiyacı bu sayının daha da artmasına neden olmuştur.

Aşireti bir idari ve siyasi birlik olarak ele almak da mümkündür. Aşiret çok küçük çaplı bir devlettir. Devlet organizasyonunun çekirdeğidir. Aşiret sisteminde, aşiret reisinden ailelere, çadırlara kadar inen bir hiyerarşi vardır. Bir taraftan akrabalık bağları, yani kan bağları, öte yandan emir kumanda kurumunun çalışıyor olması, aşireti disipline yatkın bir kurum haline getirmektedir. Fakat bu tür disiplin aşiretin iç işlerinde geçerli bir disiplindir. Aşiretin öteki aşiretlerle, kendisi dışındaki halklarla ilişkilerinde ise daha çok anarşi egemendir. Dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı her

zaman tetikte olmak durumundadır. Çevredeki halkların ve ya aşiretlerin zayıf taraflarını yakaladığı zaman kendisi de saldırı, talan düşünmektedir. Tarım yapan yerleşik halkların artı ürünlerini yağmalayabilmek için her yolu denemeye çalışmaktadır.

Aşiretlerden daha ileri bir siyasal birim ise, aşiretlerin birleşmesinden meydana gelen aşiretler konfederasyonudur. Böyle bir konfederasyonun oluşması için aşiret reislerinin, birtakım yetkilerini, aşiretler konfederasyonu başkanına devretmeleri gerekir. Bu da aşiret biçimindeki bir organizasyonda son derece zordur. Aşiretler arasındaki ad, şecere ve şeref mücadelesi buna engeldir. Bu da ancak, bu aşiretlerden birinin çok güçlenerek, ötekileri vergiye bağlamasıyla mümkün olabilir. Bu da devletleşmenin, merkezi bir devlet oluşturmaının önemli bir aşamasıdır.

Ortadoğu'da Bir Kürt Devleti Neden Ortaya Çıkamadı? Böl Yönet Politikası Neden Kürtler İçin Uygulandı?

Aşiret sisteminde rant yok. Emek-rant, angarya-rant olabilir. Ürün-rant çok az veya yok. Aşiretin kendi iç sisteminde rant olmaması, onu daima, dışarıya karşı yöneltmiştir. Böyle bir aşiret kendi dışındaki aşiretlere saldırılar düzenlemiş, o aşiretin artı ürünlerine el koymaya, onları yağmalamaya çalışmıştır. Bu ise sürekli olarak aşiretlerarası savaşları, mücadeleleri kaçınılmaz kılmıştır. Şerefname, baştan sona, bu anarşiyi anlatmaktadır. Bu olayların ekonomik temeli ise, aşiretlerin yarattığı artı ürünün çok az olması, ancak, kendine yeter derecede olmasıdır. Böyle olunca, ister istemez başkalarının ürettikleri mallara göz dikiliyor. Toprağın yoğunlaşması da böyle bir kıtlığı ortaya koyuyor.

Aşiret sisteminde rant olmamasının önemli bir nedeni de aşiret reisi ile üyelerinin aynı kandan olması, aynı soydan gelmesidir. Aralarındaki kan bağı, akrabalık bağı, aşiret üyelerinin kabile reisine veya aşiret reisine karşı mücadele geliştirmelerini engellemektedir. Batı Avrupa feodalizminde böyle bir durum yoktur. Orada, serf var, senyör var. S erf senyörün toprağından çalışıyor. Emek-rant, ürün-rant, para-rant söz konusu. Dolayısıyla serf ile senyör arasında bir çatışma ortaya çıkabiliyor.

Bu tür toplumlarda mülkiyet duygusu, mülkiyete saygı anlayışı pek gelişmiyor. Mülkiyet duygusunun ve mülkiyete saygı duygusunun gelişmediği toplumlarda, adalet duygusu da gelişmiyor. Orta Asya'daki Türk toplumlarında ve Moğol toplumlarında da durum böyle. Silahının gücünün yettiği yerleri işgal ediyor. Bura benim diyor. Başkalarının o bölge üzerindeki hukukunu inkar ediyor.

Başka bir görüşe göre, aşiret sisteminde de rant var. Bu rant dolayısıyla özel mülkiyet ortaya çıkıyor. Ve mücadele başlıyor. Bu aşiretlerin toprağa yerleşmesi ve tarımsal faaliyetlerin başlamasıyla ortaya çıkan ve güçlenen bir durumdur. Fakat, ad, şecere ve şeref iddiaları, toprağa yerleştikten sonra da devam etmektedir. Bu durum Kürt toplumunun önemli zaaflarından biridir. Çünkü aşiretlerin sayısı olarak bu kadar çokluğu, ad, şecere ve şeref iddialarının sürdürüldüğü toplumlarda merkezi bir yapı oluşturmak oldukça güç bir iştir. Çünkü aşiretlerin sevk ve idaresine ilişkin olarak pek çok görüş ve arzu vardır. Bunları uyuşturmak olası değildir. Zaten bir uzlaşma, uyuşma ortamı da mevcut değildir. Devletleşme ise, ancak, merkezi bir otoritenin oluşumu ve bunun güçlenmesiyle yaygınlık kazanmasıyla ortaya çıkar. Kürdistan'ın coğrafyası da merkezi otoritenin oluşmasını engellemiştir. Yüksek dağlar, derin vadiler, büyük nehirler, ulaşım sisteminin yetersizliği, mahalli özerk yapıların kendi kendilerini sürdürmelerini teşvik etmektedir.

İbn Haldun bu durumu şöyle ifade etmektedir: "Çok sayıda kabileler ve çeşit çeşit cemaatların bulunduğu topraklarda kuvvetli ve sağlam bir devletin kurulması az vakidir." (Mukaddima 1, 2. bs. Hazırlayan Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul 1988, s. 496-499)

Pek çok aşiretin bir arada yan yana yaşadığı Kürdistan'da daha üstün bir otoriteye "boyun eğmeme" ve "tabiiyet kabul etmeme" olağan bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Kürtlerde aşiret sisteminin dışında kalmış gruplar da vardır. aşiret özelliği göstermeyen bu gruplar daha ziyade, dağlık, sarp yerlerde, yerleşme birimlerinin uzaklarında yaşıyorlardı. Bunlar, yerleşme birimlerinden, ana yollardan çok uzaklarda oldukları için Arap, Selçuklu ve Cengiz ordularıyla daha az temas etmiş veya hiç temas etmemiş gruplardı.

Bunların ötesinde, Kürdistanın çeşitli yerlerinde, Kürtlerden başka, Ermeniler, Süryaniler, daha sonra Türkler, Çerkesler vs. de yaşıyorlardı. Dinsel bakımdan büyük çeşitlilik vardı. Müslümanlar, Hristiyanlar, Yahudiler, Zerdüştdinine bağlı Yezidi Kürtler, Alevi Kürtler, Sünni Kürtler, Şafii Kürtler, Hanefi Kürtler vs.

Aşiret yapılarının önemli bir özelliği de çalışmayı, çabalamayı teşvik etmeyen bir ortamı üretmesidir. Aşiret sisteminde toplumsal derecelenme vardır. Aşir olanların, yani bir aşirete bağlı olanların çalışmaları, emek harcamaları ayıp sayılır. Örneğin herhangi bir aşirin odun toplamaya gitmesi, odun taşınması, odun kırması ayıp sayılır. Aşir olan kişi, toplumsal bakımdan kendinden aşağı olan kişileri reaya olarak kabul eder. Çalışmak, çabalamak, emek harcamak, ancak reayanın görevi olabilir. Aşir olanlar ise, ancak, aya giderler, savaşa giderler vs. Aşiret sisteminde, çalışmanın ayıp sayılması, sistemin kendi kendisini kırmamasının, durgun bir toplum yapısının sürdürülmesinin önemli bir nedenidir. Kapitalist ilişkilerin gelişmesinin de bir nedenidir.

Aşiret yapılarının merkezi bir otoritenin oluşumunu engellemesi bakımından, Kürt toplumunun önemli bir zaafı olduğunu belirtmiştik. Fakat, bu sadece Kürtlerin bir özelliği değildir. Bütün göçebe toplumların, Arapların, Türklerin vs. de bu tür özellikleri vardır. Örneğin 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, İngiliz emperyalizmi, Arap ulusuna karşı böl yönet politikası uygularken, bu özelliklerden geniş ölçüde yararlanmıştır. Bir tane Arap devletinin değil, manda (sömürge) birçok Arap devletinin ortaya çıkması bu durumla da ilgilidir. Arap aşiretleri de birbirlerine boyun eğmeme, birbirlerine tabi olmama konusunda epey duyarlıdırlar. Bu koşullarda çeşitli devletlerin ortaya çıkması en kolay yol olarak görünmüştür.

Kürtlerin devlet kuramaması, sürekli ve kalıcı bir merkezi otoritenin ortaya çıkmaması, toplumun öteki dinamikleriyle ve dışarıdan gelen öteki etkenlerle yakından ilgilidir. Bunun başlıca nedenlerinden birinin, kürdistan'ın Batı'dan Doğu'ya, Doğu'dan Batı'ya doğru yapılan istilaların yolu üzerinde, kavşak noktalarında olduğunu daha önceleri belirtmiştik. İslamiyetten çok önceleri, Kürtlerin yaşantılarıyla ilgili çok kısa bir değerlendirmeyi daha yukarıda ifade etmeye çalışmıştık.

Oğuz Türklerinin Orta Asya'dan, Horasan üzerinden İran, Kürdistan, Irak ve Anadolu'ya geldiği dönemlerde de benzer yapılar var. Mervaniler, Hasanveyhiler, Şeddadiler, Revaniler gibi. Bunlar devlet düşüncesine en yakın olan yapılar. Bu yapıların da devlete benzeyen özelliklerini, Oğuzların istilaları sürecinde, zamanla kaybettiklerini görüyoruz. İç özerklikleri devam etmek koşuluyla, Selçukluların egemenliği kabul ediliyor.

O halde, hayvancılığa dayalı, ekonomik yapılar, ad, şecere ve şerefe dayalı aşiret yapıları yanında, istilalar da Kürdistan'da tek bir merkezi otoritenin oluşmasını engelliyor.

Daha sonraki dönemlerde de, Kürdistan'ın Osmanlı İmparatorluğu ile İran İmparatorluğu arasında sıkışıp kaldığını, her iki imparatorluk için de tampon bir bölge olarak algılandığını görüyoruz. Osmanlı-İran savaşlarının hep Kürdistan toprakları üzerinde yapılması, her iki tarafın da Kürtlerden devşirilmiş askerler de kullanmaları bu düşüncenin önemli bir kanıtı oluyor. Sünni Kürtler ve Alevi Kürtler, bu çerçevede, sorunun farklı bir boyutu olarak ortaya çıkıyor.

Kürdistan'ın çok zengin doğal kaynaklara sahip olması, özellikle zengin petrol yataklarına sahip olması, çeşitli güçlerin bölge üzerinde emperyalist ve sömürgeci bir mücadeleye girmelerine neden oluyor.

Öte yandan, Kürtlerin savaşçı bir toplum olarak örgütlenmiş olmaları, onların yönetilmesini, yönlendirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu son iki faktör, Kürdistan'ın bölünmesini, parçalanmasını ve paylaşılmasını, elbirliğiyle yönetilmesini, doğal zenginliklerinin birlikte sömürülmesini gerektirmektedir.

Bütün bu etkenler, iç dinamikler, dış etkenler, bir araya geldiği zaman, Ortadoğu'da kalıcı, güçlü bir Kürt merkezi otoritesi ortaya çıkmamıştır.

“Kürtler Özgürlüklerine Pek Düşkündür”

Sözünden Ne anlamak Gerekir?

Kürtlerin özgürlüklerine pek düşkün olduğu, özgür yaşamayı, bağımsız yaşamayı, başkalarına boyun egemen

yaşamayı en temel amaç edindiği her zaman söylenir, tekrar edilir. Bu sözü bireysel alanda kavramak gerekir. Bir de Kürtlerin kendi aralarındaki ilişkiler çerçevesinde kavramak gerekir. Kürtler özgürlüklerini birbirlerine karşı koruyorlar. Fakat kendilerini yöneten devletlerin baskı ve zulümlerine karşı özgürlüklerini, ulusal onurlarını koruyabiliyorlar mı? Özgürlüklerini korumaları bir tarafa, bu devletlere karşı özgürlük isteklerini ileri sürebiliyorlar mı?

Toplumda, yukarıdaki klişe sözleri yalanlayan, çürüten pek çok olay yaşanmaktadır. Sık sık yaşanmaktadır. Örneğin bir kan davası olayını ele alalım. Bu olaylarda Kürtlerin ne kadar yiğit (!) ne kadar kahraman (!) ne kadar cesur (!) oldukları yakından bilinir. Taraflar birbirlerini göz kıpmadan rahatça öldürebilirler. Bu olaylar sonunda pek çok ölü yaralı olur. Taraflar birbirlerini kırar geçirirler. Aslında, bunlar ak-rabadırlar da. Aynı aşiretten veya komşu aşirettendirler. "Namus meselesi" derler, "namusumuzu temizledik" derler, "haysiyetimizi çiğnetmedik" derler.

Taraflar birbirleriyle çatışmada yorgun düştükleri zaman jandarma olaya müdahale eder. Biraz önce birbirleriyle vuruşan, birbirlerini öldürmek için ellerinden gelen her şeyi yapan, birbirlerine karşı aslan kesilen bu insanların asker karşısındaki tavır ve davranışları son derece zavallıdır, acıklıdır. Jandarma onları kolayca kelepçeler, zincirler, dizi dizi nezarete doğru yola çıkarır. Bu işi, bir onbaşı, bir er bile yapabilir. Yalvar-yakar olurlar. Kendilerine acındırmak için her şeyi yaparlar. Çoğu zaman nezarete kendileriyle birlikte, kadınları, çocukları da götürülür. Kuşkusuz onlar da kelepçeli ve zincirli olarak... Ve dizi dizi.

Karakolda, nezarethanede kadınlar, özellikle genç kadınlar ayrı ayrı yerlere kapatılırlar. Askerler, polisler onlara tecavüze yeltenirler. "Namus meselesi" yüzünden "haysiyet meselesi" yüzünden kan davası başlatan, sürdüren bu yiğit (!) insanlar bu durumları yakından bilirler, fakat ses çıkaramazlar. Birbirlerini korkusuzca öldüren, birbirlerine karşı aslan kesilen bu insanlar, askerlere, polislere kadınlarının durumları hakkında soru bile soramazlar. Bu nasıl bir özgürlük anlayışıdır? Özgürlüğe, bağımsızlığa, onura, haysiyete düşkün olmak böyle mi olur?

Bu tavır ve davranışların elbette bir maddi nedeni olmalıdır. Bunu kavramaya çalışıyoruz.

Burada, önemli bir konuyu vurgulamaya özen gösteriyorum. Bireysel özgürlük ile ulusun özgürlüğü, bağımsızlığı arasında bir çelişki var. Bunlar birbirlerini çürütüyor, birbirlerini boğuyor, yok ediyor. Yukarıda, Kürtlerin aşiret düzenleri içinde, hayvancılık yaparak yaşadıklarını belirtmeye çalışmıştım. Bu sosyal organizasyon, aşiretleri, insanları birbirlerinden tecrit ediyordu. Herkesin kendi topraklarını, yaylak ve kışlaklarını diğerlerine karşı korumaya çalışması tecridi yaygınlaştırıyor, derinleştiriyordu. Bu süreç insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını engelliyordu. İnsanların kitleselleşmesini engelliyordu. Coğrafi faktörler ve bunlara bağlı olarak yerleşim düzenleri de insanlar ve aşiretler arasındaki kopukluğu artırıyordu. Bütün bunlar milli duyguların gelişmesini engelleyen esas nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerleşim biçimlerinin dağınık olduğu yerlerde, evlerin dağ eteklerine, vadi içlerine, boğazlara, dağ yamaçlarına üçer beşer serpiştirilmiş olduğu mekânlarda, insanlar arasındaki ekonomik ve toplumsal ilişkilerin çok cılız kaldığı mekânlarda, iletişimin eksik olduğu yerlerde milli duygular güçlü bir şekilde gelişemiyor. Bu tür ekonomik ve toplumsal ortamlar milli duyguların gelişmesine, güçlenmesine engel oluyor. Aşirete sadakat, aşiret reisine sadakat olayı, aşiretler arasında yıkılmaz, yüksek duvarlar örüyor. Bu duvarlar yıkılmadan milli duyguların gelişmesi olası görülüyor. Veya, bu duvarlar ancak, milli duyguların gelişmesi sürecinde yıkılabilir. Buysa sadakat odağının aşiretten millete doğru çevrildiği anlamına gelmektedir.

İşte bu şekilde, ekonomik, toplumsal ve ruhsal bir ortamda yetişen insanların egoist olacakları, kendi bireysel özgürlüklerini düşünecekleri açıktır. Bireysel özgürlüğü koruma yollarından biri de, dışarıdan gelen müdahalelere, baskılara karşı uzlaşma yolları aramaktır. Kürtlerin tarihinde egemen olan bazı temel boyutlar üzerinde durmuştuk. Burada bir boyuttan daha söz etmek gerekiyor. Bu da Kürtlerin hep uzlaşma yollarını tercih ettiğiidir. Tarih boyunca Kürtler, ülkelerine yapılan istilalar ve işgaller karşısında hep uzlaşmayı seçmişlerdir. Bu istilaları ve işgalleri uzaklaştır-

maya çalışan, ülkeyi tümüyle savunan bir mekanizmayı kuramamışlardır. Aşiretin özgürlüğü, bireysel özgürlük sağlandığı sürece, yani aşiretin iç işlerine karışılmadığı sürece, Kürtler istilacı ve işgalci güçlere boyun eğmişlerdir. Aşireti, bireysel özgürlüğü koruma o kadar güçlenmiştir ki, bu, giderek, ulusun tamamen köleleşmesi sonucunu doğurmuştur. Çünkü aşiretler, insanlar, dışarıdan gelen düşman güçlere karşı, yani istilacı ve işgalci güçlere karşı güçlü bir ittifak oluşturmamışlardır. Kendilerini ayrı ayrı korumaya çalışmışlardır. İstilacı ve işgalci güçler ise, toplumun bu zaaflarından yararlanarak böl yönet politikasından yararlanma yoluna gitmişlerdir. Daha doğrusu, bütün bunlar böl yönet politikasının uygulanması için elverişli bir ortam hazırlamıştır. Bu politikalar sonucu Kürt toplumu parça parça yutulmuş, yok edilmiştir. Köleleştirilmiştir. Bugün, Kürt toplumu köle bir toplumdur. Dünyada, nüfusu 30 milyonu aşkın olan fakat köleleştirilmiş sömürge bile olmayan bir başka toplum daha yoktur.

Demekki bireysel özgürlüğe, aşiretin özgürlüğüne düşkün olmakla ulusal kölelik arasında büyük bir mesafe yoktur. Bu iki olgu madalyonun iki yüzü gibidir. Ulusal özgürlük, bireysel özgürlükten taviz verilerek ulusun özgürlüğüne ağırlık konularak kazanılır.

Burada, bireysel özgürlük kavramı daha çok tavrı ve davranışları içermektedir. Düşünce özgürlüğünü kuşkusuz içermemektedir. Kendine buyruk olmamayı, başkalarıyla bir araya gelip konuşabilmeyi, müşterek politikalar oluşturabilmeyi, başkalarına karşı üstünlük iddiası ileri sürmemeyi, başkalarından ilaat istememeyi, başkalarına tahammül etmeyi, kısaca, demokratik davranma sürecini içerir.

Kürtler şimdiye kadar ulusal özgürlükleri için, ulusal bağımsızlıkları için ölmesini bilmediler. Kan davalarında, devletler tarafından kışkırtılan kan davalarında birbirlerini kırıp geçirdiler. Fakat ulusal bağımsızlık söz konusu olduğu zaman, bireysel özgürlüklerini düşünüp köleliğe boyun eğdiler. Aslında, ulusal bakımdan köle olanların bireysel özgürlüklerinin kalmadığı da besbellidir. Bugün ulusal bağımsızlığa, ulusal özgürlüğe sahip olmayanların bireysel özgürlüklerini de korumaları olası değildir.

Kan davalarında ölmeyi bilmek hiç önemli değildir. Önemli olan ulusal özgürlük için, köle olmaktan kurtulmak için ölmeyi bilmektir.

PKK'nın ortaya çıkışı, Kürtlerin tarihinde, Kuzey Kürdistanlı Kürtlerin tarihinde bu bakımdan da önemli bir dönüm noktasıdır. PKK bize şunu öğretmektedir: Ulusal özgürlük için, ulusal bağımsızlık için ölmesini bilmek gerekir. Irkçı ve sömürgeci Türk Devleti'ni endişelere garkeden de, PKK'nın bu kararlı, bilinçli, bilgili tavrıdır.

Kürt hareketlerine karşı, gerek Kürdistan'ı ve Kürtleri ortaklaşa yöneten devletler gerek sol akımlar, özellikle Türk solu, hep, "milliyetçilik" suçlamaları yaparlar. "Hareket milliyetçidir" derler. Marksist-Leninist olduğunu iddia eden Kürt hareketlerine karşı da aynı suçlamayı yaparlar. Bu suçlamaların son derece haksız olduğunu düşünüyorum. Kürt hareketlerinin en büyük eksikliğini "milli duygu eksikliği"nde görüyorum. Milli duygu kısaca, ulusu ve vatani sevmek, ulusa ve vatana bağlı olmak, ulusun değerlerini korumak ve yüceltmek diye anlatılabilir. Kürtler için durum böyle midir? O zaman, Kürtler, Kürt diline ve Kürt kültürüne karşı gerekli özeni neden göstermiyorlar? Kürtçe konuşana ve Kürtçe konuşmak isteyenlere "milliyetçi" deniyor. Türkçe konuşan veya Kürtçe konuşmak istemeyen bir insan nasıl sosyalist olabiliyor? Oğluna "Bürüsk" adı verene "milliyetçi" deniyor. Oğluna Alpaslan, Cengiz gibi isimler koyanlar hangi gerekçeyle enternasyonalist oluyorlar? Filistinli devrimciler, acaba, İbranice diliyle mi yazıyorlar ve konuşuyorlar? Arapça konuştukları ve yazdıkları için, acaba, onlara da "milliyetçi" deniyor mu?

Türkiye'de, Türk sosyal demokrasisi ve Marksist solun büyük bir bölümü, politikalarını, Kürt halkının gelişen özlem ve isteklerine göre oluşturmamaktadır. Daha çok "hasas çevreler"in düşüncelerine, tavır ve davranışlarına göre oluşturmaktadır. Bu, anlaşılır bir şeydir. Anlaşılır olmayan ise, Kürtlerin de politikalarını bu çevrelere bağımlı olarak geliştirmeye çalışmalarıdır. Kürtler düşünce ve eylemlerini Türk soluna ve Türk sosyaldemokrasisine göre oluşturmaya çalışmaktadırlar. Halbuki, Kürtler, birtakım şeylere hakları olduklarına önce kendileri inanmalıdırlar. Eğer bu inanç, bu

güven varsa, hiç kimsenin, hiçbir çevrenin tavır ve davranışı Kürtleri etkilemez. Kürtler, herhangi bir konuda bir düşünce ileri sürerken veya eylem yaparken, falanca sol akım bize ne der diye düşünmez. Kürtler, eğer, Kürtçe konuşmanın ve yazmanın son derece doğal bir hak olduğuna inanıyorlarsa, bu haklarını kullanırlar. Bunun için falan filan yasaların değişmesini veya yürürlükten kaldırılmasını beklemezler. Bülent Ecevit gibi, Erdal İnönü gibi, Prof. Mümtaz Soysal gibi, Uğur Mumcu gibi, İsmail Cem gibi, Prof. Toktamış Ateş gibi Türk ırkçılığının ve sömürgeciliğinin en has isimlerine, Kürtçe konuşmanın ve yazmanın çok doğal bir hak olduğunu anlatmaya, onları ikna etmeye çalışmazlar. Düşüncelerinden ve tavırlarından dolayı bir cezai takibat ile karşı karşıya kalırlarsa, bunları savunmak için de her türlü çabayı gösterirler.

Kürt Toplumunun Zaafının Bir Göstergesi: Korucular

Türkiye'de 1984 yılı Ağustos ayı ortalarında, Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Kürdistan'da gerilla mücadelesi başlamıştır. Türkiye, gerillayla mücadele etmenin en iyi yolu olarak koruculuğu görmektedir. Köylerin güvenliği korucular tarafından sağlanmaktadır. Korucular halk arasından seçilmekte ve devlet eliyle silahlandırılmaktadır. Çoğu zaman da köylüler, baskıyla, zorla korucu yapılmaktadır. Devlet koruculuğu teşvik etmek için, halkı koruculuğa özendirmek için çok çeşitli yolları kullanmaktadır. Korucular maddi olarak, manevi olarak ödüllendirilmektedir. Maaşından ayrı olarak, öldürdüğü, kafasını kesip getirdiği gerilla için milyonlarca lira para ödenmektedir. Bu paranın veya ödülün kaç milyon olacağını, öldürülen ve kafası kesilen gerillanın örgüt içindeki yeri belirlemektedir.

Bütün bunların ötesinde, koruculuğu teşvik için, korucuların sayısını çoğaltmak için adi suç işlemiş, özellikle cinayet suçunu işlemiş insanlarla pazarlık yapılmaktadır. PKK ile mücadeleyi kabul ettikleri zaman, onları cezaevinden çıkaracaklarını, firardaysalar aranmayacaklarını, haklarındaki dosyanın kapatılacağını söylemektedirler. Devletin yüksek görevlileriyle aşiret reisleri arasında bu konuda çok ciddi pazarlıklar yapılmaktadır. Pazarlık başarıya ulaştığı

zaman da uygulanmaktadır. 1985 yılından itibaren, devletle bu tür cinayet suçluları arasında pazarlıklar sonucu pek çok korucu devşirilmiştir. Bu pazarlıklar kuşkusuz sözlü olarak yapılmıştır. Böyle kanun dışı işlerin, pazarlıkların belgelere bağlanmayacağı açıktır. Örneğin, Beytüşşebap'daki, Jirki Aşireti'nin durumunu ele alalım. Jirki Aşireti Reisi Tahir Adıyaman, 1975 yılında, oğluna bir sünnet düğünü yapıyor. Sünnet düğününde kaymakam ve savcıyla tartışıyor. Kaymakam aşiret mensuplarının gözü önünde, Tahir Adıyaman'ı tokatlıyor. Bunun üzerine silahlar patlıyor, altı jandarma öldürülüyor. Kaymakam ve savcı canlarını kaçarak kurtarabiliyorlar. Jirki Aşireti de dağa çıkıyor. 10 yıl dağda kalıyor. 1985 yılı Mayıs ayında, yukarıda sözü edilen anlaşma gereğince dağdan iniyor. (bk. 2000'e Doğru, Yıl 2, Sayı 22, 22 Mayıs 1988, Doğu'da Jirkilerle Anlaşma, Devletin Umudu Kanun Kaçakları, s. 8-15; Milliyet, 10 Ağustos 1987, SHP'nin korucularla ilgili raporu; Yalçın Doğan, Doğu'da Kürdü Kürde Kırdırma Operasyonu!, Sabah, 15 Ağustos 1989)

Korucular Kürt toplumunun en önemli zaaflarından biri olsa gerektir. Zira bazı yetkililerin de çok açık bir şekilde belirttiği gibi koruculuk, "Doğu'da Kürdü Kürde Kırdırma Operasyonu"nun adıdır. Bunu artık, Türk basını bile yazmaktadır. (Yalçın Doğan'ın Röportajı, Doğu Kalplerde Yaradır, Sabah, 13-19 Ağustos 1989) Türk basınının bu uyarılarına rağmen, böyle bir kurumun hâlâ uygulanabiliyor olması, ancak, toplumun taşıdığı bazı hastalıklar ve zaaflarla ilgilidir.

Korucular büyük bir zulüm makinesidir. Bazı yörelerde polis, jandarma ve asker, yakaladıkları insanları koruculara teslim etmektedirler. Korucular işkenceyi en ağır bir biçimde uygulamaktadırlar. Burun kulak keserek, göz çıkararak, insanları 4-5 parçaya bölerek... Fakat korucular, gerillalardan çok, gerillalara, yaşamlarını ve faaliyetlerini sürdürmelerine elverişli bir ortam hazırlayan halkın yıldırılmasında, sindirilmesinde kullanılmaktadır. (bk. 2000'e Doğru, Sayı 24, 11 Haziran 1989, Siirt, Adıyaman Korucuları, Kelle Avcıları, Evin Aydar, Selami İnce, Ökkeş Tavus'un röportajı, s. 20-23; 2000'e Doğru, Sayı 26, 25 Haziran 1989, Siirt'te Korucu Terörü, Eruh'da Parçalanmış Ceset, Evin Aydar ve Selami İnce'nin haber röportajı, s. 16-18)

Bazı insanların, devlete kazandırılıp, korucu yapılmaları için büyük paralar harcandığı, onların maddi ve manevi olarak ödüllendirildiği büyük bir gerçektir. İşsizlik durumu, yaşam koşullarının ve geçim olanaklarının çok kıt olduğu yakından bilinmektedir. Zorla, baskıyla korucu yapılanların, eline silah verilenlerin çok fazla olduğu da bilinmektedir. Devletin Kürdistan'da böl yönet ve yok et politikasını yeni bir içerikle sürdürebilmesi, mevcut politikaları derinleştirebilmesi ve yaygınlaştırabilmesi için bu durumun önemli bir fırsat olarak değerlendirildiği de açıktır. Bütün bunlara rağmen binlerce korucunun ortaya çıkabilmesinin Kürt toplumunun zaafının önemli bir göstergesi olduğunu düşünüyorum. Korucular nihayet Kürttür. Ve eşitlik isteyen, özgürlük isteyen, insanca yaşamak isteyen Kürtleri korkutmaya, yıldırınmaya, öldürmeye çalışmaktadırlar. Bütün ulusal kurtuluş mücadelelerinde emperyalist ve sömürgeci güçlerle işbirliği yapan kadrolar vardır. Hindistan'da, Cezayir'de, Güney Afrika'da, Angola'da, Filistin'de vs. işbirlikçi olan insanlar görülmektedir. Fakat bu durum Kürdistan'da farklıdır. Kitlesellik göstermektedir. Bu da ancak, Kürtlerde, en azından Kürtlerin bazı kesimlerinde milli duygu eksikliğiyle anlatılabilecek bir olaydır. Güney Kürdistan'da Caş'lar, Kuzey Kürdistan'da korucular bu bakımlardan, üzerlerinde etraflı bir şekilde durulması gereken önemli olgulardır.

Şu konu da çok önemlidir. Korucular her ne kadar devletin işbirlikçisi, ajanı, yardımcısı vs. olarak ortaya çıkıyorlarsa da devletin devamlı gözetimi ve denetimi altında bulunan gruplardır. Bizzat devlet tarafından ortadan kaldırılmaları, yok edilmeleri zaruret haline gelen gruplardır. Bu en azından bazı korucular için böyledir. Çünkü bunlar, güvenlik güçlerinin giriştiği kanunsuz muameleleri, işkence-leri, toplu kıyımları çok yakından görmüşlerdir. Bu, operasyonlara güvenlik güçleriyle beraber katılmışlardır. Örneğin toplu mezarlar olayını, benzer olayları yakından bilebilirler. (bk. 2000'e Doğru, Sayı 9, 26 Şubat 1989, Sosyalist Parti Heyeti Siirt'te, Kasaplar Deresi Açılsın, Güney Aslan'ın Haberi, s. 27; 2000'e Doğru, Sayı 12, 19 Mart 1989, Baskı bir Yandan Yoksulluk Bir Yandan, Siirt Göç Ediyor, Kasaplar Deresi Açılıyor. Pasaportlarına el konan Çevremtepe köylüleri. Köyler basılıyor, insanlar sorgusuz sualsiz gözaltına alını-

yor. Devlet Siirt'te 66 yılda bir yem fabrikası yapmış, Olağanüstü Hal Uygulamasının ilk 16 ayında ise 24 jandarma karakolu, s. 26; 2000'e Doğru, Sayı 19, 7 Mayıs 1989, Kasaplar Deresi-Demokrasi Parkı, Dereye Atılmış 46-69 ceset olduğu sanılıyor. Dört tam ceset çıkarıldı iki eksik ceset. Sonra Kasaplar Deresi'nin açılması durduruldu. Kasaplar Deresi şimdi yine yasak bölge. s. 24; 2000'e Doğru, sayı 23, 4 Haziran 1989, Şırnak'da iki toplu mezar daha, Evin Aydar ve Hüseyin Şimşek'in haberi, s. 8-14)

Korucuların devletin giriştiği bu tür kısımları, ileride anlatmaları da mümkündür. Bu da devletin entrikacı ve işken-ceci yüzünü iyice açığa çıkarır. Bu bakımdan çok şey bilen bu kişilerin ilk fırsatta ortadan kaldırılmaları gerekir. Ölüm gerekçesi zaten hazırdır: PKK ile çatışmaya girdi, vuruldu.

Bununla ilgili olarak Kürt tarihinden birkaç örnek vermek istiyorum. Birincisi 1925 Şeyh Said Kürt ayaklanması ile ilgili.

1925 sırasında, Kürt ayaklanmasına katılan veya katılmayan, aşiret reisi, şeyh, toprak ağası gibi unsurları dört grupta toplayabiliriz. **1.** Harekete doğrudan doğruya katılanlar, **2.** Merkezi otorite yanında yer alanlar, **3.** Hareketle uzak, yakın hiçbir ilgisi olmayıp hareket bölgesi içinde olanlar, **4.** Hareketle ilgisi olmayıp hareket bölgesi dışında olanlar.

Birinci grupta 5-6'sı hariç olmak üzere Hamidiye Alayları'nın hepsi vardır. İkinci grupta, Norşin şeyhleri, Küfrevi şeyhleri, ve Hizan şeyhleri vardır. Garzan'da Cemil Çeto, Batman'da Emin Ramanlı vs. Üçüncü grupta örneğin Zilan bölgesi yer almaktadır. Dördüncü bölgede, Anadolu'nun ve Kürdistan'ın öteki yerlerinde yer alan Kürt toplulukları vardır.

Burada üzerinde durulması gereken son derece ibret verici bir olay vardır. Gerek harekete, organik bir biçimde, dişiyle tırnağıyla, beyniyle yüreğiyle katılan, gerek katılmayan, karşı duran ve devlete yardımcılık eden aşiret reislerinin, şeyhlerin vs. hepsinin de idam edildikleri veya sürgün edildikleridir. Örneğin Cemil Çeto Kürt ayaklanması sırasında merkezi otoriteye çok büyük yardımlarda bulunmuştur. Mustafa Kemal, kendisine (Kardeşim) diye mektuplar yaz-

mıştır. O da Mustafa Kemal'e (Kardeşim) diye mektuplar yazmıştır. Fakat kendisi idamdan, ailesi de sürgünden kurtulamamıştır. Aynı şekilde Emin Ramanlı da devlet kuvvetleri yanında yer aldığı halde, daha sonra devlet kuvvetleri tarafından vurulmuştur. Bu olay aşağıda daha etraflı bir şekilde anlatılacaktır.

Norşin ve Küfrevi Şeyhleri de devlet yanında yer alınmalarına rağmen sürgün edilmekten kurtulamamışlardır. Bu olay da aşağıda biraz daha etraflı bir şekilde anlatılacaktır.

İkinci kategoride yer alanlarla ilgili çok çarpıcı ve ibret verici bir olay yaşanmıştır. Olay şudur: 1925 Kürt ayaklanması, Bitlis'te de gelişir. Hareket o kadar gelişir ki, Bitlis valisi bile ayaklanmaya katılanların elinde kalır. Fakat Norşin ve Küfrevi şeyhleri ortaklaşa çalışmalar sonunda Kürt ayaklanmasını kırarlar. Valiyi de kurtarırlar. Fakat hareket bastırıldıktan sonra, bu unsurlar da sürgüne gönderilir. Ve Konya'da mecburi iskâna tabi tutulurlar. Çok üzülrler. Devlete yaptıkları yardımların karşılığını bu şekilde almalarını hazmedemezler. Durumu bütün yetkililere anlatmaya çalışırlar.

Mecburi iskânları sırasında zamanın Bitlis valisi bu sefer Konya'ya vali olarak atanmıştır. O zaman mecburi iskâncılar birlikte bir heyet yaparak valiye çıkarlar. Heyette Şeyh Kasım'ın babası Şeyh Abdülbakı, Şeyh Masum, Şeyh Selahaddin ve O'nun amcası oğullarından Şeyh Ahmet vardır. Heyet üyeleriyle vali arasında şöyle bir konuşına geçer:

— Vali Bey, biz falanca kişileriz. Sizin bizlerin Konya'ya sürgün edildiğimizden haberiniz olduğunu sanıyoruz.

— Var.

— Bizim isyana katılmadığımızı, devlet kuvvetleriyle birlikte isyanı bastırdığımızı biliyorsunuz.

— Biliyorum.

— Hatta ayaklanan Kürtlerin elinden sizi bizler kurtarmıştık.

— Biliyorum.

— Bunları Ankara'ya rapor etmediniz mi?

— Ettim.

— Siz bildiğinize göre, Ankara da bildiğine göre, bizi neden sürgün ettiniz?

— Ettik. Sizi sürgün etmekle devletimiz sizlere en büyük lütfu göstermiştir. Sizleri idam etmemiştir. Devlet şunu da düşündü. O zaman güçlüydünüz. Gücünüzle, kuvvetinizle ayaklanmayı bastırdınız. O kuvvetiniz hâlâ var. İleriki bir zamanda, o kuvvetinizi ayrılıkçılık safında kullanmayacağınızı nereden bilelim? Bu bakımdan sizleri de sürgün etmek gerekti. Öte yandan siz kendi halkınıza karşı savaştınız. Kendi halkına karşı savaşıyorsa devlet nasıl güvenebilir?

Üçüncü kategorideki bölgelerde yer alan insanlar da hem katliama ve soykırıma uğramışlar, hem de sürgün edilmişlerdir. Zilan Deresi ayaklanma bölgesi olmadığı halde, büyük bir soykırımla karşılaşmıştır. Soykırımdan geriye kalanlar da sürgün edilmişlerdir. Bunun yanında, dördüncü gruptan da sürgün edilenler ve cezalandırılanlar vardır.

Burada, sürgünlerle yargılanmaları birbirinden ayırmak gerekir. Ayaklanmalar sırasında, devlet tarafından suçlu görülen Kürt ileri gelenlerinden bir kısmı Suriye'ye kaçmışlardır. İstiklal Mahkemeleri onlar hakkında da dava açmıştır. Fakat bu insanlar Suriye'de olduğu için yargılanamamışlardır. Çeto'larda, Kılıçaslan'larda bu şekilde insanlar vardır. Bunlar 1950'de DP'nin iktidara gelmesinden sonra çıkarılan af sayesinde Türkiye'ye gelmişlerdir.

Sürgün edilenler ise 1947'de çıkarılan bir kararname veya kanunla tekrar evlerine, memleketlerine dönmüşlerdir. O zaman, Batı Anadolu'ya sürgün edilenlere üç şık gösterilmiştir.

a) Ya burada yani Batı'da kalırsın,

b) Ya buradaki toprağını hazineye devredip gittiğin yerde, hazineye ait arazi alırsın,

c) Veya buradaki toprağını satıp gittiğin yerde toprak alırsın.

Bu, köylüler için böyleydi. Örneğin Mutki'de Baban Aşireti, Batı Anadolu'da sürgündeyken, Nemrut Dağı'nın eteğinde, hazineye ait yer istemiş ve Sogurt köyü (Tatvan) böyle kurulmuştur. Ağa, şeyh, aşiret reisi gibi feodal unsurlar ise 1947 yılında, memleketlerine döndükleri zaman, eski topraklarına yeniden kavuşmuşlardır.

İkinci örnek, yine, Şeyh Said Kürt ayaklanması ile ilgili-

dir. Şeyh Said'in torunu A. Melik Fırat, bölgenin valisi Kazım Dirik'e atfen bir olay anlatmaktadır. (Girişim, Sayı 47, Ağustos 1989, s. 21)

Melik Fırat, Trakya'da sürgünde oldukları sırada (1936-1947) Kazım Dirik'in, amcası Şeyh Ali Rıza Efendi'yi ziyarete geldiğini ve ona ayaklanmayla ilgili bazı şeyler anlattığını söylemektedir. Bu anlatıma göre, Şeyh Said Kürt ayaklanması sırasında bölgede valilik yapan Kazım Dirik şunları söylemiştir: "Şeyh Said hadisesi olduğu zaman Hoytî Aşireti Reisi Hacı Musa, Şeyh Mahsun ve bir de Küfrevî ailesinden Şeyh Abdülbaki bana gelip, 'eğer bize 50 bin altın verirsiniz bu işin karşısındayız' dediler. Ben bu meseleyi merkezi hükümete intikal ettirdim. Hükümet önce, kabul etmek istemedi. Fakat, şeyhler önerilerinde ısrar ettiler. Hükümete bir kere daha bildirdim. Hükümet bu sefer onayladı. Kendilerine bu parayı verdim. Onlar da karşı koydular. Mesele çözüme ulaşınca, hepsini çağırdım. Ve onlara verdiğim paranın iki katını geri aldım. Onları da sürgüne gönderdim."

Konuyla ilgili üçüncü örnek şudur: Bu, 1930'lu yıllarda, Sason olayları sırasında cereyan etmiştir. Raman Aşiretinden Emin-i Perihani devletle yoğun bir işbirliğine giriyor. Bu işbirliğinde o kadar ileri gidiyor ki, Kürt hareketi içinde yer alan kardeşlerini bile devlete ihbar etmekten çekinmiyor. Onların tutuklanmalarına, asılmalarna neden oluyor. Hatta kardeşlerinden birisi bir arama sırasında kümese saklanmak zorunda kalıyor. Emin-i Perihani, onun kümese saklandığını biliyor ve onu saklandığı kümesten çıkarıp komutana teslim etmek istiyor. Bu sırada, kardeşinin ona söylediği söz çok çarpıcıdır. "Ez fırawın bım, tı şîwi" (Ben öğle yemeği isem sen akşam yemeği olacaksın). Gerçekten ayaklanma bastırıldıktan sonra, devletin ilk yaptığı işlerden biri, Emin-i Perihani'yi kurşuna dizmek oluyor. Çünkü, devlet safında operasyonlara katılmıştır. Ve gizli kalması gereken pek çok şey bilmektedir. Ayrıca, kardeşini bile devlete teslim edip idamına neden olan adama devlet güvenemez.

Bu konuda vereceğimiz dördüncü örnek 1937-1938 Dersim Kürt ayaklanmasına ilişkin. Bu ayaklanma sırasında da devlet pek büyük maddi ve manevi ödüller kullanarak, Kürtleri, özellikle ayaklanmayı yürüten kadrolara yakın

olan Kürtleri devletin gizli örgütlerine kazandırmak istemiştir. Bunlardan biri Rehber'dir. Rehber, hareketin lideri Seyid Rıza'nın yeğenidir. Hareketin başından itibaren bir askeri yetkili onunla ilişki kurmuştur. Verdiği bilgiler karşılığında, onu maddi ödüllerle beslemektedir. Nakit para, altın tabakalar, ağızlıklar, çakmaklar, altın kolyeler, inciler vs. Seyid Rıza'ya yakın bir kişi olduğu için getirdiği haberlerin önemli olduğu açıktır. Hareket planları hakkında, harekete katılanlar hakkında, hareket bölgesi içindeki güç kaydırımları hakkında edinebildiği bilgileri kısa zamanda, devletin gizli güçlerine ulaştırmaktadır.

Alişer'in bulunduğu yerin ihbar edilmesi, bu eve baskın düzenlenmesi, tamamen onun eseridir. Bilindiği gibi, Alişer, Koçgiri Kürt ayaklanmasına da katılmıştır. Dersim ayaklanmasında da hareketin önde gelen kadrolarından biridir. Alişer bulunduğu yerde, istirahat halindeyken, güvenlik güçlerinin bir baskınına hedef olmuş ve uyurken öldürülmüştür. Karısı duruma anında müdahale etmiş, çatışmada o ve beşikteki çocuğu da öldürülmüştür. "Qare mer jibo ker" (Erkek kuzu bıçak içindir) sözü bu sırada söylenmiştir.

Rehber'in bunun gibi, devlete pek çok iyilikleri, kendi halkına karşı da sayılamayacak kadar çok ihanetleri vardır. Bu ihanetlerin karşılığında elde ettiği maddi ve manevi ödülleri pek büyüktür. 1938 yılı içinde, Dersim'de Kürt hareketi iyice bastırıldıktan, bütün direnme odakları kırıldıktan, dağıtıldıktan sonra, Türk güvenlik güçleri son bir operasyon daha gerçekleştiriyorlar. Son derece gizli, ani ve hızlı bir biçimde Rehber'in oturduğu eve baskın düzenleniyor. Rehber, baskının farkına bile varmasına fırsat verilmeden öldürülüyor. Evinde dikkatli bir şekilde arama yapılıyor. Her yer en ince teferruatına kadar didik didik aranıyor. Ona çeşitli haberleri karşılığında verilen bütün ödüller teker teker ele geçiriliyor. Deste deste nakit paralar, altın tabakalar, altın ağızlıklar, altın çakmaklar, kolyeler, inciler, bilezikler vs. Rehber, ağız tadıyla bunları kullanmasına fırsat verilmeden öldürülüyor. Rehber'in şakiler, haydutlar tarafından öldürüldüğü haberleri yayılıyor.

Bunun, aslında, doğal bir olay olduğu açıktır. Bu kadar çok şey bilen, devletin işkencelerini, yasa dışı faaliyetlerini

yakından izleyen, operasyonlara katılan, insanların yaşatılmayacağı, uzun süre yaşamalarına izin verilmeyeceği açıktır. Ne kadar çok şey biliyorsa, o kadar kısa zamanda yok edilecektir. Ve öldürülmesine de, “şakilerin düzenlediği bir pusu, bir baskın” süsü verilecektir.

Bu olaydan sonra Kürtler, çocuklarına, artık Rehber ismi koymadılar. İsmi Rehber olanların isimlerini de değiştirdiler.

Benzer olayların korucular arasında da yaşanmasının pek çok nedenleri vardır.

Devletin gerilla hareketine karşı korucuları örgütlemesi de, hareketin gelişmesini engelleyememiştir. Bu durumda, devlet, koruculara daha başka görevler, anlaşmanın dışında görevler vermek istemektedir. Anlaşmaya göre, korucular, sadece, köylerini korumakla görevlidir. “Eşkîya” köye geldiği zaman veya gelmek istediği zaman, onu engellemeye çalışacaklardır. Durumu güvenlik güçlerine haber vereceklerdir. Veya güvenlik güçlerine rehberlik edip köye giriş-çıkış yollarını, mağaraları vs. göstereceklerdir. Halbuki, devlet, korucuyu, artık, bizzat dağa çıkıp “eşkîya” ile çatışmaya zorlamaktadır. Ve korucuyu, kendi köyünün, kendi bölgesinin dışındaki bir alanda istihdam etmeye gayret etmektedir. Korucuların bunları kabul etmemesi halinde ödediği maaşları geri istemektedir.

Devletin son zamanlarda düşünmeye başladığı bir önlem de aşiretlerin silahlandırılmasıdır. Aşireti silahlandırıp PKK'ya karşı savaşması istenmektedir. Bu feodal kurumların, devlet tarafından korunmasının, varlığının sürdürülmek istenmesinin son örneklerinden biridir. Çünkü, aşiret gibi, şeyhlik gibi, büyük toprak sahipliği gibi feodal kurumların yaşamasının, ulusal hareketi engelleyeceği düşünülmektedir. Bu konuyu daha önceki bölümlerde de ifade etmeye çalışmıştık.

Sonuç: Bölünmüşlüğün ve Paylaşılmışlığın Üstesinden Nasıl Gelinebilir?

Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılması, Kürt ulusuna böl yönet politikası uygulanması konularıyla ilgili bazı açık-

lamalar yaptık. Böl yönet ve yok et politikasına hedef olmanın bir ulusun tarihinde uğrayabileceği en büyük felaketlerden biri olduğunu vurguladık. Kürt ulusal düşünce ve eyleminin sınıfsal temellerinin çürütüldüğünü, şeyhlerin, toprak sahiplerinin, aşiret reislerinin, ticaret ve sanayi ile uğraşanların, bürokratların, memurların ajanlaştırıldığını belirttik. Bunlar kendi köklerinden koparıldılar. Kendi özlerine yabancılaştırıldılar. Kendi özlerine düşman edildiler. 20. yüzyılın son çeyreğinde, Kürtler, artık böyle bir yaşama biçiminin çok onursuz bir yaşam olduğunun farkına varmışlardır. Ulusal varlıklarını, ispat etmenin, öteki uluslarla eşit olarak yaşamının mücadelesi içine girmişlerdir.

Ortadoğu'da Kürtlerin nüfusunun otuz milyon üzerinde olduğu bilinmektedir. Fakat bu büyük nüfusa rağmen, Kürtler en ufak bir siyasal statüye sahip değildir. Fakat, dünyada, 50 bin nüfuslu, 25 bin nüfuslu devletler vardır. Kürtlerin daha onurlu bir yaşam için verdiği mücadeleler kanla boğulmaktadır. Kürtlerin daha onurlu bir yaşam sürmeleri, Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletlerin işbirliğiyle engellenmektedir.

Deniyor ki, Kürtlerin başarıya ulaşmamalarının, sık sık soykırımlara, katliamlara uğramalarının temel nedeni ilerici bir önderliğe sahip olmamalarıdır. Örgütlerde feodal zihniyet hâlâ varlığını sürdürmektedir. Şeyhler, toprak ağaları, aşiret reisleri Kürtlerin ulusal kurtuluş mücadelelerinin başarıya ulaşmasına engel olmaktadır. Kürtler "özgüç"lerine dayanmamaktadırlar. Kürtleri birbirlerine karşı kullanmayı temel politika haline getirmiş devletlerden birine dayanarak mücadele yürütmektedirler. Bunun da başarısızlıkla sonuçlanması doğaldır. Örgütlerde Marksist-Leninistlerin ağırlığı arttıkça başarı oranı da yükselmektedir.

Bu ve benzer açıklamaların çok yüzeysel olduğunu düşünüyorum. Ulusal kurtuluş hareketinin tıkanmalarına önemli bir açıklama getirmediği kanısındayım. Burada, temel olumsuzluk, Kürdistan'ın emperyalist bir bölümüğe tabi tutulmasıdır. Dünyada böyle bir bölünmenin ve paylaşılmanın bir örneği daha yoktur. En son, en öldürücü silahlar Kürdistan'da denenmektedir. Örneğin dünyada hiçbir yerde kullanılmayan kimyasal silahlar Kürtlere karşı yoğun bir bi-

çimde, yaygın olarak kullanılabilir. Bu konuda devletler arasında işbölümü de vardır. Devletlerde birisi bu silahları kullanmakta, öteki de "bu silahların kullanıldığına dair bir iz yoktur" demektir. Ve her ikisi de Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kurumların, bu konularda, bölgede inceleme yapmasını "içişlerine müdahale" diyerek engellemektedir.¹⁵

Kürdistan'ın emperyalist bölüşüme tabi tutulması, devletlerarası sömürge olması bu tür silahların kullanılmasına büyük bir kolaylık sağlamaktadır. Düşünelim ki Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi tamamen düşman güçler arasında cereyan etmektedir. Bu bakımdan örneğin, Filistin so-

15. İran-Irak savaşında ateşkes ilan edilince (20 Ağustos 1988) daha doğrusu ateşkes ilan edilir edilmez, Irak, Kimyasal silahlarla Kürdistan'a saldırmıştır. Zehirli gazlardan ve sinir gazlarından binlerce kişi ölmüştür. Güney Kürdistan'da büyük bir soykırım yaşanmıştır. Yüzbinlerce kişi yerini yurdunu terkederek Türkiye'ye ve İran'a sığınmak zorunda kalmışlardır.

ABD Bölgedeki askeri üsleri ve radarları aracılığıyla bu silahların kullanıldığına dair kesin kanıtlar elde etmiştir. Ve kimyasal silahlar kullanıldığı için Irak hükümetini kınamıştır. ABD Kongresi'nde Senato, Irak'a karşı bazı yaptırımlar uygulanmasına karar vermiştir. (Cumhuriyet, 11 Eylül 1988) Irak hükümeti bu silahları kullandığı yolundaki iddiaları reddetmiştir. Barzani ve Talabani çetelerinin hain olduklarını söylemiştir. (Cumhuriyet, 12 Eylül 1988)

Türkiye Cumhuriyet Hükümeti de, "yapılan tıbbi muayeneler sonucu, Kuzey Irak'tan Türkiye'ye geçenler üzerinde herhangi bir kimyasal silah izine rastlanmamıştır" biçiminde açıklamalar yapmıştır. (Milliyet, 14-15 Eylül 1988).

Daha sonra 12 Batılı Devlet Birleşmiş Milletler'e başvurarak Irak'da, Kürtlerin yaşadığı Kuzey bölgelerinde incelemeler yapmak üzere bir uzmanlar heyetinin gönderilmesini istemişlerdir. Birleşmiş Milletler bir uzmanlar heyetinin sözü edilen bölgede araştırma yapması için Irak'a başvurmuştur. Irak'tan heyetin ülkeye girmesi için izin verilmesini istemiştir. (Cumhuriyet, 14 Eylül 1988) Irak, "İçişlerimize müdahaledir" gerekçesiyle bu isteği reddetmiştir. "Türkiye, kimyasal silah kullanıldığına dair bir iz bulamamıştır" biçiminde bir açıklama yayınlanmıştır. Türkiye'nin koruyuculuğuna sığınmıştır. (Cumhuriyet, 15 Eylül 1988) Birleşmiş Milletler uzmanlar heyetinin, Türkiye'ye sığınan Kürtler üzerindeki inceleme isteği, Türkiye tarafından da reddedilmiştir. (Milliyet, 16 Eylül 1988)

rununa hiç benzememektedir. Durum buyken olumsuz koşulların sonucu olarak ortaya çıkan tikanıklıkları, Kürt örgütlerine fatura etmek büyük bir haksızlıktır. Aynı zamanda kolaycılıktır. "Özgüç" sorununa gelince, Kürtler elbette kendileri için savaşmaktadırlar. Kendi yurtlarını kurtarmak, kendi zenginliklerine sahip olmak için, savaşmaktadırlar. Kürdistan'ı birilerinden alıp birilerine teslim etmek için savaş olmaz. Hiç bir halk, böyle bir şey için savaş yapmaz. Kürtler de yapmıyor. Fakat, Kürtler savaşmaktadırlar. Bunun için müttefik aramaları doğaldır. İttifak ilişkilerinin sağlam olmaması Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılmasıyla ilgili bir sorundur.

Şu sorular ise muhakkak sorulmalıdır. Sovyetler Birliği, Çin, Arnavutluk gibi devletler, Doğu Avrupa devletleri, neden, ulusların kendi kaderlerini tayin ilkesi doğrultusunda, Kürt ulusunun ulusal kurtuluş mücadelesine yardımcı olmamışlardır? Kürdistan'ın bölünüp paylaşılması emperyalizmin işine yaradığı halde, emperyalizmin politikasını ürettiği halde, neden, bu devletler, Kürt sorunu karşısında, görmezden, duymazdan gelen bir tavır izlemişlerdir? Bu komünist ve sosyalist devletler, Kürtlere yardım etmek şöyle dursun, neden, gerici, faşist, sömürgeci ve ırkçı devletleri silahlandır-

Türkiye, Türk doktorları, bizim doktorlarımız, gerekli incelemeleri yapmış ve kimyasal silahlar kullanıldığına dair herhangi bir bulguya rastlamamışlardır. Birleşmiş Milletler Uzmanlar Heyeti'nin incelemelerini kabul etmek Türk doktorlarına güvensizlik ifade eder, demektedir.

1989 yılı Haziran ayı başlarını hatırlayalım. Bulgaristan, ülkesindeki Türkleri zorunlu göçe tabi tutuyordu. O zaman Türk hükümeti, Türklere, "niteliği belirsiz bir aş" yapıldığını iddia ediyordu. Bunun için Birleşmiş Milletler'den bir heyetin Türkiye'de ve Bulgaristan'da gerekli incelemeler yapmasını istiyordu. Heyet geldi. Türkiye'de ve Bulgaristan'da incelemeler yaptı. "Niteliği belirsiz aş" konusu da böylece kapanıp gitti.

İki standartlı düşünme ve davranma, insanlığın en çirkin yönlerinden biri olsa gerekir. Kürt mülteciler söz konusu olduğu zaman, "Türk doktorlarının onuru var" diyerek Birleşmiş Milletler Uzmanlar Heyeti'nin incelemelerini reddeden Türkiye, Bulgaristan Türkleri söz konusu olduğu zaman, Birleşmiş Milletler Uzmanlar Heyeti'ni kendisi davet ediyor. Kendi doktorlarının, Türk doktorlarının incelenmelerini yeterli görmüyor.

Kürt mülteciler söz konusu olduğu zaman tavrı açık: Irak'ın çirkin yüzünü gizlemek. Irak'la suç ortaklığı yapmak.

maya çalışmışlardır? Bu silahların Kürdistan'da kullanıldığını bile bile. Bütün bunların ötesinde, Irak'ta, Irak ordusuna kimyasal silahların kullanılmasıyla ilgili danışmanlık yapan 30 kadar Sovyet uzmanının olduğu bilinen bir gerçektir. Bu, Sovyetler Birliği'nin, Kürtlere karşı, sık sık kimyasal silah kullanan Saddam Hüseyin yönetimini neden kınamadığını da açıklamaktadır. Bunlara benzer daha pek çok soru sorulabilir. Sorulmalıdır.

Kürdistan, Ortadoğu'nun ortasında bir trajedidir. Bölünmüş, parçalanmış ve paylaşılmış, her türlü ulusal ve demokratik hakları gasp edilmiş 30 milyonun üzerinde bir toplum. Sömürge bile olmayan bir ulus. Sürekli soykırımlara uğrayan bir ulus. Kürtlerin yaşadığı bu trajedi, aslında, Assteklerin, Mayaların, İnkaların, 16. yüzyıl başlarında karşılaştığı felaketlerden, soykırımlardan daha ağırdır. Çünkü, Astekler, Mayalar, İnkalar çok kısa bir zaman dönemi içinde, sömürgeci güçlerle karşılaşmışlar ve onlar tarafından soykırıma uğratılmışlardır. Bu, tarihin belirli bir döneminde başlamış ve bitmiştir. Kürtler ise, 20. yüzyılın başlarından beri, sık sık katliamlarla, soykırımlarla karşılaşmışlardır. Soykırım bugün de sürmektedir. Üstelik, Kürtler, artık, böylesine bir yaşama biçiminin, onursuz bir yaşama biçimi olduğunu biliyorlar. Bunun bilincine ulaşmışlar. Fakat, Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletler, öldürücü silahlarla o kadar donatılmışlardır ki, Kürtler, bu güçlerle mücadelede yetersiz kalmaktadırlar. Trajik olan da burada belirmektedir. Kimyasal silahlar, zehirli gazlar, kullanılmak için üretiliyor. Kullanılıyor. Fakat bu sadece Kürt savaşçıların sorunu değildir. İnsanlığın sorunudur. Bu silahların böylesine fütursuz bir şekilde kullanılabilmesi insanlığın bir ayıbıdır. Her yıl, 6 Ağustos'da Hiroşima'yı, 9 Ağustos'da Nagazaki'yi anmak, duygu dolu sözler etmek, yapanları lanetlemek, bu silahların kullanılmasını engellemiştir. 17 Mart 1988'de, kimyasal silahlar, Güney Kürdistan'da, Halepçe'de, Kürtlere karşı kullanılmıştır. Aynı yılın Ağustos ayının sonlarında, yine Güney Kürdistan'da ve yine Kürtlere karşı kullanılmıştır. Yaygın bir şekilde. 45 yıl önce olanları anmak, yapanları lanetlemek, fakat günümüzde olanları görmezden gelmek, ancak, bir insanlık ayıbı olarak değerlendirilebilir.

O halde bölünmüşlüğü ve paylaşılmışlığın üstesinden

nasıl gelinebilir? Kanımca bunun üç önemli yolu vardır. Birincisi Kürt toplumu ve Kürdistan hakkında bilimsel çalışmaları artırmaktır. Bilime kimin ihtiyacı varsa o üretir. Kürtlerin bilime ihtiyaçları çok büyük. Ortadoğu'nun tarihi, Türkiye'nin, Irak'ın, İran'ın, Suriye'nin tarihi elbette yeniden yazılmalıdır. Ama bu, başta Kürtlerin duyduğu bir ihtiyaçtır. Bilimsel araştırmaların gelişmesi ulusal bilincin gelişmesini de hızlandıracaktır. İkinci yol Kürtçe yazma ve Kürtçe konuşma olanaklarını geliştirmek ve yaygınlaştırmaktır. Kürtçe yazma konusu özellikle önemlidir. Tek bir alfabeyle, örneğin Latin alfabesiyle Kürtçe yazma alışkanlığının kazanılması, emperyalizm ve bölgedeki işbirlikçileri tarafından çizilen sınırların eritilmesini sağlayacak en önemli yoldur. Bunun üçüncü yolu Kürt sorunununuluslararası bir sorundur. Fakat, hep, ikili ilişkiler içinde ele alınmaya ve çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bunlar, kuşkusuz, "Kürtlerin kökünü kazımak" yönünde düşünülen çözümlerdir. Türkiye-Irak, Türkiye-İran, Türkiye-Suriye, İran-Irak vs. ilişkileri içinde. Bunların gizli görüşmeler olduğu açıktır. Ve bu gizli görüşmelerde, Kürtlerin başına yeni yeni çoraplar örülmektedir.

Alfabe sorununu incelediğimiz zaman, Kürdistan'da uygulanan devletlerarası sömürge sisteminin ne kadar derin ve kapsamlı olduğunu görmek mümkündür. Türkiye'de Latin alfabesi, Irak'ta, Suriye'de, İran'da Arap alfabesi, Sovyetler Birliği'ndeysen Kril alfabesi kullanılmaktadır. Bu durum Kürtlerin, Kürtçe konuşma ve yazma yeteneklerini artırsa bile, farklı alfabe kullanılması, bu konulardaki birliğin oluşmasını yine engelleyecektir. Kürt ulusuna karşı böl yönet ve yok et politikası, bütün kurumlarla, dört başı mamur bir şekilde uygulanmaktadır. Bütün bu olumsuzlukların daha da derinleşmesini ve yaygınlaşmasını önlemenin en önemli yolu, yine, bu konularda bilincin gelişmesidir.

Uzmanlar, Latin alfabesinin, Kürtçe'nin yazılmasında en iyi alfabe olduğunu söylüyorlar.

1930'lu yıllarda, İran'da, büyükelçilik yapan Hüsrev Gerede, İran Şahı'yla yaptığı görüşmelerde, Kürtlerin "müşterek düşman" olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Görüşmelerde "müşterek düşman" Kürtlere karşı, dostluğun geliştirilmesi, güçlendirilmesi gereği üzerinde durulmuştur.

Kürtlere karşı müşterek askeri hareket planlanmıştır. (Hüsrev Gerede, Siyasi Hatıralarım I, İran (1930-1934), Vakıf Basımevi, İstanbul 1952, s. 68-69)

Türkiye'nin Irak'la yaptığı anlaşmalar da hep böyledir. İkili düzeyde, hatta üçlü düzeyde sürdürülen görüşmelerin bu tür sonuçları vermesi kaçınılmazdır. Halbuki, Kürt sorunu uluslararası bir sorundur. Mümkün olduğu kadar uluslararası kurumlarda görüşülmesi için çaba sarf edilmelidir. Böyle bir kurumda, elbette, Kürt temsilcilerine de yer verilecektir. Bu gelişmelerde, Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletler "içişlerimize müdahale ediliyor" ibarelerini sık sık kullanacaklardır. Fakat, bu, çok göreceli sübjektif bir kavramdır. Örneğin, Irak, Türk Ordusu'nun, sık sık sınır geçip Irak sınırları içinde operasyonlar yapmasını içişlerine müdahale saymamaktadır. Fakat kimyasal silahlar kullanılması sonucu Birleşmiş Milletler'den bir uzmanlar heyetinin, Güney Kürdistan'da incelemeler yapması isteğini içişlerine müdahale olduğu gerekçesiyle reddetmiştir. Öte yandan, insan hakları sorunları, ulusların hakları sorunları, artık, "içişlerine müdahale" kavramının ifade ettiği sürecin dışına çıkmaya başlamıştır.

Kürt sorununda emperyalizm etkeni 1920'li yıllarda çok etkindir. Ve emperyalizm Kürdistan'a büyük bir yıkım getirmiştir. Kürdistan'ı baskı altında tutabilmek, en ufak bir kıpırdanmayı anında boğabilmek için her türlü modern teknoloji, her türlü modern silah kullanılmıştır. Kürtlerin adeta, soluk almalarına yasak getirilmiştir. Bu olumsuz koşulları değiştirebilmenin en önemli koşulu bilimsel incelemeleri yoğunlaştırmaktır. Kürtçe konuşma ve Kürtçe yazma olanaklarını geliştirmek yine çok önemlidir. Sorunun uluslararası düzeylerde ele alınmasını sağlamak yine öyle...

Bilim, Kürdistan'ı daha sağlıklı bir şekilde kavramamızı sağlar. Bilimsel çalışmayı yoğunlaştırmak siyasal bilinci geliştirir. Bilimsel çalışmalar etrafında oluşturulan tartışmalar siyasal bilinci derinleştirir ve yaygınlaştırır. Giderek, bilinç büyük bir maddi güç haline gelir. Toplum, ulus, kişilik kazanır.¹⁶

16. Kürdistan'ı klasik sömürgelerden ayıran önemli farklardan birinin kişilikle ilgili olduğunu belirtmiştik. Kürt kişiliğinin ve Kürdistan kişiliğinin ta-

Bu nedenlerden dolayı sorunun bilimsel çalışmalar boyutu üzerinde dikkatle durmak gerekir. Prof. Fuat Köprülü, tarihte, bilim ile ideoloji arasında ilişkileri şöyle belirtiyor:

“... Tarihi siyasi menfaatler uğruna yahut marazi ideolojileri müdafaa maksadıyla bir yalancı şahit gibi

nınmadığını ve bunların yok edilmeye çalışıldığını belirtmiştik. Bunu, özellikle Radyo ve TV haberlerinde her gün yaşıyoruz. Güney Kürdistan'da Irak tarafından kimyasal silahlar kullanılması sonucu, 1988 yılı Ağustos ayının sonlarından itibaren Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan Kürt mültecilere, “Irak'tan kaçanlar”, “Kuzey Irak'tan gelenler”, “Irak'tan sığınanlar”, “Iraklı kaçaklar” gibi tanımlamalar yapılıyor. Fakat Kürtler denmiyor. Çünkü Kürtler denildiği zaman, onlara bir kişilik verilmiş oluyor.

Güney Afrikalı yazar J.M. Coetzee'nin “Barbarlar Beklerken” isimli bir romanı var. (Çev. Bëriy Eyüboğlu, 2. bs. Adam Yayınları, İstanbul 1985) Romanda, sömürge toplumuyla beyaz yönetim arasındaki ilişkiler söz konusu ediliyor.

Gerillalara yataklık ettikleri gerekçesiyle bir köy halkının, daha doğrusu göçebelik yapan bir grubun tamamı tutuklanıyor. Tutuklular bir askeri karargaha getiriliyorlar ve sorgulamaya alınıyorlar. Tutuklulara, konuşmaları, gerillaların faaliyetleri hakkında bilgi vermeleri için işkence yapılıyor. Yerliler konuşmuyorlar. İşkenceler sırasında pek çoğu öldürülüyor. Veya ağır yaralanıyor. Yerliler horlanıyorlar. Ağır hakaretlere uğruyorlar.

Tutuklu yerliler arasında bir baba ve kızı var. Sorgu sırasında çok ağır işkenceler altında, baba, kızının gözü önünde öldürülüyor. Cesedi, günlerce, barakada kızın gözü önünde kalıyor. Kıza da işkence yapılıyor. Kızın bir gözü çıkartılmıştır. Öteki gözünde ağır yaralar açılmıştır. Ayaklarında, kollarında, kırıklar vardır. Diz kapağında ağır bir yara. Ancak sürünerek kımıldayabiliyor.

Bu durum sorgu sırasında ırkçı beyaz yönetimin yargıcının acıma duygularını harekete geçiriyor. Sonra bu duygular giderek sevgiye dönüşüyor...

Roman böyle başlıyor. Etkili, çarpıcı bir anlatımı var. Bu etki romanın okunmasından sonra da sürüyor. Bir gün kendi kendime bu romandaki insan ilişkileri üzerinde düşünüyordum. Kızın ismini hazırlamaya çalıştım. Hâtırlayamadım. Romanı tekrar incelediğimde şunu gördüm. Kızın ismi yoktu. Yazar, “Kızın ayağındaki yara kangren olmaya başlamıştı”, “Kız birdenbire, babasının, barakadaki, yaralı, dağılmış, dağıtılmış, kıvrılıp kalmış cesedini hatırladı” vs. Bu durum beni hiç şaşırtmadı. Zira sömürgecilerin yönettikleri insanlara kişilik vermemeye özen göstermele-

kullanmak ilmin ve insanlığın haysiyeti namına çok acı ve faydasız bir şeydir. Fakat bu gibi hareketlerin geçici olduğunu, 'her şeye rağmen tam objektif surette tarihi realiteyi arayan ilim adamlarının dünyanın her tarafında çoğalmakta olduğunu memnuniyetle söyleyelim.' (W. Barthold-F. Köprülü, İslam Medeniyeti Tarihi, 2. bs. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1963, s. XXII-XXIII)

Prof. Fuad Köprülü'nün bu ifadeleri bilimin yöntemiyle ilgilidir. Fakat bir kimsenin bu ilkeyi ifade etmesi, onu savunması, o ilkeye riayet ettiği anlamına gelmiyor. Prof. Fuad Köprülü, bu ifadeleriyle, sanıyorum, Doğu Bloku ülkelerinin araştırmacılarını eleştiriyor. Fakat Türkiye'de de durum böyledir. Nitekim, Türkiye'de gerek kendisi, gerek benzerleri, tarihi, "siyasi menfaatler uğruna", resmi ideolojiyi savunma ve doğru çıkarma amacıyla, yalancı şahit gibi kullanmışlardır. Kürtlerin tarihteki varlığını gizlemek, Kürtleri küçük, önemsiz bir grup olarak göstermek için her şey yapılmıştır. Ve bu süreç gün geçtikçe bilimin aleyhine, resmi ideolojinin lehine gelişmektedir. Prof. Köprülü'nün dediği gibi, bu tür faaliyetler azalmamaktadır. Aksine çoğalmaktadır. Türkiye gibi resmi ideolojinin egemen olduğu, resmi ideolojinin kabullerinin bilimsel bilgi kabul edildiği ülkelerde, üniversitelerin, bilimi

ri, onların kişilik kazanmalarını engellemeleri, sömürgeciliğin önemli bir boyutudur. Sömürgeciler insanları, deniz kıyısındaki kum tanecikleri gibi ele alıyorlar. Birbirlerinin tıpatıp benzeri, birbirlerinden en ufak bir farklılık göstermeyen bir grup, bir sürü olarak ele alıyorlar. İnsanları, bazı arzuları, istekleri, iradeleri olan bir varlık olarak, özne olarak değerlendirmiyorlar. Nesne olarak değerlendiriyorlar. İradeler baskıyla, zulümle, dağıtmaya, parçalanmaya çalışılıyor.

J.M. Coetzee bu bakımdan büyük bir yazar. Sömürge toplum-sömürgeci toplum ilişkilerinin ruhsal yönlerini derin sezgilerle kavramaya çalışıyor.

Bilimsel çalışmaların ulusal kişilik kazandırmasının yanında, önemli bir siyasal sonucu daha vardır. Çeşitli Kürt örgütleri, Kürdistan'ın neden bölündüğünü, nasıl paylaşıldığını bilirlerse, bu konuda bir bilinç sahibi olurlarsa, sömürgeci devletlerin kendilerini kullanma olasılığını azaltabilirler. Veya çeşitli devletlerin neden bu tür olayları tezgahladıkları konusunda bilinç sahibi olurlarsa, bunun ortaya çıkaracağı sakınca mümkün olduğu kadar aza indirilebilir.

üretmeye çalışan merkezlerin asla vazgeçemeyecekleri bir tavır haline gelmektedir.

Bütün bunlara rağmen, esas olan elbette, bilimsel faaliyeti gerektiği gibi sürdürmektir. Şimdiye kadarki tecrübeler şunu açıkça ortaya koymuştur. Kürdistan'la, Kürt toplumuyla ilgili incelemeler yapan kişi son derece özgür olmalıdır. Özgür düşünmeli, özgür hareket etmelidir. Kişi, incelemeleri için ortamın demokratikleşmesini, özgürlük ortamının gelişmesini beklememelidir. Düşünceleriyle, davranışlarıyla özgür olmalıdır. Resmi ideolojiyi, yasaları, yönetmelikleri dikkate alan, devamlı onların kuşatması altında bulunan ve onların gereklerine göre hareket eden kişi, özgür düşünen, özgürce davranan bir kişi olamaz. Kişi incelemelerini böyle bir kuşatmayı dikkate almadan yapmalıdır. Kuşkusuz, incelemelerinin sonuçlarına da katlanmalıdır.

Bu konuda somut bir örnek vermek mümkün. Örneğin Cumhuriyet döneminden sonraki Kürt hareketleriyle ilgili bir inceleme yapıyorsunuz. Kullandığınız kaynakların hepsi de resmi kaynaklar. Resmi ideolojinin anlatımını içeren yazılar... Size şunu hatırlatıyorlar: Bu konularda, Kürtlerin de çalışmaları var. Avrupa'da yayın yapan çeşitli Kürt kurumlarının değerlendirmeleri, konuyu ele alış biçimleri çok farklı. Sağlıklı bir sonuca ulaşmak için onları da incelemek gerekmez mi? Ama, bu gruptaki çalışmaları ele almak, onlardan yararlanmak mevzuat karşısında suç teşkil edebilir. Bu koşullarda nasıl bir tavır ve davranış göstermek gerekir?

Öte yandan, resmi kaynaklara dayanarak yaptığınız çalışmalar eleştirilebilir. Bu eleştiriler olgulara dayalı olarak yürütülebilir. Falan falan kaynaklar olayları daha farklı bir şekilde değerlendiriyor, onlara da bakmak gerekir, denebilir. Olguların resmi anlatımları çürüttüğü ileri sürülebilir. Onları incelemenin, kanunlar karşısında sizi suçlu duruma düşürmesi olasılığı, o eleştirilere kulak asmanız sonucunu doğurur mu? Eğer öyleyse, yani o eleştirileri duymazdan, görmezden geliyorsanız, siz eleştirilemez, aksi iddia edilemez, aksının söylenmesi suç kabul edilen bir alanda çalışıyor olmuyor musunuz? Bu ise, dogmatik bir tutum değil mi? Böyle bir süreçle bilim üretilebilir mi? Bu koşullarda nasıl düşünmek, nasıl davranmak gerekir?

İşte özgürlük burada gerekli oluyor. Özgürce düşünce, özgürce davranış burada gerekli oluyor. Bılsmsel sürecin temel niteliğı budur. Bılsım adamının, araştırmacının temel niteliğı budur. Özgürce düşünmek, özgürce davranmak araştırmacının görevi değıl, temel niteliğıdir. Araştırmacıyı niteleyen en önemli boyut budur. Özgürce düşünmek, özgürce davranmak, kişinin kavrayışıyla ilgili bir sorundur. Araştırmacının onsuz olunamaz bir özelliğı, onsuz olunamaz bir parçasıdır. Araştırmacı ancak, bu niteliğıyle araştırmacıdır. Onun için görev, yani araştırmacıya dışarıdan verilmiş bir görev değıldir.

Özgürce düşünmek, özgürce davranmak, Kürtler için büyük bir zarurettir. Çünkü şimdiye kadar, Kürdistan hakkında, Kürt toplumu hakkında, üretilmiş bilgiler eksiktir, yanlışır. Bu durum Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletlerin uyguladıkları politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Onlar, Kürt toplumu hakkında üretilen bilgilerin eksik olmasını, yanlış olmasını istememektedirler. Bunun için her türlü önlemi almışlardır. Kürtlere ilişkin önemli belgeleri, anıtları yok etmişler veya herhangi bir araştırmacının kolayca ulaşamayacağı yerlere gizlemişlerdir. Orada, kilit altında tutmaktadırlar. Onlar, Kürt sorununun, insanların ve kurumların bilincine çarpmasını istemektedirler. Bunun için de her türlü çabayı harcamaktadırlar. Buna engel olamıyorlarsa, süreci çarpıtmayı temel bir devlet görevi olarak benimsemişlerdir. Öyleyse, Kürdistan ve Kürt toplumu hakkında daha sağlıklı, daha ışıklı bilgilere ihtiyacımız var. Bunlar da özgürce, her türlü ideolojik kısıtlamalar kırılarak üretilebilir.

Bu noktada önemli bir konu daha ortaya çıkmaktadır. Özgürlük, sadece, devlete karşı, polis, savcı, mahkeme gibi devlet kurumlarına karşı ileri sürülen bir kategori değıldir. Özgürlükler çeşitli siyasal akımlara karşı da korunabilmelidir. Kürtler bu konu üzerinde daha hassas bir şekilde durmak durumundadırlar. Çünkü, Kürdistan, bölünmüş ve paylaşılmış bir ülkedir. Kürt ulusuna emperyalistler ve Ortadoğı'daki işbirlikçileri tarafından böl yönet politikası uygulanmıştır. Ve günümüzde bazı Kürt siyasal partileri veya Kürt siyasal grupları, bazı devletler tarafından, şu veya bu ölçüde, şu veya bu nedenlerle, şu veya bu biçimde destekle-

nebilmektedir. Bu koşullarda o siyasete mensup kişiler, yarımlarından dolayı, o devleti eleştirmekten kaçınmaktadır. Bu ise, bilimin üretilmesi sürecine zıt bir davranıştır. Kürdistan hakkında sağlıklı bilgiler elde etmemize engel olmaktadır.

Kürdistan, 1920'li yıllarda, ulusların kendi kaderlerini tayin ilkesinin Asya'da, Ortadoğu'da, Kuzey Afrika'da, halkları coşturduğu, sarıp sarmalamaya başladığı bir dönemde, bu ilkenin en etkin bir şekilde konuşulduğu ve uygulandığı bir dönemde bölüşülmüş ve paylaşılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak, 1917 Devrimi'nin, Bolşeviklerin düşünce ve davranışlarının, elbette sorgulanması, incelenmesi gerekir. Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılmasının emperyalizmin düşünce ve eylemi olduğu, emperyalizmin işini kolaylaştırdığı, onun politikasını ürettiği de bilinmektedir. Sorgulama bu yönden de gerekli olmaktadır. 1946 yılında Mahabad Kürdistan Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve yıkılışı yine incelenmelidir. Bunlar, Ortadoğu hakkındaki ve Kürdistan hakkındaki bilgilerimizi zenginleştirci bir süreçtir. Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı konusunda, durmadan, Stalin'in veya Lenin'in yazdıklarını tekrarlamak, fakat yukarıdaki soruları hiç sormamak bilgilerimizi hiç artırmaz. Soruna çözüm yolu da göstermez. şurası büyük bir gerçektir: Stalin'in ve Lenin'in bu konu ile ilgili olarak yazdıkları, tam anlamıyla hayata geçirilememiştir. Sovyetler Birliği'nde, Romanya'da, Bulgaristan'da, Yugoslavya'da, Çin'de vs. gelişen olaylar bunu açık bir şekilde göstermektedir. O halde, pratiğin teoriden sapması nedenleri etraflı bir şekilde incelenmelidir. Bu, sosyalistlerin önemli bir görevi olmalıdır. Bilgilerimizi zenginleştirci kaynaklardan biri de, pratiğin teoriden sapması nedenleri konusu ile ilgili incelemelerdir.

Kürtlere, "... işçi sınıfı öncülüğünde..." diye öneriler sunmak da bir çözüm yolu değildir. Fakat Türk işçi sınıfının, Kürdistan sorunu karşısında, neden hep devlet ve hükümet politikaları yanında yer aldığı, Kürtlerin devrimci ve demokratik isteklerini hiçbir zaman desteklemediği kuşkusuz incelenmelidir.

Türkiye'de hâlâ, Kemalizmin Doğu'nun bütün ezilen uluslarının, dünyanın bütün köle ve sömürge uluslarının

kurtuluşları için önder olduğu, onların kurtuluşlarına ışık tuttuğu söylenebilmektedir. Kürdistan sorunu ortadayken, Kemalistler Kürdistan'ın bölünmesi ve paylaşılmasında İngiliz emperyalizmiyle işbirliği yapmışken, bu "mazlum milletler" propagandası nasıl sürdürülebilmektedir?

Saddam Hüseyin'in kimyasal silahları neden bu kadar rahat bir şekilde, fütursuzca kullanabildiği düşünülmelidir. Aynı silahların, örneğin İsrail tarafından Filistinlilere karşı kullanılıp kullanılmayacağı, neden kullanılmadığı düşünülmelidir. Saddam Hüseyin'in faşist, sömürgeci ve ırkçı rejimine Sovyetler Birliği'nin neden destek verdiği incelenmelidir. ABD'nin son yıllara kadar görmezden geldiği, ilişkilerini ancak gizli örgütler aracılığıyla sürdürdüğü, "Ortadoğu'da Kürtler" konusunda arka arkaya raporlar hazırlamasının, bu konuda daha aktif davranmasının bir nedeni olmalıdır. Irak'ta kimyasal silahların nasıl kullanılacağını öğreten 30 kadar Sovyet uzmanı vardır. Neden?

Ayrıca şu önemli bir konudur: Kürt halkına karşı kimyasal silah kullanan Irak yönetimi, dünyanın çeşitli yerlerinde, gösterilerle, toplantılarla kınanmıştır. Türkiye'deyse Irak yönetimini kınayan gösteriler yapılmasına izin verilmemiştir. Toplantılar polis aracılığıyla dağıtılmaya çalışılmıştır. Ankara'daki Irak büyükelçilik binasının kapısına siyah çelenk koyanlar, polisçe gözaltına alınmıştır. Irak'a karşı bildiri yayınlayanlar işkence görmüş, tutuklanmışlardır. Bunlar, Irak'a karşı, Saddam Hüseyin yönetimine karşı duyguların, hislerin açıklanmasının bile engellenmesi anlamına gelir. Irak ile Türkiye arasındaki bu işbirliğinin ve dayanışmanın incelenmesi, sorgulanması gerekir. Filistin halkına yaptıklarından dolayı, her gün bir iki Filistinliyi öldürdüğünden, yaraladığından dolayı, İsrail yönetimi kınanırken, bu konuda, birbiri ardına gösteri, miting, panel düzenlenirken, kimyasal silahlarla Kürt halkını soykırıma uğratan Saddam Hüseyin yönetimi neden kınanmamaktadır?

Şunu söylemeye çalışıyorum. Bilim ve politika çok farklı uğraşlardır. Bilimde taviz olmamalıdır. Bilimsel incelemeler yapmaya uğraşan kişiler kavramları yerli yerinde kullanmalıdır. Resmi ideolojinin, kanunların, tüzüklerin istediği tavizi vermemelidir. Politika ise farklı bir uğraştır. Politikayla uğra-

şanlar başka gruplara karşı, yerine ve zamanına göre taviz verirler, yerine ve zamanına göre, onlardan taviz koparırlar. Politikayı sürdürmek ancak böyle mümkün olur. Öyleyse, politikayla uğraşanlar ve bilimle uğraşanlar farklılaşmalıdır. Veya politikayla uğraşan her kişi veya kurum bağımsız bir araştırma odağının gerekli olduğunun bilincine varmalıdır. Bu uzun vadede Kürdistan için, çok büyük yararlar sağlayacak bir süreçtir. Böyle kişiler veya kurumlar teşvik edilmelidir. Bilime kimin ihtiyacı varsa o üretir, Kürtlerin bilime ihtiyacı çok büyük.

Öte yandan, Kürdistan hakkında üretilen bilgilerle Kürt sorununun çözümü konusunda getirilen önerileri birbirleriyle karıştırmamak gerekir. Örneğin, "sömürge" kavramı Kürt toplumunun tarihsel gelişmesini açıklayıcı önemli bir kavram olarak kullanılmaktadır. Türk sol siyasetlerinin bir kısmı ise, ayrı örgütlenmeye maddi temel hazırlıyor, diye bu kavramı reddediyorlar. Kürdistan'ın sömürge olmadığını söylüyorlar. Yanlış yapıyorlar. Kürt toplumunun yapısını açıklayıcı bir kavramı kullanmaktan vazgeçiyorlar. Halbuki, Kürdistan, sömürge bile olmayan bir toplum.¹⁷

Kürtler konusunda yapılan incelemeler farklı amaçlar için kullanılabilir. Kürt sorununun devrimci ve demokratik bir çözümü kuşkusuz önemli bir amaçtır. Fakat, bu incelemeler, Kürtlerin toplumsal ve siyasal bir muhalefet oluşturmalarını engellemek, "Kürtlerin kökünü kazımak", asimilasyonu gerçekleştirmek doğrultusunda da kullanılabilir. Araştırmacıların düşünceleri, tavır ve davranışları her iki amaçla göre elbette değişecektir. Öte yandan ikinci amaç doğrultusunda kullanılacak bir inceleme gizli yapılacaktır ve her-

17. Kürdistan konusunda incelemeler yapmakla, Kürt sorununun çözümü konusunda öneriler sunmak birbirlerinden çok farklı süreçlerdir. Bu bakımdan, Kürdistan konusunda yapılan bir çalışmayı, hemen, sorunun çözümü konusunda ileri sürülen bir öneriye bağlamamak gerekir. Sorunun çözümü konusunda öneriler sunmak, bu önerileri fiili olarak hayata geçirmeye çalışmak siyasal ve ideolojik bir faaliyettir. Bu ise, bu öneriyi ileri süren örgütlerin toplumsal ve siyasal güçleriyle ilgili bir sorundur. Toplumsal ve siyasal bakımdan ne kadar güçlüyseniz ileri sürdüğünüz öneriler de o kadar güçlüdür, sağlamdır. Kürdistan konusunda bilgi üretmek ise bilimsel bir faaliyettir. Bunun için toplumsal ve siyasal bir güce gerek yoktur. Kişi böyle bir çalışmayı tek başına da sürdürebilir.

halde açıklanmayacaktır. Kamuoyunun eleştirisine sunulmayacaktır. Burada, en sağlıklı yol, yine, bilim yönteminin gereklerini yerine getirmektir. Bilimin önemli özelliklerinden

Bu konuda bir anımı anlatmayı gerekli görüyorum.

1981 yılı Haziran ayında, Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından gözaltına alındım. O günlerde, yoğun bir devlet terörü vardı. Terör, gözaltına alınanlara karşı da yoğun bir biçimde sürdürülüyordu. Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde, üç gece kaldım. Üçüncü gecenin ortalarında, aniden, Adapazarı'ndan gelen bir ekip tarafından alındım. Adapazarı'na doğru yola çıktık. Arabada, şoförden ayrı iki polis var. Sivil polis. Polislerden ikisi de Kürt. Yüz hatlarından, konuşmalarından, bu durum hemen anlaşılıyor. Zaten "Doğulu" olduklarını kendileri de söylediler. Polislerden biri, önde, şoförün yanında, öteki, arkada, benim yanımda oturuyordu. Yanımda oturan polis birdenbire,

— Peki bu sorun nasıl çözümlenecek, diye bir soru sordu.

— Ne sorunu, hangi sorun.. gibi bir şeyler söyledim.

— Senin yazdığın, çizdiğin sorun, Kürtler sorunu, dedi. Benim dosyam hakkında bilgi sahibi olduğunu anladım.

Karanlık bir gece. Ankara'dan Adapazarı'na doğru gidiyoruz. Yollar tenha. Üstelik Adapazarı'na götürüldüğümünden hiç kimsenin haberi yok. Tutuklaştığımdan da... Endişe ve korku içinde ne söylemem gerektiğini düşünüyordum. Polis aynı soruyu tekrar sordu:

— Soyle bakalım, bu sorun nasıl çözümlenecek? Senin bu konudaki düşüncelerin ne? dedi.

— Kürt toplumu konusunda araştırmalar yapmaya çalışıyorum. Kürt sorununu anlamaya, kavramaya çalışıyorum. Araştırmacıların, toplumsal ve siyasal sorunların çözümü konusunda öneriler sunması şart değildir, dedim. Polis yine,

— Senin düşüncelerin ne, bu sorun nasıl çözümlenecek, diyerek sorusunda ısrarcı oldu.

— Araştırmalar yapıyorum. Kürt toplumunu anlamaya, kavramaya çalışıyorum. Kürt sorununu enine boyuna incelemeye çalışıyorum, dedim. Fakat bu cevap onu hiç tatmin etmiyordu. Sorusuna somut yanıtlar almaya çalışıyordu.

— Peki araştırdın, araştırdın, araştırdın. Her şeyi bildin, öğrendin. Sorun nasıl çözümlenecek, dedi. Öndeki şoför ve polis hiç konuşmuyordu. Yanımda oturan da sorusunun cevabını alabilmek için baskısını artırıyordu.

— Henüz araştırmalarımı tamamlamadım. Kaldı ki, bunu tamamlayacak vakit de bulamıyorum. Sık sık tutuklanıyorum, dedim. O da sorusu ay-

biri de varılan sonuçları açıklamak, kamuoyunun eleştirisine sunmaktır. Bilimde objektifliği sağlayacak en önemli süreçlerden biri de budur.

George Washington Üniversitesi'nde görevli, uluslararası politika ve terör uzmanı Prof. Dr. Yona Alexander, Kürtler için "başka patronlar için çarpışan bir ulus" tabirini kullanıyor. The Nation Dergisi'nde yazan Jill Hamburg'da, "Unutulan Halk, Dünya ve Kürtler" başlıklı yazısında, Kürtlerin hep başkaları için askerlik yaptıklarını, güçlü bir ulusal kurtuluş savaşı sergileyemediklerini ifade ediyor. Kürtlere "Herkesin askerleri" diyor.

Prof. Dr. Yona Alexander, "Ortadoğu'da Terör ve Kuvvet

nin tekrarladı. Ve bu sorulu cevaplı, fakat, birbirinin tekrarı olan konuşmalar bir müddet daha sürdü. Daha sonra şunları söyledim.

— Kürt sorunu konusunda çözüm ileri sürmek siyasal bir uğraştır. Bu ise siyasal partilerin, örgütlerin işidir. Ve bu da örgütlerin, siyasal partilerin, toplumsal ve siyasal güçleriyle yakından ilgilidir. Bazıları, Kürt dili, Kürt kültürü üzerindeki baskı kaldırılсын, Kürtçe serbestçe konuşulsun, yazılсын, Kürtçe gazeteler yayınlansın, Kürtçe yayın yapan radyolar, TV olsun, eğitim Kürtçe olsun, diyebilirler. Bu, onlar için sorunun çözümü olarak kabul edilebilir. Bazıları ise, bunları yetersiz görebilir. Bunlarla beraber, Kürtlerin yaşadığı bölgelerin de Kürt valiler tarafından yönetilmesi gerektiğini ileri sürebilir. Bu da o grubun ileri sürdüğü bir çözümdür. Başka bir grup, neden Türklerle bir arada yaşıyoruz, ayrı bir devletimiz olsun deyip bu uğurda çaba sarfedebilir. Bu da onun için bir çözüm önerisidir. Daha başka bir grup da, neden, İran, Irak, Suriye, Türkiye arasında paylaşılmış bir durumdayız, bağımsız, birleşik, demokratik bir devlet kuralım, diyebilirler. Bu da onlar için bir çözümdür. Bütün bunlar sorunun çözümü için ileri sürülebilecek önerilerdir. Fakat bu önerilerin gücü ancak, örgütlerin, siyasal ve toplumsal güçleriyle orantılı olarak artar veya azalır. Eğer güçlüyseniz, ileri sürdüğünüz öneriler de güçlüdür. Benimse bu konularda söyleyebileceğim fazla bir şey yok. Hangi örgütün ne kadar güçlü olduğunu bilmiyorum. Bana gelince: Kişi olarak şöyle düşünüyorum: Bugün dünyada, 166 tane devlet var. Ben 167. devletin de Kürdistan olmasını istiyorum. Dünyadaki 167. devlet de Kürdistan olsa yer yerinden oynamaz. Bu benim kişisel isteğim, arzum. Fakat politik sorunlar kişisel isteklerin dile getirilmesiyle çözümlenmiyor. Bugün Kürdistan üzerinde pek çok devletin çıkarı vardır. Ve Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletler bu gelişmelerden, bu önerilerden rahatsız olurlar ve böyle bir gelişmeyi, her ne pahasına olursa olsun engellemeye çalışırlar. Kişisel özlemlerinize göre inceleme

Dengeleri" seminerinde yaptığı konuşmada, Kürt sorununu çözümlmek, bu tehlikeyi ortadan kaldırmak için, Türkiye-Irak ve İsrail arasında bir pakt kurulmasını da öneriyor. (Sabah, 28 Ağustos 1989)

Bu bilgilerden iki doğrultuda da yararlanılabilir. Birincisi şudur: Şöyle denebilir, mademki Kürtler şimdiye kadar hep başka patronlar hesabına çarpışmışlardır, hep başkaları için askerlik yapmışlardır, bu güçten biraz da biz yararlanalım. Onları silahlandıralım, kışkırtalım, düşmanımız olan güçlere karşı savaşmasını teşvik edelim. Böyle bir süreci dinamik kılabilmek için her türlü yolu deneyelim. Böl yönet politikasını, her türlü önlemi düşünelim, hayata geçirelim.

Bu, kuşkusuz insan haklarına, ulusların haklarına saygılı bir görüş değildir. Çağdaş bir görüş değildir. Fakat Kürdistan sorunu konusunda devletlerin, çok büyük bir kısmının, o devletlere bağlı istihbarat servislerinin politikaları da genel olarak budur. Koruculuk da böyle bir bilgiden yararlanılarak hayata geçirilmiş bir sistemdir.

Fakat, yukarıda ifade edilen bilgi, başka bir doğrultuda daha kullanılabilir. Bu, Kürtlerdeki insanca yaşam isteklerini teşvik etmektir, geliştirmektir. Onurlu yaşam isteklerinin gelişebilmesi için gerekli ortamın hazırlanmasına katkıda bulunmaktır. Çağdaş düşünce ve uygulama budur. İnsan haklarına, ulusların haklarına uygun olan anlayış budur.

Öte yandan, "başka patronlar için çarpışan bir ulus" olmak, "herkesin askerleri" olmak, kendileri için hiçbir şey yapmamak, Kürtler için onur verici bir tavır ve davranış değildir. Bir züldür. Kürtlerin bu zülden kurtulmaları gerekir. Bunun yolunu yordamını düşünmeleri, bulmaları gerekir. Böl yönet politikası elbette, emperyalizmin politikasıdır. Fakat, bölünen ve paylaşılan Kürdistan'dır. Kürt ulusudur. "Ortadoğu'da Terör ve Kuvvet Dengeleri" seminerindeki ve Türkiye, Irak, İsrail arasında pakt öneren konuşmaların 28 Ağustos 1989 tarihli Sabah gazetesinde yayınlandığını belirtmiştim. Aynı tarihli Günaydın gazetesinde de Kürdistan

yapamazsınız. Sorunları mevcut olguları dikkate alarak, bazı olguları ve olgusal ilişkileri inkara kalkışmadan kavramak durumundayız.

Bu sözlerden sonra, karşılıklı konuşma da bitti. Adapazarı'na kadar daha başka hiçbir şey konuşulmadı. Bu konuşma sırasında polisler sadece dinlediler. Hiç müdahaleci olmadılar. Öfke de göstermediler.

sorununun niteliğini açıklayan önemli bir haber yayınlanmıştır. Manşette, 1989 Haziran ayı başlarında, Kızıltepe (Mardin) kampındaki zehirleme olayı yer almaktadır. Gazete, "İngilizler ısrarlı: Mardin'deki 2000 peşmergeyi Irak zehirledi" demektedir. Bora Paran'ın, Londra'dan bildirdiği haber, "Müthiş iddia" ifadeleriyle manşet yapılmaktadır. İngiliz İNT Televizyonunun, Uluslararası Tıbbi Yardım Kuruluşu (International Medical Relief) ile ortaklaşa gerçekleştirdiği bir çalışma sonunda, peşmergelerin Irak ajanları tarafından zehirlendiği ortaya çıkarıldı.

Guyune Robert'in verdiği habere göre, Kızıltepe'den getirilen kan, ekmek ve idrar örneklerinin tahlillerinde "organo-fosfat" bileşiklerine rastlanmıştır. Bu bileşiklerin oluşumuna Mercury zehirinin yol açtığı da ifade edilmiştir. Irak ajanı Glazi Atroushi'nin kamplarda rahat bir şekilde dolaştığı da önemle belirtilmiştir.

Kürtlerin, Güney Kürdistan'dan kimyasal silahların kullanılması sonucu, canlarını kurtarmak için Türkiye'ye sığınmak zorunda olduklarını unutmamak gerekir. Gelir gelmez kamplarda yaşamaya zorlandılar. Kampların etrafı dikenli tellerle, gözetleme kuleleriyle, karakollarla çevrildi. Kuzey Kürdistan'lı Kürtlerin onlarla görüşmeleri yasaklandı, onlara yardım etmeleri yasaklandı. Kamplardan izinsiz dışarı çıkmaları, herhangi bir işte çalışmaları yasaklandı. Şu, eknek, çadır, battaniye... gibi temel ihtiyaçları karşılanmadı. Sağlık sorunlarına, çocuklarının yetiştirilmelerine, beslenmelerine hiç ilgi gösterilmedi. İşte bu koşullarda Irak ajanları kamplarda vızır vızır dolaşmaya başlıyor. Mülteci Kürtler için ekmek pişiren fırın sahipleriyle ilişkiye geçiyor ve pişirildikleri sırada ekmeklerin içine zehir atıyor. Binlerce kişiyi zehirlemek kolay bir iş mi? Türk Devleti'nin, Türk istihbarat servislerinin yardımları olmazsa, böyle ciddi bir eylem gerçekleştirilir mi? Nitekim, zehirli ekmekler üreten fabrika sahibi hakkında da en ufak bir soruşturma açılmamıştır. Dosya kapanmıştır. Bütün bunlar, Kürdistan'ın bölünmesinin, parçalanmasının ve paylaşılmasının ortaya çıkardığı sonuçlardır. Bölünmenin ve paylaşılmanın, Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletlere sağladığı kolaylıklardır.

Bölünme, parçalanma ve paylaşılmanın hedefi olma, böl yönet politikasının hedefi olma, bir ulusun, tarihinde, uğrayabileceği en büyük felaketlerden biridir. "Başka patronlar

için çarpışan ulus" olmak, "herkesin askerleri olmak" da bu felaketlerden biridir. Bu, elbette, bir ulus için züldür. Bu zülden kurtulmanın yolu ise, böl yönet ve yok et politikaları ve uygulamaları konusunda yoğun bir soruşturma sürdürmektir. Toplum bilincinin ve tarih bilincinin oluşmasını sağlamaktır. Kürtler, mülteci kamplarında, gizli servis ajanları tarafından zehirlenmelerine karşı koyamayabilirler, ama, başkaları için, özellikle kendilerini ezenler için çarpışmamak, kendileri için çarpışmak, kendileri için çalışıp çabalamak konusunda direnebilirler. Bu konuda kararlılık gösterebilirler.

Bütün bu açıklamalardan sonra, Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı ilkesi üzerinde de durmak gerekir. Günümüz koşullarında bu ilkenin uygulanması Kürtler için bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü, Araplar, Farslar, Türkler... Kürtleri iyi yönetmiyorlar. Kimyasal silahlarla, biyolojik silahlarla, zehirli gazlarla, baskıyla, zulümle yönetiyorlar. Kürtleri sık sık, köylerinden, yerlerinden yurtlarından söküp çöl bölgelerine, Kürdistan'ın dışındaki alanlara sürgün ediyorlar. Kürt kimliğini ve Kürdistan kimliğini yok etmek için her türlü uygulamayı gerçekleştiriyorlar. Sürgün politikalarıyla, aileleri parçalıyorlar. Çocukları korku içinde, panik içinde yaşatmaya çalışıyorlar. Kürtleri kamplarda, dikenli teller arasında, polis ve asker gözetimi altında yaşıyorlar. Kimyasal silahlarla, zehirli gazlarla, Kürdistan'ın coğrafyasını bozuyorlar. Ormanları yakıyorlar, hayvanları öldürüyorlar. Kuşları yok ediyorlar. Ormanlık alanları "ot bitmez" yerler haline getiriyorlar. Casuslarıyla, ajanlarıyla, Kürtleri birbirlerine kışkırtıyorlar, böl yönet politikasını derinleştiriyorlar. En küçük ihtilafları büyütüp kan davaları oluşturunyorlar.

Bunların devlet terörüne dayanan kanlı bir yönetim olduğu açıktır. O halde, Kürtleri, neden, ille de Araplar yönetecek, Farslar yönetecek, Türkler yönetecek... diye ısrar edilmektedir? Kaldı ki, bundan sonra, Kürtleri yönetmek çok daha zorlaşacaktır. Zira, Kürtler arasında hızlı ve yaygın bir ulusal bilinç gelişmektedir. 20. yüzyılın son yıllarında, artık, kimseyi köle düzeyinde tutmanın olanağı yoktur. Bu bilinç, ancak, çok kanlı yöntemlerle bastırılabilir. Öyleyse, Kürtlerin kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi nesnel bir zorunluluktur. Sürgünler, göçler, mülteci hayatı, dikenli teller

arasında geçen kamp hayatı, açlık, susuzluk, hastalık ancak böyle sona erebilir.

Yukarıda, Kürtlerin, dikenli teller arasında, karakollar ve gözetleme kuleleriyle çevrili mülteci kamplarında bile rahat olmadıklarını ifade etmeye çalıştık. Kürtlerin kamplardan çıkışı yasaklanmışken, Irak ajanları kampların içinde vızır vızır geziyorlardı. Irak gizli servislerinin, Türk gizli servisleriyle yaptıkları işbirliği sonucu, 2 bin Kürt'ü zehirlemeye çalıştıklarını anlatmaya çalıştım. Bunlar, Arapların, Farsların ve Türklerin, Kürtleri iyi yönetmediklerini ancak baskı, zulüm ve teröre dayanarak yönettiklerini göstermektedir. Kürtlerin kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi yine bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Kaldı ki, çok kısa dönem içinde olsa bile, Kürtlerin kendi kendilerini yönettikleri zamanlar vardır. Ve bu zamanlarda Kürdistan'a barış ve huzur gelmeye başlamıştır. 1960'lı yılların sonlarını, 1970'li yılların başlarını hatırlayalım. Molla Mustafa Barzani'nin önderlik ettiği, Güney Kürdistan'daki ulusal kurtuluş mücadelesini. Bu dönemde Kürdistan'a huzur ve barış gelmeye başladığını herkes saptayabilir. Toplumsal ihtilafların, silahlı çatışmalara varmadan çözümlenebildiğini herkes gözlemleyebilir. Kürtlerin Güney Kürdistan'a fiilen hakim olduğu bu dönem bütün kurumlarıyla incelenmesi gereken bir dönemdir. Çok kısa bir dönem olmasına rağmen, 1946 yılında, Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin yaşamı sırasında, Doğu Kürdistan'da huzur ve barış ortamının oluşumunu izlemek mümkündür. Bütün bunlar, Kürtlerin, kendilerini çok daha dirayetli, çok daha adaletli ve insan haklarına uygun bir şekilde yönettiğini göstermektedir. Kürdistan'ı karıştıranlar, Kürtleri ezerek yönetmeye çalışınlardır.

1840-1848 yılları arasında, Cizre Emiri Bedirhan'ın yönetimindeki Kürdistan yine sulh ve sükun içindedir. Adalet vardır. Bu düzeni bozanlar ve devamını istemeyenler, Osmanlılar ve onlarla işbirliği halinde olan İngiltere, Fransa ve Rusya'dır.

Kürdistan'ı ortak sömürge olarak kullanan devletlerle, Kürtlerin, barış ve huzurdan anladıkları çok farklı şeylerdir. Bu devletler yoğun baskı ve terör kullanarak, Kürtleri soluk alamaz hale getirmelerine, "barış" diyorlar. "Huzur" diyorlar. Halbuki, barış ve huzur, ancak, devlet terörünün olmadığı,

özgürlüklerin ve eşitliğin geliştiği bir ortamda, yani demokratik bir ortamda gelişebilir.

Deniyor ki, Irak'ı zaten Araplarla Kürtler, Türkiye'yi Türklerle Kürtler birlikte yönetmektedirler vs. Kürtler yönetime ortak olsa, Kürtlere karşı kimyasal silahlar kullanılır mı? Sürgünler olur mu? "Kimyasal silahlar kullanınız, kökünüzü kazınız, buralarda ot bile bitmez" diyen kumandanlar olur mu? Kürtleri kitleler halinde zehirlemek olur mu?

Bulgaristan'daki Türkleri düşünelim. Bulgaristan hükümetince kendilerine dayatılan Bulgar isimlerini kabul ettiklerini, giderek Bulgarlaştıklarını düşünelim. Böyle bir kişinin veya grubun, Bulgaristan'ın her türlü maddi ve manevi olanaklarından yararlanacağı açıktır. Kendi öz kimliğini inkâr eden, Bulgarlaşan bu "Türk"lerin her türlü devlet işlerinde çalışabileceği, politikada, partide görev alabileceği besbellidir. Bu durumda, ülkeyi "Bulgarlar ve Türkler beraberce yönetiyorlar" denebilir mi? Kürtler için de durum böyledir. Bütün bunlar Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı ilkesinin kullanılması Kürtler için büyük bir zorunluluk olarak belirlemektedir.

Türkiye'de de, ülkeyi Türklerin ve Kürtlerin birlikte yönettikleri sık sık ifade edilmektedir. Bu anlayışın çok yanlış olduğunu, "Kürt egemen sınıfları"nın ajanlaştıklarını vurgulamaya çalışmıştık. Bu incelemenin temel konularından biri de bu idi.

Kürtler konusunda, sık sık, hep başkalarının, emperyalist güçlerin oynacağı olmuşlardır, şeklinde bir anlatım da vardır. Ortadoğu'daki devletler, Kürtleri birbirlerine karşı kıskırtmışlardır, kendi içlerindeki Kürtleri, komşularına karşı kullanmışlardır, denir. Bunlar, timsahın göz yaşları biçiminde anlatılır. Fakat bu anlatımların özü, alaydır, horlamadır, aşağılamadır. Ulusal onuru zedeledir. Böyle bir anlatım sırasında böl yönet politikasına hiç dokunmazlar. Halbuki, bütün bu zül durumları, başkaları tarafından kullanılmalar, böl yönet politikasının doğal sonuçları olarak ortaya çıkmaktadır. Öyleyse, Kürtler bütün bu politikalar konusunda, kendileriyle alay edenler ve ulusal onuru aşağılayanlar konusunda ve başkaları tarafından kullanılmamak için... bir-kere daha bilinçlenmek durumundadırlar.

